ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2
MARDI
2 AOUT
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.257 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.257

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

80 Տարեկան եմ

Երէկ էր:

Այսինքն ճիշդ ու ճիշդ 80 տարի առաջ:

Ան որ ինծի ծնունդ տուաւ, Կարինէն բերած խորագրով մը մկրտեց զիս: Շրջան մը միասին քալեցինք: 32 տարի: Բայց, ձմրան առաւօտ մը, յանկարծ հեռացաւ՝ մնաս բարով ոչ ըսած:

Որբացած էի: Մտահոգուեցայ: Յանկարծ զիս ալ փոս մը չնետէին իրեն հետ ու վերջ տրուէր նաեւ իմ կեանքիս, հակառակ անունիս, հակառակ երիտասարդութեանս:

Բարեբախտաբար որբ չմնացի: Զիս չըրջապատեցին, նախ հիմնադրիս սերնդակիցները, ապա, նաեւ երիտասարդներ, որոնց բեմը դարձայ, այնպէս ինչպէս եղած էր ծննդեանս սկզբնական օրերուն, երբ հիւրընկալած էի "Փարիզի Տղաքը", առանց խտրութեան: Ու յետագային, ծնունդ տուինք "Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ"ի:

Ճիշդ է, քանի տարիները անցան, գործս դժուարացաւ: Հին աշխատակիցներուս հետ, թաղեցի նաեւ գրեթէ բոլոր առաջին ընթերցողներս: Ապրիլեան սերունդի այն վերապրողները, որոնց համար յենարան մը եղած էի, փարոս մը ինչպէս կը սիրէր յիշել մէկ ընթերցողս, երբ 50 տարեկան դարձայ եւ ինք իմ ծննդս շնորհաւորած էր Պիվէռի հանքին խորէն, ուր կը գտնուէր, անճրկած այս "հիւրընկալ" ափերուն վրայ:

Տարիներու երկայնքին շատ բան փոխուեցաւ: Օրէ օր, տեղական լեզուն սկսաւ տիրապետել: Բայց, ես տեղի չտուի: Յամառօրէն կառչած մնացի իմ լեզուիս, յանուն իրեն տարի պայքարս, չդաւաճանելու համար հիմնադրիս կոչումին՝ պահպանել մայրենին: Յուսալքուելու պատճառներ չկա՞ն: Կա՛ն, անկասկած: Բայց հարկ է դիմանալ: Տոկալ: Վանել լացի պատերը: Ի վերջոյ, դեռ 1929ին, այս նոյն էջերէն, Շահնուր կը պատգամէր՝ "Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, մեղա՛յ, մեղա՛յ Արարատին" ու եօթը տասնամեակներ ետք դեռ կը ջանանք կասեցնել այդ նահանջը: Նոյնիսկ եթէ փոքրամասնութեան մը ճիտին պարտքը կը մնայ: Անկախացած Հայաստանն ալ չօգնեց մեզի կառչած մնալով խորհրդային իր սխալագրութեան:

80 տարեկան եղայ: Գո՞հ եմ կտրած ճամբէս: Ո՛չ բոլորովին: Ինքնագոհութիւնը սնափառութիւն պիտի ըլլար: Ըրի ինչ որ կրցայ, միշտ ձգտելով լաւագոյնին, եթէ նոյնիսկ միշտ չյաջողեցայ: Ցանցաւորը միայն ե՞ս էի, թէ գաղութի մը -աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել Հայերու ամբոխի մը, որ գաղութ չէ այլեւս- անտարբերութիւնը, ոչ միայն հայատառ մամուլի մը հանդէպ, այլեւ հրատապ բազմաթիւ այլ հարցերու:

Իրար անցնող եղա՞ւ, երբ մետասանեբորդ ժամուն, Մարտէն ի վեր քաշքշուող Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան տագնապը հրապարակուեցաւ, կամ աւելի առաջ թերթ մը փակուեցաւ, դարաւոր վարժարան մը գոցուեցաւ:

Բայց եւ այնպէս, այդ անտարբերութիւնը, անհոգութիւնը պէտք չէ պատճառ ըլլան որ մենք ալ ընկրկինք: Պարտինք մնալ պատնէշին վրայ, ինչպէս կը սիրէր ըսել հիմնադիրս, երբ գրաւման շրջանի չորս տարիներու կամաւոր լռութենէս ետք, կրկին հրապարակ իջայ նոյն վճռակամութեամբ:

Ու այդ համոզումով է որ կը շարունակեմ ճամբաս, այսօ՛ր ալ, երբ 80 տարեկան եմ:

"ՅԱՌԱՋ"

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ, Յուլիս 29ին, Պրիւսէլի իր դեսպանին միջոցաւ ստորագրած է մաքսային միութեան համաձայնագիրը Եւրոպական Միութեան 25 անդամներուն հետ, որոնց մէջ Կիպրոս՝ զոր կը յամառի չճանչնալ: Արդարեւ, իր համաձայնութեան կը կցէ յայտարարութիւն մը, ուր կը ճշդէ թէ այդ չի նշանակեր թէ կը ճանչնայ Կիպրոսը, որովհետեւ "Թուրքիա կը շարունակէ յոյն կիպրական իշխանութիւնները նկատել որպէս իշխանութիւն մը որ իր հակակշիռը կը գործադրէ միայն այն հողամասին վրայ, որ կը գտնուի գօտիին հարաւը": Անոնք որոնք դէմ են իր անդամակցութեան "խորապէս կը ցաւին, որ անդամակցութեան թեկնածու մը չճանչնայ Միութեան անդամ Պետութիւններէն մէկը": 25երը պիտի քննեն այս նոր կացութիւնը, բայց Պրիւսէլի մէջ, կը գտնեն որ կցուած յայտարարութիւնը վճռական է եւ կրկին առիթ կու տայ վիճարկումի մը՝ բանակցութիւններուն համար: Արտաքին Նախարարները պիտի խօսին այդ մասին Սեպտ. 1ի եւ 2ի նիստերուն ատեն:

ՅՈՅՆԵՐՈՒ Տիեզերական պատրիարքը Պարթողոմէոս Գնալը կ'ոգի իրենց ամառնային պատանեկան ճամբարին բացումին ծանր քննադատութիւն ուղղած է Թուրքիոյ, ըսելով որ չեն յարգուիր մարդկային իրաւունքները, վաքըֆներու կալուածատիրութեան իրաւունքները: "Մեծ կըղզիի մեր որբանոցին համար Եւրոպայի մարդկային իրաւունքներու ատեանին դիմեցինք ճարահատ, քանի որ մեր իրաւունքը չենք կրնար հետապնդել հոս: Թուրք ղեկավարութիւնները կը ձգտին մեր ստացուածքը իւրացնելու" ըսած է Պատրիարքը, պատճառ ըլլալով վարչապետի օգնական Ա. Շահինի ծանր հակազդեցութեան: Այս վերջինը ըսած է թէ Պատրիարքը իր սահմանները զանցած է. իրենք բոլոր վաքըֆներուն հաւասար վերաբերում կ'ունենան, եւլն.: Շահին ըսած է նաեւ թէ օրինական ձեւակերպութիւն պիտի կատարեն Պատրիարքին դէմ:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Յուլիս 21ի չպայթած ռումբերու չորս կասկածելիները, մէկը Հռոմի մէջ: Այս վերջինը յայտարարած է որ մարդ մեռցնելու միտք չունէր, այլ միայն՝ վախցնելու: Իր Հռոմ հասնելու պարագան ալ պատճառ է որ բանավէճ մը ծագի Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ, որովհետեւ ենթական՝ Օսման Հիւսէյն Լոնտոնէն հեռացած է Eurostar-ով մը, ուր քննութիւնը Ֆրանսացիներուն վերապահուած է, բայց Յուլիս 21էն ետք, Անգլիա ալ կը հաստատէ որ Ուաթերլոյի մէջ բրիտանացի ոստիկանները կը քննեն անցագրերը: Սքոթլանտ Եարտ երեք ուրիշ կասկածելիներ ալ ձերբակալած է եւ կ'ուզէ հարցաքննել Զամպիա ձերբակալուած ծագումով հնդիկ Բրիտանացի մը՝ Հարուն Ռաշիտ Ասուաթ, որ կրնայ Յուլիս 7ի ահաբեկումներուն (56 մեռեալ) "ուղեղ"ն ըլլալ: Ընդհանուր ձեւով 18 հոգի ձերբակալուած է: Այլ բանավէճ մըն ալ ծագած է Անգլիոյ մէջ, որովհետեւ Թ. Պլէր արձակուրդի մեկնած է եւ ընդհանուր կարծիքն այն է որ ատենը չէր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարար՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի երթուդարձ մը ըրաւ Նիժէր հետը տանելով 35,4 թոն սննդեղէն սովի մատնուած երախաներուն համար: Աւելի առաջ ալ 18 թոն սննդեղէն կը տանէր Առողջապահութեան նախկին նախարար եւ "Առանց սահմանի բժիշկներ"ու հիմնադիրը՝ Պ. Քուշնէր:

ԹԵՀՐԱՆ յայտարարած է որ Օգոստոս 1էն կը վերսկսի հիւլէական իր ծրագրին գործադրութիւնը, քանի որ կ'ըսէ. - "չստացանք Եւրոպական Միութեան առաջարկները": Եւրոպացիները տեղեկացուցած են որ զօրավիգ կ'ըլլան ԱՄՆ-ու առաջարկին Ապահովութեան Խորհուրդին դիմելու, եթէ Պարսիկները վերսկսէին առկախած (Նոյեմբերին) իրենց ծրագիրը Սպահանի մէջ: Օգոստոս 1ին, Թեհրան 24 ժամ եւս շնորհած էր Եւրոպացիներուն որպէսզի իր սպառնալիքը չգործադրէ:

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԿԻՐԱԿԻ ՕԳՈՍՏՈՍ 1-ԻՆ

1 ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ 2

"ՅԱՌԱՋ"

ԼՐԱԳԻՐԸ

Խմբագրութեամբ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

9 Տպագրական եւ տեղական այլ դժուարութեանց պատճառաւ առ այժմ շաբաթը երեք անգամ, ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ եւ ՈՒՐԲԱԹ օրերը. 0

«ՅԱՌԱՋ»ը կուգայ իրական պահանջ մը լրացնել Ֆրանսայի մէջ. ուր արդէն 40,000ի կը հասնի մեր հայրենակիցներուն թիւը:

2 «ՅԱՌԱՋ»ը պիտի ըլլայ հայելին ոչ միայն Ֆրանսայի և Արեւմտեան ու Միջին Եւրոպայի հայկական կեանքին, այլ և համահայկական օրկան մը, լրացնելով օրուան թերթի մը բոլոր պահանջները: 0

«ՅԱՌԱՋ»ի մէջ լայն տեղ պիտի տրուի ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ, գաղութներու և ԹՈՒՐՔԻՈՅ ամենավերջին լուրերով:

Իբրեւ տեղական թերթ «ՅԱՌԱՋ» պիտի հետեւի Ֆրանսայի և հարեւան երկիրներու ներքին բոլոր անցուդարձերուն, քաղաքական, տնտեսական թէ գրական:

5 ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, որոնք ջիղն են արդի լրագրութեան, պիտի կազմեն Յառաջի կենդանի մէկ բաժինը: 5

«ՅԱՌԱՋ»ը պիտի վայելէ աշխատակցութիւնը շատ մը ծանօթ գրողներու, Ֆրանսայէն և արտասահմանէն:

ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»ը: Ձե՛ր թերթն է այն, պատկերը՝ ձեր կեանքին, արձագանգը ձեր բաղձանքներուն և տրտունջներուն, և ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՊ ՄԸ՝ ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ:

Անոր շնորհիւ պիտի հետեւիք օրուան դէպքերուն, ձեր ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒՈՎ, որ ամենէն թանկագին աւանդն է այս օտար ափերուն վրայ:

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա եւ գաղութներ	20 ֆր.	40 ֆր.	70 ֆր.
Անգլիա եւ «	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

ՀԱՏԸ 40 ՍԱՆԹԻՄ

Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն. — 65, RUE PASCAL, PARIS (13e)

ՅԱՌԱՋ 80

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Մարսէյլի Լա Մարսէյէզ օրաթերթը Յուլիս 29ի իր թիւին մէջ կէս էջ նուիրած է "Յառաջ"ի տարեդարձին: Յօդուածը, որուն կցուած է Կարօ Յովսէփեանի նկարը "Յառաջ" մը ի ձեռին, ստորագրուած է Փաթրիսիա Մայլ: Հոն կը տրուի թերթին հակիրճ պատմականը եւ կարճ հարցազրոյց մըն ալ Կ. Յովսէփեանի հետ:

ՅՈՅՑԵՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Յուլիս 29ին Փրակայի եւ Լիթուանիոյ մայրաքաղաքին՝ Վիլնիուսի մէջ ցոյցեր տեղի ունեցած են Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան դէմ բողոքելու համար:

Փրակայի ցուցարարները որոնց մաս կազմած են այլ երկիրներէ գացողներ ալ, տասնեակ մը պահանջ ներկայացուցած են մերժումին հետ. պահանջած են օրինակ որ Հայկական Ցեղասպանութիւնը ճանաչում գտնէ, կիներու եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքները յարգուին, Կիպրոսի հարցը հարթուի:

Ցուցարարները յետոյ երկրին վարչապետին ուղղուած հանրագրութեան ցանկերը տարած են կառավարական շէնքը, յանձնած վարչապետին: Մինչեւ հիմա 11 հազար ստորագրութիւն հաւաքուած է եւ արշաւը կը շարունակուի:

Վիլնիուսի ցուցարարներն ալ Պրիւսէլէն պահանջած են որ բանակցութիւնները չբացուին Անգարայի հետ: Հոն ալ մատնանշուած են Թուրքիոյ ոչ ժողովրդավար երկրի բնոյթը, դրացիներուն հետ ունեցած հարցերը, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին պակասը, աշխարհագրականօրէն Եւրոպա չգտնուելու իրականութիւնը, Եւրոպայի մշակոյթին եւ արժէքներուն անյարիր նկարագիրը, եւլն.:

«ՅԱՌԱՋ» - 80

ՇԱՔԷ ՏԷՐ ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ-ՄԻՆԱՍԵԱՆ

"Յառաջ"ի իւրաքանչիւր տարեդարձ իմ մէջ ոչ միայն կը վերանորոգէ այս օրաթերթին նկատմամբ ունեցած բարձր գնահատանքս, այլ նաեւ կը վերաթարմացնէ անձնական թանկագին յիշատակներ:

Բազում անգամներ նշուած անհերքելի իրողութիւն է ֆրանսահայ գաղութի կազմաւորման մէջ այս թերթին ու իր հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանի առաջնակարգ դերակատարութիւնը: Որուն ի հետեւանք՝ այս գաղութի հազարաւոր անդամներու համար, սկիզբի մէկ օրէն, "Յառաջ"ը դարձած էր իրենց հայեցիութեան առօրեայ սնունդը:

Ճիշդ է, թէ վերջին տասնամեակներուն, ինչպէս այլուր՝ նոյնպէս ֆրանսահայ երիտասարդ սերունդին մօտ հետզհետէ ընկրկեցաւ հայերէն թերթ կարդալու սովորութիւնը: Բայց որովհետեւ Շաւարշ Միսաքեանի ոգին միշտ կը թեւածէ "Յառաջ"ի վերեւ, անոր միջոցաւ հայութեան օղակուած մնալու պահանջը ունեցող հաւատարիմ թէ նոր ընթերցողներ՝ ամէն օր թղթատարին կը սպասեն, ըլլա՛յ Ֆրանսայի, ըլլա՛յ Եւրոպայի հին ու նորահաստատ այլ գաղութներուն մէջ:

Հետեւաբար, մէկ կողմէ՝ "Յառաջ"ը դեռ միշտ կարեւոր "անելիք" ունի, միւս կողմէ՝ տարուէ տարի առաւել հերոսական կը դառնայ անոր հրատարակումը:

Գալով անձնական վկայութիւններու բաժնին, երբ համալսարանական ուսումս շարունակելու համար Փարիզ հասայ 1950ին, գաղութին մէջ առաջին կապերս հիւսուեցան Միսաքեան ընտանիքին եւ "Յառաջ"ի միջոցաւ, 32 ռիւ տը Թրէվիզ:

Թերթին խմբագրատունը թէ՛ աշխատավայր էր, թէ՛ բարեկամներու եւ պարագայական աշխատակիցներու հաւաքավայր, թէ՛ որեւէ տեղէ Լոյս-Քաղաքը այցելութեան եկած շատ մը Հայերու ժամադրավայր...

Ընդհանուր եռուզեռին մէջ՝ Շաւարշ Միսաքեան ո՛չ միայն իր ամէնօրեայ խմբագրականը կը գրէր, թերթին ներսի էջերը կը դասաւորէր, ամբողջութիւնը հեւ ի հեւ տպարան կ'ուղարկէր, յետոյ անձամբ հոն կ'երթար չարուած օրինակը սրբագրելու համար, այլ նաեւ խօսակցելու ժամանակ կը գտնէր իւրաքանչիւր այցելուի հետ: Առանց հաշուելու յաջորդ օրուան թիւին նախապատրաստական աշխատանքը, ստացուած թղթակցութիւններուն մանրակրկիտ սրբագրութիւնները, եւայլն:

Շաւարշ Նարդունի իր "Հայ Բոյժ"ի օրինակները կը հասցնէր այս խմբագրատան մէջ: Արշամ Խոնդկարեանին, Հրանտ Սամուէլին, քաղաքի հայ մտաւորականութեան աւագանիէն բազմաթիւ այլ ներկայացուցիչներու հո՛ն հանդիպած եմ առաջին անգամ, ինչ որ ինքնին մեծ առաւելութիւն էր դուրսէն նոր հասած մի ոմն հայ ուսանողի համար:

Բացի այդ, Շաւարշ Միսաքեան առաջին մէկ օրէն գիս մղեց, որ թերթին աշխատակցիմ: Այս պարագան հպարտութիւն եւ ինքնավստահութիւն ներշնչեց ինծի: Քիչ բան չէր - այս տարողութեամբ մտաւորական հանրային գործիչ մը գիս "մարդու տեղ" կը դնէր...

Ժամանակի ընթացքին հաստատեցի անշուշտ, որ այս վերաբերումը միայն ինծի վերապահուած չէր: Որպէս լայն հորիզոնի տէր իսկական ղեկավար՝ ան կը քաջալերէր քիչ թէ շատ խոստմնալից բոլո՛ր երիտասարդները, որ իրենց նախասիրած մարզէն ներս օգտակար հանդիսանան, կամ առ նուազն մասնակցին գաղութի կեանքին:

Իմ պարագայիս՝ օր մը ան ինծի յանձնեց ռումանացի հեղինակ Վիրգիլ Գէորգիուի "Քսանհինգերորդ ժամը" վերնագրով հանրածանօթ վէպին նոր լոյս տեսած ֆրանսերէն թարգմանութիւնը, թելադրելով որ գրախօսական մը պատրաստեմ:

Բացառիկ վէպ մըն էր: Թէ՛ այս պատ-

"Կը ջանանք բան մը փրկել այս ծովուն մէջ, որ առած տարած է մտաւորականութեան կէսը եւ երիտասարդութեան երեք չորրորդը... Նարինջ կը բուսնի՞ Բարձր Հայքի մէջ"...

Շ·

Յուլիս 25, 1956

■

"Օրէ օր կը յուսախաբիմ, շատ մը պատճառներով: Այլեւս տաժանակիր եւ մանաւանդ ամուլ աշխատանք է ինչ որ կ'ընեմ: Ի՞նչ է բրածս- Հեւ ի հեւ սպառում· հետք պիտի չմնայ, երեսուն տարի տեւէ թէ յիսուն...":

Շ·

Յուլիս 24
Royat

ճառով, թէ՛ Շ· Միսաքեանը ինձմէ յուսախաբ չընելու վճռակամութեամբ՝ հարցը լուրջի առի: Արդիւնքէն գոհ մնացած ըլլալով՝ ան կարգադրեց, որ "փարիզահայ լսարան"ի յառաջիկայ հաւաքին դասախօսեմ այդ մասին, ապա միայն հրատարակէ "Յառաջ"ի մէջ:

Այսպէս՝ ան ճամբայ հարթեց, որ քաղաքի հայ մտաւորականներէն ոմանք եւս գիս ողեգրեն որպէս "խոստմնալի ուժ":

Այնուհետեւ՝ բարոյական պարտականութիւն սեպեցի ջանալ, որ գոնէ մասամբ արդարացնեմ ինծի կապուած յոյսերը...

Ուրիշ մակարդակի մը վրայ՝ առաւել եւս շնորհապարտ եմ Շաւարշ Միսաքեանին: Մի քանի ամիսներով ժամանակաւոր օժանդակութիւն բերած էի խմբագրատան աշխատանքներուն: Սակայն երբ Օր· Մաննիկ Մեծատուրեան հանգրուանն կոչուեցաւ "Յառաջ"ի մէջ վարած օգնական խմբագրի իր պաշտօնէն, Շաւարշ Միսաքեան ինծի առաջարկեց մնայուն գործակցութիւնս բերել: Պահ մը տատամսեցայ, որովհետեւ այդ միջոցին՝ հանրային մի քանի պարտաւորութիւններէ զատ՝ կը հետեւէի նաեւ լրագրութեան եւ ռուսերէն լեզուի դասընթացքներու: Տատամսումիս վերջին երկու պատճառները իմանալով՝ Շ· Միսաքեան կտրուկ շեշտով պատասխանեց·

- Լրագրութիւնը՝ հոս գալով աւելի՛ լաւ կը սորվիս: Իսկ ռուսերէնը՝ ե՛րբ ալ ըլլայ կրնաս սորվիլ:

Դիւրաւ համոզուեցայ: Եւ երբեք չեմ զղջացած ասոր համար: Ընդհակառակն: Խմբագրատան մթնոլորտը հարազատ ու ներշնչող էր, կատարած աշխատանքս կը սիրէի: Քաղաքին հարաւային արուարձանի բնակարանէս մինչեւ 9րդ Թաղամաս երթեւեկութիւնը կը կատարէի ամուսնիս վարած ինքնաշարժով... [ԹԱՐԳՄ.: printed «սէֆ-ուղեւոր»? see below]

Անվերապահօրէն կը հաստատեմ, թէ Շաւարշ Միսաքեանի շունչին տակ աշխատիլը երկրորդ համալսարան մը եղաւ ինծի համար: Ամէն օր նոր բան մը կը սորվէի: Բայց մանաւանդ կը հիանայի հրապարակագրութեան ճամբով անոր ծաւալած բազմակողմանի առաքելութիւններուն վրայ.- հայ լեզուի եւ ազգային արժէքներու մաքրամաքուր պահպանում, բարոյական բարձր հասկացողութեամբ՝ ընթերցողներու ազգային - հանրային - քաղաքական գիտակցութեան զարգացում, ստանձնած պատասխանատուութեան նկատմամբ ամբողջական նուիրում, իրատեսութիւն, բայց եւ այնպէս ազգային ապագայի նկատմամբ լաւատեսութիւն, մտաւորական եւ երիտասարդ տարրերու հանդէպ անհուն գուրգուրանք... "Կարգը ձերն է, տղա՛ք"...

Բացի այսպիսի սկզբունքի կեցուածքներէ, լրագրութեան եւ ընդհանրապէս գրելու մարզէն ներս՝ ինծի համար մասնաւոր յառաջդիմութեան առիթներ հանդիսացան նաեւ Կաղանդի, Զատկուան եւ ամառնային արձակուրդներու շրջանին խմբագրատունէն իր բացակայութեան շրջաններ, երբ թերթին հրատարակութեան բեռը կը ծանրանար Տիկին Միսաքեանին, Արփիկին եւ առաջին էջի լուրերու բաժնի պատասխանատուի հանգամանքով իմ վրայ: Ամէն օր, թերթին առաջին օրինակը տպագրական մեքենայէն հազիւ դուրս ելած, Արփիկը զայն թղթատարով կ'ուղարկէր իր հօր: Ապա՝ մեծ անհամբերութեամբ կը սպասէինք Շաւարշ Միսաքեանի պատասխան-ծրարին, որ կը պարունակէր ծայրէ ի ծայր սրբագրուած թերթը, նաեւ՝ իր դիտողութիւնները բացատրող նամակ մը: Ըստ էութեան, ըստ ձեւի, ըստ ոճի, ըստ լեզուի... Ամբողջական բծախնդրութիւն՝ թերթի թուականէն մինչեւ յետին ազդին համար: Կրկնակի պահանջկոտութիւն՝ ճշգրիտ բառի ընտրութեան եւ յստակ ոճի գործածութեան համար, առանց մոռնալու քաղաքական հեռատեսութեան հրամայականը.-

- Ամէնէն անկարեւոր կարծուած լուրն իսկ գրած միջոցիդ՝ միշտ հարց տուր դուն քեզի, որ եթէ անխոհեմ կերպով բանաձեւես, աշխարհի ո՞ր մէկ անկիւնը գտնուող ո՞ր մէկ Հայուն կրնաս վնասել...

Շաւարշ Միսաքեան իր անձնական օրինակով ամէն օր ցոյց կու տար, թէ իր այդ բազմակողմանի բծախնդրութիւնը որքա՜ն կարեւոր պարտադրանք է բոլոր անոնց համար, որոնք մամուլի միջոցով կամ այլապէս լծուած են հանրային գործունէութեան:

Չեմ ուզեր մանրամասնել Շաւարշ Միսաքեանի մահուան առթած ցնցումն ու վիշտը: Եւ գրեթէ անմիջապէս խմբագրատունէն ներս ստեղծուած վճռակամութիւնը.- "Յառաջ"ը պէ՛տք է շարունակուի, կենդանի պահելու համար Մեծ Հայուն յիշատակը, հաւատարմօրէն հետեւելով Մեծ Խմբագրապետին գծած ուղիին:

Հրանտ Սամուէլ կը հասցնէր օրուան խմբագրականը, Շաւարշ Նարդունի կը գրաղէր ներքին էջերու բովանդակութեամբ, Արփիկը՝ չորրորդ էջով եւ վարչական բաժինով: Իսկ ես՝ օրուան լուրերու մասով զբաղեցայ մի քանի ամիս եւս, մինչեւ զաւակիս ծնունդ տալու թըւականէն երկու շաբաթ առաջ, այդ վիճակիս մէջ ինքնաշարժով երթեւեկելու համար քանիցս յանդիմանուելով քաղաքի ոստիկաններէն...

Այնուհետեւ, հակառակ հետզհետէ ծագած բազմապիսի դժուարութիւններուն, "Յառաջ"ը անսայթաք շարունակեց իր առաքելութիւնը, կարճ ժամանակի մէջ իսկակա՛ն խմբագիր դարձած Արփիկ Միսաքեանի անդուլ ջանք ու կամքով, իրեն նեցուկ կանգնած բուռ մը հաւատաւոր բարեկամներով, իրերայաջորդ երիտասարդ գործակիցներով, բարձրորակ աշխատակիցներու ցանցով, մի քանի նուիրեալ կամաւոր օժանդակներով եւ մանաւանդ՝ հաւատարիմ ընթերցողներու գուրգուրոտ քաջալերանքով:

Չնայած հեռաւորութեան պատճառած երկարատեւ բաժանման՝ այսօր միշտ նոյն անհամբերութեամբ կը սպասեմ եւ գոհունակութեամբ կը ստանամ "Յառաջ"ի առաքման ծրարը, որովհետեւ անոր բովանդակութեան մէջ կը գտնեմ թերթին հիմնադիր Շաւարշ Միսաքեանի բարոյական, ազգային - հանրային եւ լրագրական բարձր հասկացողութեանց դրոշմը:

Մոնրէալ, 2005 Յուլիս

ՄՇՏԱՆՈՐՈԳ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈԳԻՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

"Յառաջ" օրաթերթը իր հիմնադրութեան ութսունամեակը կը դիմաւորէ ժամանակաշրջանի մը մէջ, ուր գրաւոր մամուլը տակաւ իր տեղը կը զիջի ի դիմաց համացանցի վայրագ ներխուժումին, հրապարակութեան ընդհանուր ծախքերը մտահոգիչ մագլցում կ'արձանագրեն օրէ-օր, մինչ ընթերցողները կը նուազին նոյն զգալի համեմատութեամբ: Միջազգային մեծ թէ փոքր մամուլը կը գտնուի նիւթական տագնապի մէջ, հին եւ նոր թերթեր ձրի կը բաշխուին ապաւինած շուկայի ծանուցումներուն, իսկ բովանդակութիւններ կը դառնան համապատասխանօրէն աժան, որոշապէս մակերեսային, եւ զգայացունցին հետամուտ: Այս մտահոգիչ անցումային շրջանին, "Յառաջ" միշտ հոն է, մեր մէջ պատնէշի վրայ, յարգանք պարտադրող, շարունակելով մնալ նոյնքան եւ աւելի կենսական անհրաժեշտութիւն մը իր եզակի դերքով:

Բարեբախտ ճակատագրով սակաւներէն

«... Ըսուած է թէ անփոխարինելի մարդ չկայ: Շաւարշին պէս դէմքերը անկրկնելի եւ անփոխարինելի են սակայն: Բայց, երբ անոնք թերթ մը կը թողուն իրենց ետեւին եւ թերթը պէտք է որ շարունակուի, անշուշտ որ փոխանորդ մը կ'ունենայ բայց երբեք՝ գիրենք փոխարինող մը»:

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

Օգոստոս 1985

եղած է թերթը հիմնուած առաջին օրէն, քայլ պահելով տարիներու հոլովոյթին, իրը ընելով մշտանորոգ այժմէականութիւն մը, առանց երբեք կորսնցնելու իւրայատուկ ինքնութիւնը: Սկիզբի տասնամեակներուն՝ շնորհիւ այն բանիմաց դէմքին, որ կոփուած էր լրագրութեան մէջ, ունէր իմացումը լրագիրի մը անփոխարինելի առաքելութեան, եւ նաեւ գիտակցութիւնը ղեկավարութեան մը պատասխանատուութեան: Հոս հարց չի կրնար ծագիլ դաշնակցական ղեկավար դէմքերէն Շաւարշ Միսաքեանի կուսակցական-քաղաքական ուղղութեան մասին, այլ այդ ընդհանուր երթին մէջ իր գծած անձնադրոշմ ուղիին որ, ըստ պարագաներու կարեւորութեան, զինք զանազանած է իր գործակիցներէն, երբեմն զարտուղի նկատուելու աստիճան: Անոր համազգային հարցերը յաճախ որոշ բարձրութենէ մը դիտելու նախապատուութիւնը միշտ չէ որ գոհ ձգած է բարեկամ թէ ուղեկից: Մնացեա՞լը. ի վերջոյ Շաւարշ Միսաքեան եղած է իր ժամանակաշրջանի եւ սերունդի մարդը, երբ այսօր կը փորձուինք ուրուագծել "Յառաջ"ի ժողովրդականութեան եւ երկարակեցութեան գլխաւոր գաղտնիքներէն մէկը:

Կէտերէն մէկը, ուր զինքը դուրս ելած կը տեսնենք իր ժամանակաշրջանէն, հանրածանօթ դէպքն է երբ իր թերթին մէջ լոյս կ'ընծայէր 25–26ամեայ անծանօթ երիտասարդ տաղանդի մը այնքան վիճայարոյց վէպը, – խնդրայարոյց ամէն տեսակէտէ: 20ական եւ 30ական թուականներուն երիտասարդներու եւ մտաւորականներու մօտ թերթին գտած ժողովրդականութեան մասին Շահան Շահնուր ունի իր բացատրութիւնը. "..Եթէ երբեք երիտասարդներ կ'երթան դէպի «Յառաջ», պատճառը իրենց դաշնակցական խաֆալը ըլլալը չէ, այլ որովհետեւ երիտասարդական թերթ է ան, եւ ունի ոգեւորութիւն" (մէջբերումը՝ նամակէ մը – 1934 Ապրիլ 18 – ուղղուած Պոսթընի ռամկավար «Պայքար» օրաթերթի խմբագիր Անդրանիկ Անդրէասեանին): Իր ոգիով նոյնքան երիտասարդ պէտք է եղած ըլլար նաեւ 45ամեայ Շաւարշ Միսաքեան, երբ լոյս կ'ընծայէր "Նահանջ"ը: Երկրորդ ցցուն երեւոյթը, այս անգամ միջազգային քաղաքական, ունի իր մասնայատուկ կարեւորութիւնը, – Երկրորդ Աշխարհամարտի գերմանական գրաւման տարիներուն "Յառաջ"ի կամաւոր դադրեցումը: Այս արարքը կրկնակի խիզախութեան մը արտայայտութիւնն էր, բուն մարտահրաւէրի բնոյթով, հանդէպ գրաւման իշխանութիւններուն՝ եւ նաեւ իր իսկ կուսակցութեան մէկ տիրական թեւին, որ այդ տարիներուն տարբեր հովերէ կը տարուէր: Շաւարշ իր ձեւով կը պաշտպանէր Ազատութիւնը եւ Մարդու խիղճմտանքը: Այս կապակցութեամբ, խորհրդանշական է նաեւ իր թարգմանութիւնը Փոլ Էլիւարի "Ազատութիւնը" քերթուածին (1942), որ ընդյատակեայ դիմադրականութեան զէնքերէն մէկն էր ընդդէմ գերմանական գրաւման:

Նման աւանդութեամբ բաց ծովերը ելած նաւն է որ կը շարունակէ իր տիրական ուղեւորութիւնը, հիմնադիրին մահէն ետք գրեթէ կիսադարէ մը ի վեր, երբ աշխարհ անճանաչելիօրէն այլափոխուած է, արդիական նոր արժէչափեր հաստատուած, հայութիւնը ենթարկուած շփոթեցնող տեղաշարժերու, Հայաստան անկախացած բայց այնքա՜ն դիւրաբեկ, նոյնպէս՝ ազատագրուած Արցախ: Թերթին պարագային՝ չփոխուող հիմնական կէտը եղած է իր "երիտասարդական" ոգին, մերօրեայ տարազումով – առուգութեան միացած խիզախութիւն, արթնամտութեան օժանդակ բաց միտք, առարկայականութիւն մը որմէ անբաժան կը մնայ ողջմտութիւնն ու անկախութեան ոգին, բոլորը՝ իր ազգային առաքելութեան գիտակցութեամբ ամրակուռ: Ասոնք շռայլուած բարենիշեր չեն, այլ առօրեայ ապացոյցներ, լոյս տեսնող ամէն թիւով: Առանց վերոնշեալ առաքինութիւններուն, մեր ազգային շատ մը ցաւեր եւ մոլորութիւններ պիտի հրուէին "գորգի տակ" անձնական թէ հատուածական դիտումներով, մանր դէպքեր պիտի դիտուէին խոշորացոյցներով, մինչ հիմնական հարցեր՝ մանրադիտակով – եթէ երբեք նկատի առնուէին, հակառակ իրենց ազգային գայթակղեցուցիչ բնոյթին: Դատ մը արծարծելու եւ հակառակ ամէն անպատեհութիւններու – եւ հակադարձ "մնասներու" – զայն անվհատ հետապնդելու գծով ցոյց տրուած կորովին մէկ տիպար օրինակն է "Յառաջ": Պէտք չկայ ծանօթ օրինակներ բերելու:

Ուրիշ առիթով մը խօսուած է թերթին կարգ մը այլ արժանիքներուն մասին.– առատ որքան խտացեալ լրատուութիւն, հայ եւ միջազգային, խմբագրական բծախնդրութիւն ամէն լրատուութեան թէ նախադասութեան մէջ: Պէտք է աւելցնել անզիջող ու հանգամանալից մեկնաբանութիւն մը իրադարձութիւններու, երբեմն այնքան ուժգին որքան ցաւառիթ:

Հայերէնին –արեւմտահայերէնին– գուրգուրոտ գործածութեան եւ անոր անեղծ պահպանման ամրոց մըն է թերթը, երբ հայ մամուլը ընդհանրապէս կը պարզէ լեզուական պարտադանց խառնարանի մը անխմանալի պատկերը, – հայկական բաբելոն մը, վերջին տասնհինգամեակին քիչ մը աւելի խճըճուած ու խայտաբղէտ:

Անհաւատալի երեւոյթ՝ "Յառաջ" եղած է առաջին հայկական օրաթերթը ամբողջ Եւրոպայի մէջ, –նկատի չունինք ասուպային կեանքով մէկ-երկու երեւոյթներ,– անսասան պահելով ինքզինք նոյնիսկ հայ իրականութեան տուեալները շրջող պայմաններուն մէջ: Միակ այս իրողութիւնը ինքնին արժանի է լուրջ խորհրդածութեան: Իր այդ հանգամանքով, թերթը եղած է բացուած լուսատու պատուհան մը Եւրոպայի վրայ:

Այդ "երիտասարդական ոգին", – որ կը խորշի ամէն կարգի շողոմանքէ եւ կամ փառամոլիկ եսերու պատկերազարդ անզուսպ ցուցադրութենէ, – մէկ այլ գեղեցիկ երեւոյթը պէտք է նկատել "Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ" ամսաթերթին երեւումը 29 տարիներ առաջ, եւ անոր կանոնաւոր շարունակութիւնը երբ այդ շրջանին Սփիւռքի մէջ պատմական դեր ունեցած օրաթերթեր վերածուեցան շաբաթաթերթի, իսկ ոմանք՝ պարզապէս փակուեցան: Միւս կողմէ, գրական-մշակութային ամսագիրներ դարձան եռամսեայ, ապա՝ քառամսեայ, վեցամսեայ, տարեգի՛րք՝ երբեմն ալ մրափի մէջ մնալով երկա՜ր տարիներ, հակառակ զօրաւոր կազմակերպութիւններու հովանաւորութեան: "Յառաջ"ի ամսաթերթին կշիռին կը հաւասարին միայն մի քանի գրական-բանասիրական տարեգիրքեր, այն բնական տարբերութեամբ որ անոր բովանդակութիւնը աւելի պարբերական է, հետեւաբար՝ անմիջական ու նպատակին ծառայող, նիւթերը այժմէական, անոնց ներկայացումը յարաբերաբար խիտ եւ հանրամատչելի, մնալով հանդերձ նոյնքան "մասնագիտական": Բոլորը՝ անտիպ: Ոչինչ՝ թխածոյ:

"Յառաջ" մեր մամուլի մէկ "վաճառանիշ"ն է: Ունի իր ազնուականութեան տիտղոսը եւ ձգողականութիւն մը, որ կը ներգրաւէ միտքի եւ գաղափարի տարբեր հնոցներու մէջ պատրաստուած աշխատակիցներ, որոնք թերթը կը նկատեն իրենց բնական մէկ հունը եւ փնտռուած ամպիոն մը:

Ութսունամեակի այս հանգրուանի բարձունքին, միայն յարգանք եւ գնահատանք կարելի է տածել հանդէպ այն երկու անձերուն, որոնց երախտապարտ եւ յոգնախոնջ աշխատանքով կարելի կ'ըլլայ այս ամէնօրեայ հրաշքը:

Սակայն, զգո՜յշ, պէտք չէ այս հաստատումները մեզմէ ոեւէ մէկը –ընթերցող, բարեկամ, աշխատակից– առաջնորդէ ընդարմութեան: Կեանքի մէջ չկայ ոչ մէկ յաւիտենական երեւոյթ, որքան ալ գեղեցիկ թուի ան: Երկարակեցութեան գաղտնիքին մաս կը կազմէ այն մնայուն գուրգուրանքը, որ ցոյց կը տրուի հանդէպ կենդանի, բաբախուն իրականութեան մը, այլապէս տարեկան անարգել դրամահոսութեամբ եւ հայ ընթերցողներու աստիճանական նուազումով օր մը յանկարծ այդ գեղեցիկ իրականութիւնը կրնայ դառնալ կրկներեւոյթ եւ չքանալ: Հիացումի եւ մեծարանքի արտայայտութիւնները, ոչ ալ դրուատանքը բաւարար են թերթի մը գոյապահպանման: Բոլորին աւագ պարտականութիւնը պէտք է նկատել մշտապէս եւ գործնապէս նեցուկ կանգնիլ հայկական կեանքը սնուցանող այդ մամուլին, որ հայ կեանքին –ներառեալ Հայաստան– աչալուրջ մէկ պահակն է, անոր ընթացքը քննարկող, ըլլալով նաեւ անոր առկայութեան մէկ խորհրդանիշը:

Այս ապահովութեան երախտաւորութեամբ է միայն, որ իրաւունքը շահած կ'ըլլանք սրտի խորերէն գոհունակութեամբ ըսելու.

- Շնորհաւո՛ր Ութսունամեակ:

Գ. Ք.

Պոսթըն

«ՅԱՌԱՋ» 80-ԱՄԵԱՅ

Հ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՎՐԴ. ՊԶՏԻԿԵԱՆ

Ախ, ըլլայի՜, ըլլայի՜...

...Եթէ Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահ ըլլայի կը կազմակերպէի համազգային յանձնախումբ, կը տրամադրէի տնտեսական ամէն միջոց, գործի կը լծէի մշակոյթի, գիրի, գրականութեան նուիրուած բոլոր մասնագէտները որպէսզի բանան "Յառաջ"ի 80 տարիներու բազմահազար էջերը, մի առ մի ուսումնասիրեն անոր ենթաբաժանումները, գրուած "Օրը Օրին", "Գաղութէ գաղութ", "Շաբաթական ակնարկ"ները, "Ձայներ Գաւառէն", "Հայկական Ճակատ" գրական, տեղեկատուական էջերը, "Միտք եւ Արուեստ"ի նուիրուած թիւերը... եւ... ազգային եւ մշակութային յօդուածներու տակ դրուած մեծ ստորագրութիւնները որոնք 20րդ դարու սկիզբը կոտորուած կաղնիին վերընձիւղած ճիւղերը հանդիսացան, կրցան վառ պահել Ս. Մեսրոպի ոսկեղէն հարուստ լեզուն եւ ուղղագրութիւնը, մտան հազարաւոր հայ օճախներու մէջ հայրենի հանգած օճախին առկայծ կրակը վերահրահրելու եւ յաջողեցան խմբել իրենց շուրջ ազնիւ անձերու բանակ մը որ ազատ որեւէ պարտադրող ճնշումէ, խօսեցան, գրեցին, պայքարեցան ի սէր Մեծասքանչին, ի սէր Հայրենիքին եւ Հայուն:

...Եթէ միայն ըլլայի՜...

Բայց վստահ եմ որ Արփիկ ուրախ է որ չեմ այդ մէկը. ան չի կրնար դաւաճանել մեծ Շ.ին եւ իր սկզբունքներուն, քանի "Յառաջ"ի մեծութիւնը կայացած է իր համեստութեան մէջ, պարզութեան, անաղմուկ գործունէութեան մէջ, ամէնօրհայ, յարատեւ եւ յամառ նուիրումին մէջ, ամենահամեստ միջոցներով ապրելակերպի մը մէջ, ծանօթ միայն մտերիմներուն. "Յառաջ" միայն հայ օրաթերթ մը չէ, բացառիկ երեւոյթ՝ Եւրոպայի բոլոր փոքրամասնութիւններուն մէջ, "Յառաջ" Երկրէն եկած ամէնէն հարազատ ձայնն է Հայուն իսկութիւնը կազմող առաքինութիւններուն, անոր սիրոյն ու փարումի հանդէպ իր լեզուին, մշակոյթին եւ հողին: "Յառաջ" երեւոյթ մըն է, բացառիկ երեւոյթ մը մեր լրագրութեան պատմութեան մէջ: Յարգանք եւ սէր քեզ 80ամեայ Թանկագին "Յառաջ":

Երեւան, Յուլիս 23

"Ան սապէս կ'ըսէր, այն հեռաւո՛ր օրը, երբ գինեձօն մը կազմակերպըւած էր «Յառաջ»ի հազարերորդին առթիւ. «Շատ փքանալու տեղ չըկայ: Վերջ ի վերջոյ լրագիր մը հանելը դրամի, դրամագլուխի խընդիր է: Կարեւորը ոգին է»: Ոգի բառը, որ իմաստ չունի, բայց որ այնքան դիւրութեամբ կ'ըմբռնուի, այս պարագային կը նշանակէր նուազագոյն ներդաշնակցութիւն ընդմէջ գրչի մարդոց, որոնք բնիկը չեն նոյն երկրամասին, որոնք չեն շնչած գըրական նոյն մթնոլորտը, ինչպէս եղած էր Պոլսոյ մէջ: Կազմուած էր նո՛ր մթնոլորտ մը մեծ մասամբ շնորհիւ Շ. Մ.ի հիւրընկալութեան: Այս բոլորը այնքան ճիշդ է որ մինչեւ այսօր ոմանք կը գործածեն սա ասութիւնը.– «Փարիզի տղաքը», ի չգոյէ լաւագոյն տարազի մը":

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Օգոստոս 1, 1965

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԶԳՏՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱՅԱՅՏԻՉ «ՅԱՌԱՋ»Ի 80 ԱՄԵԱԿԻՆ

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Ֆրանսահայ մամուլի պատմութեան մէջ իր ուրոյն տեղը կը գրաւէ «Յառաջ» օրաթերթը, որ սկսած է հրատարակուիլ 80 տարի առաջ՝ 1925 Օգոստոս 1ին, Փարիզ: Իրմէ դար մը առաջ եւ ետք, Ֆրանսայի մէջ հրատարակուած են կարգ մը թերթեր եւ պարբերագրեր, սակայն անոնց մեծ մասը կարճատեւ կեանք մը ունեցած է: Բացի 1850ական թուականներուն Ստեփան Ոսկանի լոյս ընծայած «Արեւելք» եւ «Արեւմուտք» կիսամեայ թերթերէն, Մկրտիչ Փորթուգալեանի՝ Մարսէյլի մէջ հրատարակած «Արմենիա» շաբաթաթերթէն, Արշակ Չօպանեանի «Անահիտ» պարբերագիրէն, Ֆրանսա լոյս տեսած հայկական թերթերը նշանակալի հետք չեն ձգած հայ հանրային, մշակութային, քաղաքական կեանքին մէջ: Իրենց ապրած օրերու հայկական կեանքին արտայայտութիւնն իսկ դժուար է գտնել անոնց մէջ:

Բառին բուն իմաստով, ժողովրդական բազմութիւններուն կողմէ կարդացուած եւ լայն տարածում ունեցող ֆրանսահայ առաջին թերթը եղած է Շաւարշ Միսաքեանի կողմէ 1925 Օգոստոս 1ին հրատարակուած «Յառաջ» օրաթերթը:

«Յառաջ» պահանջէ մը ծնաւ, պահանջի մը պարտադրանքով ապրեցաւ եւ պահանջով մը կը տեւէ: Բայց պահանջը պիտի չբաւէր ծնելու, ապրելու այլ մանաւանդ տեւելու համար, եթէ ծնունդ տուողը արտակարգ եւ բացառիկ դէմք մը եղած չըլլար, ինչպիսին էր Շաւարշ Միսաքեան, իսկ տեւողութիւնն ու 80 ամեակը ապահովողն ալ՝ զաւակը:

«Յառաջ»ի 50 ամեակին առթիւ հրատարակուած հաւաքածոյ հատորին «Վըկայարան» բաժնին մէջ իր ստորագրած վկայութիւնը Հ. Վահան Յովհաննէսեան կը խորագրէր «Հոգիներու ակումբը», իբրեւ բնութագիր թերթին, նշելով «Նա չունի շքեղ պալատներ. խմբագրատուն, կամարակապ դռներով. բոյն դրած է գաղթական Հայերու սրտերուն մէջ. հոն կը յաճախէ, խուռն տարիէ, հայրենիք փնտռող պանդուխտ Հայր իբրեւ Հոգիներու ակումբ»:

Նոյն հատորին մէջ, դարձեալ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան վաստակաւորներէն Հ. Ներսէս վրդ. Տէր-Ներսէսեան (այժմ Արքեպիսկոպոս Հ. Ա.), « "Մեծասքանչ"ին մեծ դրօշակակիրը» խորագրին տակ վկայելով «Յառաջ»ի լեզուին մասին՝ կը գրէր. «Եթէ Սփիւռքի մէջ մեր լեզուն իսկապէս "Մեծասքանչ" է, շատ բան կը պարտինք Շաւարշ Միսաքեանի "Մեծասքանչ"ին: Կը սիրեմ այն յայտարարութիւնը, շատ ճիշդ ու տեղին, որու համաձայն՝ Շաւարշ Միսաքեան այն մեծերէն է – ինչպէս Զարդարեան, Ղազիկեան, Վարուժան- որոնք կատարած են հայ լեզուին մէջ այն, ինչ որ Կոմիտաս վարդապետ մը՝ հայ երաժշտութեան մէջ. զատել օտարն ու խորթը, նետել անհարազատը, զտել հայկականը, յղկել ու տաշել զայն, մըշակել ու զարգացնել, մէկ խօսքով՝ օրը օրին քանդակել մեր պաշտելի "Մեծասքանչ"ը»:

Հայ հրապարակագրութեան ծանօթ մեծերէն Մինաս Թէօլէօլեան «Վկայութիւն մը» խորագրին տակ արժեւորելով «Յառաջ»ը, ի մէջ այլոց կը գրէր. «Ոգին եւ գիծը, որոնց տեւականութեամբ կը պայմանաւորէր Միսաքեան «Յառաջ»ի գոյութեան իրաւունքը, այսօ՛ր ալ կը մնան անխաթար եւ անշեղ: Ի դէպ, թերի եւ խոցելի պիտի ըլլար ամէն սեւեռում դէպի անցեալ, եւ գնահատութեան եւ արժեւորումի ամէն փորձ, եթէ «Յառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ չըսուէր նաեւ՝ որ Միսաքեանի մահէն ետք թեր-

●►

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԽՕՍՔ

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

Ամէն ինչ կը փոխուի. Նախ՝ որովհետեւ անդրդուելի եւ անգութ է ժամանակը, ամենափոխը: Երկրորդ՝ որովհետեւ մանաւանդ ժամանակակից աշխարհին մէջ շարժումը, տեղաշարժը, կը փոխէ մեր գտնուած տեղերը, մեր աշխարհագրական վայրը, մեր տեսանկիւնը, այսինքն՝ այն դիրքը ուրկէ կը տեսնենք եւ կ'ընկալենք աշխարհը:

Անցեալ տասնըհինգամեակին որքա՜ն բան փոխուեցաւ, – սիրելիներ մահացան, բոլորս ալ "ծերացանք", աւելի նօսրացաւ արեւմտահայերէն ընթերցողներու թիւը, մեր բառամթերքին մէջ մտան "համաշխարհայնացում" բառը եւ անոր ընկերացող յղացքները: Աշխարհի տարածքն ալ փոխուեցաւ,–այո՛, նոյն ժայռերը, նոյն լեռներն ու վիհերը, նոյն գետերն ու մարգագետինները կը յամենան հոն՝ ուր էին, բայց այլեւս Խորհրդային Միութիւն չկայ, այլ Արցախ եւ Հայաստան: Սահմաններ որ կային վերացան: Նոր սահմաններ ստեղծուեցան, օժտուած խրամատներով եւ մարտկոցներով: Այն պարիսպը որ Թուրք միտքը "կը պաշտպանէր" Ցեղասպանութեան գիտակցութենէն, սկսաւ ճաթիլ գոնէ, եթէ ոչ կըքիլ, բայց այն սահմանը, որ Հայաստանի հողը կը բաժնէ Թրքահայաստանի հողէն, կը մնայ փակ:

Շատ բան տատանեցաւ: Մի քանին ընկղմեցան: Եւ նորածին Հայաստան մը պահանջեց ու կը պարտադրէ նորածին Սփիւռք մը, կամ գոնէ այդ նոր ծնունդը աւետող առաջին խլրտումները:

Այս յարափոփոխ աշխարհին մէջ, չէր կրնար չփոխուիլ "Յառաջ"ը: Անոր մտերիմներու սեղմ շրջանակը քիչ մըն ալ նօսրացաւ: Ոմանք մահացան, ուրիշներ՝ ամփոփուեցան կեանքի եւ տարիքի պարտադրած նոր պատեաններուն մէջ: Սակայն երեւան եկան մի քանի նոր գրիչներ, ոմանք բեղուն եւ ուժական: Եւ ճիշդ այն տարիներու ընթացքին երբ Ֆրանսայի մէջ ա՛լ աւելի դժուար դարձաւ, տնտեսական ու թէքնիք պատճառներով՝ "Յառաջ"ը կանգուն պահել, աւելցաւ թերթին վարկը: Այսօր, աւելի քան երբեք. Հայաստանի այն սակաւաթիւ մտաւորականներն ու քաղաքական դէմքերը, որոնք Սփիւռքով կը հետաքրքրուին, այդ պահանջքը կը գոհացնեն "Յառաջ" կարդալով: Այսօր, տակաւ նօսրացող սփիւռքահայ մտաւորականութիւնը աւելի քան երբեք "Սփիւռք" գաղափարը կայտառ եւ առողջ կը գտնէ "Յառաջ"ի էջերուն մէջ:

Ի գին հսկայ զոհողութիւններու եւ կրծող, տանջող, յարատեւ մտահոգութեան եւ անձկութեան, Արփիկ Միսաքեան, Արփի Թոթոյեան եւ վարպետ գրաշարապետ Յարութ Կոպէլեան կը պահեն "Յառաջ"ը հոն, 83 rue d'Hauteville-ի փարիզեան գործատեղին մէջ, որ տասնամեակներէ ի վեր սփիւռքահայ մտքին ժամադրավայրն է եղած: Հոն Շաւարշ Միսաքեանի ու զայն շրջապատող փաղանգի սկսած սուրբ գործը դեռ կը շարունակուի: Չէ սպառած, չէ լքուած: Անտարբերութեան աղէտը, որ կը կրծէ թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի հաւաքական կեանքը, հեռու մնացած է "Յառաջ"էն: Ոչ միայն յարատեւելն ու դիմանալը, այլ այսպէ՛ս դիմանալը անոր 80-ամեայ ճակատի դալար պսակն է, յարգանք պարտադրող յաղթանակն է:

ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

"Յառաջ" այսօր ֆրանսահայ գաղութին տարիքն ու պատմութիւնը ունի: Կը նոյնանայ անոր ճակատագրին: Ութսունամեայ վկան է ութսուն տարիներու քան ինը հազար երկու հարիւր հայ օրերուն: Հարազատ յիշատակարանը անոր վէրքերուն եւ երգերուն, անոր ապրումներուն եւ տենչերուն:

"Յառաջ" կազմեց սերունդներ իր առաջնորդող, դաստիարակող յօդուածներով: Արթնցուց կոչումներ, բեմ հանդիսացաւ եւ ասպարէզ տուաւ գրիչներու, տաղանդներու, նոյնիսկ անոնց որոնց համար թերթը եղաւ նախ դասագիրք եւ դարձան "Սաները «Յառաջ»ին":

Մամուլը համայնքի մը ամէնէն զգայուն կէտն է: Նուիրական բան մը կայ մամլոյ ծառայութեան ասպարէզին մէջ, յատկապէս պատասխանատուութեան գիտակցութիւն մը երբ կոչումը հարազատ է եւ ծառան մէկ գերագոյն արժէքի՝ ճշմարտութեան: Ասպարէզ մը որ սպառիչ է քանի կը պահանջէ տքնաջան եւ հեւ ի հեւ աշխատանք, ամէնօրեայ պրկում, ամբողջական ընծայում:

Այս եղան եւ աւելի՛ն "Յառաջ"ի ութսուն տարիները: Աւելին՝ ամէն տեսակի մտահոգութիւնները, դժուարութիւններն ու տագնապներն են, ըլլան մարդկային, նիւթական, աշխատանքի որոնք սակայն երբեք չտկարացուցին, հոգեկան արիութիւնն ու տոկունութիւնը եւ անդրադարձ չունեցան թերթին հիմնադիր սկզբունքներուն եւ ուղղութիւններուն վրայ:

Եւ սակայն, 21րդ դարու այս առաջին տարիներուն ինչպէ՞ս հարց չտալ, ըսելով՝ եւ վաղը՞: Եւ վաղը, որովհետեւ լեզուի տեղատուութեան հետ, որ հասած է ահաւոր չափերու, կը նահանջեն անխուսափելիօրէն հայ խօսքը, գիրը, գիրքը, մամուլը եւ կը նուազի ընթերցողներու թիւը. մոմի լոյսով կը փնտռուին եթէ ոչ ստեղծագործողներ, առնուազն գրողներ:

"Յառաջ" ֆրանսահայ գաղութին հըպարտութիւնն ու պատիւն է:

Շաւարշ Միսաքեանի մարտահրաւէրը միշտ այժմէական է, իր մահէն քառասունութ տարի յետոյ շնորհիւ յաջորդողին ամբողջանուէր, հաւատաւոր կեցուածքին, յոգնիլ, տկարանալ եւ հրաժարիլ չգիտցող կամքին, աննահանջ ոգիին: Մարտահրաւէրը վերցուցին նաեւ, տասնամեակներու ընթացքին, մտաւորականներու փաղանգ մը, երիտասարդ միտքեր եւ գրիչներ, հաւատարիմ աշխատակիցներ եւ անկեղծ ու համոզուած բարեկամներ: Հոս եւս շարքերը նօսրացան: Հրապարակը ամայացաւ կեանքի բնական օրէնքով: Սակայն, հոսանքին ի վեր թիավարելով առաքելութիւնը շարունակուեցաւ ու կը շարունակուի: Գաղութը կը պահէ իր հայելին, իր ազատ խօսքն ու բեմը, իր սիրտն ու խիղճը:

"Յառաջ"ի ութսունամեայ պայքարը ամէն առաւօտ կը վերանորոգուի քանի օրաթերթի մը կեանքը մէկ օր է:

"Յառաջ" արժանի է ոչ միայն գաղութին ուշադրութեան եւ հետաքրքրութեան այլ եւ գուրգուրանքին որպէս անփոխարինելի արտայայտութիւնը անոր էութեան:

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

-1928-

Հրանտ Սամուէլ – Ս. Տէր-Թովմասեան – Նշան Պէշիկթաշլեան – Շ. Միսաքեան եւ ցրուիչը:

●▶

թը պահեց իր հիմնադրին դրօշմը, պահեց մինչեւ 1957 թուականի իր հրապարակագրային դաւանանքը, մնաց ծառայութեան ու գործի այն նոյն հանդանակներուն վրայ, որոնք զինք կը յատկանշեն գաղութահայ մամուլի իբրեւ ամէնէն խստակրօն անդամներէն մէկը,- մէկը՝ շա՜տ քիչերէն, որոնք կան...»:

Ա. Սարուխան, «Յառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ, «Իսկական հերոսները» խորագրին տակ կը գրէր. «Հաստատուած պ. Շաւարշ Միսաքեանի կողմէ, երկար տարիներէ ի վեր թերթին հրատարակութիւնը ինկած է իր եռանդուն, կորովի եւ մանաւանդ "հիմըր"ով լի աղջկան՝ Արփիկին ուսերուն վրայ: Եթէ նկատի ունենանք յիսուն տարուան ընթացքին ֆրանսահայութեան մէջ հայախօսերուն թիւին հետզհետէ նուազումը՝ զարմանքով կարելի է հաստատել թէ թերթը, փոխանակ տկարանալու, աւելի եւս փայլ մը առած է: Հերոսութիւն պարզապէս: Այդպիսի հերոսներէն մին է՝ Արփիկ Միսաքեանը»:

Հայագէտ փրոֆ. Ֆ. Ֆէյտի, որ ջերմ ընթերցող մըն էր «Յառաջ»ի, «"Յառաջ" մնաց իր բարձրութեան վրայ» խորագրին տակ, անդրադառնալէ ետք թերթին բերած բարիքին եւ ունեցած դերին ֆրանսահայ գաղութի դիմագիծի կերտումին եւ պահպանման մէջ, կը գրէր. «Օր մը, Շաւարշ ուզեց քանի մը վայրկեան հանգչիլ բազկաթոռի մը մէջ... առաջին եւ վերջին հանգիստ...: Այն ժամանակ, տիկին Տիրուհի Միսաքեան, որ երկար տարիներով մասնակցած էր իր ամուսինին աշխատանքին, տարիքը առած էր եւ այլեւս ի վիճակի չէր գործը շարունակելու: Ժառանգութիւնը վիճակեցաւ Արփիկին, բայց ի՜նչ ծանր ժառանգութիւն... Շաւարշին յաջորդ ըլլալը: Բարեբախտաբար իր ծնողներուն արժանի զաւակն էր եւ «Յառաջ» մնաց իր բարձրութեան վրայ»:

Շաւարշ Միսաքեան երբ 1957ին կը կնքէր իր մահկանացուն, անոր բարեկամներն ու «Յառաջ»ի շրջանակէն ոմանք յոռետես էին թերթին ապագային նըկատմամբ: Թերթին գոյատեւման ծանր պարտականութիւնը ինկած էր 31 ամեայ երիտասարդ եւ լրագրութեան ասպարէզի «խոհանոց»ին այն ատեն քիչ ծանօթ աղջկան ուսերուն: Շրջապատի մարդիկ կ'ըսէին՝ «Յառաջ»ը վերջացաւ, Շաւարշին հետ կ'իջնէ գերեզման: Ո՛չ ոք մըտքէն կ'անցընէր որ հօրը շունչին տակ եւ անոր դաստիարակութեան եւ ոգեղէն ներկայութեան հասակ առած Արփիկ Միսաքեան, ո՛չ միայն պիտի չդադրեցընէր թերթին հրատարակութիւնը այլեւ տոկալու հաստատակամութեամբ եւ հօր ժառանգութեան տէր մնալու եւ անոր ոգին եւ գիծը տեւականացնելու վճռակամութեամբ, պիտի շարունակէր իր հօր կիսատ ձգած առաքելութիւնը, եւ այս՝ ի զարմանս այժմ ողբացեալ շատ մը յոռետեսներու, «Յառաջ»ի կեանքը աւելի եւս երկարացնելով:

«Յառաջ» 80 տարի շարունակեց իր ճամբան: Երբեք չընկրկեցաւ: Չշեղեցաւ իր սկզբունքներէն: Ո՛չ մէկուն տուրք տուաւ: Մինչեւ այսօր ալ «Յառաջ» իր խիզախ կեցուածքով, քաղաքական առողջ դատումներով եւ ճշմարիտին ու արդարին հետամուտ իր աշխարհահայեացքով կը մնայ հայ ժողովուրդի ազգային հաւաքական ձգտումներուն իրաւ արտայայտիչը:

Շնորհաւորելով «Յառաջ»ի 80 ամեակը, կը մաղթենք անոր նորանոր նուաճումներ եւ առաւել բարգաւաճում, ի փառս հայ մշակոյթի:

Հ. Ա.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼ ԵՄ «ՅԱՌԱՋ»

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

Վաթսունական թուականներուն էր: Այդ ժամանակ «Յառաջ» դեռ կը վաճառուէր մեթրօ Գառէի կրպակը ուրկէ, ամէն օր, հայրս կը գնէր: Երբ իր գործէն տուն կը վերադառնար, գիտէի որ ան իր գրպանին մէջ էր եւ իսկոյն, զայն կը յափշտակէի ու վրան յարձակելով օրուան հայկական լուրերուն կը ծանօթանայի: Այդ տարիներուն, թէպէտ լրիւ հայախօս էի բայց դեռ չէի տիրապետեր հայերէնի ընթերցումին ու անոր գիրին:

Քանի մը տարի վերջ, երբ զինուորական ծառայութեան մեկնեցայ Շամփանեի հեռաւոր կորսուած անկիւն մը, լման մէկ տարի «Յառաջ»ը ամէնօրեայ իմ ովասիսը հանդիսացաւ, նոյն ատեն զարմանք ու թերեւս ալ ընդվզում պատճառելով տեղւոյն բարձրաստիճան սպաներուն մօտ...

Այսպէս է որ, տարիներու ընթացքին, շնորհիւ «Յառաջ»ին, կամաց – կամաց յաջողեցայ որոշ յառաջդիմութիւն արձանագրել ու հասնիլ այսօրուան մակարդակին: Լեզուին ընթերցումը լաւ մը ընկալելէ վերջ տիկ. Արփիկ Միսաքեան ինծի յորդորեց թերթին աշխատակցիլ. եւ այսպէս, սկսայ թղթակցութիւններ ապահովել Շավիլի մեր գաղութին, անոր եկեղեցիին և դպրոցին կեանքէն, ինչպէս նաեւ քովընտի քանի մը տոմսային գրութիւններով: Ես միայն կրնամ, ի սրտէ, շնորհակալութիւն յայտնել «Յառաջ»ին որուն շնորհիւ կրցայ մայրենիիս տիրապետել եւ որ ամէն օր եւ տարիներէ ի վեր ինծի կը պարգեւէ հոգեկան անուշ ու մեծ գոհունակութիւն: Վերջերս, Փարիզի 9րդ թաղամասի քաղաքապետ՝ Պ. Պռաւօ, որոշում կայացուցած է մօտ ատենէն Մոնթոլոն հանրապարտէզին մէջ ձակայ փոքրիկ հրապարակը անուանել «Յառաջ»ի հիմնադիր՝ Շաւարշ Միսաքեանի անունով: Այս խիստ գովելի որոշումը կրնանք միայն ողջունել հաստատելով նոյն ատեն, որ Ֆրանսա գիտէ ըստ արժանւոյն, գնահատել օտար օրաթերթի մը հիմնադիրը եւ իր անձին մէջէն անոր 80 ամեայ երկար ուղին, համազօր հերոսութեան Ֆրանսայի նման երկրի մը մէջ: Իսկ մենք, Հայերս, պիտի գիտնա՞նք արժեւորել այս վիթխարի աշխատանքը՝ Ֆրանսահայ գաղութին յիշողութեան ամբողջ ժառանգութիւնը:

> «Արթուն պահակը դարձաւ մեր ոսկեղէնիկ լեզուին ու դասական ուղղագրութեան, ծառանալով հայրենիքի թէ Սփիւռքի մէջ կատարուած ամէն կարգի աղճատումներու եւ խեղաթիւրումներու դէմ: Իր ընթերցողներուն սիրցուց Հայ մշակոյթն ու Հայ քաղաքակրթական արժէքները»:
>
> ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ
>
> Օգոստոս 5, 1975

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 3
MERCREDI
3 AOUT
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻԻ 21·258 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21·258

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՌԱԳՈՅՆԸ ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ

Յուլիս 30ի երեկոյեան Հայաստանի եռագոյնը անհետացած է Եւրոպայի Խորհուրդին անդամ երկիրներու դրօշներու շարքէն ու Հայաստանի անունը կրող ցուցատախտակը ծռած է։ Խորհուրդին մօտ հայկական մնայուն ներկայացուցչութիւնը անմիջապէս տեղեակ պահած է ապահովութեան սպասարկութիւնները եւ պահանջած անյապաղ տեղը դնել դրօշը։ Ապահովութեան պատասխանատուները բացատրած են թէ իրենք պատասխանատու են միայն շէնքին մուտքի եւ ներսի կացութեան, թէ տեսագրիչները միայն այդ մասերու անցուդարձերը կ'արձանագրեն։

Դրօշը վերահաստատուած է տեղը, բայց Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութիւնը բողոքագիր մը յղած է Խորհուրդին ընդհանուր քարտուղարութեան, դատապարտելով եղածը եւ պահանջելով որ դրօշին անհետացումի պարագաները լուսաբանուին, յանցաւորները պատժուին։

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ՈՎԿԷԱՆՈՍԻՆ ՎՐԱՅ

"Կիլիկիա" առագաստանաւուն անձնակազմը Յուլիս 28 թուակիր տեղեկատուութեամբ կը հաղորդէ թէ անցնելէ ետք Սեւ ծովէն, Մարմարայէն, նաեւ միջերկրականեան շարք մը նաւահանգիստներէ, Յուլիս 27ին մուտք գործած են Ճիպրալթարի նեղուցը։ Յաջորդ օրն ալ առաւօտ կանուխ հասած են Թրաֆալկար որ Միջերկրականը Ատլանտեան ծովէն բաժնող կէտն է։

Ովկէանոսին վրայ հինգ ժամ նաւարկելէ ետք, կաւէ սափորի մը մէջ միախառնելով Սեւանէն եւ Արցախի Վարարակն աղբիւրէն բերուած ջուրերը, պարպած են ովկէանոսին մէջ։ Ասիկա ծովային աւանդական ծէս մըն է, խորհրդանշող երազանքներու իրականացումը "որին մեր ծողովուրդը սպասել էր ուր հարիւրամեակ"։

"Կիլիկիոյ" ուղեւորութեան ովկէանոսի առաջին նաւահանգիստը Գատիսը կ'ըլլայ ուր 1492ին Գոլոմպոս իր նաւերէն մէկուն վրայ առած է հայ ճամբապարհորդ Մարտիրոս Երզնկացին։ Անձնակազմը հոն կը յարգէ մարդկութեան բոլոր նախկին ծովագնացներուն յիշատակը։

ԼՂՀ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷՆ

ԼՂՀ Ազգ. Ժողովը Յուլիս 28ին շարունակած է առաջին նիստի աշխատանքը։ Ներկայ գտնուած են վարչապետ Ա. Դանիէլեանի գլխաւորութեամբ կառավարութեան անդամները։ Ազգային Ժողովի նախագահը յայտարարած է թէ նոր կառավարութիւնը անվստահութիւն յայտնելու որոշումի նախագիծ չէ ստացած, ուստի կարելի է արձանագրել թէ կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացած է։ Ապա ըստ կանոնակարգին, եզրափակիչ ելոյթ մը ունեցած է։ Ըսած է թէ մնայուն յանձնաժողովներուն գործունէութիւնը կամաց-կամաց բնականոն կը դառնայ։ Ան իր գործընկերներուն կողմէ ապահովութիւն տուած է որ նորընտիր ժողովին գլխաւոր ձգտումը կ'ըլլայ ԼՂՀ պետականութեան ամրապնդումը, միջազգային յաւելեալ վարկը, ժողովուրդին բարօրութեան ապահովումը, ընկերային արդարութեան հաստատումը։ Յաջորդ նիստը կը գումարուի Սեպտ. 11ին։

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳԻՆ ՀԱՅ ԶՕՐԱԿԻՑՆԵՐԸ

Հայ եւ Թուրք դասախօսներէ, պատմաբաններէ, լրագրողներէ, հրատարակիչներէ, հետազօտողներէ բաղկացած աւելի քան հարիւր հոգինոց խումբ մը, աշխարհի բոլոր կողմերէն, բաց նամակ մը ստորագրած է, ուղղուած՝ նախագահ Ռ. Քոչարեանի, այն Թուրք երիտասարդին առընչութեամբ որուն Հայաստանէն ելքին մաքսատան պաշտօնեաները ոչ արտածելի հատորներ գտած էին ճամպրուկներուն մէջ ("Յառաջ", Յունիս 17)։ Ներկայիս ան հսկողութեան տակ կը գտնուի ու կրնայ 4–8 տարուան դատապարտուիլ։

Առաջին տողէն գիրքերու մաքսանենգութիւնը զետեղուած է հայեւթուրք յարաբերութիւններու շրջանակին մէջ, մանաւանդ որ երիտասարդ Թուրքը կը ներկայացուի որպէս առաջին Թուրք հետազօտողը որ գացած է աշխատելու հայկական դիւաններուն վրայ։ Նաեւ ան ԱՄՆ-ու համալսարանի մը տոքթորայի աշակերտներէն է։

Ստորագրողները իրենց բաց նամակին մէջ յիշեցնելէ ետք թէ Ե. Թիւրքեըլմազ վեց լեզու գիտէ, ներառեալ հայերէնը, կ'ըսեն թէ ան ըստ իրենց տեղեկութեան, արգիլուած հատորներ չէ որ երկրէն հանելու փորձ ըրած է, այլ մոռցած է հարկաւոր արտօնութիւնը առնել։

Պատահարին մէջ ձերբակալութեան քաղաքական հետեւանքներուն մասին ալ կը խօսուի։ Կ'ըսուի թէ հայեւթուրք երկխօսութեան փխրուն կալուածը կրնայ վնաս կրել, եւլն.։

Վերջաւորութեան կը հայցուի նախագահին միջամտութիւնը որպէսզի անըարեդէպ այս հարցը անյապաղ բարեկամական կարգադրութեան մը յանգի։ Կը պահանջուի նաեւ երիտասարդին ազատ արձակումը որպէսզի կարենայ վերադառնալ հետազօտական իր աշխատանքին։

Ե. Թիւրքեըլմազի զօրակցութեան կոմիտէն որ առաջին ստորագրութիւնները կը խմբէ, կազմուած է Թ. Աքչամի, Մուրատ Պէլկէի, Օրալ Ջալըշլարի, Հ. Տինքի, Է. Մահչուպեանի, Օ. Փամուքի, Ռ. Զարաքօլուի նման անձնաւորութիւններէ։

Մնացեալ ստորագրողներուն մէջ քիչ մը զարմանալի է Թուրքիայէն դուրս, համալսարանի և հրատարակչական մարզերէն հանդիպիլ հայկական անուններու։ Արամ Արքուն, Ստեփան Աստուրեան,, Ռ. Սիւնի, Տընի Փափազեան, Վահագն Տատրեան, Ժ. Լիպարիտեան, Գէորգ Պարտաքչեան մէկ քանին են անոնցմէ։ Բոլորն ալ ԱՄՆ-ու զանազան համալսարաններու մէջ դասախօսական պաշտօնի տէր։

Այնպէս կը թուի որ Ջուարթնոցի մաքսաւորները անգգոյշ քայլ մը առած են, արգելք ըլլալով հայկական հնատիպ հատորները երկրէն հանելու Ե. Թիւրքեըլմազի փորձին։ Վկայ՝ այնքան տպաւորիչ տիտղոսներու համախմբումն ու զօրակցութիւնը, ան ալ ամսուան մը նման կարճ ժամանակի մէջ։ Մինչդեռ, առնուազն Թուրք երիտասարդի մը Հայաստանէն հնատիպ հատորներ հանելու արարքին չափ ծանրակշիռ որքա՛ն եղելութիւններ, օրինազանցութիւններ պարզ արձագանգ իսկ չի գտներ նոյն ընտրանիէն։

Ա. Թ.

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 80ԱՄԵԱԿԻՆ

80-ԱՄԵԱԿ

80 տարի։ Զարմանալի՜ երեւոյթ։ Հրաշալի՜ գոյութիւն։ Շնորհաւորական գիրերը որքան ալ դրուատեն "Յառաջ"ի մատուցած բարիքը, "Յառաջ"ը կարիք չունի գրուատիքներու։ Անոր 80-ամեայ գործը ունի այնքա՜ն վաստակ եւ հասակ, որ ամէն գովասանք գաճաճ պիտի մնար իր նուաճած բարձրութեան քով։

Սոյն շնորհաւորականը հետեւաբար կ'արտայայտէ պարզապէս իր յարգանքը, սէրն ու համակրանքը։

"Յառաջ"ի 80-ամեայ գոյութիւնը հայ լրագրութեան պատմութեան մէջ, հայկական ներուժի դրական այն դրսեւորումն է որ կը հաստատէ թէ ամէն ինչ փճացած եւ ապականած չէ մեր իրականութեան մէջ։

Թող անթառամ մնայ յիշատակը "Յառաջ"ի Հսկային՝ Շաւարշ Միսաքեանին, եւ Տէրը առողջութիւն եւ երկար օրեր պարգեւէ անզուգական Արփիկին, որ նըմանեցաւ Աւետարանին նկարագրած այն տնտեսին, որ իրեն յանձնուած ժառանգը գիտցաւ տասի փոխարէն հարիւրով բազմացնել։

Բարի շարունակութիւն եւ նոր նուաճումներ "Յառաջ"ին։

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Լիոն, Յուլիս 30

Սիրելի "Յառաջ",

Հայ Թատրոնի Ընկերակցութեան կողմէ կը շնորհաւորենք թերթին 80-ամեակը եւ երկար ու յարատեւ աշխատանք կը մաղթենք Սփիւռքին հայկական դիմագիծը պահելու կենսական գործին մէջ։

Յիշելով որ ան, դժուարին պայմաններու մէջ միշտ եղած է հաւատարիմ իր կոչումին ու պահած է նուիրական յառաջապահ կեցուածքն ու դիրքը։

Խորին յարգանքներով՝

Ի դիմաց Հ. Թ. Ը.-ի
Ժ. ՉՈԼԱՔԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 2005

Երեւանի Ազգ օրաթերթը, Յուլիս 30ի իր թիւին մէջ յօդուած մը հրատարակած է՝ «"Յառաջ" օրաթերթի 80-ամեայ յոբելեանը» խորագրուած, զոր ստորագրած է Մելանիա Բադալեան։ Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ թերթին 80ամեայ երթին եւ Սփիւռքի հայ մամուլի դժուարութիւններուն՝ պահպանելու համար մշակոյթ, գրականութիւն, արուեստ։

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ

Կիպրոսի կառավարութեան բանբերը յայտարարած է թէ խորապէս կ'ափսոսայ Եւրոպայի մաքսային համաձայնագիրը ստորագրելով հանդերձ Կիպրոսը չըճանչնալու Անգարայի յամառութեան։ "Խորապէս ափսոսալի է որ անդամակցութեան թեկնածու երկիր մը կը յայտարարէ թէ չի ճանչնար մէկ անդամը այն միութեան որուն մաս կազմել կը փափաքի" ըսած է խօսնակը։ Ան հրաւիրած է նաեւ Թուրքիան յարգելու Միութեան սկզբունքները որոնք հաւասար վերաբերում կը պահանջեն անդամ երկիրներու փոխյարաբերութիւններուն համար ու կոչ ըրած է որ Կիպրոսի հետ բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու ձեռնարկէ։

Այսուհանդերձ Անգարա հիմնապէս անվիճող դիրք գրաւած է հարցին նկատմամբ. Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ մինչեւ իսկ յայտարարած է թէ իրենք բոլոր պարտաւորութիւնները յարգած են եւ Հոկտեմբեր 3ին բանակցութիւններու սկսելու ոչ մէկ խոչընդոտ մընացած է։ Իսկ վարչապետ Թ. Էրտողան պատասխանելով իրենց յամառութեան պարագային կիպրական եւ յունական վէթոյի մը հաւանականութեան մասին հարցումին, ըսած է. "Եթէ կրնան թող վէթօ դնեն"։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆահտ Թագաւորը, որ հիւանդ էր աւելի քան տասը տարիէ ի վեր, մեռաւ Օգոստոս 1ին, 84 տարեկանին։ Իրեն կը յաջորդէ իր խորթ եղբայրը Ապտալլահ Պէն Ապտէլազիզ, 82 տարեկան, որ արդէն կը վարէր երկիրը Թագաւորին հիւանդութենէն ի վեր։ Նոյն օրը, նոր արքան ստացաւ "երկու Սրբազան Մզկիթներու ծառան" տիտղոսը։ Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուէր Օգոստոս 2ին եւ ներկայ կ'ըլլար նաեւ Ժագ Շիրաք։ Սաուտի Արաբիա աշխարհի առաջին երկիրն է քարիւղ արտադրող, ունի 24 միլիոն բնակիչ. մեծամասնութեամբ սիւննի են, բայց բուն կրօնքը միակ է՝ վահապականութիւնը, որ կը գործադրուի ԺԸ. դարէն ի վեր, Մոհամէտ իպն ալ-Վահապի կողմէ։ Ան զինակցած էր արքայական գերդաստանին հիմնադրին՝ Մոհամէտ պէն Սաուտի հետ։ Հոսանքը հիմնուած է Աստուծոյ բացարձակ եւ մենաշնորհեալ միածին բնոյթին վրայ։ Իր խօսքը, այնպէս ինչպէս արձանագրուած է Գուրանին մէջ, պէտք է գործադրուի տառացի կերպով, ինչ որ ալ ըլլան տեղական աւանդութիւնները։ Սաուտի Արաբիա զինակից է ԱՄՆ-ու հակառակ Սաուտցիներու դերին 2001 Սեպտեմբեր 11ի արարքներուն մէջ։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՍՈՒՏԱՆԻ քրիստոնեայ եւ ոգեպաշտ շրջանի ապստամբ ղեկավարը՝ Ճոն Կարանկ եւ իրեն ընկերացող 14 անձեր մեռան Յուլիս 30ին, երբ Ուկանտայէն վերադարձի ճամբուն վրայ զիրենք փոխադրող թռանը ջախջախուեցաւ լեռներուն մէջ։ Դեռ նոր Սուտանի փոխ նախագահ նշանակուած էր եւ երբ Օգոստոս

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆԱՄԱԿ «ՎԱՅՐԵՆԻ ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ» ՄԱՍԻՆ

Համացանցի միջոցով հասած նամակը գրուած է որդեկորոյս հօր մը կողմէ: Ան կը կոչուի Ռուբէն Զախոյեան ու կը պահանջէ որ զաւկին կորուստին ցաւը վերքի մը դարմանումին առաջնորդէ: Հիմնական վէրք որ ո՛չ անխուսափելի էր, ոչ ալ անդարմանելի: Ու հոս է ըմբոստացնող, ցաւցնող կէտը: Պատերազմին ճակատը թշնամիին գնդակին, ռումբի բեկորներուն տակ ինկող մը ցաւ կը պատճառէ, աչո՛ւշտ. բայց ոչ մէկ զոհի ծնողք հաշիւ կը պահանջէ կորուստին համար: Իսկ այն ցաւը որ նիւթ կ՚ընէ Ռ. Զախոյեան կինա՛ր, պէ՛տք է, պարտաւոր է որ գոյութիւն չունենար որպէս ըմբոստանալու, պահանջելու, ափսոսալու ազդակ, պատճառ:

Նշուած պարագային կորուստը կը վերաբերի 11 տարեկան աղուոր մանչուկի մը. ան զոհը եղած է երթեւեկի ճամբով մարդասպանութեան: Արկած բառը չի սահմաներ պատահարը, քանի որ եղելութիւնը չի վերաբերիր բացառիկ դէպքի մը: Այլ երեւոյթի մը որ դաժան է ըսելու, բայց մերկ իրականութիւն, այլեւս ընթացիկ բաներու կարգը անցած է Երեւանի առօրեային մէջ:

Հոն 2–3 օր անցընող զբօսաշրջիկն իսկ սարսափով կը խօսի երթեւեկի ապօրինի, անկարգ ու ազատ–արձակ կացութեան մասին: Ոչ միայն կանոնը չի յարգուիր, թէքնիք միջոցները –անցքի կէտ, ազդալոյս, անոնց կանոնաւոր բանիլը, եւլն.– լայն անտարբերութիւն կը վայելեն, ամէն պահ մահը պտըտցնելով փողոցը գտնուողներուն քիթին տակ: Ցատկապէս անոնց որոնք մայթ փոխելու, լայն պողոտայի մը դիմացի ափը անցնելու պարտաւորութեան տակ կը գտնուին: Եւ ըսել որ «արկածը», անոր հետեւանքով հաշմանդամ, անկար մնալու պարագան, կամ ամէնէն ծանրակշիռ պատահարին՝ մահուան ցաւը ենթակային, մնացողին կեանքը դառնացնող միակ բաները չեն ըլլար: Կայ թերեւս անոնցմէ աւելի դաժանը. հաստատելը թէ պատահածը կըրնար չպատահիլ, երկրորդ՝ որոշ պարագաներու ամէն արկածեալի հետ կը փշրուի օրէնք կոչուածին քիթն ու բերանն ալ: Չեն գործեր արդար դատաստանի, պատիժի համակարգերը ու մնացողը հողին յանձնածին, հիւանդանոց փոխադրածին ցաւին հետ կ՚ապրի վարիչին ցրենը նկատուելով վերի արտինչէն չան տեղ իսկ չդրուելու կորանքը:

11 տարեկան մանչուկին՝ Արման Զախոյեանի պարագան այս մէկը եղած է իր ծնողքին համար: Ու զաւկին մահուան մանրամասնութիւններն են որ հայրը նամակով մը երկրին ղեկավարին դիմելու մղած են:

Այդ մանչուկը՝ Արման Զախոյեան Ցունիս 12ին պետական համարանիշով կառքի մը բախումով մահացու կերպով կը վիրաւորուի Երեւանի Մաշտոց պողոտային վրայ: Շարժավարը տղեկը հիւանդանոց կը փոխադրէ, անկէ կը տարուի ուրիշ մը, սակայն կարելի չըլլար կեանքը փրկել:

Հայրը երկրին ղեկավարին ուղղած նամակին մէջ դէպքը կը նկարագրէ ամենայն մանրամասնութեամբ: Տղեկը իրեն հիւր եկած ընկերը մինչեւ տեղ մը ճամբելու նպատակով փողոց կ՚իջնէ քանի մը վայրկեանի համար ու չարիքը վրայ կը հասնի:

Ռուսաստան ծնած, մեծցած է Արման. երկու տարի առաջ ո՛չ տնտեսապէս, ոչ ընկերային պարտադրանք ունենալով հանդերձ, ծնողքը կը մտածեն Երեւան փոխադրուիլ, չյաւերժանալով օտարութեան մէջ: Որոշումը կը գործադրուի ու կ՚երթան հաստատուելու Թումանեան փողոցի իրենց պապենական տունը: Տղեկը կարօտնալով հանդերձ Մոսկուայի իր դասընկերները, խաղընկերները, կը յաջողի շուտով նոր շրջանակ շինել իրեն, հայերէն սորվիլ, ազատ ժամերու զբաղումները ձեռնարկել, ըլլալ ուրախ երեւանցի մը:

Ինչ որ հայրը այս բաները ըսելու եւ ղեկավարին գրելու մղած է, «արկած»ը պատրաստող անուշադիր, անհոգ վերաբերումն է, անոր ընկերացող կամայականութիւնը: Երեւանի ոչ մէկ քառուղին վրայ հետիոտն ճամբորդը կրնայ հանգստութեամբ դիմաց անցնիլ, նոյնիսկ երբ ազդալոյսը իրեն համար կանանչ է, կ՚ըսէ Ռուբէն Զախոյեան: Պատճառը այն է որ լոյսերը հոն են, կը վառին–կը մարին, բայց զանոնք համաձայնեցնելու փորձը չէ եղած: Անցորդին համար կանանչ լոյսին հետ ինքնաշարժերն ալ անցքի նոյն գոյնով ազդանիշը կը ստանան ու ալ ո՞ր շարժավարը կը մտածէ յարգել անցորդին իրաւունքը: Աւելորդ է ըսել որ այդ քառուղիներուն ամէնէն բանուկներուն վրայ անգամ երթեւեկի հսկիչ չի գտնուիր, որոշ կարգկանոն մը բերելու համար: «Տեսուչը ստեղծուած է հէնց նրա համար որ ըզբաղուի ճանապարհին երթեւեկի ու քաղաքացիների անվտանգութեամբ. այլ ոչ թէ հազար դրամանոց թղթադրամների շորթումով իրենց կողմից սիրուած "եկամտաբեր" տեղերում» կ՚ըսէ նամակագիրը: Այդ տեսուչները միայն կարելի կ՚ըլլայ տեսնել փողոցներուն մէջ երբ «մեծարգոյ հիւրեր» կ՚այցելեն Երեւան: Ու կը հետեւի հարցումը. «Ո՞ւմն է մեր քաղաքը՝ իր բնակիչների՞նը, թէ, այսպէս կոչուած "մեծագոյ հիւրեր"ինը»:

Երկրորդ մատնանշումը կը վերաբերի հարցին բարոյական, օրէնքի կողմին: Քաղաքակիրթ ոչ մէկ երկրի մէջ երթեւեկի պաշտօնեան որպէս ընդհանուր չգրուած օրէնք, կը վախնայ «արտօնեալ» համարանիշով կառք մը կեցնելու երբ օրինազանցութիւն խնդրոյ առարկայ է: Կը ձգէ որ թերացող շարժավարը ամենայն ազատութեամբ շարունակէ իր ընթացքը, անոր դէմ օրէնքը կիրարկելով յետադային գլխացաւ ունենալու հեռանկարին առջեւ:

Իսկ միջավայրի մը մէջ ուր այդպէս դրուած է կարգը, ո՞վ է մեղադրելին գործուած չարիքին: Շարժավա՞րը, կամաւոր կոյր հսկի՞չը, թէ ապօրինութեան զօրակից ղեկավար մտայնութիւնը: Ու այնքան ատեն ո՛չ այնքան տարրական, այլ ծանր հետեւանքներով յղի կացութիւն մը չի սրբագրուիր, արդար է ըսածը թէ «Այս ֆոնի վրայ այլեւս անիմաստ են դառնում խելամիտ մտորումները մեր ժողովրդի հնագոյն մշակոյթի մասին»:

Վերջին հարցական մը խնդրոյ առարկայ կ՚ընէ առողջական համակարգը: «Երեւան քաղաքում չգտնուեց ոչ մի հիւանդանոց, ուր կարելի էր հասցնել մեր տղային, տեղում անցկացնել բոլոր անհրաժեշտ հետազօտութիւնները եւ կատարել բոլոր պարտադիր քայլերը, երախայի կեանքը փրկելու համար» կ՚ըսէ որդեկորոյս հայրը: Արկածին հետեւած երեք ժամուան մէջ երեք հիւանդանոց տարած են տղեկը: Այդքան յաճախակի արկածներու քաղաքի մը մէջ կարելի չէ՞ ամէն հարկաւորին տէր հիւանդանոց մը պահել. եթէ ժխտական պատասխանին մեկնակէտը միջոցներու չգոյութիւնն է, «դրանք պէտք է հայթայթուեն տօնակատարութիւնների, շնորհահանդէսային ընթրիքների, վարչական շէնքերի շինարարութեան եւ չինովնիկների առանձնասենեակների բարեկարգման համար նախատեսուած ծախսերի կրճատման հաշուին» կ՚ըսէ Ռ. Զախոյեան որ կը կարծէ թէ «Մարդկանց առողջութիւնը, այլ ոչ թէ չինովնիկների յարմարաւէտութիւնը պէտք է լինի երկրի ղեկավարի գլխաւոր ուղեցոյցը»:

Նշուած պատահարին, անոր ընկերացող պարագաներուն, անոնց կարելիութիւն տուած ընթացքին մատնանշումին չափ դաժան է անգամ մը եւս անդրադառնալ որ մարդկային կեանքը շատ կոպէկ չ՚արժեր Երեւանի մէջ. բացի երբ այդ կեանքը կը պատկանի "մեծարգոյ" այսինչի կամ այնինչի մը: Մնացածը կամ կը թողուի մարդասպանին անզգոյշ ըմպանութիւն կատարածի բնորոշումին տակ, կամ շատ–շատ կ՚իյնայ մամուլի մարդու մը գրիչին տակ:

Եւ ո՞ր օրէն ի վեր ճապկումները, անտեսումները, վրդովւած են պատասխանատու դէմքեր, որպէսզի լրջօրէն մտածուի, ձեռնարկուի անփութութեան, կամայականութեան վերջ տալու մասին:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԼԵԶՈՒՆ Ի՞ՆՉԵՐԷՆ Է

Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆ

Հարցումը զայթակղեցուցիչ կրնայ թուիլ, բայց ո՛չ մէկը թող զայթակղի, որովհետեւ իրաւունք ունինք այս հարցումը ուղղելու: Հարցումը հետեւեալն է. աշխարհի բազմաթիւ գաղթօճախներէ ներս գործող հայկական հաստատութիւններուն, բայց մանաւանդ ազատ ու անկախ Հայաստանի լեզուն ի՞նչերէն է: Հայերէ՞ն է, թէ ոչ ուրիշ լեզու մը, օրինակ, անգլերէն է:

Հարցումը առաջիններուն, այսինքն Սփիւռքահայ հաստատութիւններուն համար շատ ալ ցնցիչ չէ հաւանաբար, որովհետեւ այլեւս բոլորս ալ գիտենք որ հայկական գաղթօճախներու մէջ գործող հայկական հաստատութիւնները վաղուց դադրած են հայերէն լեզուն առաջնահերթ նկատելէ: Անոնք կը գործածեն այն երկրին լեզուն, ուր կ՚ապրին: Շատ լաւ է, եթէ իրենց ապրած երկրին լեզուն գործածելու քով զուգահեռ կերպով հայերէն լեզուն ալ կը գործածեն, հայերէն կարդացող ցանցառ հայերու համար: Բայց շատեր այդքանն ալ չեն ըներ: Շատեր այլեւս միայն անգլերէն, կամ ֆրանսերէն, կամ գերմաներէն, կամ թրքերէն լեզուները կը գործածեն ու պահանջքը չեն զգար անոնց քով հայերէնն ալ գործածելու: Հայկական այս հաստատութիւնները իրենց հայ բարեկամներուն ու համակիրներուն շարունակ հայկական գործունէութեան մասին նամակներ կամ հրատարակութիւններ կը ղրկեն առանց հայերէն տառ մը գործածելու: Հայկական շատ բան կայ այս գործունէութեան մէջ, բացի Հայոց լեզուէն:

Իսկ Հայաստանի համար՝ հարցումը ուղղակի զայթակղեցուցիչ է: Բայց եւ այնպէս այս հարցումը տեղին է: Հայաստանի լեզուն ի՞նչերէն է: Հայերէ՞ն՝ թէ անգլերէն: Թէ ինչո՞ւ կը հարցնենք, պիտի բացատրենք վարը:

Սփիւռքահայ գետնի վրայ այլեւս շատ բնական կը գտնենք երբ հայկական հաստատութիւններէ կը ստանանք, հրաւիրագիրներ, նամակներ, թղթակցութիւններ, յօդուածներ, որոնք գրուած են անգլերէն կամ այլ լեզուով: Անցեալ օր Պէյրութէն սրտցաւ ազգային մը Պէյրութի մէջ հրատարակուած ինչ ինչ հայկական հրատարակութիւններու կարգին մեզի ղրկած էր Հայկազեան համալսարանի 50ամեակին առթիւ սարքուած «կալա–պանքէթ»ի մը հրաւիրատոմսը, ամբողջովին անգլերէն: Մեր սրտցաւ բարեկամը հրաւիրատոմսին վրայ իր ձեռագրով հայերէն աւելցուցած էր որ մարդ գլուխ 100 տոլարի վաճառուած այդ հրաւիրագրին վրայ հայերէն մէկ տող իսկ չկար:

Միացեալ Նահանգներու մէջ բնակող մեր մէկ բարեկամն ալ մեզի ղրկեց անցեալները Սան Ֆրանսիսքոյի մէջ գումարուած Հայկական Բժշկական 9րդ համաշխարհային համագումարի առթիւ հրատարակուած մօտաւորապէս 60 էջէ բաղկացեալ շքեղ գրքոյկ մը, որ կրնար հպարտութիւն պատճառել ամէն հայու, որովհետեւ կը բովանդակէր պատուաբեր տեղեկութիւններ մասնակից հայ բժիշկներու ու անոնց կատարած գործին մասին: Բայց այս գրքոյկին մէջ ալ գոնէ մէկ էջ մը հայերէն չկար: Միայն կողքին վրայ երկու հայերէն նախադասութիւն.

1) 9րդ Հայկական Բժշկական Համաշխարհային Համագումար:

եւ (ճիշդ վարը գրուած ձեւով)

2) Ոսկյա Ճամբա Դեպի Առողջ Ապագա: (Հինգ բառի մէջ չորս ուղղագրական սըխալ, եթէ մեզի պիտի չըսուի որ գրուած է Հայաստանի ուղղագրութեամբ):

Այս համագումարը իսկապէս մեզի հըպարտութիւն պատճառող համագումար մըն էր, որովհետեւ անիկա մեզի ցոյց կուտար թէ մեր ժողովուրդը աշխարհի ամէն կողմը միայն բժշկական կալուածէն ներս ինչ արժէքաւոր բժիշկներ ու գիտնականներ հասցուցած էր: Այս բժիշկները քով քովի կուգային «հայկական» կոչուած համագումարով մը: Ո՛չ թէ միջազգային, այլ հայկական: Կը նշանակէ որ այս բժիշկները կարեւորութիւն կ՚ընծայէին իրենց հայկական ինքնութեան: Ուրեմն պէտք չէ՞ր որ կարեւորութիւն ընծայէին նաեւ իրենց ժողովուրդին լեզուին: Իրենցմէ շատեր հայերէն կրնային չգիտնալ, բայց համագումարը հայկական համագումար էր եւ գիտութեան կարգին, լաւ կ՚ըլլար որ յարգուէր նաեւ հայերէն լեզուն:

Կատարելապէս վստահ ենք որ կազմակերպիչները պարզապէս չեն մտածած կամ պարզապէս կարելիութիւնը չեն գըտած հայերէն բաժին մըն ալ աւելցնելու եւ ճիշդ այդ կէտին վրայ է որ կ՚ուզենք ուշադրութիւն հրաւիրել: Մեր ազգային հաստատութիւնները իրենց գործունէութեան ընթացքին սկսած են մոռնալ իրենց մայրենի լեզուն: Մենք պիտի չկարենանք պահանջել որ աշխարհի զանազան երկիրներուն ու լեզուներուն մէջ կայք հաստատած մեր ժողովուրդին զաւակները իրարու հետ ժամադրուին հայերէն լեզուով, փոխանակ անգլերէնով: Պիտի չկարենանք պահանջել, որովհետեւ գիտենք որ այսօր կարելի չէ: Բայց պէտք է պահանջենք որ գործածուած բոլոր լեզուներուն քով, եւ անոնցմէ առաջ, հայերէն լեզուն ալ յարգուի եւ մեզ յիշեցնէ թէ մեր ժողովուրդին ու մեր հաստատութիւններուն լեզուն «հայերէն»ն է:

Ասիկա Սփիւռքահայ հաստատութիւններու մասին է:

Հիմա անցնինք Հայաստան ու տեսնենք թէ հոն ինչ կ՚անցնի կը դառնայ: Քանի մը օր առաջ հաղորդուեցաւ որ Երեւանի մէջ մեծաշուք հանդիսութեամբ բացուեցաւ շարժանկարի արուեստի նուիրուած «Ոսկեայ Ծիրան» միջազգային փառատօնը: Աշխարհի զանազան կողմերէն հրաւիրուած հայ եւ օտար շարժանկարիչներ մասնակցեցան հայ ժողովուրդի մայր հողին վրայ սարքուած այդ փառատօնին: Օփերայի շէնքին մէջ սարքուեցաւ բացման (շքե՛ղ) հանդիսութիւն մը: Որքան ալ միջազգային ըլլար եւ քանի մը օտար հիւրեր մասնակցէին փառատօնին, փառատօնը կը կայանար Հայաստանի մէջ: Ուրեմն Օփերայի մէջ սարքուած հանդիսութիւնը առաջին գծի վրայ ի՞նչ լեզուով պէտք է կատարուէր, ի՞նչերէն էր Հայաստանի լեզուն:

Տեսնենք թէ «Ազգ» օրաթերթի աշխատակից Մելանիա Բադալեան ինչ կը գրէր թերթին, 14 Յուլիսի թիւին մէջ:

«Իսկ փառատօնի բացման արարողութեան վերաբերեալ պէտք էր նկատի ունենալ որ մշակութային ամէն ձեռնարկ, երբ պետական հովանաւորութիւն կը վայելէ, արդէն կ՚ապահովէ գեղարուեստական ցած ճաշակով մակարդակ, առաւելաբար եթէ երգի պետական թատրոնի արուեստագէտներն են որ կը տնօրինեն: Այդ օր զաւեշտական խեղճութեան ու անճաշակութեան ներկայացում մը բեմադրուեցաւ օփերայի թատրոնի մէջ: Բացման գլխաւոր հանդիսութեան պատիւը տրուած էր երգչուհի Նունէ Եսաեանին եւ երգիչ Արթուր Իսպիրեանին: Օփերայի սրահը լեփ-լեցուն էր, դժուար է ստոյգ ըսել թէ հանդիսականի քանի տոկոսն էր հայախօս, բայց յայտնապէս փառատօնը տեղի կ՚ունենար Հայաստանի մէջ, եւ մեր օտարախօս հիւրերն ալ չնչին մաս կը կազմէին: Խնդիրը սակայն թըւաքանակը չէ: Խնդիրն այն է որ Երեւանի Օփերային թատրոնի սրահէն հայ հանդիսատեսը դուրս եկաւ խօսուածներէն գըրեթէ ոչինչ հասկնալով: Տպաւորութիւնն այն էր որ պատճէններու փոխնիփոխ ընթերցումով, հաղորդավարները անգլերէնի քննութիւն կու տային հանդիսաւորապէս: Ամբողջ յայտագիրը գործադրուեցաւ անգլերէնով, բացի Վ. Օսկանեանի՝ նախագահ Քոչարեանի ուղերձի ընթերցումէն, այդ ալ կ՚երեւի անոր համար որ չէին կրցած հասցնել թարգմանութիւնը: Եւ հայերէն էր նաեւ միայն փառատօնի նախագահ Յարութիւն Խաչատրեանի խօսքը: Այս վերջինն ալ կասկած արտայայտեց թէ իր խօսքերը Եսայեանի կողմէ ճիշդ չէին թարգմանուեր, ուստի 1-2 նախադասութիւն միայն ըսելէ վերջ իր խօսքը փակեց, վերջացուց»:

Երկարաշունչ յօդուածին մէջ մատնանշուած միւս խայտառակութիւններուն վրայէն լուռ պիտի անցնինք, միայն մեր ընթերցողներուն պիտի յիշեցնենք թէ եւրոյթ ունեցեր է նաեւ նշանաւոր շարժանկարիչ Ատոմ Եղոյեան, որուն անգլերէն

ՔԻՉ ՄԸ ՇԱՏ ՓԱՅԼՈՒՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ

Աշխարհի հրատապ առօրեային մէջ շատ մեծ ուշադրութիւն չգրաւեց, բայց Կիրգիզստանի նախագահական ընտրութիւնը (Յուլիս 10) Ք. Պաքիեւի աւելի քան ջախջախիչ յաղթանակով հետաքրքրական երեւոյթ էր: Մանաւանդ որ ան գործածած էր նոյն այն մեթոտները որոնք այնքան քննադատուած էին տակաւին երէկ, "Կակաչներու յեղափոխութեան" նախաձեռնող ընդդիմութեան կողմէ: Այդ միջոցները կը կոչուէին ազդեցութեան չահագործում, անսահման չափով պարտադրանք: Շնորհիւ անոնց ձեռք ձգուեցաւ "յաղթանակ" մը որ 90% համեմատութեամբ քուէ կեդրոնացուց Ք. Պաքիեւի անունին. համեմատութիւն որ չէր արձանագրուած նոյնիսկ անցեալին, օրինակ ճամբուած նախկին նախագահ Ա. Ակայեւի օրով:

Երկրին լրագրողներէն մէկը չեշտելով անբնական արդիւնքը, կը յիշէ նախագահ Պուտինի լակոնական պատասխանը Կուրսկի ընդծովեային ընկղմելուն առթիւ. ան, պատասխանած էր ամենայն պաղարիւնով թէ նաւը ընկղմած էր, այդքա՛ն: Նոյն ընթացքը ունեցած է կիրգիզ նորընտիր նախագահն ալ երբ ստացած քուէներուն համեմատութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած է. "Այսպէս է" պատասխանած է, առանց յաւելեալ բացատրութեան պէտք զգալու:

Լրագրողը որ իր ասպարէզին պահանջած հետաքրքրասիրութիւնը ունեցող մը պէտք է ըլլայ, կը գրէ թէ հարցը պեղելու տրամադրութիւն ունեցողին, այդ ընտրութիւնը զուարճալի աշխատանք կը խոստանայ. ամէնէն տարօրինակը հաստատելն է թէ թեկնածուներէն Պ. Օուլու միայն 56 հազար քուէ ստացած է, մինչդեռ մասնակցելու նախապայման 50 հազար ստորագրութեան փոխարէն, ամենայն հանգստութեամբ 180 հազար հաւաքած էր: Կայ Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ը.ի դիտերուն տեղեկագիրն ալ որ հրապարակուած թիւերը "ոչ իրապաշտ" որակած է:

Պարտեալ թեկնածուները բոլորն ալ յայտարարած են թէ պետական վարչամեքենային ճնշումը շատ մեծ էր. ընտրողներու կարեւոր խումբեր տարուած էին քուէարկութեան գրասենեակները, հաւաքական ձրի ճաշեր կազմակերպուած: Թեկնածուներէն մէկը նոյնիսկ ըսած է թէ ուսանողներու խումբեր տարուած են գրասենեակէ գրասենեակ, որպէսզի մէկէ աւելի անգամներ քուէարկեն:

Ուշադրութիւն գրաւած է դիտերու շատ փոքր թիւն ալ: Լրագրողը կ'ըսէ թէ ատիկա թերեւս միջազգային մարմիններու աւելորդ ծախքէ խուսափելուն արդիւնք էր, քանի որ վստահ էին թէ որքա՛ն ժողովրդավարական եւ թափանցիկ պիտի ըլլար ընտրութիւնը: Ներկայ դիտերու նշմարածներէն էին քուէատուփերուն մէջ խառն ի խուռն լեցուած քուէները, ինքնութեան թուղթերու ոչ լուրջ քննութիւնը, գիրենք լռեցնելու փորձերը, եւլն.:

Զուարճալի է կարդալ որ երկրին քուէարկելու իրաւունքին տէր քաղաքացիներուն թիւը 2.558.000 էր: Ըստ Կեդր. ընտրական յանձնախումբին, 75% եղած է մասնակցութեան համեմատութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ 1,918.500 հոգի քուէարկելու գացած է: Մինչդեռ նոյն գրասենեակէն յայտարարուած է թէ միայն 1,5 միլիոն քաղաքացի մասնակցած է ընտրութեան: Նկատի առնելով հանդերձ որ կարգ մը գրասենեակներ մասնակցողներու թիւը չեն ղրկած կեդրոն, լրագրողը կ'ըսէ թէ մեծ է տարբերութիւնը:

Կայ արտասահման գտնուող Կիրգիզներուն պարագան ալ. մէկ միլիոնի չափ է անոնց թիւը. լրատուները յայտնած են թէ անոնցմէ միայն քանի մը տասնեակ հազար քուէ գործածած են:

Եզրակացութի՞ւնը. կիրգիզ ժողովուրդը պէտք է ընտրութիւն մը ընէ սատանայական թուաբանութեան մը եւ համր ժողովրդավարութեան մը միջեւ...

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ իր բնակարանին մէջ, Յուլիս 21ին, իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերարուհի "Պօղոս եւ Սիրանոյշ Արզումանեան" հիմնարկի նախագահուհի Տիկին Սիրանոյշ Մեծատուրեան, կողակիցը Հայ առաքելական եկեղեցւոյ Կեդր. վարչութեան նախագահ եւ ծանօթ բարերար Արմէն Մեծատուրեանի: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Յուլիս 23ին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Արարողութեան նախագահած է Գիսակ Արք. Մուրատեան: Մասնակցած են Պրազիլիոյ թեմի առաջնորդը՝ Տաթեւ Արք. Ղարիպեան, Ուրուկուայի թեմի առաջնորդ Յակոբ Արք. Գըլըճեան, ինչպէս նաեւ Հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ առաջնորդ Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան եւ Փայլօ Վրդ. Հեքիմեան, ներկայ եղած է նաեւ Հայ աւետարանական եկեղեցւոյ կողմէ վերապատուելի Ենովք Էքիզեան: Իր դամբանականին մէջ, Գիսակ Արք. ծանրացած է ողբացեալին բարեսիրական գործունէութեան վրայ: Դամբանականներ խօսած են նաեւ եկեղեցւոյ վարչութեան փոխ նախագահ տոքթ. Ալպէրթօ Ճերեճեան, ՍԴՀ կրթական հաստատութեան տնօրէն Պետրոս Հաճեան, Արմենիօ-Արխենթինօ վարժարանի տնօրէնուհի Մակտալենա Տոս Սանթոս եւ հայ կաթողիկէ Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան: Տաթեւ Արք. կարդացած է Հայաստանի Արտաքին նախարար՝ Վ. Օսկանեանի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի, Մխիթարեան Միաբանութեան աբբահայր Հ. Եղիա Վրդ. Քիլաղպեանի, Երեւանի թիւ 76 "Արժանթինեան Հանրապետութիւն" վարժարանի տնօրէնուհի Սվետլանա Փիլոյեանի, Հայաստանի նախկին նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի եւ այլ անձերէն ստացուած ցաւակցական գրութիւնները: Նախապէս ալ Գիսակ Արք. հանգուցեալին ամուսնոյն փոխանցած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ցաւակցութիւնը:

ԳՆԱԼԸՐԻ Կազդուրման կայանին բացումը կատարուած է Կիրակի, Յուլիս 17ին, կրօնական թէ աշխարհիկ հանդիսութիւններով եւ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, արարողութեան նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կազդուրման կայանի հիմնադիրներէն՝ Գարեգին Ա. Շնորհք Պատրիարքներու եւ բարերարներու հոգիներուն: Քարոզած է Մեսրոպ Պատրիարք ծանրանալով մանուկներու հոգ տանելու եւ զանոնք ընկերութեան եւ ազգին որպէս օգտակար անհատներ դաստիարակելու վրայ: Եկեղեցական արարողութեան յաջորդած է սիրոյ սեղան մը որու եւս նախագահած է Մեսրոպ Պատրիարք: Հանդիսութեան բացումը ըրած է Օր. Թամար Գարասու, որ հրաւիրած է Նազարէթ Պալը, նախորդ տարիներու պէս ընտանձնելու իր պաշտօնը: Ան ողջունած է ներկաները եւ դրուատած հաստատութեան առաքելութիւնը, կանդ առնելով անոր 40 տարիներու շարունակական գործունէութեան վրայ եւ երախտագիտութեամբ յիշած է Գարեգին եւ Շնորհք Պատրիարքները, որոնք հեռատեսութիւնն ունեցած էին հիմնելու նման հաստատութիւն մը: Խօսք առած է Կազդուրման կայանի խնամակալութեան ատենապետը՝ Սեւան Զաւուշեան, որ չեշտելէ ետք թէ հաստատութիւնը կանգուն կը մնայ շնորհիւ բարեսէր անձերու հոգածութեան եւ խնամքի, անդրադարձած է այն ցաւալի երողութեան որ կը սպառնայ 15 – 20 տարեկան պատանիներուն: Անոնք ենթակայ են զանազան վտանգներու, ուստի պէտք է ճար մը գտնուի այդ պատանիները հակակշռելու եւ զանոնք հսկողութեան տակ առնելու: Յայտարարուած է որ Գերման Աւետարանական եկեղեցին մեծ գումարով մը իր օժանդակութիւնը բերած է Կազդուրման կայանին եւ այդ առթիւ Պատրիարքը արծաթեայ ափսէ մը նուիրած է Եկեղեցւոյ ներկայացուցչին: Արտայայտուած է նաեւ Կղզիներու գաւառապետը: Խօսելու հրաւիրուած է կայանի նորընտիր տնօրէնուհին Թալին Նայիր: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք: Նախորդ օրը, տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հաւաքական մկրտութիւն մը կատարուած է Գարակէօզեանէն եւ Գալֆայեանէն 16 տղաներու եւ աղջիկներու, 5էն 15 տարեկան:

ՄԵՆ ԿՂԶԻԻ Սան Փասիֆիքօ եկեղեցին մէջ, Կղզիներու փառատօնի շրջագծին մէջ, Յուլիս 17ին Ս. Վարդանանց երգչախումբը համերգ մը կազմակերպած է, որ հայ եւ օտար արուեստասէրներուն ներկայացուցած է որակաւոր յայտագիր մը:

խօսակցութիւնը հայերէնի չէ թարգմանուեր իսկ: Եւ ժողովուրդը, որ միւս անգլերէն խօսակցութիւնները արդէն անշահ նկատեր է, պահանջեր է որ գոնէ Աթոմ Եղոյեանին ելոյթը հայերէնի թարգմանուի, բայց այդ ալ չէ եղեր:

Ահա թէ ինչու կը կարծենք թէ, հիմա իրաւունք ունինք հարց տալու թէ Հայաստանի լեզուն ի՞նչերէն է: Քանի մը յարգելի օտար կամ հայ օտարախօս հիւրերը որոնք ներկայ էին սրահին մէջ, արդեօք պիտի ընդվզէի՞ն, պիտի բողոքէի՞ն, պիտի խայտառակէի՞ն եթէ այս հանդէսը կատարուէր նախ հայերէն լեզուով եւ յետոյ անգլերէնի թարգմանուէր, փոխանակ անգլերէն խօսուելու ու չթարգմանուելու:

Այս միջադէպը անգամ մը եւս մեզի կը յիշեցնէ թէ ազգովին որքան անտարբեր ենք մեր մայրենի լեզուին նկատմամբ, որքան քիչ յարգանք ու մանաւանդ սէր ունինք մեր մայրենի լեզուին նկատմամբ, եւ թէ որքան պատրաստ ենք մեր մայրենի լեզուն անդին շպրտելու, եթէ յանկարծ օտար լեզու մը գործածելու առիթ մը ներկայանայ մեզի:

Տասնամեակներ առաջ Խորհ. Հայաստանի մէջ քաղաքական նպատակներով առաջարկուեցաւ որ անդին շպրտուի Մեսրոպեան դասական ուղղագրութիւնը եւ ընդունուի այն նոր ու անճոռնի ուղղագրութիւնը, որ Աբեղեանական ուղղագրութիւն կոչուեցաւ: Այսօր մեծ ընդվըզում ունինք, այդ ուղղագրութեան դէմ, բայց այդ ուղղագրութիւնը կը շարունակէ ապրիլ ու գործածուիլ:

Եթէ տասնամեակներ առաջ գտնուեցան Հայեր որոնք առաջարկեցին մէկդի ընել Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, այսօր ալ պիտի չգտնուի՞ն արդեօք ուրիշ Հայեր, որոնք պիտի կարենան առաջարկել որ հայ ժողովուրդը այլեւս մէկդի ընէ Մեսրոպաշունչ հայերէն լեզուն ու որդեգրէ անգլերէնը: Ի՞նչ կ'ըլլայ եթէ հայ ժողովուրդը անգլերէնը ընտրէ որպէս ազգային լեզու:

Կը կարծէք որ սեւ կատա՞կ մըն է այս:

Մենք վստահ ենք որ այսօր հարիւրհազարաւոր Հայերու սրտին մէջ այս ցանկութիւնը կայ: Այս անխոստովանելի ցանկութիւնը:

Ռ. Հ.

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

— Ինչպէ՞ս, հարցուց:

— Օրինակի համար եթէ տեղեկագիր մը տան ձեզի իմ մասիս եւ զիս իբրեւ վտանգաւոր յեղափոխական մը կամ լրտես մը ներկայացնեն, ի՞նչ պիտի ընէք դուք: Ստիպուած էք հաւատալու իրենց ըսածին քանի որ պաշտօնական հանգամանք մը ունին:

— Այնպէս է, ըսաւ հարիւրապետը:

— Ասոր համար կը խնդրեմ որ, շարունակեցի, ինծի հրաման տաք կրկին Թըրքական մէնզիլը վերադառնալու, ուր Սէիտ Համիտ պէյ կրնայ զիս պաշտպանել:

— Սպասէ՛, ըսաւ ինծի, անգամ մը խօսիմ Պ. Շուլցի հետ եւ ըստ այնմ կարգադրութիւն մը կ'ընենք:

Հարիւրապետ Շուլց թրքական ըսպայակոյտին մէջ էր եւ Հալէպէն եկած էր կարգ մը զինուորական կարգադրութիւններ ընելու համար: Զուտ գերմանացի մըն էր որուն ռազմագիտական կարողութիւնները կը գովէին: Թրքական մէնզիլը կը պաշտօնավարէր եւ միւֆէթթիշին համահաւասար դիրք մը ունէր: Այդ գերմանացին սակայն, պէտք է խոստովանիլ, շատ ազնիւ եւ բարի անձ մըն էր եւ մասնաւոր համակրանք մը ցոյց կուտար ինծի հանդէպ:

Հետեւեալ օրը Պ. Էտվալ, զիս կանչեց իրեն մօտ.

— Անհոգ եղիր, ըսաւ, եթէ որ եւ է բան մը պատահի՝ քեզ պիտի պաշտպանենք, ասկէ զատ քու մասիդ միւթէսարըֆին ալ պիտի խօսինք եթէ հարկ ըլլայ: Արդէն երէկ զղջացի տեղի տալուս, պէտք չէր թոյլ տայի որ հոս գտնուող հայերը հարցաքննէին... այս մասին պիտի երթամ խօսելու միւթէսարըֆին:

Արդարեւ քիչ յետոյ երկուքս միասին գացինք պէլէտիէն ուր կը գտնուէր միւթէսարըֆը:

Պ. Էտվալ պատմեց առջի օրուան ոստիկանական այցելութիւնը եւ հարցուց թէ միւթէսարըֆը տեղեկութիւն ունէ՞ր ատկէ:

— Ո՛չ, տեղեկութիւն չունիմ, պատասխանեց այս վերջինը:

— Ուրեմն ոստիկանապետը ինքն իր գլխո՞ւն ըրած է այս բանը:

— Այնպէս կ'երեւայ:

— Ասկէ ետք թոյլ պիտի չի տամ որ մեր մէնզիլը գան ու այս տեսակ քննութիւններ կատարեն:

— Բացարձակապէս իրաւունք ունիք:

— Եթէ յանցաւոր մը կամ գող մը գըտնուի մեր քով ծառայողներուն մէջ, այն ատեն, եթէ պէտք ունենամ ոստիկանութեան օժանդակութեան, իրեն դիմում կ'ընեմ բայց չեմ ներեր որ առանց իմ կողմէս դիմումի՝ մեր գործերուն խառնուին:

— Ես ոստիկանապետը կը կանչեմ եւ պէտք եղածը կը խօսիմ, խոստացաւ միւթէսարըֆը:

Այս դէպքը առաջին բաղխումը եղաւ գերման մէնզիլին ու Թուրք քաղաքային իշխանութեան միջեւ:

Միւթէսարըֆը, կ'երեւայ թէ «պէտք եղածը» խօսած էր, որովհետեւ ոստիկանութեան կատարած քննութիւնը անհետեւանք մնաց:

Բացի հարիւրապետ Էտվալէն, իբրեւ քարտուղար մէնզիլի մէջ կը ծառայէր յիսնապետ Կէփարթ, որ շատ համակրելի եւ սիրուն երիտասարդ մըն էր եւ աւելի անգլիացիի կը նմանէր քան գերմանացիի. արդէն մայրը անգլիացի է եղեր: Դըժբախտաբար մէնզիլ գալէս քանի մը օր ետքը զինուորական պաշտօնով Հիթ մեկնեցաւ եւ անոր յաջորդեց յիսնապետ Կերհարթ որ Ապու Քէմալէն եկաւ:

Այս վերջինը բո՛ւն գերման զինուորականի անտանելի տիպարն էր: Ինքնահաւան, մեծամիտ, դաժան ու ծայրայեղօրէն օրինապահ եւ միանգամայն դիւրագրգիռ ու բարկասիրտ:

Հազիւ 25 տարեկան, դաժան դէմքով երիտասարդ մըն էր, աստուածաբանութեան ուսանող, որ պատերազմի յայտարարութենէն յետոյ զէնքի տակ կանչուած էր եւ մեկնած էր Կալիցիայի ճակատը ուր ռուսական գնդակ մը վզին մտած ու ծոծրակէն դուրս ելած էր: Ասոր վրայ՝ զինքը ծանր վիճակի մէջ փոխադրած էին Պէրլին զինուորական հիւանդանոցը ուր քանի մը ամիս մնալէ ետքը, բոլորովին ապաքինած էր եւ ղրկուած Պաղտատ: Պաղտատի անկումէն ետքը եկած էր Ապու Քէմալ եւ անկէ ալ Տէր Զօր:

(Շար. 105)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻւ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զըր-պաշեան 500 Եւրօ։

RENTREE SCOLAIRE

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

ՍԻՐԱՆ ՋԳՈՅՃԵԱՆ
եւ
ԼԵՒՈՆ ՃԱՌՈՅԵԱՆ
ամուսնացած
ՀԱԼԷՊ,
2005 *ՅՈՒԼԻՍ* 31

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

La Section **«Archalouys Tatéossian»** de la C.B.A.F. organise UN

Week-end à Londres

Les 22 et 23 octobre

Voyage en Eurostar et hébergement en hôtel 4 étoiles, près de Victoria Station et du Palais Royal.

- Prix : 175 Euros par personne comprenant le transport, l'hébergement en chambre double avec petit-déjeuner.
- Renseignements et inscriptions : auprès d'Araxie : 01 39 83 71 19
- Le nombre de places est TRES limité.
- Fin des inscriptions : **15 août.**

– ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ –

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

ԵԿԱ՛ՅՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30*ին*:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի տարուան խաղողի երախայրիք ողկոյզ-ներու օրհնութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

Յիշատակ Մեռելոց
Տօն Վերափոխման Ս. Աստուածածնի
Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութեանց պաշտամամբ եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9*ին*,
Պատարագ՝ ժամը 10*ին*,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·30*ին*:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Պատարագ՝ ժամը 10*ին*,
Խաղողօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 11·30*ին*:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի:
Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին*,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12*ին*:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15: Յիշատակ Մեռելոց:
Պատարագ՝ ժամը 10·30*ին*,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12*ին*:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Տօն է Աստուածածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի *աւանդական արարողութիւնը*:
Այն հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14:

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8·30*ին*,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9·45*ին*:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" *աւանդական արարողութիւնը*:
Անոնցմէ որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը խնդրուի տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը. հեռ. – 04 91 77 84 70:

CHAVILLE
EGLISE SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR

INFORMATION

Pendant la saison d'été, il n'y aura pas de messe : **les dimanches 7, 21 et 28 août.**

Le dimanche 14 août, à l'issue de la messe de l'Assomption, se déroulera la traditionnelle cérémonie de bénédiction du raisin.

Les offices reprendront normalement **à partir du dimanche 4 septembre.**

(Շար. Ա. էջէն)

1ին իր մահուան լուրը հաղորդուած է, բուռն բախումներ ծայր տուած են Խարթումի մէջ եւ երկրին հարաւը: 24 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ վիրաւորներ: Ընդդիմադիրներ եւ դէտեր համոզուած չեն որ արկածի հետեւանք է Թուանին ջախջախումը, հակառակ տրուած բացատրութիւններուն ըստ որոնց տեսանելիութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած է:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ վարչապետը՝ Ֆուատ Սինիորա պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Սուրիա, բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, որոնք վատթարացած են սուրիական զօրքերուն Լիբանանէն հեռանալէն ի վեր: Սինիորա կ'ուզէ Դամասկոսի հետ հաստատել "առողջ յարաբերութիւններ հիմնուած փոխադարձ յարգանքի եւ հաւասարութեան վրայ": Միւս կողմէ, Յուլիս 30ին, կառավարութիւնը վստահութեան քուէ ստացած է Խորհրդարանէն 92 ձայներու մեծամասնութեամբ: 14 երեսփոխաններ դէմ քուէարկած են, երկու ուրիշներ ձեռնպահ մնացած են. 20 երեսփոխան ալ ներկայ չեն եղած:

ՉէՉէՆԻՈՅ պատերազմիկ պարագլուխը՝ Շամիլ Բասայեւ հարցազրոյց մը տուած է ամերիկեան ԷՅ. Պի. Սի. կայանին եւ այդ առթիւ խոստովանած.– "Այո, ահաբեկիչ մըն եմ": Ռուսաստանի իշխանութիւնները ամերիկացի պաշտօնատարը կանչած են իրենց բողոքը արտայայտելու համար այս տեսակցութեան պատճառաւ: Բասայեւ մեղադրած է Պուտինի կառավարութիւնը որ "գաղթատիրական պատերազմ" մը կը մղէ Չէչէններուն դէմ: Կ'ըսէ.– "Կ'ընդունիմ որ գէշ մարդ եմ, աւազակ մը, ահաբեկիչ մը, բայց գիրենք ի՞նչպէս կը կոչէք: Ռուսերն են ահաբեկիչները: Մենք կը կռուինք մեր ազգային անկախութեան համար":

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆ այլեւս վերջ տուած է ԱՄՆ-ու շնորհած իր արտօնութեան՝ օգտագործելու Քարշի Խանապատ օդակայանը որպէս խարիսխ: Ըստ "Ուաշինկթըն Փոսթ"ի, Ուզբեկիստան 120 օրուան պայմանաժամ մը տուած կ'ըլլայ Ուաշինկթընի որպէսզի պարպէ Քա-2 օդակայանը: Հոն՝ Ուզբեկիստանի հարաւը կը հասնի մարդասիրական օժանդակութիւնը, որ ցամաքի ճամբով Աֆղանիստան կը փոխադրուի: Երկու երկիրներու յարաբերութիւնները վատթարացած են, երբ Ուաշինկթըն քննադատած է Անդիճանի ապստամբութեան բիրտ զսպումը:

ԳԱԼՎԻԻ (Գորսիքա) վրայ Գանատէր մը ջախջախուած է Օգոստոս 1ի առաւօտուն, երբ օդաչուն եւ օժանդակ օդաչուն կը պայքարէին մարելու համար հըրդեհները, որոնք ոճրային բնոյթ ալ ունէին: Վրդովումը մեծ է:

ԻՐԱՔԻ մէջ, 32 հոգի եւս մեռած են չարաթմաւերջին ոճրափորձերու հետեւանքով, կան նաեւ 32 վիրաւորներ: Այս զոհերուն 25ը իրաքեան բանակի նորակոչներ են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ մէջ, ուղղագրութեան բարեփոխումը բանավէճի նիւթ եղած է առնուազն երկու կարեւոր շրջաններու մէջ՝ Պավարիա եւ Հիւսիսային-Վէսթֆալիոյ Ռենանին, որոնք որոշած են չըգործադրել նոր կանոնագրութիւնը, ըստ որուն հին եւ նոր ուղղագրութիւններու գործածութիւնը վերջ կը գտնէր Օգոստոս 1ին: Կացութեան բարդութիւնը բացատրելու համար "Զուտտոյչէ Ցայթունկ" օրաթերթը նկար մը հրատարակած է որ այբուբենի գիրերով ապուր մը կը ներկայացնէ, շփոթութեան պատկերը պարզելու համար: Հարցը մեծ աղմուկ հանած է եւ որոշումին առենն ալ (1998) դիմումնագիր մը 220 հազար ստորագրութիւն ժողված է հրաժարելու համար նոր ուղղագրութենէն: Ցեսագային ալ նման բազմաթիւ դիմումներ եղած են Սահմանադրական Ատեանին և Վարչական Բարձրագոյն Դատարանին: Շլէսվիկ-Հոլշթայնի մէջ, հանրաքուէ մըն ալ եղած է, ուր բնակիչները կը մերժեն նոր ուղղագրութիւնը: Բողոքին գլուխն են սկիզբէն, հրատարակիչներն ու գրագէտները: Առաջին թերթը որ ձայն բարձրացուցած է "Ֆրանքֆուրթըր Ալկըմայնէ Ցայթունկ"ն է որ 1999ին կ'որոշէր հին ուղղագրութեան պահպանումը տարուան մը փորձէ ետք: Գալով հրատարակիչներուն, կ'անտեսեն նոր կանոնները, հետեւելով Կէօթէի խրատականին՝ "Ինչ որ պէտք է նկատի առնել, չի կայանար անոր մէջ որ բառը այսպէս կամ այնպէս գրուած է, այլ անոր մէջ որ ընթերցողները հասկընան թէ ի՛նչ ըսել կ'ուզուի": Ընդհանուր ձեւով Գերմանացիներու 61%ը կը մերժէ նոր ուղղագրութիւնը, ըստ հարցախոյզի մը: Սկիզբը բարեփոխումը կը ձգտէր աւելի յստակացնելու լեզուն, տարիներու ընթացքին պարզուեցաւ որ քաղաքական խեղկատակութեան մը վերածուած է:

ԱՂԱՍԻ, 35 տարեկան, իր ասպարէզին 60րդ տիտղոսը շահած է Լոս Անճըլըս երբ մէկ ու կէս ժամուան մէջ յաղթած է (6-4, 7-5) յիւքսանպուրկցի Ժիլ Միւլէրի: Ջախջախիչ պարտութիւն մը կրած էր Ռոլան Կառոս սիաթիէի *պատճառով. գոհ է հիմա որ վիճէժը լուծած է:*

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

L'ESPOIR POUR L'ARMENIE
Association humanitaire
organise un

Voyage en Arménie et au Karabagh

DU 22 SEPTEMBRE AU 3 OCTOBRE

Responsable du voyage : Boros HALADJIAN
8 avenue Salvador Allende — 69100 VILLEURBANNE
Tél. : 04 78 89 28 07— Fax : 04 72 82 09 70

- **Prix :** 1300 Euros pour 12 jours.
- **Le Prix comprend:** Le transport aérien, Paris-Erevan A/R, sur vol régulier, les transferts aéroport-hôtel-aéroport, les trajets intérieurs en autocar, l'assistance d'un accompagnateur, un guide francophone, hébergement à l'hôtel: 3 étoiles, sur la base d'une chambre double, la pension complète du premier au dernier jour sauf un dîner, les visites, excursions et animations mentionnées au programme.
- **Le prix ne comprend pas :** Les frais de visa pour l'Arménie 30 Euros et le Karabagh 25 Euros à ce jour, les taxes d'aéroport de Paris et de sortie à Erevan environ 70 Euros à ce jour, les boissons et les dépenses d'ordre personnel, les pourboires, le spectacle à l'opéra, le supplément chambre individuelle.
- **Formalités :** Passeport en cours de validité et visa.
- **Santé :** Aucune vaccination n'est obligatoire. Prévoir des médicaments de base.
- **Climat :** Chaud dans la journée, plus frais dans la soirée.
- **Monnaie :** La monnaie locale est le dram, 1 Euro = 650 drams au cours d'aujourd'hui.
- **Décalage horaire :** En été + 3 heures.
- **Heures de vol :** Environ 5 heures.
- **Courant électrique :** 220 volts à l'hôtel, prises à la française.

Pour tous renseignements s'adresser à :
Boros HALADJIAN : ☎ 04 78 89 28 07

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 4
JEUDI
4 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.259 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.259

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԽՍՏԱՑՈՒՑ ԻՐ ԴԻՐՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԷՆԷՆ ԵՏՔ ՇԻՐԱՔ ԱԼ ԴԷՄ Է ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՊՐՈՍԻ ՊԱՏՃԱՌԱՒ

Երեքշաբթի, Օգոստոս 2ին է որ, երբ տեղի կ'ունենար Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստը նախքան արձակուրդը, Տ. տը Վիլփէն, ապա Շիրաք խիստ յայտարարութիւններ կ'ընէին Թուրքիոյ անդամակցութեան առընչութեամբ:

Նախ, ձայնասփիւռի Եւրոպա 1 կայանէն է որ Ֆրանսայի նախարարապետը կը յայտարարէր վճռական շեշտով.– "Ըմբռնելի չեմ գտներ որ բանակցութեան որեւէ գործընթաց սկսի երկրի մը հետ որ պիտի չճանչնայ Եւրոպական Միութեան ամէն մէկ երկիր": Նախապէս ալ, Տ. տը Վիլփէն յիշած էր որ Թուրքիա լսած էր թէ մաքսային ընդլայնման համաձայնագրի ստորագրութիւնը չի նշանակեր որ կը ճանչնայ Կիպրոսը: Ծանօթ է որ Անգարա նման յայտարարութիւն մը կցած էր իր հաւանութիւնը տալէ եւ համաձայնագիրը ստորագրելէ ետք Պրիւքսէլի իր դեսպանին միջոցաւ ("Յառաջ", Օգոստոս 2): Այս յայտարարութենէն քիչ ետք, Նախարարաց Խորհուրդի նիստին, Հանրապետութեան Նախագահը շեշտած էր, զօրավիգ ըլլալով իր վարչապետին՝ "ինչպէս ըսած է նախարարապետը, կարելի չէ ըմբռնել բանակցութիւններու ձեռնարկել երկրի մը հետ որ չի ճանչնար Միութեան անդամներէն մէկը": Դիտել կը տրուի որ Շիրաք երբեք այսքան հեռու չէր գացած բանակցութիւններու կապակցութեամբ, ինք որ ամէնէն աւելի կողմնակից էր Թուրքիոյ անդամակցութեան:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՆՈՐ «Ո՛Չ»Ը

Կիպրոսի ճանաչումին մերժումի Անգարայի յայտարարութիւնները եւ վարչապետ Վիլփէնի խօսքերը գոհունակութիւն պատճառած են Թուրքիոյ անդամակցութեան ընդդիմադիր 90 երեսփոխաններու խումբին: Անոնց հրապարակած հաղորդագրութիւնը յոյս կը յայտնէ որ վարչապետը անտեղիտալի կը գտնուի եւ իր խօսքը լսելի կ'ընէ եւրոպական յետագայ հանդիպումներուն: Հարց կը տրուի թէ ի՛նչպէս կարելի է բանակցիլ Թուրքիոյ հետ որ կը յամառի չճանչնալ Կիպրոսը եւ պաշտօնապէս տակաւին չէ ճանչցած Հայկական Ցեղասպանութիւնը:

Կրկնելով Թուրքիոյ անդամակցութեան «Ո՛չ»ը, խումբը կը շարունակէ կողմնակից ըլլալ առանձնաշնորհեալ գործընկերութեան:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ֆիկառոյի Պոլսոյ թղթակիցները կը տեղեկացնեն որ Օգոստոս 2ի իրիկուան մօտ, մամուլը մեծ խորագրեր կը պատրաստէր եւ լրագրողները պիտի անդրադառնային Ֆրանսայի դիրքին, զոր դաւաճանութիւն կը նկատէին: Բարկութիւն եւ մտահոգութիւն խառնուած էին: Ֆրանսացի դիւանագէտի մը համար Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները պիտի վատթարանան: Ըստ իրեն, իրաց այս կացութեան մէջ, Անգարա չի կրնար ճանչնալ Կիպրոսը:

Արտաքին Նախարար Ա. Կիւլ ալ ճշդած է որ Թուրքիա կատարած է իր բոլոր պարտաւորութիւնները եւ կը սպասէ որ Ֆրանսա միշտ նեցուկ ըլլայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ հետ լուրջ տագնապ մը կրնայ ծնիլ կողմերու անզիջող դիրքին հետեւանքով: Արդարեւ, Թեհրան յստակ կերպով յայտարարած է որ պիտի չհրաժարի իր "օրինաւոր իրաւունքներէն" եւ թէ "սպառնալիքի եւ ասպարէզ կարդալու ժամանակաշրջանը անցած – գացած է": Օգոստոս 2ին, Ֆրանսացիք, Գերմանացիք եւ Բրիտանացիք, ինչպէս նաեւ Եւրոպական Միութեան ներկայացուցիչը ըզգուշացուցած են Իրանը հիւլէական իր ծրագիրներուն առընչութեամբ: Ֆիլիփ Տուսթ–Պլազի շեշտած է որ հարցը ծանրակշիռ է եւ կրնայ "միջազգային մեծ տագնապ մը ստեղծել": Հարցը կրնայ նախ Ապահովութեան Խորհուրդին փոխանցուիլ, ինչ որ շատ չի մտահոգեր Թեհրանի իշխանութիւնները: Ապահովութեան Խորհուրդը մեծ բան չի կրնար ընել, մնաց որ Չինաստան եւ Ռուսաստան որեւէ պատիժի դէմ են Իրանի նկատմամբ: Ռազմագիտական Վերլուծումի Ֆրանսական Հիմնարկին ղեկավարը՝ Ֆրանսուա Ժերէ կը բացատրէ որ (Լիպերասիոն, Օգոստոս 3) Իրան իր իրաւունքին մէջ է ինչ կը վերաբերի ոչ պատերազմական հիւլէական ծրագրին, գերիշխան պետութիւն է եւ իրաւական գետնի վրայ իր դիրքը զօրաւոր է:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ զարկ տալու համար, Նախարարաց Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ Օգոստոս 2ին, որոնք անմիջապէս ալ կը գործադրուին: Այդ առընչութեամբ, Խորհուրդը վաւերացուց Նախարարապետին հրամանագրերը, որոնց գլխաւորն է՝ կարելիութիւնը պաշտօնազրկելու ոեւէ աշխատաւոր, առանց արդարացումի, աշխատանքի սկսելուն իր երկու առաջին տարիներուն ընթացքին՝ այն ձեռնարկներուն մէջ, որոնք 20–էն նուազ աշխատաւոր ունին:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ օդակայանը իսկական հրաշք մը պատահած է Օգոստոս 2ի գիշերը երբ Էռ–Ֆրանսի Ա–340 Էռպիւս մը ձախող էջք մը կատարած է, այսինքն չէ կրցած կենալ ուր որ իր տեղն էր եւ սահած է եւ փոս մը ինկած: Կարելի եղած է դուրս հանել բոլոր ճամբորդները (298 յաւելեալ 12 հոգինոց անձնակազմը) շատ արագօրէն եւ հազիւ 40 թեթեւ վիրաւորներ կային, հակառակ ստեղծուած խուճապին, երբ օդանաւը կրակ կ'առնէր: Կը կարծուի որ ահաւոր փոթորիկը պատճառ եղած է որ օդաչուն չկարենայ կեցնել օդանաւը:

ՄՈՍԿՈՒԱ "անբաղձալի" (փերսոնա նոն կրաթա) հռչակած է ամերիկեան ԷՅ. Պի. Սի. կայանը որ հարցազրոյց մը սփռած էր չէչէն պատերազմիկ Շամիլ Բասայեւի հետ եւ ուր Չէչէնը կ'ամբաստանէր Ռուսաստանը որ ցեղասպանութիւն կը գործէ Չէչէնիոյ ժողովուրդին դէմ: Թղթակիցներու արտօնագիրները պիտի չնորոգուին, յայտարարած է Ռուսաստանի Արտաքին Նախարարը: Հարցազրոյցը կատարած էր ռուս լրագրողը՝ Անդրէյ Բաբիցկի, որ ծանօթ է որպէս մէկը որ դէմ է Չէչէնիոյ պատերազմին:

ՊԱՍՐԱՅԻ մէջ (Իրաք) Օգոստոս 3ին սպաննուած է ամերիկացի լրագրող մը որ առեւանգուած էր նախորդ գիշերը: Եօթը ամերիկացի զինուորներ ալ զոհ գացած են ռմբափորձերու:

ՍԱՈՒՏԻ ԱՐԱԲԻՈՅ Ֆահտ Թագաւորին յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Օգոստոս 2ին, ըստ աւանդութեան: Դիակը բերուած է մեծ մզկիթը հոգեհանգիստի համար, ապա թաղումը կատարուած է հանրային գերեզմանատունը: Թագաւորին մարմինը սպիտակ պատանքի մը մէջ

(Շար.ը Դ. էջ)

Ողջոյն «Յառաջ»ի 80ամեակին

Փարիզ

"ՅԱՌԱՋ" ՕՐԱԹԵՐԹԻՆ 80–ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի "Յառաջ" օրաթերթը, որ Օգոստոս 1ին թեւակոխեց իր հրատարակութեան 80ամեակը, ֆրանսահայ կեանքին հարազատ հայելին մնաց իր երկար գոյութեան ընթացքին, ներկայացնելով գաղութին քաղաքական, գրական, մշակութային, հասարակութեան իրադարձութիւնները: 1925ին Շաւարշ Միսաքեանի խմբագրութեամբ սկսուած "Յառաջ"ը հետեւողականօրէն նպաստեց հայապահպանութեան հետ առընչուող սփիւռքահայ հարցերուն լուծումին եւ առաջնորդողի դերը ստանձնեց Եւրոպայի մէջ հաստատուած Հայութեան:

Հակառակ սկզբնական շրջանի կուսակցական բանբերի բնոյթին, "Յառաջ" մնաց չափաւորական մամուլի լաւագոյն ներկայացուցիչը, մանաւանդ 1957էն ետք՝ Արփիկ Միսաքեանի խմբագրութեան տարիներուն: Արփի Թոթոյեանի օժանդակ խմբագրի գործունէութիւնը եւս հարստացուցած է "Յառաջ"ի աւանդը:

Գրական – մշակութային առաջնորդութեան ակնառու օրինակներ են Շահնուրի, Նարդունիի, Սարաֆեանի գործերուն "Յառաջ"ի մէջ լոյս ընծայումը: Շահան Շահնուր իր "Նահանջը առանց երգի"ն նախ հրատարակեց Միսաքեանի "Յառաջ"ին մէջ, ապա՝ որպէս գիրք հրապարակ ելաւ: 1976 թուականէն ի վեր "Միտք եւ Արուեստ" մշակոյթին նուիրուած ամսական յաւելուածը արժէքաւոր ներդրում մըն է մեր մշակութային զարգացումի գործընթացին մէջ:

Սփիւռքի մէջ դժուար պայմաններով լոյս տեսնող որեւէ թերթի յաջողութիւն կ'ուրախացնէ մեզ, իսկ 80 տարիներու վաստակով իր առողջ գոյութիւնը շարունակող "Յառաջ"ին տարեդարձը սրտագին կ'ողջունենք:

ՌԱՄԿԱՎԱՐ ԱԶԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՄԱՄԼՈՅ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆ

Ինկըլվուտ, ԱՄՆ

ԻՐԱՔԻ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ

Թուրքիա լրջօրէն վրդոված է Իրաքի մէջ Քիւրտերու քաղաքական յառաջդիմութենէն: Մանաւանդ որ անոնք նոր պատրաստուած սահմանադրութիւնը վէթոյի ենթարկելու սպառնալիքով կը ջանան կարելի առաւելագոյնը ձեռք ձգել:

Քիւրտերու գլխաւոր պահանջը այն է որ Իրաքի նոր սահմանադրութիւնը դաշնակցային բնոյթ ունենայ ու Քիւրտերու անոր մասնակցութիւնը կամաւոր ըլլայ: Սիւննի նախարարները դէմ են այս վերջին կէտին, հոն երկրին մասնատումին վտանգը նշմարելով:

Էրպիլ քաղաքին քրտական խորհրդարանին նախագահը որպէս պայման սահմանադրութեան ի նպաստ քուէարկելու, թուած է նաեւ հետեւեալները. ա– Ութ տարուան մէջ Քիւրտերը ինքնորոշման հանրաքուէ մը կազմակերպեն, բ– Վերադառնան բոլոր այն Քիւրտերը որոնք վտարուած են պատմական քրտական քաղաք Քէրքիւքէն, գ– Նոյն քաղաքին այն Արաբները որոնք հոն փոխադրուած էին Ս. Հիւսէյնի օրով, մինչեւ Օգոստոս 15 մեկնին հոնկէ:

ԱՄՆ գոհ չեն մնացած ստեղծուած կացութենէն ու Պաղտատի ամերիկացի դեսպանը նախագահ Թալապանիի հետ տեսակցութիւն մը ունեցած է, ըսելու համար որ անհամաձայնութեան կէտերը ձգուին Դեկտեմբերի ընդհանուր ընտրութենէն ետք կազմուելիք ղեկավարութեան ու մինչեւ Օգոստոս 15 նոր սահմանադրութեան վերջակէտը դրուի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՀԵՏ ԴՐՕՇԱԿԻ ՄԻՋԱԴԷՊԸ

Եւրոպական Խորհուրդի Սթրազպուրկի շէնքին առջեւէն հայկական դրօշակին անհետացումը պատճառ եղած էր որ Հայաստանի մնայուն ներկայացուցչութիւնը բողոքագիր մը յղէ Խորհուրդին ընդհ. քարտուղարին: Այս վերջինին գրասենեակէն յայտնած են թէ նիւթը պարզած են Խորհուրդին շէնքին եւ շրջակայքին ապահովութեան պատասխանատու ֆրանսական ոստիկանութեան. հաւաստիք տրուած են որ անհրաժեշտ բոլոր միջոցներուն կը ձեռնարկուի պատահարը բացայայտելու եւ ապագային նման անախորժ դէպքերէ խուսափելու համար:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հայաստանի պետական համալսարաններուն Սփիւռքէն դիմող ուսանողներու ընդունելու պայմանաժամը երկարաձգուած է մինչեւ Օգոստոս 20: Մինչեւ հիմա ստացուած է աւելի քան 100 դիմում. մեծ մասը Վրաստանէն է, կան նաեւ Ռուսաստանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Իրաքէն դիմողներ: Կ'ակնկալուի շուրջ 400–500 սփիւռքահայ նոր ուսանող:

ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՄԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԻՐԻՄՆԵՐ ՊՂԾՈՒԱԾ

Յունիս 29ին Կրասնոդարի հայկական մէկ գերեզմանոցին մէջ շիրիմներ պղծուած են, ինչպէս տեղեկացուցած է տեղական "Երկրամաս" թերթը: Քանդուած շիրիմներուն բոլորին վրայ ձգուած է "Շիզոֆրէն" արձանագրութիւնը: Ներքին գործերու տնօրէնութիւնը հետաքննութեան դիմած է, յանցաւորները գտնելու համար: Տեղւոյն Հայերը բողոքի ցոյց մը ըրած են յաջորդ օրը դատապարտելու համար կատարուածը որ իրենց համոզումով ազգային խտրութեան արտայայտութիւն է:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-5

Երեւան – Յուլիս 27

Մեր փողոցի ամբողջ երկայնքին, մեծ նորութիւն կայ այսօր. Երեք գոյնով դըրօշակներ (կարմիր, ծիրանի, կապոյտ) քով քովի դրուած, կը ծածանին [illegible] Բաղրամեան, Մաշտոցի պողոտաներուն եւ Օփերայի շըրջակային մէջ, որ մայրաքաղաքի բնակիչներուն մեծագոյն ժամադրավայրն է այս եղանակին: Պահ մը կարծեցի թէ Փրանսայի նախագահը կամ վարչապետը անակնկալ այցելութիւն մը կատարած են... յանկարծ յիշեցի որ մեր նախագահ [illegible] գացած է. [illegible] 70 միլիոն դրամ... [illegible]

Մինչեւ ժամը 10, 11 Երեւանի փողոցներով քալելը հաճելի է. Ջուրով լուացուած կեդրոնական փողոցներուն հաճելի խոնաւութիւնը, հետզհետէ ջերմացող օդին խառնուած՝ հաճելիօրէն կը շոյէ մարմինդ, մինչեւ որ խոնաւութենէն հետք չմնայ եւ փողոցներուն կուպրն ու մայթերու սալիկները սկսին եռալ, շըմչառութիւնդ դանդաղիլ եւ պարտադրըլիս սրճարանի մը շուքին կամ հանրային պարտէզի մը նստարանին ապաւինիլ:

Այդ պահէն, տարօրինակ երեւոյթ մը տեղի կ'ունենայ եւ կ'երկարի մինչեւ կէս գիշեր եւ քիչ մ'ալ անդին... շրջագայող անձերու ութսուն տոկոսը կը դառնայ իգական, դպրոցը նոր աւարտած աղջիկներէն մինչեւ չափահաս կիներ, նիհար, միջակ եւ գէր, ճաշակաւոր, բնական եւ անճաշակ տարազներով կ'երթա՜ն, ու կ'երթա՜ն, կու գա՜ն ու կու գա՜ն. ո՞ւր կ'երթան, ուրկէ՞ց կու գան, կարեւոր չէ: Բացօթեայ տողանցք մըն է ամառնային տարազներու: Ոմանք այնքան ճաշակաւոր են, ներդաշնակ տարիքին եւ մարմինին, ուրախութիւն կը պատճառեն որ ճաշակաւոր, նրբին նոր սերունդ մը ծընած է անկախութենէն ի վեր: Ուրիշներ, աւելի տարեցները, որ մի քանի տասնեակ քիլօ աւելի ունին իրենց վրայ, կարծես ծովափ ուղղած ըլլան իրենց քայլերը, պատրաստ ջուրը մտնելու... շորթ, թափանցիկ, կուրծքերը ցայտուն, պորտը բաց, Երեւանի մայթերը շփոթած են Լիտոյի ծովափին կամ Նիսի Փրոմընատ տէ զ'Անկլէին հետ... շատ անգամ մտածած եմ թէ քաղաքիս հագրաւոր պարսիկ, թուրք, արաբ ուսանողներուն ու զբօսաշրջիկներուն պի՜շ պի՜շ նայուածքներու մէջ հիացմո՞ւնք միայն կայ, թէ ցանկութիւն, ատելութիւն, երբ իրենց երկրին իգական սեռը աչքերը միայն ցոյց կու տայ քօղերու տակ ծածկուած գանկի խոռոչներէն... Ինծի ըսին որ սովետի ատեն Քա.Կէ.Պէ.ն խիստ հսկողութիւն կը կատարէ եղեր հայ ուսանողուհիներուն վրայ, զգուշացնելով օտար ուսանողներու հետ շփուելէն... Հիմա մեր անկախ երկրի Քա.Կէ.Պէ–ն, յառաջդիմական, եւրոպացած, հայ աղջիկներու ազատ կամքին ձգած է պատիւի հարցերը, քանի ինք աւելի լուրջ պարտականութիւններ ստանձնած է ընդդիմադիր մտաւորականներու եւ քաղաքագէտներու «Սատանայական» դաւադրութիւնները բացայայտելու:

– Ամէն անգամ կ'առաջադրեմ թերթ չգնել եւ ամէն անգամ բնազդային հաշուենակարոտ հետաքրքրութեանս զոհ կը դառնամ: Պէտք եմ խոստովանիլ որ «Արարատեան» սրամիտ պատմուածքներէն աւելի վիս կը զուարճացնեն մեր թերթերու «երգիծական» էջերը: Քանի մը օր առաջ իշխանամէտ օրաթերթ մը լուսանկարով առաջին էջին վրայ ցոյց կու տար թէ ի՛նչպէս քայքայուիլ սկսած է Հանրապետութեան Հրապարակի կեդրոնական նոր ձեւաւորումը որուն համար մէկ միլիոն տոլար ծախսուած է ըսին, երկու տարի առաջ: Այսօրուայ «Հայաստանի Հանրապետութիւն» իշխանութեան օրաթերթի առաջին էջին վրայ կայ նոյն հրապարակին կեդրոնական բաժինին նըկարը «Նորոգուող Երեւան» խրախուսիչ տիտղոսին տակ աւելցուցած՝ «Հերթը միւսներինն է»... Ինչի՞ հերթը:

ՑԻՊԷ

ԿԻՍՆՈՒՈՂ ՋՐՈՅՑ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՄԱՍԻՆ

Հայ դպրոցի մասին տեւաբար պէտք է խօսիլ, առանց շփոթներ ստեղծելու այլ խնդիրներու հետ: Դպրոցը, հայկական ըլլայ թէ ոչ, ապագայակերտ առաքելութիւն ունի, հետեւաբար ան չի շփոթուիր առեւտրական հաստատութեան մը հետ, ոչ ալ ընթացիկ քաղաքական համարուած միջակցութիւններու: Դպրոցը տեւաբար պիտի յանդգնի որակի ստեղծման, ոչ թէ քաղքենի ընտրանի մը ստեղծելու համար, այլ՝ հաւաքականութեան մակարդակի բարձրացման: Իրենք զիրենք յարգող պետութիւնները եւ անոնց հարազատ ու արժանաւոր ղեկավարները երկրի եկամուտներու կարեւոր տոկոսը կը յատկացնեն կրթական գործին: Նախնական շրջաններու հիւանդագին մենատէրեր, հսկայական գումարներ կը ծախսեն բանակին, իրենց իշխանութիւնը ամրացնելու համար, կամ իրենց ունայնութեան յագուրդ տալու համար մըրցումներ կ'ընեն կառուցումներու, Ստալին կամ Իտի Ամին Տատա, Ջաուշեսքու, կամ Սատամ Հիւսէյն:

Դպրոցը մասնագիտական աշխատանք է, ինչ որ յաճախ չենք կրկներ, չենք յիշեցներ: Անոր կազմակերպումը եւս մասնագիտական է: Երբ ստամոքսի կեղ կ'ունենանք, կը փնտռենք բանիմաց բըժիշկը, իսկ ինչպէ՞ս կարելի է ներել որ սերունդի պատրաստութեան աշխատանքը պատահականութեան ձգուի: Եթէ չըկան մասնագիտական պատրաստութիւնը եւ ապա մնայուն վերանորոգումը, թարմացումը, դպրոցը կը կորսնցնէ իր իսկութիւնը: Այս հրամայականը անհատական կամ հաւաքական նախասիրութիւններէ վեր է, ոչ խնամի–ծանօթ–բարեկամի, ոչ ալ խանութպանի մօտեցում՝ յանուն այլանդակ խնայողութիւններու: Այս էականութեան անգիտացումը դպրոցը կը վերածէ սոսկ շէնքի, թերեւս գեղեցիկ, կոկիկ, ակումբի, զառածեղի: Դպրոցը ունի առաքելութիւն, իւրաքանչիւր ժողովուրդ իր տեւականացման եւ ինքնութեան պահպանման համար դպրոցներ կը պահէ, այսինքն, անոնք քաղաքացիի պատրաստութեան եւ ազգակերտման կեդրոններ են: Պետութիւններ եւ համայնքներ հանդէս–զուարճութեան տրամադրելու համար դպրոց չեն պահեր, աւելին կը սպասեն անոնցմէ: Իսկ գոյապայքար ունեցող հաւաքականութիւն մը՝ շատ աւելին:

Հայրենահանուած հայութիւնը տոկաց եւ տեւեց իր դպրոցներով: Անոնք բնական կերպով հայեցի կրթութիւն ջամբեցին, ինքնապաշտպանութեան բնազդով, նախակրթարան աւարտողներն անգամ դարձան գրասէր, գրագէտ, ուսուցիչ, քահանայ, դեր ստանձնեցին հայ կեանքի մէջ: Հայկական համայնքները եւ հայ մարդիկ, բնական է որ քայլ պահեն ժամանակին եւ շրջապատի պահանջներուն հետ, եւ դպրոցը պիտի բաւարարէ պահանջ: Այսինքն, հայկական վարժարան աւարտած տղաք կեանքի մէջ յաջողելու համար զինուած պիտի ըլլան, ստացած ըլլալով որակաւոր ուսում: Այս կէտը վիճելի չէ: Այդ որակաւոր ուսման իրականացման համար անհրաժեշտ են որակաւոր ուսուցիչները, որպէսզի հայկական վարժարանի մակարդակը աւելի բարձր ըլլայ, յաջողութեան պայմանները աւելի ապահով ըլլան: Հայ տղան եւ հայ աղջիկը երբ հայերէնով աւանդուող նիւթերու ուսուցիչները բաղդատէ ուրիշներու, դըպրոցին դատումը ընդհանրապէս բացասական կ'ըլլայ: Ընդհանրապէս լաւ դըպրոցին վրայ պիտի պատուաստուի այն ինչ որ սովորաբար կը կոչենք հայեցի կրթութիւն, դժուար աշխատանք, քանի որ Սփիւռքի հայկական վարժարանները հայրենի հողի վրայ չեն, չունին ազգային–մշակութային շրջապատ: Հետեւաբար, այդ բացակայութիւնը հարկ է դարմանել յաւելեալ որակով, որուն համար հարկ է վճարել: Այս ձեւով կարելի կ'ըլլայ ստեղծել այն մթնոլորտը որ հայեցի կրթութեան վրայ դրուած շեշտը պատճառ չըլլայ երկրորդ դասի քաղաքացի պատրաստելու, այլ աւելին: Հայեցի կրթութիւնը պիտի ըլլայ այնպէս որ հայածնունդ տղան եւ աղջիկը հաւասարակշռուած եւ հարուստ ձեւով ապրին իրենց երկուութիւնը, առանց բախումի, առանց տեղատուութեան, նուաճելով այն որակը զոր կարելի ըլլայ գտնել միայն հայկական վարժարանի մէջ: Այսպէս չէ կացութիւնը ընդհանրապէս, ի հեճուկս հայեցիին. որակով, պատրաստութեամբ, ոճիկով: Ընդհանրապէս որակի հետ, հայկական ամուր որակ պէտք է փոխանցել, որպէսզի առաջին խոչընդակը չսլէ եւ չտանի ամէն բան: Հայախօս եւ հայկական վարժարան յաճախած տղաք եւ աղջիկներ, օտար միջավայրի մէջ շատ արագ կը տարուին հոսանքով, ինչ որ ենթադրել կու տայ հայկական որակը թեթեւ կշռած է շրջապատին յարաբերաբար:

Հայ դպրոցը, առանց վնասելու ընդհանրապէս կրթութեան, հայերէն պիտի սորվեցնէ, հայկական հայերէն, ոչ խառնածինային լեզու, որպէսզի հայ տղան եւ աղջիկը ազգային անցեալ, ինքնութիւն եւ մշակոյթ ժառանգեն, անսեթեւեթ կերպով: Խօսքը դաշտահանդէսային կամ կիրակնօրեայ հայերէնի մասին չէ: Հայ դպրոցին մէջ հայ տղան եւ աղջիկը պատահական անցորդներ չեն, կամ պէտք չէ ըլլան: Եթէ հայ դպրոցը չիրականացներ այս ժառանգութեան փոխանցումը եւ գիտակցութիւնը, չի կատարեր իր դերը եւ ձախաւերութիւն է ըսել թէ եղածով պէտք է գոհանալ: Դաստիարակութիւնը գիտակցուած երկուութիւնը պիտի տայ քաղաքացիին: Այս նպատակներու իրականացման համար անհրաժեշտ է մշակել մանկավարժական ծրագրում, կողմնապաշտական տխրութիւններէ, մանր հաշուապահական մտմտուքներէ եւ հանգամանքներու հետապնդումէ հրաժարելով:

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Յուլիս 2005

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՆՑՈՂԻԿԸ
ԵՒ
ԱՆԺԱՄԱՆՑԵԼԻՆ
ՎԷՊ
(2 հատոր)

ՄՈՎՍԷՍ ՊՁԱՔՃԵԱՆ

Փարիզ 2005
Տպագրութիւն Համազգայինի
"Վահէ Սէթեան" տպարանի
Պէյրութ

* * *

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ
Հայագիտական ուսումնաթերթ
Թիւ 1 – 12 (Յունուար – Դեկտեմբեր)
2004

Մխիթարեան Հրատարակչատուն
Վիեննա – Երեւան 2004

ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ
ՀԱՅՈՑ ՀԻՆ
ԵՒ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՆԱՆԵԱՆ

Երեւանի Համալսարանի
Հրատարակչութիւն

Հրատարակուած Գալուստ Կիւլպէնկեան
Հիմնարկութեան հովանաւորութեամբ

Երեւան 2005

**ՁՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ**

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՍԻՏՆԻԻ Համալսարանի Սայըմս Թիաթըրի մէջ, Յունիս 25ին ներկայացուած է ամերիկահայ գրող Նահապետ Մելքոնեանի "Որբին ծառը" գործը "Նոր Բեմ" Թատերական ընկերակցութեան կողմէ, հովանաւորութեամբ Թեմին առաջնորդին՝ Աղան Արք. Պալիոզեանի եւ համագործակցութեամբ Սիտնիի Հայց. եկեղեցւոյ եւ Աւստրալահայ Միացեալ Ընկերակցութեան վարչութեանց: Բեմադրութիւնը կատարած է Սագօ Կիւլէսէրեան: Թատերգութիւնը երեք արարներէ բաղկացած է եւ որպէս նիւթ ունի ամերիկահայ կեանքը, բայց սերտօրէն կապուած Մեծ Եղեռնին: Հոն ներկայ են Ցեղասպանութենէ ազատած, սակայն թրքացած մանուկը, որ չի մոռնար իր արմատները, ազնուական հայ երիտասարդը, վրէժխնդիր հայ երիտասարդը, հուսկ երրորդ արարին մէջ վրէժխնդիր հայ երիտասարդին հօր խմբագրատունը, ուր կը յայտնուին "Մեծապատիւ Մուրացկաններ"ը յիշեցնող տիպարներ: Թատերգութեան արեւմտահայ հեղինակը տեղ տեղ գործածած է նաեւ ակը տեղ տեղ [illegible] աւելի հարազատ դարձնելու համար իր տիպարները: Երեկոյթին բացումը կատարած է յանուն "Նոր Բեմ"ի Սեդա Բլրուլեան, Թատերախաղին աւարտին ալ Նորա Սեւակեան հեղինակին կենսագրականը ներկայացուցած է:

ԻՐԱՔԵԱՆ ՈՒՐՈՒԱԿԱՆԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Բրիտանական մամուլի ծանօթ անուններէն "Օպզըրվըր" մեկնաբանելով վերջին օրերու ահաբեկչական իրերայաջորդ արարքները, հակասութիւն մը կը շեշտէ· Բրիտանացիներու ոչ արհամարհելի մեծամասնութիւն մը վարչապետ Պլէրը կը մեղադրէ Իրաքի պատերազմին մասնակցութեան համար, միւս կողմէ անոր ժողովրդականութիւնը աննախընթաց աստիճանի հասած է: Այսուհանդերձ ամբողջ հարցը հոն է թէ ներկայի այս վիճակը որքա՛ն կը տեւէ:

Առաջին ոճրափորձերէն ետք, զոհերուն ու անոնց պարագաներուն, վիրաւորներուն կրած ցաւին հետ միւսներուն համար մխիթարութիւնը կար որ վտանգը անցած է ու Լոնտոնի տրուած առաջին հարուածը նաեւ վերջինն է:

Այս ապահովութիւնը լրջօրէն խախտեցաւ նոր յարձակումներով ու մեթրոյին մէջ անմեղի մը սպանութեամբ: Մըտահոգութիւնները, վախերը նորոգուեցան ու Լոնտոնցիները վերստին դարձան ջղային, դիւրագրգիռ: Նորէն մեթրոներու պարպումը, ահազանգներու աղմուկը յաճախակի եղան, ուղղաթիռներու հսկողութիւնը վրդովիչ: Այդ մթնոլորտին մէջ Պլէր կրկնեց իր յայտարարութիւնը թէ կարեւորը չտագնապիլն էր, թոյլ չտալը որ ահաբեկիչները մայրաքաղաքցիին առօրեան խանգարեն: Բայց ամէն մարդ գիտէ թէ ատոր քով Պլէր իր ամէնէն մօտիկ գործակիցներուն հետ, առօրեայ աշխատանքը ընդմիջելով, վարչապետարանին գետնայարկի սրահին մէջ յաջորդական ժողովներ կը գումարէ:

Հակառակ վերջին մահափորձերուն զոհ չպատճառելուն, վախը կայ որ Բրիտանիա ծնած-մեծցած քամիքազներ անորոշ ժամանակով ջլամարտի մը ձեռնարկած են ժողովուրդին դէմ: Մանաւանդ որ կառավարութեան երիտասարդ դէմքերէն մէկը ծանր շեշտով մը ըսած է թէ այդ ջլամարտը դիւրին - դիւրին վերջ պիտի չգտնէ:

Պետութեան անվթար պահպանումին ու ահաբեկչութեան դէմ թուլակամ չերեւնալու մտահոգութեամբ պահպանողականներն ու ազատական-դեմոկրատներն ալ միացեալ ճակատին մաս կազմած են: Իսկ Իրաքի պատերազմին ընդդիմադիրները առաջին ոճրափորձերէն ետք լռած են, ատիկա խոհեմութիւն համարելով:

Բայց այսօր միութեան այս ճակատին վրայ սկսած են ճեղքեր գոյանալ: Անհանգստացնող հարցումներ կ'ուղղուին կառավարութեան: Նախ կայ Միջազգային Հարցերու Հիմնարկին տեղեկագիրը որուն համաձայն Իրաքի մէջ ԱՄՆ-ու հետ զինակցութիւնը անվիճելի դեր կատարած է վերջին զարգացումներուն մէջ: Կան նոյնիմաստ այլ տեղեկագրեր ալ: Ինչ կը վերաբերի ժողովուրդին, հարցախոյզեր ցոյց տուած են որ Իրաքի պատերազմին ու ահաբեկչութեան միջեւ կապ տեսնողները 60% կը կազմեն, իսկ 64%ը Իրաք ներխուժումին պատճառով Թ. Պլէրը մասամբ պատասխանատու կը նկատեն Լոնտոնի ոճրափորձերուն:

Լրագրողը կ'ըսէ թէ անօգուտ է Իրաքեան պատերազմին աւելորդ ըլլալը պնդողները լռեցնելու ջանքը: Աւելի տեղին պիտի ըլլայ ընդունիլ որ ահաբեկչութիւնը բազմաթիւ վտանգներէն մէկն էր զոր պէտք էր նկատի ունենալ պատերազմի մտնելէ առաջ: Կարելի է մտածել նաեւ որ Իրաքի եւ Աֆղանիստանի պատերազմները Բրիտանիոյ մէջ ահաբեկչութեան վտանգը շեշտեցին, իսկ Թալիպաններու եւ Ս. Հիւսէյնի զօրակիցներուն անկումը երկար ժամանակի վրայ տարածուող շահեր են ու կ'արժեն որոշ վտանգներու դիմել:

Ատով Բրիտանացիները արարքները կը բացատրեն Իրաքի պատերազմով, նոյն զօրակցութիւնը պահպանելով Թ. Պլէրի: Սակայն պայման է որ իշխանութեան դէմքերը վերջ տան ահաբեկչութիւն - պատերազմ կապին վրայ պնդողները տխմար նկատելու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՉԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒԱԾ ՀԱՆՃԱ՞Ր ՄԸ, ԹԷ ԺԻՐ ԱՇԽԱՏՈՂ ՄԸ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԷՋ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ ՍՏՈՒԳԵԼ ՄՈՑԱՐԹԻ ՎԵՐԱԳՐՈՒՈՂ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԻ ՄԸ ՊԱՏԿԱՆԵԼԻՈՒԹԻՒՆԸ: "ԿՐԱՄՈՖՈՆ" ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԹԵՐԹԸ ԿԸ ԳՐԷ.

Երբ Լուտվիկ Քոհէլ 1862ին հրատարակեց Մոցարթի գործերուն ամբողջական հաւաքածոն, ան ներառեց 41 համանուագներ: Այնուհետեւ անոնցմէ երկուքը՝ երկրորդ եւ երրորդ համանուագները, վերագրուած են այլ երաժիշտներու:

Վերջին դարուն բազմաթիւ այլ համանուագներ յայտնաբերուած են Եւրոպայի գրադարաններէն եւ փաստուած է, թէ անոնք կը պատկանին աւստրիացի մանուկ հանճարին: Այսօր անոր համանուագներուն թիւը կը հասնի 54ի:

Այս թիւը կրնայ շուտով աւելնալ: Վիէննայի Մուզիքֆերայն արխիւը վերջերս աճուրդի մը ընթացքին գնեց "Տի."ով յօրինուած համանուագ մը, որուն կողքին վրայ գրուած է. "Համանուագ՝ Վոլֆկանկ Ամատէուս Մոցարթի":

"Սակայն նաեւ յայտնաբերած ենք, թէ նոյն գործը կը գտնուի Զալցպուրկի մէկ գրադարանին մէջ՝ Տէյվիտ Ֆեսթերմայէրի անուան տակ", կը բացատրէ արխիւին պատասխանատուն: Ֆեսթերմայէր Մոցարթի ժամանակակից վիէննացի երաժիշտ մըն էր, որուն գործերը անհետացած են: Այսօր գոյութիւն չունի անոր անունը կրող որեւէ համանուագ:

Համանուագին պատկանելիութիւնը ըստուգելու աշխատանքը կը կատարուի երկու ուղղութեամբ: Առաջին հերթին կը քննուի ձեռագիրին թուղթը: Անոր ջուրի բաղադրութիւնը ցոյց կու տայ, թէ թուղթը շինուած է Քէօլնի կամ Պոնի մէջ: Ցարդ քննութեան այս ուղղութիւնը անբաւարար արդիւնք տուած է, որովհետեւ վիէննական ձեռագիրը Մոցարթի ձեռքով չէ գրուած, այլ՝ վիէննացի անանուն արտագրողի մը կողմէ, հաւանաբար 1770ական տարիներու սկիզբը:

Երկրորդ ուղղութիւնը ինքնին երաժշտութեան վերլուծումն է: Մուզիքֆերայնի տնօրէնին համաձայն, եթէ երաժշտութիւնը Մոցարթի կը պատկանի, ապա անիկա կու գայ 1760ական տարիներու կէսերէն, երբ Մոցարթ 8 կամ 9 տարեկան էր: Ան կը նշէ, թէ չորս բաժիններէ բաղկացած երաժշտութեան երկրորդ տողին մէջ դէպի վեր խոյացող խազերու շարք մը կայ եւ նման է Մոցարթի առաջին համանուագին մէջ նոյն ձեւի շարքի մը: Մոցարթ հաւանաբար զայն յօրինած է Չելսիի մէջ, երբ 1764 Ապրիլէն 1765 Յուլիս կը գտնուէր Լոնտոն: Համանուագին առաջին բաժինին գլխաւոր թեման ամփոփուած է տասը տողերու մէջ, որ հազուադէպ է, որովհետեւ դասական երաժշտութեան կառոյցները սովորաբար կը բաղկանան ութ տողերէ: Սակայն երեւոյթը արտասովոր չէ Մոցարթի առաջին համանուագներուն մէջ:

Երաժշտական այլ սխալներ, ինչպէս՝ մեծ ջութակով նուագը, որուն յատկացուած բաժինը փոքր ջութակին բաժինին կրկնապատիկն է, յաւելեալ կասկածներ կը յարուցէ: Անիկա կը դժուարացնէ պատասխանը այն հարցումին, թէ արդեօք համանուագը տակաւին չկազմաւորուած հանճարի՞ մը գործն է, թէ ժիր աշխատող երաժիշտի մը: Կայ նաեւ երկրորդ կարելիութիւն մը. ինչպէս՝ դաշնակի իր առաջին չորս յարմարանուագներուն պարագային, Մոցարթ առած է Ֆեսթերմայէրի նման երէց երաժիշտի մը գործը եւ մշակած է զայն, ինչ որ կ'ապացուցէ Վիէննայի եւ Զալցպուրկի ձեռագիրներուն չնչին տարբերութիւնները: Ինչպէս Մուզիքֆերայնի տնօրէնը կը նշէ՝ «Հազարաւոր գիրքեր կան Մոցարթի մասին, սակայն ոչ իսկ 10 տող՝ Ֆեսթերմայէրի: Սակայն Մոցարթի մասին աւելի բան գիտնալու համար հարկ է յաւելեալ բան գիտնալ Ֆեսթերմայէրի մասին»: Տնօրէնին վճի՞ռը. «Համանուագին պարզութիւնը մտածել կու տայ, թէ անիկա իրապէս կը պատկանի Մոցարթի: Եթէ անիկա իրապէս Մոցարթի կը պատկանի, ապա կ'ապացուցանէ, թէ նոյնիսկ Մոցարթ շատ երկար ճամբայ պիտի կտրէր յօրինելու համար իր «Ծուփիթըր» համանուագը:

Հետաքրքիր ունկնդիրներ առիթը ունեցան իրենց դատողութիւնները ընելու Մայիսին, երբ համանուագը արդի ժամանակներուն առաջին անգամ ըլլալով կատարուեցաւ Վիէննայի Պրամզզալին մէջ, Սլովաքիոյ սէմֆոնիք նուագախումբին կողմէ՝ Ցուիկօ Մաէտայի ղեկավարութեամբ: Անիկա ծանուցուեցաւ իբրեւ Մոցարթի մէկ համանուագը: Այսուհանդերձ «Համանուագին կատարումը 2006ին Մոցարթի տարին նշելու քարոզչութեան միջոց մը չէր,- կ'ըսէ Մուզիքֆերայնի տնօրէնը:- Կատարումը գաւառային էր: Կ'ուզենք հետազօտական աշխատանքի պտուղները ցոյց տալ երաժշտական վերլուծումով յագեցած ներկայ ժամանակներուն»:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՕՅԵԱՆ - ՍՐԱՊԵԱՆ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Իր մէնզիլը հաստատուելուն պէս երկաթեայ թաթ մը սկսաւ ճնշել ամէնուս վրայ:

Առտուն ժամը 7ին ստիպուած էինք մեր գործին գլուխը գտնուիլ, իսկ իրիկունները ժամը 5ին մեկնիլ, եթէ բացառիկ գործ մը չըլլար, հակառակ պարագային՝ երբեմն մինչեւ գիշերուան ժամը 10 եւ աւելի ուշ կը մնայինք հոն: Ես նոյնիսկ ստիպուած էի կիրակի օրերն ալ երթալ:

Գերման մէնզիլին գործառնութիւնները հետզհետէ կ'ընդարձակուէին, թուրքերէն պաշտօնաթուղթեր կուգային զորս հարկ էր թարգմանել: Ես չէի գիտեր թուրքերէն գրել կարդալ եւ ստիպուած էինք այս թուղթերը տանիլ Պ. Ժօզէֆ Թավթըրի որ Հալէպցի վաճառական մըն էր Տէր Զօր հաստատուած եւ հայթայթիչն էր թուրք եւ գերման մէնզիլներուն: Պ. Ժօզէֆ պարապոյ ժամերուն այդ թարգմանութիւնները կ'ընէր անձնուիրաբար, բայց որովհետեւ գործերը հետզհետէ աւելի կը շատնային հարկ եղաւ մնայուն պաշտօնեայ մը գտնել:

Պ. Խալիլ ինծի յանձնեց գրագիր մը գտնելու գործը:

Բարեբախտաբար պատրաստ մէկը կար այն էր Պ. Միքայէլ Մորճիկեան Պիլէճիկցի ծանօթ ընտանիքին անդամներէն:

Մորճիկեան բազմանդամ ընտանիքը տարի մը առաջ աքսորուած էր Պիլէճիկէն: Իրենցմէ մաս մը յաջողած էր Գոնիա մնալ, բայց մեծամասնութիւնը քշուած էր մինչեւ Տէր Զօր, Պ. Միքայէլ նոյն միջոցին կը հետապնդուէր իբրեւ զինուոր եւ ստիպուած էր ծածկուած մնալ: Իրեն համար փրկութիւն պիտի ըլլար եթէ գերման մէնզիլը ընդունուէր:

Պ. Խալիլի խօսեցայ իր մասին:

- Անգամ մը բեր տեսնունինք, ըսաւ:

Հետեւեալ օրն իսկ Միքայէլ ներկայացաւ եւ ընդունուեցաւ:

Հրամատարին բացատրեցինք իր կացութիւնը:

- Ես այդ զինուորութեան խնդիրը կը կարգադրեմ անմիջապէս, ըսաւ Պ. Խալիլ:

Եւ օգտուելով նոյն միջոցին հոն գտնըւող 4րդ զօրաբաժնի ընդհանուր քննիչ Քէմալ պէյի ներկայութենէն՝ անկէ վկայագիր մը առաւ որով Միքայէլ Մորճիկեան զինուորական ծառայութենէն ազատ կը կացուցուէր որչափ ժամանակ որ գերմանական մէնզիլը պաշտօնավարէր:

Միքայէլ եւ ես թէեւ իբրեւ թարգման կը ճանչցուէինք, բայց ստիպուած էինք ուրիշ տաղտկալի գործեր ալ կատարելու: Օրինակի համար հարիւրապետին եւ Պ. Կէրհարտի վառարաններուն համար փայտ կոտրել, վառարանները վառել, թղթատարական պայուսակները եւ տուփերը կրել, եւն.:

Երբ գերման մէնզիլին մէջ ծառայող թուրք զինուոր մը յանցանք մը գործէր, յանցանքը կը տեղեկագրուէր Նօքթա քոմանտանին եւ ան էր որ պէտք եղած պատիժը կու տար: Այդ յանցաւորը զօրանոց տանելու գործն ալ ինծի յանձնուած էր: Այդ պարագային՝ հրացան մը կու տային ինծի որպէսզի եթէ յանցաւորը փախչելու փորձ ընէ զինքը սպաննեմ...:

Անգամ մը բաւական ծանր յանցանքի համար հարկ եղաւ որ երեք զինուոր զօրանոց տանիմ:

- Եթէ երբեք իրենցմէ մէկը ճամբան փախցնես, գլուխդ կը կրակեմ, ըսաւ Կէրհարտ:

- Բայց ի՞նչպէս հսկեմ երեք հոգիի վրայ որոնց ձեռքերը կապուած չեն:

- Գերմանական հրացան չունի՞ս...

- Ունիմ, բայց...

- Քանի որ գերմանական հրացանով զինուած ես ո՛չ թէ երեք՝ այլ երեսուն հոգիի վրայ ալ կրնաս հսկել, գոչեց:

Ճարահատ ճամբայ ելայ երեք զինուորներուն հետ: Անընդհատ սիկառէթ կը հրամցնէի իրենց եւ կը ջանայի զիրենք սիրաշահիլ որպէսզի չփախչին:

- Ի՞նչ գրուած է տեղեկագրին մէջ մեզի համար, հարցուց զինուորներէն մին:

- Ոչինչ, շատ թեթեւ բան մը, պատասխանեցի, գրուած է որ Նօքթա քոմանտանին ձեզի խրատական մը խօսի...

- Գաւազանով ծեծելու խօսք չկա՞յ...

- Երբեք, ատանկ բան մտքէ մի անցըներ, գոչեցի:

Մինչդեռ իրականութիւնը այն էր թէ Պ. Խալիլ կը պահանջէր 40 գաւազանի հարուած ամէն մէկուն համար:

- Եթէ ծեծի խնդիր կայ, ես կը փախչիմ:

- Ո՛չ, սիրելիս, հաւատացի՛ր խօսքիս, թուղթը իմ քովս գրուեցաւ, քանի մը խօսք պիտի լսէք, այսչափ... սիկառէթ մը հրամմէ՛: Եւ դառնալուս կ'երթանք տեղ մը կը նստինք ու մէյմէկ սուրճ կը խմենք:

Ու այսպէս լոլոզելով տարի զիրենք մինչեւ զօրանոց, Նօքթա քոմանտանին քով եւ տեղեկագիրը տուի իրեն:

Կարդաց, յետոյ բարկութեամբ խոյացաւ երեք զինուորներուն վրայ եւ սկըսաւ չարաչար ծեծել զանոնք ձեռքը գտնըւած գաւազանով: Յետոյ կանչել տուաւ յիսնապետ մը եւ հրամայեց որ այդ մարդիկը վար տանին քառասունական գաւազան զարնեն ու յետոյ բանտարկեն:

- Զավո՛ւշ, ըսաւ ինծի, դուն ալ ներկայ գտնուէ՛ եւ տեսածդ պէս գնա՛ պատմէ միւսիւ Խալիլին:

- Գլխուս վրայ, պէյ էֆէնտի:

Թէեւ պարզ զինուոր էի, բայց բոլոր թուրք սպաները ալման չավուշը դրած էին անունս եւ այդպէս կը կոչէին:

Երեք յանցաւորները տարին ստորնայարկը, յիսնապետին սենեակը, գետինը պառկեցուցին, իրենց կօշիկները հանեցին եւ քառասունական խարազանի հարուած զարկին, մինչ խեղճերը իրենց աղաղակներով ու լացի ձայներով կը թնդացնէին ամբողջ զօրանոցը:

Վայրագ ու աղեխարշ տեսարան մըն էր ասիկա, որուն ակամայ ներկայ գտնուեցայ պժգանքով:

Վերադարձիս Պ. Խալիլ եւ Պ. Կէրհարտ պատմել տուին մանրամասնօրէն ինչ որ պատահած էր:

- Բայց դուն սոսկալի մարդ մը կը դառնաս կոր, ըսաւ հարիւրապետը խնդալով:

Ըսի իրեն որ պատիժի այդ վայրագ ձեւը շատ յոռի տպաւորութիւն մը գործած էր վրաս:

- Մենք Ֆրէտէրիքէն ի վեր, պատասխանեց Պ. Խալիլ, ծեծը վերցած է գերման բանակին մէջ, բայց թուրքերը առանց ծեծի կարելի չէ կրթել:

(Շար. 106)

(Շար · Ա · էջէն)

գրուած էր եւ ուղղակի հողին յանձնըւած, առանց արժանապատուութեան չիրիմի մը մէջ։ Շիրաք Րիատ հասած է յուղարկաւորութենէն ետք, ցաւակցութիւնները ներկայացուցած ընտանիքին։ Անսովոր պարզութիւն մը մարդու մը համար, աշխարհի մեծահարուստներէն, որ չափազանցօրէն մսխած էր իր դրամը, մինչեւ 20 միլիոն տօլլ մարք կորսնցնելով մէկ գիշերուան մէջ, խաղի սեղանի մը առջեւ, 1967ին։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՇ, հրովարտակով մը ՄԱԿ-ի մօտ ԱՄՆ-ու դեսպան նշանակած է ծայրայեղ պահպանողական Ճոն Պոլթընը, հակառակ Ծերակոյտի ընդդիմութեան։ Արդէն հինգ ամիս է Ծերակոյտին դեմոկրատները արգելք հանդիսացած էին այդ նշանակումին։ Ներկայիս ալ կը բողոքեն հրովարտակով այդ նշանակումին դէմ, բայց եղածը եղած է։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ միջերկրականեան Անթալիա զբօսաշրջական քաղաքին մէջ երկու պայթում ութ հոգիի վիրաւորուելուն պատճառ եղած է։ Վիրաւորներէն մէկը Ֆրանսացի զբօսաշրջիկ մըն է։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ Մարդկային իրաւունքներու ատեանը քիւրտ բանտարկեալներու դէմ անմարդկային ու անարդար վերաբերումի մեղադրանքով դրամական հատուցումներ վճարելու դատապարտած է Թուրքիան։ Դատի դիմողներէն երեքը քրտական կուսակցութեան անդամներ են որոնցմէ երկու ղեկավարներ հսկողութեան տակ գտնուելու ընթացքին "անհետացած են" 2001ին։

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ կեդրոնական (ՖԱՐՔ կամ Յեղափոխական Զինեալ Ուժեր) մէկ յարձակումին ընթացքին 14 ոստիկան սպանուած է։ Մեռեալները զոհ գացած են պայթուցիկներու։

ՓԱՐԻԶԻ Սէն Վէնսան տը Փօլ հիւանդանոցին մէջ ոմանք 1985էն ի վեր փորմալի մէջ պահուած 351 մարդկային սաղմերու եւ մեռելածին երախաներու մարմիններ գտնուած են։ Լուրը ցնցում պատճառած է գիտական շրջանակներուն որոնք գայթակղութեան համազօր կը գտնեն եղածը։ Մանաւանդ որ օրէնքը կը նախատեսէ մեռելածին երախայի մը դիակը թաղել եթէ տասը օրուան ընթացքին ծնողքը չպահանջէ զայն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԱՒԱՌԷՆ. – Համակիր մը 1.000 Եւրօ։

⁂

ՇԱՒԻԼ. – Տէր եւ Տիկին Ժագ Փանոսեան 100 Եւրօ։

Ս · ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Ա Զ Դ

Ամրան շրջանին պատարագ տեղի պիտի չունենայ հետեւեալ Կիրակիները.–

ՕԳՈՍՏՈՍ 7, 21 եւ 28ին։

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14, ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԱՑ Տօնին առթիւ պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ աւանդական խաղողօրհնէքը։

Պատարագները կանոնաւոր կերպով կը վերսկսին Կիրակի, Սեպտեմբեր 4ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեանէ 100 Եւրօ Պէլֆոնթէնի կայանին ի նպաստ, խօսքով Կիրակոսեանի եւ Արտաշէս Զապունեանի յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

– ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ –

Ա ՑՈՒԼՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

ԵԿԱ՛Ք ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՅ
ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Գիշերային եւ Առաւօտեան
Ժամերգութեանց պաշտամամբ
եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի տարուան խաղողի երախայրիք ողկոյզներու օրհնութիւն։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

Ցիշատակ Մեռելոց
Տօն Վերափոխման Ս · Աստուածածնի
Գիշերային եւ Առաւօտեան
Ժամերգութեանց պաշտամամբ
եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին։

☘

ԱԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 11.30ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս · ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14։ Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի։
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15։ Ցիշատակ Մեռելոց։
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին ։

⁂

Ս · ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14։ Տօն է Աստուածածնի։
Այս առթիւ Լիոնի Ս · Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ · ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր · Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը։
Այն հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը։

⁂

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14։
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՃԱՏԻԿ ՎՐԴ · ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը։
Անոնցմէ որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը խնդրուի տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը. հեռ. – 04 91 77 84 70։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
ԵՒ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տաղկահաղ 50-ամեայ
հատընտիրն) 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison
Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond
SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structui res identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

**Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris**

□

La Section **«Archalouys Tatéossian»** de la C.B.A.F. organise
UN

Week-end à Londres

Les 22 et 23 octobre

Voyage en Eurostar et hébergement en hôtel 4 étoiles, près de Victoria Station et du Palais Royal.

- Prix : 175 Euros par personne comprenant le transport, l'hébergement en chambre double avec petit-déjeuner.
- Renseignements et inscriptions : auprès d'Araxie : 01 39 83 71 19
- Le nombre de places est TRES limité.
- Fin des inscriptions : **15 août.**

RENTREE SCOLAIRE

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

⁂

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 5
VENDREDI
5 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·260 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21·259

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԵՒ ԳԱԶԱՅԻ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻԼ

Գազայի պարպումին (Օգոստոս 17) դէմ ցոյցերը կը շարունակուին եւ Շարոն նեղ կացութեան մատնուած է: 25.000էն 50.000 ցուցարարներ հաւաքուած են Օգոստոս 2ին Ստերոթ, Իսրայէլի հարաւը, արտայայտելու համար իրենց ընդդիմութիւնը: 1.700 ընտանիք (8.000 հոգի) պէտք է պարպեն շրջանը Օգոստոս 17էն: Մաս մը արդէն մեկնած է, բայց մեծ մասը վարանոտ է, զանազան պատճառներէ տարուած՝ համակերպում, դառնութիւն, դաւաճանութիւն: Պարպումը պէտք է կատարուի երեք հանգրուաններով: Առաջինը՝ Օգոստոս 17էն Սեպտեմբեր՝ կը վերաբերի գաղթավայրերու, որոնք բաժնուած են չորս խումբերու եւ Շարոնի գրասենեակը պիտի որոշէ ամէն մէկուն պարպումը: Երկրորդ հանգրուանը՝ Սեպտեմբերի սկիզբէն Հոկտեմբեր՝ կը վերաբերի իսրայէլեան զինուորական խարիսխներու պարպումին: Երրորդ հանգրուանը՝ Հոկտեմբերի սկիզբը, կը վերաբերի Գազայի գօտիին եւ Եգիպտոսի սահմանագլուխին՝ "Ֆիլատելֆիոյ ճամբուն", որու հակակշիռը պիտի յանձնուի եգիպտական իշխանութիւններուն:

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, պարպումին ընդդիմադիրները նոր ռազմավարութիւններու կը դիմեն արգելք հանդիսանալու համար: Կը շարունակեն հալածել իսրայէլեան ուժերը, փոքր խմբակներով կը ջանան յառաջանալ դէպի Կուշ Քաթիֆ՝ անտառներէ եւ դաշտերէ անցնելով, որպէսզի շրջանցեն իսրայէլցի 15 հազար զինուորներն ու ոստիկանները:

Շաուլ Կոլտշթայն, որ նախագահն է Կուշ Էթզիոնի շրջանային խորհուրդին եւ անդամ Եշայի (որ գաղթատէրերու ներկայացուցչական խորհուրդն է) հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի (Օգոստոս 4) ուր կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, որ իսրայէլեան ընկերութիւնը նոյնը պիտի չըլլայ պարպումէն ետք: Մինչեւ վերջին պահը յոյս ունի դեռ, որ պարպումը պիտի չիրականանայ եւ պիտի պայքարի այդ ուղղութեամբ, բայց չատ կարելիութիւն չի տեսներ յաջողելու: Բարոյական գետնի վրայ Կուշ Քաթիֆը Իսրայէլի պատկանող հողին մաս կը կազմէ, կ'ըսէ Կոլտշթայն, եւ այն գաղափարը որ Իսրայէլացիք պիտի քաշուին Կուչէն եւ Սամարիայէն (Հրէաստան եւ Սամարիա Այսրյորդանանի անուններն են ըստ Աստուածաշունչի), որովհետեւ իրենց չեն պատկանիր, ծիծաղելի է:

Ինչ որ յստակ կը թուի այն է որ միջազգային պատահին կամ ոչ, Գազայի պարպումը հետք պիտի ձգէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՔՆՆԻՉ յանձնախումբ մը բաղկացած 12 մասնագէտներէ, Թորոնթօ գացած է յայտնաբերելու համար Ա.-340 էրպիւսի արկածին պատճառները: Վերջին տեղեկութիւններու համաձայն, 43 թեթեւ վիրաւորներ կան, օդաչուն ծանրօրէն վիրաւորուած է: Հաստատուած է որ թէքնիք գետնի վրայ, օդանաւը չատ լաւ վիճակի մէջ էր եւ փոթորիկէն աւելի կը կարծուի որ հովը կրնայ պատճառ եղած ըլլալ որ օդանաւը սահի եւ փոսը իյնայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ անդամակցութեան փշոտ ճամբուն վրայ անզուգական զօրակից մը գտած է. երգչուհի Միրէյ Մաթիէօ է ան որ Պոլսոյ մէջ յայտարարած է թէ իր "փիլիսոփայութեան" մէջ մարդոց մորթի գոյնի և կրօնքի խտրութիւնը տեղ չունի, պէտք է լայնախոհ ըլլալ, ուստի որպէս "պատուակալ կամաւոր" այսուհետեւ զօրավիգ պիտի կանգնի Թուրքիոյ անդամակցութեան...: Մաթիէօ Պոլիս գացած է ֆրանսական համալսարանին հարիւրամեակին պարահանդէսին երգելու համար:

ՔՈՒԷՅԹԻ ԵՒ ԻՐԱՔԻ միջեւ լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէ Օգոստոս 2էն ի վեր, որ Ս. Հիւսէյնի Քուէյթի վրայ յարձակման օրն էր (1990): Արդարեւ Իրաք կ'ամբաստանէ Քուէյթը որ իր հողամասը մտած է նոր պատնէշ մը կառուցանելով: Իրաքի Պաշտպանութեան եւ ապահովութեան յանձնախումբին պետը՝ Ճաւար ալ-Մալիքի գրեթէ սպառնացած է Քուէյթի, գգուշացնելով անոնք որոնք "կը կարծեն թէ պէտք եղածին չափ զօրաւոր բանակ մը չկայ սահմանագլուխները պաշտպանելու համար":

ԳՈԼՈՄՊԻՈՅ մէջ կառավարութիւնը եւ բանակը մերժած են այն պայմանները զորս առաջարկած է ՖԱՐՔ-ը (Յեղափոխական Զինեալ Ուժեր) "մարդասիրական փոխանակութեան" մը համար: ՖԱՐՔ-ը կը պահանջէր որ հանրային ուժերը քաշուին Փրատէրայի եւ Ֆլորիտայի թաղապետութիւններէն (կեդրոն - արեւմուտք), իր կեռիլլերոսները ազատ արձակուին եւ Գոլոմպիա վերադարձան Միացեալ Նահանգներու յանձնուած իրենց երկու ղեկավարները:

ԷՏՄՈՒՆՏ ՇԹՕՅՊԷՐ, 63 տարեկան, ղեկավարը Գերմանիոյ ընկերային-քրիստոնեայ կուսակցութեան հարցազրոյց մը տուած է օտար կարգ մը թղթակիցներու, որոնց կարգին՝ Ֆիկառոյի եւ ուր կը չեշտէ, ի մէջ այլոց թէ ֆրանքեւգերման բարեկամութիւնը չի կրնար այլեւս նոյն դերը խաղալ: Իրեն համար Եւրոպա եւ Միացեալ Նահանգները պէտք է մէկ եւ նոյն մետալին երկու կողմերը ըլլան:

"ՍՔԱՅ ՆԻՈՒԶ" կայանի մէկ բրիտանացի լրագրողը ծիծաղելի դարձուցած է ստուգող ոստիկանները սահմաններուն վրայ, բարեկամի մը անցագրով ճամբորդելով Լոնտոնէն Փարիզ Եօրօսթարով եւ ազատ համարձակ անցնելով անգլիական եւ ֆրանսական քննութիւններէ ետք:

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ, մանակը ձեռք առած է իշխանութիւնը օգտուելով նախագահ Թայայի բացակայութենէն (Ռիատ գացած էր Ֆահտի յուղարկաւորութեան):

ԼՈՆՏՈՆԻ մահմետականներուն մօտ վախն ու բարկութիւնը սաստկացած են ցեղապաշտ միջադէպերու բազմացման հետեւանքով: Անոնցմէ մէկը կը խոստովանի որ անգլիացի իր բարեկամները մեթրօ չեն նստիր այլեւս ռումբերու վախէն, ինք ալ կը վախնայ որովհետեւ զինքը ահաբեկիչի տեղ կը դնեն եւ կը յարձակին: Բերանացի նախատինքներն ալ չեն պակսիր չատ անախորժ եւ մտահոգիչ մթնոլորտ մը ստեղծելով:

ԱՏԻՏԱՍ, մարզական ապրանքներու թիւ 2-ը աշխարհի մէջ, 3,1 միլիառ Եւրոյի գնած է ամերիկեան Ռիպոքը, որ նոյն ճիւղին կօշիկներու մեծ արտադրիչն է: Այս գնումով գերմանական Ատիտասը կ'ամրապնդէ իր դիրքը ԱՄՆ-ու մէջ:

ՍՈՒՏԱՆԻ հարաւը նոր խռովութիւններ ծագած են եւ մեռեալներու թիւը 100է աւելի է, Ճոն Կարանկի արկածալի մահէն ի վեր:

ԶՕՐ. ԺԱՆՈՒ ԼԱՔԱԶ, բանակներու ռազմակոյտի նախկին պետը, մեռած է 81 տարեկանին: Զինուորական փայլուն կեանք մը ունեցած է մասնակցելով Հնդկաչինի, Ալժերիոյ պատերազմներուն:

ԶԻՆԵՏԻՆ ԶԻՏԱՆ, Օգոստոս 3, ժամը 17.20ին իր կայքէջէն յայտնեց թէ կը վերադառնայ Ֆութպոլի Ֆրանսական խումբին, ինչ որ նոյն օրուան իրիկուան գլխաւոր եւ առաջին լուրն էր Ֆրանսայի մէջ: Իր առաջին մրցումը բարեկամական հանդիպում մը պիտի ըլլայ Օգոստոս 17ին Գոթ տ'Իվուարի դէմ, նախքան զտումի մրցումները 2006ի համաշխարհային խաղերուն համար: Ջիտան Մատրիտի Ռէալին մաս կը կազմէ:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախկին նախագահը՝ Տէ Լա Ռուա մեղադրանքի տակ առնուած է Օգոստոս 2ին, ինչպէս նաեւ իր կառավարութեան երկու պաշտօնատարներ եւ վեց նախկին ծերակուտականներ. բոլորն ալ խնդրոյ առարկայ են քուէներու գնումի հարցի մը մէջ: Զղջում յայտնած պաշտօնատար մը հրապարակ հանած էր գայթակղութիւնը երկու տարի առաջ, խոստովանելով որ ինք իսկ կաշառքներ վճարած էր ընտրեալներուն, օրէնքի մը ի նպաստ քուէարկելու համար: Ըսած է թէ հինգ միլիոն փեսոս ստացած էր Տեղեկատուութեան Սպասարկութենէն բաժնելու համար փերոնական խորհրդարանականներուն որպէսզի օրէնքը քուէարկեն: Տէ Լա Ռուայի փաստաբանը յայտարարած է որ փաստ չկայ հաստատելու համար յանցանքին գոյութիւնը:

ՓՈՅԻ յիմարանոցէն փախած է վտանգաւոր հիւանդ մը, որու դէմ կասկած կայ թէ տեղւոյն մէկ առեւտրականը սպաննած է: Այս նոյն հիւանդանոցին մէջ է որ երկու հիւանդապահուհիներ սպաննուեցան 2004 Դեկտ. 18ին, ինչ որ կը հաստատէր թէ բաւական անհոգութիւն կը տիրէ եւ պիտի դարմանուէր: Այս մէկն ալ Խելիֆա Շահթ, 20 տարեկան, յաջողած է սպառնալիքի տակ չէնքին բանալիներու տրցակը առնել: Օգոստոս 1էն ի վեր հետքը չէ գտնուած:

ՓԷՆՏԻՔԻ Թաղամասին մէջ (Պոլիս) պայթում մը պատահած է Օգոստոս 3ին, որու հետեւանքով երկու մեռեալ կար եւ քանի մը վիրաւորներ, ըստ Սի.Էն.Էն.-Թուրքիա կայանին:

ՇՐԻՕՏԷՐ ԵՒ ՄԵՐՔԷԼ հեռատեսիլէն մէկ վիճաբանութիւն միայն պիտի ունենան նախքան երեսփոխանական ընտրութիւնները (Սեպտ. 18): Հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր 4ին:

ՌԱՅՍ - ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Աշխատանքի այցով ԱՄՆ գացած է Ատրպէյճանի Արտաքին գործերու նախարարը: Օգոստոս 2ին ան հանդիպում ունեցած է Գ. Ռայսի հետ ու օրակարգի նիւթերէն եղած է Ղարաբաղի հակամարտութիւնը: Է. Մամէդեարով եւ ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարուհին քննարկած են հակամարտութեան կարգաւորման հեռանկարները, ինչպէս նաեւ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները առաւել զարգացնելու, Կասպիականի ուժանիւթի ծրագրերուն, Ատրպէյճանի Նոյեմբերի երեսփոխանական ընտրութեան առընչուած հարցեր:

ՋԱՒԱԽՔ

ՄԵԾ ՍԱՄՍԱՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՎԵՐՍՏԻՆ ՕԾՈՒԱԾ

Օգոստոս 1ին Ախալքալաքի Մեծ Սամսար գիւղի Ս. Աստուածածինը վերստին օծուած է Վրաստանի առաջնորդ Վազգէն Եպիսկ. Միրզախանեանի կողմէ: Եկեղեցին նորոգուած էր գիւղի հիմնադիր Բարսեղ Ք.հնյ.ի թոռներէն մէկուն՝ ռուսաստանաբնակ Ս. Բարսեղեանի միջոցներով:

Գիւղը հիմնուած է 1848ին: Այսօր հոն ԺԱ.-ԺԳ. դարերու հայկական եկեղեցիներ, խաչքարեր կան. տեղաբնակ Հայերը հոգ կը տանին անոնց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ԿԸ ԴԱՏԷ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

Եւրոպայի Խորհուրդին, Օ.ԷՍ.Սէ.Ը.ի ներկայացուցիչները Օգոստոս 3ին Երեւանի մէջ մամուլի ասուլիսով մը արժեւորած են սահմանադրութեան բարեփոխումներու ընթացքը: Ըսուած է թէ նոր սահմանադրութիւնը Եւրոպայի ընդգրկումի ճամբան կը հարթէ Հայաստանի առջեւ, վկայութիւնը կ'ըլլայ Հայաստանի մէջ քաղաքական դաշտի հասունութեան: Այդ շրջանակին մէջ հարկաւոր նկատուած է որ ընդդիմութիւնն ալ զիջումներու պատրաստակամութիւն ցոյց տայ. բան մը որ երկրին չահերէն կը բխի: Ըսուած է նաեւ որ Նոյեմբերին տեղի ունենալիք հանրաքուէէն առաջ պէտք է լայն քննարկումի նիւթ ըլլան որոշուած փոփոխութիւնները:

Մեծն Բրիտանիոյ Երեւանի դեսպանն ալ ողջունած է սահմանադրական բարեփոխումներու ծրագրին նկատմամբ Վենետիկի յանձնաժողովին դրական գնահատականը: Բարեփոխումերը նկատած է քայլ մը որով Հայաստան աւելի կը մօտենայ ժողովրդավարական արժէքներու:

Բարեփոխումներու ծրագիրը հաւանութիւն գտած է ԱՄՆ-ու Երեւանի առժամեայ գործակալէն ալ. ան յոյս յայտնած է որ նոր սահմանադրութեան չարադրանքը աւարտելէ ետք Օգոստոսին Խորհրդարանին մէջ աշխոյժ եւ չինիչ քննարկումներու նիւթ կ'ըլլայ ան եւ հանրաքուէին կը ներկայացուի "խելամիտ տարբերակ" մը:

Ասուլիսին ներկայ գտնուած են Հայաստան պաշտօնավարող դիւանագիտական կազմերու ներկայացուցիչները:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԹԻՒ-6

Երեւան – Յուլիս 29

Ափսո՜ս: Այսօր կրկին զոհ դարձայ «հայրենակարօտ հետաքրքրութեանս», եւ գնեցի օրուան բոլոր հայերէնով լոյս տեսնող թերթերը: Շատերը այսօրուընէ, մնացեալները վաղուընէ արձակուրդի կ՚երթան, մէկ ամբողջական ամիս... կրնա՞ք երեւակայել թէ որքա՜ն բախտաւոր են հայրենի թերթերու խմբագիրները: Մէ՛կ ամիս հանգիստ եւ բաւական մեծ խնայողութիւն. պատահական յօդուածագիրները չեն վճարուիր, ոչ ալ 13րդ ամիսը կը ստանայ եւ ամէնէն շատ պիտի ուրախանան Երեւանի քանդիչները, որ իրենց քանդելու կիրքը պիտի խտացնեն եւ կեդրոնացնեն Օգոստոսի մէջ. «Հայրենիքի դաւաճան» լրագրողներու աչքերէն հեռու: Աչքը լոյս երեւանցիներուն Սեպտեմբեր 1ին իրենց գտնելիք "հաճելի" անակնկալներուն համար:

– Հայաստանի "սեւամորթները" շինարարութեան բանուորներն են. Նոր դաստակերտ մը, գիւղացի կարճահասակ, աղքատ, ցնցոտիներու նմանող պարկեղէն նիւթեր հագուած, ընդհանրապէս չածիլուած, քարացած ափերով, կօշիկի նմանող ոտնամաններով, առաւօտէն իրիկուն բահի բրիչի հետ գործ ունեցող եւ սովետէն ժառանգութիւն մնացած նախաջրհեղեղեան փորիչներով եւ բեռնատարներով որոնց ամէնօրեայ թոյնով բախտաւորուած են երեւանցիները: Քաղաքի բոլոր գլխաւոր պողոտաներուն վրայ իրենց թոյնը փչելով կ՚անցնին, աղաղակային եթէ պատուհանդ ատենին չես գոցած կառքդ կը լեցուի թոյնով, խառնուած 40 աստիճան օդի ջերմութեան՝ կը ստանաս «էլիտար» շէնքերու շինարարներուն նուէրի բաժինը: Տէրերը հաւանաբար Անթալիա, Գոստա–Բրաւա կամ Ռիմինի են, լուրերը կը ստանան իրենց հաւատարիմ «չինիկներէն», գործակատարներէն, որոնց համար այս շաբաթները «մանր-մունր» օգուտներ քաղելու յարմարագոյն առիթն է:

Ճիշդն ըսած, շատ ցաւալի վիճակ մը ունին. բոլորովին կղզիացած են քաղաքացիներէն, չեմ կարծեր որ 8 ժամով գոհանան, դաժան պայմաններ ստեղծուած են՝ արշալոյսէն–վերջալոյս, բողոքել ալ չեն կրնար. կ՚աշխատին օրէնսդիրներուն համար, ամէն նորակառոյցի ետին անպայման «բարձրաստիճան» անձ մը կայ: Երբեմն կը տեսնեմ մայթի եզրին նստած, փոշիներու մէջ լռիկ, վարունգ, պանիրի ծրարը բացած, հանգիստի պահ մը կը վայելեն: Երբեք չեմ փորձած խօսակցութիւն մը սկսիլ հետերնին, քանի վստահաբար պիտի չըհասկնամ, բարբառային շատ սահմանափակ բառամթերք մը ունին, առատօրէն համեմուած ռուսերէն բառերով եւ բացատրութիւններով: Իմ փողոցիս բանուորները զիս կը ճանչնան, ամէն առաւօտ կը բարեւեմ եւ բարի օր կը մաղթեմ: Վատ չեն նման «բարեւներու» եւ արդէն գիտեն որ «աղքար» եմ, «դուք տարբեր էք» կ՚ըսեն եւ յատուկ յարգանք ունին: Երբեմն պատահած է նաեւ որ ճամբուն մէջտեղը կանգնած Պէ.Էմ.Վէ եւ Մէրսէտէսներէն իջած, անպայման լեցունկեկ եւ ընտիր արդուկուած շապիկով միջին տարիքի տէրերը, մանր թերութիւններու համար, նուաստացուցիչ նախադասութիւններ արձակեն այդ թշուառականներուն հասցէին. իմ խոնարհ, բարի «սեւամորթներս» դուք ալ հայ չէ՞ք մի թէ...:

– Բաքուի թերթերը չեմ տեսած բայց վստահ եմ որ երեւանեան մամուլէն աւելի զուարթ են:

Մերինները բոլորն ալ նոյն չափի են (բացի իշխանութեան թերթէն) նոյն մելամաղձոտ թուղթը կը գործածեն, նոյն գիրերը, նոյն ժանգոտած քլիշէները, միեւնոյն անճաշակ տեսողական բարդութիւնները (ռադիոհեռուստահաղորդումներ...), գիրերու տեսակները եւ ամէնէն աւելի տխուր նիւթերը, տխուր, դիականման քաղաքական, գործարար դէմքերը որոնցմէ զզուած է ժողովուրդը... ոչ մի տող Հայաստանի մասին, Երեւանէն դուրս գտնուող իսկական Հայաստանին մասին, որմնանկարներու բազյօթեայ թանգարան Քոբայրի վանքի մասին որ վերածեր են աւերի (Հայերը՛, ոչ թէ Թուրքերը)... Քասախի հովիտի մոռցուած Աստուածընկալ հրաշալի քանդուած տաճարին՝ ուր անաղմուկ հասեր են Եհովայի վկաները եւ ջարդուփշուր ըրած են ուխտաւորներուն ուխտի խաչքարերը, արձանիկները, պատուած սրբանկարները... ոչ մի տող Օհանավանքի (եւ համայն Հայաստանի) գիւղացիին մասին, որուն այս տարուան ծիրանի բացառիկ բերքը փոխանակ ուրախացնելու, դառն յուսախաբութիւն պատճառած է, վաճառականը մէկ եւրոյով 12 քիլօ ծիրան ստանալով՝ գիւղացին վառելանիւթի գինը հազիւ կրցած է հանել, մինչ ուրիշներ նախընտրած են թողուլ պտուղը ծառերուն վրայ, թռչուններուն կերակուր...

– Ես այցելեցի մի քանի կարեւոր խմբագրութիւններ.

– «Առաւօտ»ի խմբագիրը ընդհանրապէս կարելի չէ տեսնել. ունի քարտուղարուհի մը որ չի թողուր պարոն խմբագրին աշխատանքային ժամը խանգարել: Հանդիպումները բարձր ոլորտային են միայն:

«Այբ Ֆէ»ին դուռը դռնապանն անգամ չկրցաւ ճշդել...

«Երկիր»ը դրած է պարզունակ երիտասարդ մը որուն հրահանգուած է ըսել «Այս պահին մարդ չկայ» (3 անգամ երթալէն յետոյ, չորրորդ մըն ալ կը փորձե՞ք... ես, ՈՉ):

«168 ժամ»ը նոր շաբաթաթերթ մըն է, համեմատաբար ճոխ նիւթերով. խմբագիրը կին մըն է որ «միշտ Մոսկուա է». անկարելի եղաւ հանդիպումը: Իսկ Հայերէնի, մշակոյթի պատասխանատու օրիորդը այնքան ռուսերէնախառն կը խօսէր որ առաջին անմեղ դիտողութեանս աներեւութացաւ հիւրասենեակէն... բարեբախտաբար, հեռախօսի գլխուն նստած աղուոր օրիորդը՝ թիւրիմացութեան առաջքը առաւ համով սուրճով:

«Իրաւունք»ի խմբագրատունը տնօրէնը միայն կար, հանդարտութիւն ներշնչող աբեղայի մօրուքով:

«Հայոց Աշխարհ»ը գտնելու համար հարկ է սանդուխներէ իջնել նկուղանման մի քանի սենեակներ տեսնելու:

«Չորրորդ իշխանութիւնը» հրապարակի (Սախարովի) վրայ ըլլալով հանդերձ գրահապատուած երեւոյթ ունի, կրկին դռներով փակուած, միշտ խոհեմ կասկածանքով մօտենալով անծանօթ հիւրին: Նոյնը կարելի է ըսել «Հայկական Ժամանակ»ին» որոնց դէմ կատարուած զանազան «ահաբեկչական» փորձերը բնազդային խոհեմութիւն կը պարտադրեն:

Ամէնէն աւելի խմբագրութեան նմանողը իր անձնակազմով, խմբագիրով, կազմակերպութեամբ եւ աշխատանքի ձեւով անտարակոյս՝ «ԱԶԳ»ն է ուր օրուան ամէն ժամուն մեղուաջան աշխատող թղթակիցներու կրնաս հանդիպիլ, միեւնոյնը կարել է ըսել նաեւ օրաթերթերու պարագային: «Ազգ»ը միակն է որ կու տայ քաղաքականէն դուրս առատ լուրեր Գաւառէն, Սփիւռքէն, մօտակայ Թիֆլիսէն եւ հեռաւոր Գահիրէէն. կարծես Սփիւռքի լրատուն ըլլար հայրենիքի մէջ:

Նոր է նաեւ «Յրդ ուժ» շաբաթաթերթը, Ռուսաստան ապրող Հայու մը սեփականութիւնն որ մասնաւոր գիծ կամ գոյն ցոյց չի տար առ այսօր:

Այսօրուան թերթերու գլխաւոր տիտղոսները:

Սկսինք «ընդդիմադիր» կոչուածներէն.

«Այբ-Ֆէ» (29 Յուլիս – 4 Օգոստոս). – Ընդդիմութիւնը դեռ չի կողմնորոշուել: Բէֆը քանդեց շէնքը – Սահմանադրութեան համար պատասխանատու են առաջնորդները – Կոալիցիան բոյկոտում է ժողովրդին – Երեւանը կարելի է սահմանազծել մշակութային լանդշաֆտով – Ցանկացած սահմանափակում պէտք է համապատասխանի համաչափութեան սկզբունքին – Իրաւունքի պատրանք – Եղունգ ունիս, գլուխդ քորէիր:

«Առաւօտ» (29 Յուլիս).– Գիւղացիների ժամանակը – Հնարաւոր է շրջադարձային փոփոխութիւն – «Ազգային միաբանութիւն» առայժմ ձեռնպահ է մնում – Նամակներ Հայոց Թագաւորին – Դերակատարը ընդդիմութիւնն է – Վստահութեան քուէ կառավարութեանը – Սպասւում է «շտրաֆ» ՀՀ կառավարութեանը – Արդարացուած տարանջատում – Բոլոր փամփուշտները դեռ չեն կրակուել, եւլն...

«Չորրորդ իշխանութիւն» (29 Յուլիս). Արուեստների հովանաւորը – Սերժի դիպլոմատը կորել էր – Ախմախութեան մեխանիկան – Թռիչքներ երազում եւ արթմնի – Բարի լոյս տիկին Արուս – Դեմոկրատական յեղափոխութիւնն այլընտրանք չունի – Անհետացա՞վ թէ Հայրենիքի փրկութիւն – Աստղագուշակ եւայլն եւայլն...

Այս պատահական օրուան պատահական վերնագիրները պատահաբար քաղելով, շատ լաւ կարելի է հասկնալ որ ինչո՞ւ ընդդիմութիւնը ժողովրդական չէ եւ ոչ մէկ դրական քայլի յոյս կը ներշնչէ ժողովուրդին. եւ դժբախտաբար այս է պատկերը տարուան 365 օրերուն. մինչ իշխանամէտները գիւղերը կը շրջին ցորեն, ալիւր բաժնելու խոստումներ շռայլելու, ընդդիմութիւնը քաղաքագիտական դիջութեամբ զբաղած է:

ՑԻՊԷ

75-ԱՄԵԱԿ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Մի՛ զարմանաք, չափազանցութիւն չէ՛ այս արտայայտութիւնը, այլ հաստատում մըն է անցեալի ուշագրաւ ու շքեղ իրականութեան եւ շեշտադրում մը՝ նոյն իրականութեան ներկայի մէջ վերստեղծումին ու կենսաւորումին հրամայակա՛ն անհրաժեշտութեան:

Արդարեւ, Հայոց աշխարհի շատ մը վանքեր, ինչպէս Արագածոտնի, Երասխաձորի, Շիրակաւանի, Սիւնեաց, Գլաձորի, Հաղբատի, Սանահինի, Գօշի, Հոռոմոսի, Սկեւռայ, Կարմիր, Ակների... Արմաշի, իրենց վանական դպրոցներով՝ դպրեվանքներով՝ համալսարաններ էին եւ լրիւ կը համապատասխանէին միջնադարուն արեւմտեան աշխարհին մէջ ծընունդ առնող ու ծաղկող համալսարաններուն: Անոնց մէջ, ինչպէս արեւմտեաններուն, հմտութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ կը դասաւանդուէին, կ՚ուսուցուէին երրեակ եւ քառեակ եւ բարձրագոյն բոլոր գիտութիւնները – Տրամաբանութիւն, քերականութիւն, հռետորութիւն, թուաբանութիւն, աստղաբաշխութիւն, երկրաչափութիւն, երաժշտութիւն, աստուածաբանութիւն, մեկնաբանութիւն. եկեղեցական եւ քաղաքային կանոնագիտութիւն, բժշկութիւն, փիլիսոփայութիւն: Շրջանաւարտներ այլեւս պէտք չունէին, կարիքը չէին զգար օտար, մասնաւորաբար յունական ուսումնական կեդրոններ յաճախելու, ինչպէս կ՚ընէին հին անցեալին, յատկապէս Ե. դարուն, հայ վարդապետներ: –Թէոդորոս Քռթենաւոր, Յովհան Իմաստասէր կաթողիկոս Օձնեցի, Գրիգոր Նարեկացի, Ստեփանոս Ասողիկ Տարօնացի, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Գրիգոր Մագիստրոս, Գրիգոր Վկայասէր, Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետ, Ներսէս Շնորհալի, Մխիթար Գօշ, Մխիթար Հերացի, Վարդան Այգեկցի, Վանական Վարդապետ, Վարդան Արեւելցի, Ստեփանոս Օրբէլեան, Եսայի Նչեցի, Յովհան Որոտնեցի, Գրիգոր Տաթեւացի... յունական ուսումնարաններ յաճախած չեն, այլ հայ վանական ուսումնարաններու մէջ պատրաստուած են եւ ոչինչով նուազ են իրենց ժամանակակից յոյն կամ այլ բարձրագոյն ուսումնարաններու՝ համալսարաններու շրջանաւարտներէն: Անոնցմէ ոմանք փայլեցան իմաստասիրական եւ աստուածաբանական գիտութիւններով, ոմանք թուաբանական, ոմանք աստղաբաշխական, ոմանք երաժշտական, ոմանք դաւանաբանական, ոմանք բժշկական, ոմանք կանոնագիտական–օրէնսգիտական, ոմանք տոմարագիտական, ոմանք մեկնաբանական: Ամէնքն ալ երախտարժան մե՜ծ, անգնահատելի՛ ծառայութիւն մատուցին Հայ Եկեղեցիին ու Հայ Ազգին՝ հայ մշակոյթին, հայ դպրութեան, հայ հոգեկան արժէքներուն իրենց բոլորանուէր ընծայաբերութեամբ, իրենց այլազան ու բազմազան արտադրութիւններով եւ ստեղծագործութիւններով:

Ա՛յլ էր կացութիւնը հինգերորդ դարուն, երբ Հայոց այբուբենի հրաշալի գիւտով եւ Սուրբ Գիրքի Սահակ – Մեսրոպեան Թագուհի թարգմանութեամբ եւ հետեւող կրօնական, իմաստասիրական եւ այլ գործերու հայերէնի վերածումով հայ ժողովուրդը գրաւոր մշակոյթի լուսաշող տաճարէն ներս քայլ կը նետէր: Ասորական ու յունական ուսումնարաններու մէջ յաջորդական քանի մը սերունդներու պատրաստութիւնը անհրաժեշտութիւն էր՝ մինչեւ ամբողջական իւրացում եւ խորացում այն ժամանակներու կրօնական եւ ոչ-կրօնական, գիտական եւ իմաստասիրական բոլոր գիտութիւններուն: Եօթներորդ դարէն ետք, երբ բարձրագոյն ուսումնարաններ գոյութեան եկան Հայոց աշխարհին մէջ, որպիսին էին Արագածոտնի, Երասխաձորի, Շիրակաւանի, Սիւնեաց... եւայլն, վանքերը, արտաշխարհի մէջ բարձրագոյն՝ յատկապէս իմաստասիրական ուսումնառութիւնը եղաւ հազուադէպ, ինչպէս է պարագան Ստեփանոս Սիւնեցիին (Ը. դար): Հայոց վանքերը ո՛չ միայն ամէն տեսակ գիտելիքներու պաշարով հարուստ եւ ձեռնհասօրէն ուսուցանելու նուիրեալ վարդապետ–ուսուցիչներ ունեցան եւ պատրաստեցին, այլեւ հարուստ մատենադարաններով համբաւուեցան հայերէն, յունարէն, ասորերէն գիրքերու, որոնցմէ հայ ուսումնատենչ պատանիներ եւ երիտասարդներ մեղուաջան աշխատանքով հոգեկան եւ իմացական նեկտար ու սնունդ քաղեցին՝ գիրքերը որպէս հաց "կերան", ըստ զարմացուցիչ արտայայտութեան Յովհաննէս Սարկաւագ Վարդապետին (ԺԲ. դար), եւ իրենց կարգին գրեցին, ստեղծագործեցին: Արմաշը եղաւ մեր հին բարձրագոյն ուսումնարաններու վերջին շառաւիղը եւ աւա՜ղ, նաեւ զոհը, շատ ուրիշներու շարքին, 1915ի Թրքական ցեղասպանական բարբարոսութեան:

Անցեալի մեր բազմատասնեակ կրօնական բարձրագոյն ուսումնարաններուն փոխարէն ներկայիս միայն երեք կեդրոններ կը գործեն հայ իրականութեան մէջ առաւել կամ նուազ աշխուժութեամբ եւ արդիւնքով.– Էջմիածին, Երուսաղէմ եւ Անթիլիաս: Երեքն ալ երախտարժան գործ կատարած են եւ կը կատարեն հայ ժողովուրդի ազգային, կրօնական, կրթական, գրական, երաժշտական, մշակութային ծառայութեան մէջ, իրենց տասնեակ հազարաւոր շրջանաւարտներով եւ թերաւարտներով իբրեւ կուսակրօն եւ ամուսնացեալ հոգեւորականներ, տնօրէններ, ուսուցիչներ, դպրապետներ, գրագէտներ, եւայլն: Բայց, ափսո՜ս, այս երեքէն տակաւին ո՛չ մէկը կը յաւակնի համալսարանի մակարդակի հասած կամ մերձեցած ըլլալու գոհունակութիւնն ունենալու: Անոնց ամբողջ ճիգը եղաւ 1890-1916 երկարող տարիներու Թրքական վայրագ ջարդերով եւ անմարդկային՝ սադայէլական ցեղասպանութեամբ անհետացած մեր հազարաւոր հոգեւորականներուն եւ մտաւորականներուն կորուստը մասամբ դարմանել անմիջականօրէն եւ մեր վերապրող տարաբախտ ժողովուրդին ցանուցիր զաւակներուն հոգեկան, կրօնական սնունդ ջամբել, ապրելու յոյս ու մխիթարութիւն ներշնչել եւ կենսական ոգեւորութիւն ներարկել:

Վաղուց յաղթահարած ենք, բարեբախտաբար, այն նեղ օրերու դժխեմ կացու-

ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

«ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ, ԱՅԼ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ ՍԽԱԼ»Ը

Բրիտանիոյ ոստիկանութեան կողմէ պրազիլցի երիտասարդի մը խուճապային սպանութիւնը որպէս Սքոթլանտ Եարտի համբաւը արատաւորող արարք, լայն տեղ գտած է միջազգային մամուլին մէջ: Բրիտանական թերթեր դժբախտ երիտասարդին լուսանկարներն ալ հրատարակած են, ըսելով որ անոր մահը հետեւանք է սպաննելու նպատակով կրակելու ազատութեան, տրուած՝ ոստիկանութեան:

Այդ ոստիկանութեան տարրերը դաստիարակուած են, ի միջի այլոց, անձնասպանական յարձակումներու դէմ պայքարի իսրայէլեան ուժերուն կողմէ: Այդ առումով ալ "Կուարտիըն" թերթը շեշտած է թէ իսրայէլեան ձեւով սպաննելու պատճառը երբեք չէ յաջողած արգելք ըլլալ Համասի մահափորձերուն: "Թայմզ" ալ անընդունելի գտած է Պրազիլցիին սպանութենէն ետք գործածուած "ողբերգական, այլ անխուսափելի սխալ" սահմանումը: Անով մատնուած ճակատագրապաշտութեան մէջ թերթը կը նշմարէ ալ-Քաիտայի մէկ փոքր յաղթանակը. կազմակերպութիւնը յաջողած է ստեղծել այնպիսի պայմաններ որ անմեղ մը իյնայ ոստիկանութեան փամփուշտներուն տակ ու միայն ընկերութեան անտարբերութեան արժանանայ: Թերթը ցնցուած է տեսնելով այն ջանքը որ կը միտէր զոհը յանցաւոր ու իր մահուան պատասխանատու ցոյց տալու: Ըսուեցաւ որ ան գաղտնօրէն Լոնտոն ապրող մըն էր, որպէս թէ նման պարագայ կ'արդարացնէր սպանութիւնը. ըսուեցաւ նաեւ որ անպատասխանատու անձ մըն էր, Յուլիսի օրով ձմեռնային վերարկու հագած էր, եւլն., որպէս թէ ատիկա յանցանք ըլլար:

Պրազիլի մեծագոյն օրաթերթը գրած է իր խմբագրականին մէջ թէ երիտասարդը Ժան-Շառլ կը կոչուէր որովհետեւ հոն օտար անձնանունները ամէնէն աղքատ խաւին կողմէ կը գործածուին. ատիկա կը նկատուի յաջողութեան դուռը բանալու համբաւի, հարստութեան նախաքայլ: Հակառակը ըլլալով իր նախնիքին, որոնք Եւրոպայի թշուառութենէն ապաստանած էին աւետեաց երկիրը՝ Պրազիլ, Ժան-Շառլ Պրազիլի աղքատներէն էր որ փրկութիւն փնտռելու գացած էր Անգլիա: Թերթը եզրակացուցած է թէ պէտք է այնպէս մը ընել որ երկրին քաղաքացիները իրենց ապրուստը շահելու համար արտագաղթի չդիմեն. մանաւանդ Սքոթլանտ Եարտի ոստիկաններէն մէկուն փամփուշտներուն տակ աւարտելու համար իրենց կեանքը:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունիս 22ին, դասախօսութիւն մը տուած է Տոքթ. Այտա Պուճիքանեան նիւթ ունենալով՝ "Մոնրէալի հայկական թաղամասերու ծագումը եւ կազմութիւնը": Դասախօսութեան կազմակերպիչներն էին Համազգայինի "Սանահին" մասնաճիւղի գրական յանձնախումբը եւ Ս. Յակոբ քրիստոնէական դաստիարակութեան յանձնախումբը: Նախքան դասախօսութիւնը, Տոքթ. Սիմա Աբրահամեան ամփոփ կերպով ներկայացուցած է դասախօսին կենսագրութիւնը, անդրադառնալով անոր գիտական գործունէութեան եւ ստացած մրցանակներուն: Տոքթ. Պուճիքանեան նշած է որ դասախօսութեան իր նիւթը մաս կը կազմէ տոքթորական իր երկրորդ աւարտաճառին, որ կը բաղկանայ երեք գլուխներէ՝ ա) Հայերու բնակչական կամ թաղային յեռումը, բ) Հայերու տնտեսական յեռումը, եւ գ) Սփիւռքի իմացքը: Այդ երեքին առաջինն է զոր ներկայացուցած է: Ան բացատրած է որ Հայութեան մեծ մասը կը գտնուի Մոնրէալ եւ նկարագրած է քարտէսով Հայութեան հաստատուած առաջին վայրերը եւ տեղափոխումը եւ գաղթերու պատճառները: Հայկական թաղամասի կազմութիւնը երեք պայմաններ պահանջած է՝ կալուածային, ընկերային եւ գաղութային կառոյցներ՝ նոյն վայրին մէջ: Դասախօսութեան աւարտին հարցում-պատասխանի բաժին մը տեղի ունեցած է: Փակման խօսքը արտասանած է Գառնիկ Քհնյ. Գոյունեան, մաղթելով որ մեկենաս մը գտնուի եւ Տոքթ. Պուճիքեանի աւարտաճառը հրատարակուի:

ԳԻՒՄՐԻԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Յունիս 24ին, Համազգայինի տեղւոյն "Տաթեւ" մասնաճիւղին վարչութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը նուիրուած Արա Պալիոզեանին: Գրագէտին մասին խօսած է վեր. Յովհաննէս Սարմազեան, որ ծանօթացած է անոր համամարդկային առումով ներկայացուած անգլիագիր գրականութեան վրայ: Մարգար Շարապխանեան յիշած է իր մանկութեան (Յունաստան) ընկերը եւ Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի խոստմնալի ուսանողը, ապա Գանատա հաստատուելէն ետք իրենց մտերիմ գործակցութիւնը: Արա Պալիոզեանի գործերէն հատուածներ կարդացած են Ձելա Գազուեան (հայերէն) եւ Կարինէ Մարտիրոսեան (անգլերէն): Աւարտին, հարցումներուն պատասխանած են Արա Պալիոզեան եւ Մարգար Շարապխանեան:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ ՀՕՄ-ի ամառնային ճամբարի բացումը եւ աշակերտական արձանագրութիւնները տեղի ունեցած են Յուլիս 4ին, իսկ պաշտօնական բացումը՝ Յուլիս 12ին, Հայ Երիտասարդական Համալիրի մուտքին: Այս տարի ճամբարը ունեցած է նաեւ մանկամսուրի բաժին մը 2–3 տարեկան երախաներու համար: Ճամբարի դասընթացքները կ'ընդգրկեն հայերէն լեզու, Հայոց պատմութիւն, կրօնք, երաժշտութիւն, երգ եւ մարզական խաղեր:

ԳՆԱԼԸՐԻ ծովային ակումբին մէջ, Յուլիս 22ին սարքուած է տեղւոյն մարզական ակումբին աւանդական ճաշը: Հիւրերը դիմաւորած են ակումբին ատենապետը՝ Ղազարոս Ունան եւ անդամներէն Գարուն Գովան: Ճաշի աւարտին, հաւաքոյթին բացումը կատարած է Գարուն Գովան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Խօսք առած է նաեւ տեղւոյն քաղաքապետը:

թիւնները: Արտասահմանի մեր բոլոր համայնքները ունին կուսակրօն կամ ամուսնացեալ հոգեւոր հովիւներ: Թեմերը օժտուած են երիտասարդ եպիսկոպոս կամ Ծայրագոյն վարդապետ առաջնորդներով: Սուրբ Էջմիածինը բազում տասնամեակներու դառնագոյն ճնշումէն ձերբազատ հետզհետէ իր ներքին թեմերը կը կազմակերպէ եւ կ'օժտէ երիտասարդ եպիսկոպոսներով, ծխական շրջաններն ալ երիտասարդ հոգեւոր հովիւներով:

Արդ, տեղն է այլեւս որ մեր թեմակալ թէ ծխական բոլոր հոգեւորականները տիրացած ըլլան բարձրագոյն ուսման անհրաժեշտ ու բաղձալի բարիքին: -Մեր ծխական հոգեւորականները՝ ամուսնացեալ քահանաները լոկ խորհրդակատարներ չեն եւ պէտք չէ նկատուին, ո՛չ ալ մեր թեմակալները լոկ վարչական գործի լծուած հոգեւորականներ: Ամէն երկրի մէջ իրերայաջորդ համալսարանական սերունդներ ունինք՝ գիտութեան, արուեստի, իմաստասիրութեան, օրէնքի եւ այլ ամէն ճիւղերէ վկայեալ: Մեր ժողովուրդի զաւակները Ջարդերէն, ցեղասպանութենէն մազապուրծ ազատած թշուառ, չուառուն գաղթականներ չեն այլեւս: Ամէն տեղ նիւթական եւ ուսումնական-գիտական նուաճումներու տէր են: Հետեւաբար, մեր կրօնական ուսումնարանները չեն կրնար տեղքայլ ընել, ներելի չէ որ իրենց ցարդ եղածին մէջ մնան ու բարձրագոյնի չնկրտին: Անհրաժեշտ է, հրամայակա՛ն է որ ուսման, զարգացման բարձրագոյն մակարդակի բարձրացուին, համալսարանական համազօրութեան հասնին, որպէսզի այլեւս չհարկադրուինք մեր վեղարաւոր հոգեւորականները այս երկրի կամ արեւմտեան երկիրներու համալսարաններուն մէջ աստուածաբանական, տուրքգրական, ծիսական – կանոնգիտական կամ այլ ուսմանց հմտանալու ու մասնագիտանալու ղրկել, ինչ որ երբեմն անոնց կորուստին պատճառ կ'ըլլայ, մեր ազգային – կրօնական գործին, մեր առաքելութեան գործին համար անոնց կորուստին պատճառ կ'ըլլայ, առանց նկատի առնելու անոնց համար եղած մեծագումար ծախքերը:

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

"Հասկ"

(Մնացեալը յաջորդով)

Livres reçus

LES PARTHES ET LA ROUTE DE LA SOIE

(Epilogue : L'héritage parthe en Arménie)

EMMANUEL CHOISNEL

IFEAC - L'Harmattan
Paris 2005

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Գերման մէնզիլը արձանագրուած էի Սահակ օղլու Երուանդ անունով եւ ընդհանրապէս Երուանդ կը կոչէին զիս:

Օր մը երբ հարիւրապետին հետ փողոցը կ'երթայինք եւ ես, ըստ սովորութեան, ետեւէն կը քալէի,

– Երուանդ, ըսաւ յանկարծ հարիւրապետը, քովս եկուր:

Մօտեցայ իրեն կարծելով որ հրաման մը ունէր տալիք:

– Քովէս քալէ՛, խօսելիք ունիմ քեզի, ըսաւ:

Յետոյ, շեշտակի երեսս նայելով՝ շարունակեց:

– Օտեան անունով մէկը կը ճանչնա՞ս:

– Ես եմ, պատասխանեցի:

– Կ'երեւայ որ դուն՝ ձեր ազգին մէջ ծանօթ գրագէտ մըն ես:

– Այո՛, բաւական ծանօթ եմ պատասխանեցի:

– Գիրքեր հրատարակած ես եղեր, վէպեր գրած ու թարգմանած:

– Ճիշդ է, հաստատեցի:

– Օրաթերթերու խմբագրապետ եղած ես, եւ դուն քու մասնաւոր թերթդ ունեցած ես:

– Այո՛, պարոն հարիւրապետ, կմկմացի:

– Կը շնորհաւորեմ, ըսաւ:

– Շնորհակալ եմ, բայց ուրկէ՞ իմացաք այս տեղեկութիւնները:

– Լսեցի, ըսաւ, չուզելով յայտնել իր տեղեկութիւններուն աղբիւրը:

Յետոյ աւելցուց.

– Հիմա կը հասկնամ թէ ի՛նչու քեզ կը հետապնդէ ոստիկանապետը. բայց ապահով եղիր, այնչափ ատեն որ ես հոս եմ քեզի դպչող չըլլար:

– Շնորհակալ եմ:

– Իսկ եթէ մեկնիմ, այն ատեն չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կրնայ պատահիլ:

Յետոյ ըսաւ թէ ինք Պարսկաստան մնացած է իբրեւ Պարսկական ոստիկան զինուորներու կազմակերպիչ եւ թէ բաւական Հայեր ճանչցած է.

– Որոնք սակայն, աւելցուց, համակրելի տիպարներ չէին:

– Ինչո՞ւ համար, հարցուցի:

– Որովհետեւ ռուսերուն եւ անգլիացիներուն միացած՝ ամէն մեքենայութիւն կ'ընէին մեր կազմակերպական գործը ձախողութեան մատնելու համար:

Յետոյ խօսեցանք Հայկական Ջարդերուն, հալածանքին, տարագրութեան վրայ եւ ի վերջոյ յայտարարեց.

– Եթէ այդ պատերազմին մէջ Գերմանիա յաղթող ելլէ՝ գիտցիր որ մէկ Հայ պիտի չմնայ Թուրքիոյ մէջ:

– Պիտի ջարդե՞ն, հարցուցի:

– Ո՛չ, բայց Թուրքիայէն դուրս պիտի վտարեն, ատիկա որոշուած բան մըն է, որուն հաւանած է Գերմանիա:

Այդ օրէն ետքը, Պ. Խոֆալ միշտ համակրական վերաբերում ցոյց կու տար ինծի հանդէպ: Ամէն անգամ որ գործի մը համար իր տունը երթայի՝ եւ ինք ըմպելու զբաղած ըլլար, ինչ որ յաճախ կը պատահէր, ինծի ալ գաւաթ մը կը հրամցնէր: Երբ միւթէսարըֆի կամ ո՛ եւ է թուրք անձնաւորութեան մը հետ տեսակցութիւն ունենար յետոյ իմ կարծիքս կը հարցնէր իր խօսածներուն մասին եւ երբեմն երբ գինովութիւն ընէր իրաւունք կու տար ինծի:

Գերմանացիները կը պատրաստուէին զօրաւոր գերմանական ոյժ մը բերել Պաղտատի ճակատը:

Կ'ըսուէր թէ քսան երեսուն հազար զինուոր պիտի գար:

Պ. Խոֆալ այդ զինուորները տեղաւորելու համար նախապատրաստութիւններ կ'ընէր եւ ամէն օր գրեթէ տեսակցութիւններ կ'ունենար միւթէսարըֆին հետ, զանազան շէնքեր գրաւելու համար, որոնք հիւանդանոցի, սպաներու բնակութեան, մթերանոցի եւն., համար պիտի ծառայէին:

Արդէն բաւական մեծկակ խումբ մը մասնագէտ զինուորականներ եկած էին իրենց գլուխ ունենալով Տոքթ. Մէտքէ, որ երիտասարդ բժիշկ գիտնական մըն էր:

Այս գիտունը 15 օրուան մէջ անթել հեռագրի կայան մը հաստատեց Տէր Զօրի մէջ եւ ուղղակի յարաբերութեան մտաւ Պերլինի հետ:

Քանի մը օր ետքը իմացանք որ ոստիկանութիւնը գրաւած էր Քաղդէացիներու եկեղեցին եւ զայն բողանոցի վերածած... գոհացում տալու համար գերմաններուն:

Ամէն կիրակի այդ եկեղեցին կը յաճախէր Պ. Խոֆալի կինը որ ջերմ հաւատացեալ մըն էր, ամուսինն ալ երբեմն կ'ընկերանար իրեն: Ծերունի Քաղդէացի քահանան այս առթիւ ծանօթութիւն հաստատած էր իրենց հետ եւ երբ կու գան եկեղեցին գրաւելու, անմիջապէս կը դիմէ Տիկին Խոֆալի որ կու գայ եղելութիւնը պատմելու իր էրկանը:

Պ. Խոֆալ չէր ուզեր հաւատալ այդ իրողութեան:

Ի վերջոյ ուզեց աչքովը ստուգել ամէն բան: Ինքը, ուրիշ գերման զինուոր մը եւ ես գացինք եկեղեցի, ուր արդէն 5–6 կիներ սկսած էին իրենց առեւտուրին:

Հարցուփորձեցինք կիները որոնք պատասխանեցին թէ ոստիկանները բռնի կերպով բերած էին զիրենք հոն:

Հրամանատարը վերադարձաւ մէնզիլ, մանրամասն տեղեկագիր մը պատրաստեց, եւ որուն ներքեւ ես ու գերման զինուորն ալ ստորագրեցինք իբրեւ ականատես վկայ ու տեղեկագիրը հեռագրուեցաւ Հալէպի գերման զինուորական իշխանութեան:

Միեւնոյն ժամանակ հրամանատարը դիմեց նաեւ միւթէսարըֆին:

(Շար. 107)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան (իրենց մօր՝ Կարինէն իսկ "Յառաջ"ի ընթերցող Ազնիւ Գազազեանի յիշատակին) 400 Եւրօ:

⁂

ՇԱԻՒԼ.– Տէր եւ Տիկին Հրանդ Նորշէն 75 Եւրօ:

RENTREE SCOLAIRE

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

⁂

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԱՆԺԵԼԻՔ ԱՐՄԷՆԵԱՆ
ԵՒ
ԱՐՄԱՆ ՊԷՆԼԻՕՂԼՈՒ
ամուսնացած
ԱԼՖՈՐՎԻԼ, ՅՈՒԼԻՍ 30, 2005
Կնքահայրութեամբ՝
ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Ա. ՊՕՅԱՃԵԱՆ-ի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structui res identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

–ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ–

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

ԵԿԱ՛ՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՐԲՈՒՀՒՈՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ
Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեանց պաշտմամբ եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի տարուան խաղողի երախայրիք ողկոյզներու օրհնութիւն:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ եւ Առաջնորդ Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

Յիշատակ Մեռելոց
Տօն վերափոխման Ս. Աստուածածնի
Գիշերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութեանց պաշտմամբ եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին:

⁂

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 11.30ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CHAVILLE
EGLISE
SAINT GREGOIRE L'ILLUMINATEUR

INFORMATION

Pendant la saison d'été, il n'y aura pas de messe : **les dimanches 7, 21 et 28 août.**

Le dimanche 14 août, à l'issue de la messe de l'Assomption, se déroulera la traditionnelle cérémonie de bénédiction du raisin.

Les offices reprendront normalement **à partir du dimanche 4 septembre.**

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի:
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15: Յիշատակ Մեռելոց:
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

⁂

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Տօն է Աստուածածնի:
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Շրջակայից
Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:
Այն հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

⁂

ՍԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14:
Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,
Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի փոխանորդ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:
Անոնցմէ որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը խնդրուի տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը. հեռ. – 04 91 77 84 70:

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION!
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par **l'Orchestre SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

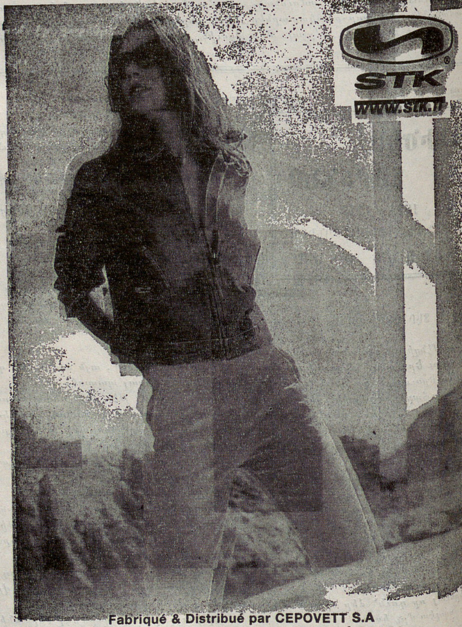
En plein air, dans le jardin attenant à la grange, ou, en cas de pluie, dans la grange, près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :

Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 6-7
SAMEDI-DIMANCHE
6-7 AOUT
2005

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.260 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.260

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏՈՒՍԹ-ՊԼԱԶԻ ՀԱՄԱՐ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԻՐՔԸ ԱՆԸՆԴՈՒՆԵԼԻ Է

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Ֆ. Տուսթ-Պլազի հարցազրոյց մը տուած է Մոնտի (Օգոստոս 5) ուր կը բացատրէ Ֆրանսայի դիրքը Իրանի, բայց մանաւանդ Թուրքիոյ նկատմամբ:

Նախարարին համար ոչ ոք պէտք է կասկածի իրողութեան քաղաքականութիւն վարէ եւ ինչ կը վերաբերի Իրանի, Ապահովութեան Խորհուրդի թիւ 1540 բանաձեւը յստակ յայտարարած է որ զանգուածային զէնքերու բազմացումը սպառնալիք մըն է խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան համար: Եւրոպացիք կ'ընդունին որ Իրան իրաւունք ունի օգտագործելու հիւլէական ուժը խաղաղ նպատակներու համար, բայց այդ իրաւունքը պէտք է գործադրուի համապատասխան մեւս պարտաւորութիւններուն հետ, ինչ կը վերաբերի հիւլէական ոչ բազմացման դաշնագրին զորս Իրան ստորագրած է: Պարսիկներուն հետ համաձայնագիր մը ունինք (2004 Նոյեմբեր, Փարիզ), ուր անոնք յանձնառու եղան առկախելու որեւէ գործունէութիւն, այսինքն ուրանիոմի հարստացումը եւ Եւրոպացիներն ալ պէտք է առատաձեռն առաջարկներ ընեն քաղաքական, տնտեսական, առեւտրական, թէքնիք: Եթէ Պարսիկները չգործադրեն այդ համաձայնագիրը, վտանգ մը կայ միջազգային տագնապի: Մոնտի աշխատակիցը դիտել կու տայ որ Եւրոպացիք չեն ըրած այդ առաջարկները եւ Ֆ. Տուսթ - Պլազի կը ճշդէ որ երեք նախարարներու (Ֆրանսա, Բրիտանիա, Գերմանիա) եւ Պ. Սոլանայի Ժընեւի Մայիս 25ի ժողովին, Եւրոպացիք յանձնառու եղած են Իրանի յանձնել Յուլիսի վերջ կամ Օգոստոսի սկիզբը ընդհանուր առաջարկ մը, յետոյ Յուլիս 29ին, նամակով մը ըսուած է որ այդ առաջարկը պիտի կատարուի ամէնէն ուշը Օգոստոս 7ին: Այն ատեն, Իրանի պիտի ըլլան այնպիսի առաջարկներ, որոնք նոր գլուխ մը պիտի բանան Իրանի եւ Եւրոպական Միութեան միջեւ եւ անկէ անդին միջազգային ամբողջ հաւաքականութեան հետ:

Հարցազրոյցին վերջաւորութիւնը կը վերաբերի Թուրքիոյ եւ այդ առընչութեամբ Տ. տը Վիլփէնի վերջին յայտարարութեան, որ Կիպրոսի ճանաչումի նախապայման կը դնէ: Տուսթ-Պլազի կը բացատրէ.- "Նոր տարր մը կայ, Թուրքիոյ կցած յաւելուածը, ուր Անգարա կը ճշդէ որ մաքսային համաձայնագիրը չը նշանակեր որ Կիպրոսը կը ճանչնայ: Միակողմանի արարք մըն է որ լուրջ հարց մը կը ստեղծէ: Յստակ ըլլանք՝ հարցը չի վերաբերիր Թուրքիոյ անդամակցութեան: Հարցը այն է որ, պետութիւն մը –որը որ ըլլայ– կրնայ թեկնածու ըլլալ Եւրոպական Միութեան միաժամանակ մերժելով ընդունիլ անդամ Պետութեանց ամբողջութիւնը: Զուգել Միութեան մէկ երկիրը ճանչնալ եւ մտնել ուզել անընդունելի է: Հարցը դնելն իսկ տրամաբանական չէ՝ մէկը կը պատրաստուի մըտնել խումբի մը մէջ ի յառաջագունէ յայտարարելով որ կը մերժէ անդամներէն մէկը, այս պարագային՝ Պետութիւն մը որ ճանչցուած է միջազգային հաւաքականութենէն եւ ՄԱԿ-ի մէջ աթոռի մը տէր է: Կը փափաքինք որ խոր վիճարկում մը ըլլայ Եւրոպական Միութեան ծոցը այս հարցին մասին: Կարելի չէ այնպէս վարուիլ որ գոյութիւն չունէր: Փոփոխութիւն չէ, յստակացման պահանջ է":

ԱՆԳԱՐԱ «Ո՛Չ» Կ'ԸՍԷ ՖՐԱՆՍԱՅԻ

Տ. տը Վիլփէնի յայտարարութենէն 48 ժամ ետք, Թուրքիոյ վարչապետը հակազդած է եւ "ցաւ" յայտնած Ֆրանսայի վարչապետին դիրքորոշումին: Յիշած է որ Դեկտ. 17ի վաղորդայնին, Շիրաք ապահովութիւն տուած էր իրեն, որ մաքսային համաձայնագրին ստորագրութիւնը չէր պարտադրեր Կիպրոսի ճանաչումը ու Էրտողան կը զարմանայ՝ "Այսօր, ճիշդ հակառակ յայտարարութիւններ կան, շատ ցաւալի է":

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ԱՆԳԱՐԱ ԱՅՑԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Կիպրոսի Հանրապետութիւնը չճանչնալու Թուրքիոյ յամառութիւնը անուղղակի առաջին փոխադարձութեան մը մղած է Յունաստանը: Վարչապետ Գ. Գարամանլիս որ "պատմական" որակուած այց մը պիտի կատարէր Թուրքիա այս ամսուան ընթացքին, յետաձգած է այցը: Յետաձգումին լուրը հրապարակուած է Ֆրանսայի վարչապետ Տ. տը Վիլփէնի Թուրքիոյ անդամակցութեան մասին յայտարարութեան հետ գրեթէ միաժամանակ: Յունաստանի քաղաքական շրջանակները յետաձգումին որպէս բացատրութիւն ըսած են որ 46 տարիէ ի վեր առաջին անգամ կատարուելիք այցը Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան համար վճռական ժամանակին –Հոկտ. 3– շատ մօտիկն էր ու կը նախընտրեն որ տարբեր ժամանակ որոշուի:

Աթէնք մինչեւ այսօր ջատագով եւ զօրակից ըլլալով Թուրքիոյ անդամակցութեան, քանիցս թելադրած էր Անգարայի վերջ տալ իր ընթացքին հակասութեան. այսինքն, չյամառիլ Կիպրոսի ճանաչումի մերժումին վրայ, քանի որ այդ Հանրապետութիւնը մէկ անդամն է այն Միութեան որուն Թուրքիա անդամ ըլլալու կը ձգտի 40 տարիէ ի վեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑՖԱՅԻ արեւելքը՝ Շֆարամի արաբական գիւղին մէջ, Օգոստոս 4ին, ծայրայեղ Իսրայէլացի մը, 19 տարեկան, կրակ բացած է թիւ 165 հանրակառքի մը վրայ սպաննելով չորս Իսրայէլացի Արաբներ եւ վիրաւորելով 22 ուրիշներ: Բազմութիւնը յարձակած է վրան հակառակ ոստիկաններու ջանքերուն զինք պաշտ-

(Շար.ը Դ. էջ)

(Շար.ը Դ. էջ)

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 80ԱՄԵԱԿԻՆ

Յարգարժան Տիկին Ա. Միսաքեան,

Անկեղծ զգացումներով կը շնորհաւորենք "Յառաջ"ի 80րդ տարեդարձը:

Անտարակոյս համոզուած ըլլալով, թէ ազգային հաւաքականութեան մը գոյապահպանման առաջնահերթ ազդակը եւ անվիճելի պայմանը իր լեզուն է, ու գնահատելով այս մարզին մէջ մամուլին կարեւոր եւ անհրաժեշտ տեղը՝ սրտանց կը մաղթենք, որ "Յառաջ" դեռ բազում տարիներ շարունակէ իր ազգօգուտ առաքելութիւնը ի շահ հայերէն մամուլին եւ ի փառս Հայ Տիպ ու Տառին:

Այս առթիւ ցանկալով ձեզի, նաեւ պատուարժան թերթիդ խմբագրական եւ այլ աշխատակիցներուն քաջառողջութիւն նաեւ յարատեւելու կորով ու կամքի ուժ, հաճեցէք ընդունիլ մեր լաւագոյն բարեմաղթութիւնները:

Ի դիմաց
"Աշխարհ"ի խմբագրական կազմին՝
ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՏԷԵԱՆ

Փարիզ, Օգոստոս 3

Շնորհաւորական գիրեր ստացանք նաեւ Արաս Հրատարակչականէն (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Միրզախանեանէ (Սթոքհոլմ), Տէր եւ Տիկին Խաչիկ եւ Գեղուհի Խանթէմուրեանէ (Գաշան), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տէր Մինասեանէ (Ֆրէն), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեանէ (Պուռ-լա-Ռէյն):

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ «ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ» ՊԻՏԻ ԲԱՑԱՏՐՈՒԻ

Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթը որ Թուրքիոյ օրակարգին մնայուն նիւթերէն է, Արտաքին նախարար եւ փոխվարչապետի օգնական Ա. Կիւլի նոր յայտարարութեան տուն տուած է: Տիյարպէքիրի երեսփոխան Մ. Գոչեիգիթի հարցումին պատասխանելով նախարարը ըսած է. "Նախարարութիւնս ու մեր արտաքին ներկայացուցչութիւնները Հայկ. Հարցին մասին իրականութիւնները բացատրելու համար բազմանիւղ աշխատանք կը կատարեն: Պատրաստուած են հայկական պնդումները հերքող մեծ քանակութեամբ հրատարակութիւններ որոնք կը ղրկուին խորհրդարաններու, երեսփոխաններու, ակադեմականներու, լրագրողներու, համալսարաններու, գրադարաններու եւ նիւթին առընչուած այլ անձերու եւ հաստատութիւններու: Նոյն շրջանակին կը ղրկուին նաեւ միջազգային ճանաչումի տէր թուրք եւ օտար մասնագէտներու հատորները ու յօդուածները: Մեր նպատակն է գիտաժողովներ ու դասախօսութիւններ կազմակերպել այն երկիրներուն մէջ ուր հայկական աշխոյժ գործունէութիւն կը տարուի, թէ՛ թուրք համայնքը, թէ հանրութիւնը լուսաբանելու, իրազեկ դարձնելու համար":

Ա. Կիւլ պատասխանելով հարցումին երկրորդ մասին որ առընչուած է "Հայերու գրաւումին հետեւանքով գաղթական դարձած Ազրպէյճանցիներու կացութեան", ըսած է թէ 1993էն ի վեր Թուրքիա գաղթականներուն բնակեցումին, սնունդին, առողջապահութեան, կրթութեան կ'օժանդակէ. նաեւ որպէս Մինսկի խումբին մէկ անդամը եւ հարաւային Կովկասի մէջ շրջանային դերակատար, առաջին օրէն ի վեր գործօն մասնակցութիւն կը բերէ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթին:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Արձակուրդի առթիւ, տպագրական յաւելեալ դժուարութիւններու հետեւանքով, "Յառաջ" լոյս չի տեսներ ՕԳՈՍՏՈՍ 8էն 22 (Օգոստոս 9էն մինչեւ Օգոստոս 23ի թիւերը): Խմբագրատունն ալ փակ է Օգոստոս 8էն 20:

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒԸ՝ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 23:

A NOS LECTEURS

«Haratch» ne paraîtra pas pendant deux semaines au mois d'août (numéros datés du **9 au 23 août**). Les bureaux restent fermés à la même période.

Notre prochain numéro portera la date du **Mardi 23 août.**

ՎԱԳՐՖՆԵՐՈՒ ԳՐԱՒՈՒԱԾ ԻՆՉՔԵՐԸ ԿԸ ՀԱՏՈՒՑՈՒԻ՞Ն

Ինչպէս գրած էինք, Եւրոպական Միութիւնը փոքրամասնութեան վագըֆներու մասին Թրքական օրէնքը անհամապատասխան գտած էր կրօնական ազատութեան չափանիշներու: Վարչապետի օգնական Մ. Ա. Շահին պատասխանելով այդ մարզի քննադատութիւններուն, ըսած է թէ Եւրոպական Միութեան երկիրներուն այլակրօն վագըֆները Թուրքիոյ տուածին չափ ալ ազատութիւն չեն վայելեր: Ապա դիտել տուած է թէ վագըֆներուն 99%ը Թրքական են, եւ եթէ հարց կայ, բոլորը նկատի պէտք է առնուին: Փոքրամասնութեան վագըֆները նիւթ ըլլալ, ըստ իրեն՝ երկակի չափանիշ կիրարկելու արարք է:

Շահին ըսած է տակաւին. "Պետական գանձին փոխանցուած, անոր կողմէ ալ երրորդ անձերու ծախուած կալուածները կը պահանջեն որ վերադարձնենք իրենց բուն տէրերուն: Ի՞նչպէս կարելի է այդ մարդոց ձեռքէն առնել կալուածները: Նման նախաձեռնութիւն իրաւական շատ լուրջ հարցեր կը ստեղծէ: Երբ այս կէտը կը շեշտենք, կ'ուզենք որ հասուցում վճարենք":

Շահին աւելցուցած է թէ օրէնքը հատուցում վճարելու մասին տրամադրութիւն չունի, սակայն հանդերձ վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը աշխատանք կը կատարէ խնդրոյ առարկայ կալուածներուն նիւթական արժէքները որոշելու:

«ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՐԻՍՊԷՆ ՎԻԷՆՆԱ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆ»Ը ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԲԱՆԵՐ

Թուրքիոյ Հանրապետութեան իշխանութիւններուն մօտ կեցուածքի, գործելակերպի դրական փոփոխութիւններ նշմարողները բաւական բուրջ հատուած մը կը կազմեն Եւրոպայի մէջ: Ապացոյցը այդ երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան, ի նպաստ բարձրացող ձայներն են աջէն ու ձախէն: Աստուած միայն գիտէ թէ համոզումներու եւ շահերու ի՛նչ համեմատութեամբ բաղադրութիւն մը պահուած է այդ ձայներուն ետին: Բայց կարեւորը անոնց գոյութիւնն է, այսօրուան չափ ճակատագրական պահու մը: Կայ տակաւին իր աւանդական պատկերէն «չեղած» Թուրքիա մը տեսնել փափաքողներու խումբը: Համոզում չունին, բայց հաւատքը կայ «պիտի»ին: Այս մէկն ալ կարելի է Եւրոպայի անդամակցութեան ճամբուն վրայ Թուրքիոյ տրամադրուած զիջամտելու նկատել: Մանաւանդ այս հաւատքին տէրերը ամէն առիթի կը պնդեն, թէ անդամակցութիւնը զարկ պիտի տայ դրական, փափաքելի փոփոխութիւններու իրականացման:

Իսկ փոփոխութեամբ պէտք է հասկնալ արեւմտեան արժէքներու, սկզբունքներու իւրացման գոնէ պատրաստակամութիւնը: Այլ խօսքով՝ ժողովրդավար, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին տէր ըլլալու տրամադիր երկիր մը:

Պէտք է ըսել որ Անգարա շատ լաւ գիտէ իրմէ ակնկալուածը. ու ամէն բան կ'ընէ, ամէն առիթ կ'օգտագործէ մաղթանքներու, բաղձանքներու ուղղութեամբ նպատակին դիմող երկրի պատկերը տալու համար: Ինչ որ մեզ կը հետաքրքրէ այս հոլովոյթին մէջ, հայկական հարցին լրափիւռներու, հանրային կարծիքին մէջ մշտակայ ներկայութեան տրուած ազատութիւնն է: Բան մը որ կրնայ արդէնք ըսել «Թող գրեն, խօսին. գրելով ո՛չ Թուղթը, ո՛չ մելանը կը սպառի. խօսելն ալ ձրի գործ, ի՞նչ կ'ելլէ ատոնցմէ» ըսող մտայնութեան մը, նոյն ատեն իր պատմութեան ամէնէն ծանրակշիռ Թապուն խորտակած, ուստի լայնախոհ պետութեան մը պատկերը տալ Թուրքիայէն:

Թէ այս բոլորին մէջ ի՞նչ տեղ, արժէք կ'ունենայ ամենայն յամառութեամբ Կիպրոսը չճանչնալու անոր պնդումը, ատոր պատասխանը Եւրոպական միութեան ղեկավարները պիտի տան. անշուշտ «շահ–համոզում» բաղադրութեան իրենց տարբերակներէն մեկնելով:

Մինչ այդ, իսկապէս բաւական հետաքրքրական բաներ կը պատահին այս ընդհանուրէն հեռու գետիններու վրայ: Վստահաբար, անոնց մեծ մասը լռութեան մէջ Թաղուած կը մնայ, ոչինչ աւելցնելով Թուրքիոյ նկատմամբ սկեպտիկ կեցուածքներու վրայ, կամ ոչինչ պակսեցնելով համոզուածներու ինքնավստահութենէն:

Քրտական օրաթերթին «Էօզկիւր փոլիթիքա»յի (Օգոստոս 2) մէջ այս կարգի էջ մը կար ուր Թրքական աղբիւրէ բաւական յստակօրէն կը պատմուի որոշ մտայնութեան մը ամէն փոփոխութիւն մերժող նկարագիրը: Մանաւանդ, պատմուածին լայն մէկ բաժինը առնչուած է Հայերուն, Հայաստանին:

Պատմուածին հերոսը այսօր հանդըստեան կոչուած բաւական բարձրաստիճան զինուորական մըն է. կը կոչուի Վէլի Քիւչիւք: Ան հիմնադիրներէն է «Ժանտարմայի գաղտնի սպասարկութեան ու ահաբեկչութեան դէմ պայքար»ի (ԺԻԹԷՄ) կազմակերպութեան: Թերթը կը յիշեցնէ թէ 1996 Նոյեմբերին Սուսուրլուք կոչուած վայրին մօտերը պատահած արկածով բացայայտուած ոստիկանութիւն – մաֆիա կապերուն առնչուած մէկն է Քիւչիւք: Սակայն, հակառակ յայտնուած այդ առնչութեան, դատական հետապնդումի ենթակայ չէ եղած: Ինչ որ իր մասին գրելու առիթ տուած է քրտական թերթին, Հայերու, Հայաստանի դէմ տարած գործունէութիւնն է, Ատրպէջանի մէջ:

Ատրպէջանի նախկին ներքին գործերու նախարար Սիյավուշ Մուսթաֆայի քեռորդին՝ Թուրան Ա. է տեղեկութիւններուն աղբիւրը. Թերթին Սթոքհոլմի Թղթակիցը հոն հանդիպած է անոր. երիտասարդը Նախիջեւան ծնած է, ներկայիս կ'ապրի Շուէտ: Մօրեղբայրը նախարարութեան պաշտօն վարած է նախագահ Է. Էլչիպէյի օրով. յետագային, Հ. Ալիեւի նախագահութեան շրջանին ձերբակալուած ու Մոսկուա խոյս տուած է:

Երիտասարդը ըսած է թէ Զօր. Քիւչիւքին առաջին անգամ հանդիպած է մօրեղբօրը հետ անոր մէկ տեսակցութեան ընթացքին: Թուրք զօրավարը Ատրպէջան յաճախ գացած է, Հայերու դէմ Ատրպէջանցիները կազմակերպելու գործով. հոն նաեւ զինուորական դաստիարակութիւն ծաւալած է, միշտ ընդդէմ Հայերուն: Իրեն զօրավիգ եղած են Ա. Թիւրքէշի «Ազգայնական շարժում» կուսակցութիւնը եւ Թուրք պետութիւնը: Զինուորական այդ գործունէութեան մաս կազմած է Հայերու դէմ ոճրային ցանցերու պատրաստութիւնն ալ: Վերջին շրջանին, Մայիսին, Շուէտի մէջ տեղի ունեցած Ատրպէջանական համագումարին ալ մասնակցած է նոյն զօրավարը:

Ատրպէջանցի երիտասարդը ըսած է թէ Թիւրքէշէն այսօր Թրքական վերոնշեալ կուսակցութիւնը Թուրանական գործունէութիւն կը տանի. իսկ Ատրպէջանի մէջ այդ շարժումին Թիրախը Հայերն են:

«Ես թուրք եմ ու կը սիրեմ ազգութիւնըս: Մենք օրինակ կ'առնենք Թուրքիան ու գոհ ենք կատարուած օժանդակութեան: Պատերազմի ընթացքին բազմաթիւ Թուրքեր Ադրբեջան եկան ու Հայերուն դէմ պայքարեցան Նախիջեւանի համար: «Ազգային շարժում»ը մեծ օժանդակութիւն ցոյց տուաւ մեզի. բազմաթիւ երիտասարդներ տարաւ Թուրքիա, հոն զինուորական դաստիարակութիւն տուաւ անոնց» ըսած է Թուրան Ա.:

Այս երիտասարդին ու Ատրպէջանի հանրային կարծիքին համար Քիւչիւք հերոս մըն է: Ատրպէջանական համագումարին մասնակցած է որպէս հրաւիրեալ կազմակերպիչ մարմնին. Ելոյթ ալ ունեցած է ու բազմաթիւ ատրպէջանցի անձնաւորութիւններու հետ տեսակցած:

Ելոյթին հրաւիրած է ներկաները որ իբրեւ Թուրք իրարու զօրավիգ կանգնին, Թուրանական ոգիով գործեն: «Ան ուզեց որ Չինական պարիսպէն մինչեւ Վիեննա հասնող Թուրքիոյ կայսրութեան խօսալով ընենք մեր կարելին, որպէսզի Թուրքերը ոչ մէկ վնաս կրեն. յետոյ ինծի ու շատերու տուաւ իր այցեքարտը որուն վրայ կար հեռաձայնի թիւն ու կայքէջին հասցէն» աւելցուցած է Թուրան Ա.:

Թուրքիայէն Ատրպէջանի կատարուած զինուորական օժանդակութիւնը հաստատած է Ատրպէջանի ազգայնական «Մուսավաթ» կուսակցութեան անդամ, լրագրող Ֆ. Սեռանով ալ. ըսած է թէ ինք իրենց օժանդակող Թուրքիոյ մեծամեծներէն շատեր կը ճանչնայ, սակայն խուսափած է անուններ տալէ: Ան ալ ըսած է թէ Հայաստանը խոռվելու ջանքերուն մէջ Ատրպէջանցիները բաժին ունին:

Կ'արժէ նշել որ քրտական թերթին էջը մեծ նորութիւն չունենալով հանդերձ, հետաքրքրական է ատրպէջանցիի մը ակամայ խոստովանութիւնը, ամենայն հանդըստութեամբ: Ո՞վ չէր գիտեր, կամ կրնար չխորհիլ որ Հայաստանի դէմ պատերազմին Թուրքիա օգնած էր Ատրպէջանցիներուն: Դաստիարակած, կազմակերպած, եւլն.: Ուշագրաւ առաջինը Թուրք զօրավարին «Թուրքիոյ կայսրութեան» համար գծած սահմանն է «Չինական պարիսպէն մինչեւ Վիեննա». երկրորդը՝ «Թուրանական ոգիով շարժել»ու հրահանգը:

Ըսե՛նք որ Թուրքիոյ բարեփոխութեան հաւատացողները կատակի, կամ ֆանթէզիի նման բան մը նկատեն այս վերջին կէտը: Սակայն հետաքրքրական պիտի ըլլայ գիտնալ թէ Թուրքիոյ անդամակցութեան կողմնակից եւրոպացիները ի՞նչպէս կը մեկնաբանեն «Չինական պարիսպէն մինչեւ Վիեննա» երկարող բիսպէն մինչեւ Վիէննա» երկարող բանդ դաստիարակելու երեւոյթը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

75-ԱՄԵԱԿ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ

ԴՊՐԵՎԱՆՔԸ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ-ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԱՐՔ. ԹՐԹՌԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երջանկայիշատակ Յովսէփեանց Գարեգին մեծանուն կաթողիկոսի (1945-1952) մեծ երազն էր Անթիլիասի Դպրեվանքը բարձրագոյն ուսումնարանի, կրօնական համալսարանի վերածել, մտաւորական բարձրագոյն պատրաստութեամբ սպասաւորներ ընծայելու համար Հայ Եկեղեցիին ու հայ ազգին եւ Անթիլիասը հայ մշակոյթի ճառագայթման կեդրոն դարձնել: Եւ պաշտօնական թէ՛ այլ առիթներով յաճախ կը կրկնէր "Ուզում եմ մի Սքոլա կառուցել, մի բարձրագոյն ուսումնասարան ստեղծել էստեղ": Ու այս մեծ երազին, ազնուագոյն նպատակին իրագործումին համար մինչեւ Եւրոպա ալ գնաց մեծահարուստ Գալուստ Կիւլպէնկեանին հանդիպելու, իր ծրագիրը պարզելու անոր եւ համապատասխան օժանդակութիւն ապահովելու անկէ: Բայց, հազար ափսո՛ս, անողոք հիւանդութիւնը արգիլեց եւ ընդմիշտ խափանեց մեծ մտաւորական ծերունի հայրապետին մեծ երազը:

Յովսէփեանց Գարեգին կաթողիկոս ամէն հայորդիէ աւելի քաջ գիտէր թէ այն օրերու հայ իրականութեան մէջ միայն Անթիլիասը անհրաժեշտ հնարաւորութիւնը կ'ընծայէր նման մեծ երազի մը եւ մեծարժէք ծրագրի մը մարմնացումին եւ իրականացումին: Ա՛յդ յստակատեսութեամբ եւ հեռատեսութեամբ Ամերիկայի Հայոց առաջնորդական պաշտօնը թողլով, ուր այնքան ազգաշէն եւ եկեղեցաշէն երախտաշատ գործ կատարեր էր եւ կը կատարէր՝ ամբողջական նուիրումով, ազգին կամքին եւ ընտրութեան ընդառաջելով յօժարեր էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսի ծանր պաշտօնն ու պատասխանատուութիւնը ստանձնել, որովհետեւ լոյս համոզումն ունէր թէ Անթիլիասը մտաւորական եռուն կեդրոն, հայ արուեստի եւ մշակոյթի բորբ օճախ ըլլալու ամէն հնարաւորութիւն կը ներկայացնէր: Նախապայման էր սակայն "Սքոլա" մը՝ բարձրագոյն ուսումնարան մը ստեղծել: Ահա թէ ինչո՛ւ իր յաճախակի կրկնած բաղձանքի արտայայտութիւնը՝ "Ուզում եմ մի սքոլա կառուցանել" որ իրեն համար մտասեւեռում էր դարձեր եւ որմէ այնքան ազգօգուտ բարիքներ քաղել կը նախատեսէր:

Աւելի քան յիսուն տարիներ սահեցան Յովսէփեանց Գարեգին կաթողիկոսի վախճանումէն: Դպրեվանքին իր ընծայած փայլքը նոյնը չմնաց: Բայց մնաց իր մեծ երազը, մնաց իր մեծ երազին հրամայական անհրաժեշտութիւնը: – Հայ Սփիւռքը ընդարձակուեցաւ, զարգացաւ: Ուսումնական բարձրագոյն պատրաստութեամբ հոգեւորականներուն, մտաւորականներուն կարիքը մեծցաւ, պահանջքը շատցաւ: Արտաքին աշխարհը, սահող յիսնամեակին, աւելի գիտականացաւ: Ճարտարութիւնը թեւ առած կը սուրայ: Դպրեվանքը չի կրնար քայլ չպահել, յառաջ չերթալ, երբ մանաւանդ Կաթողիկոսարանը իր նիւթական կառոյցքին մէջ ամբողջապէս պայծառակերպուեցաւ թէ՛ ներքնապէս, թէ՛ արտաքնապէս: –Տըպարան, գրատուն, մատենադարան ու թանգարան իրենց աշխոյժ գործունէութեամբ եւ իրենց հանդէպ ստեղծուած հետաքրքրութեամբ եւ ոգեւորութեամբ պատուաբեր հաստատութիւններ դարձան: Աւելի քան երբեք ատենն է Դպրեվանքն ալ թափ առնէ դէպի Յովսէփեանց Գարեգին կաթողիկոսի երազին ու ծրագրին մարմնացումը: Ներկայիս շատ աւելի լայն հնարաւորութիւններ կան այդ երազին մարմնացումին եւ իրականացումին համար: Դպրեվանքի ուսումնական ծրագրին ու ժամանակացոյցին մէջ բարձրագոյն ուսումնարանի մը դասաւանդելի ու դասախօսելի բոլոր նիւթերը կան: Պակսող հիմնական բանը օտար մէկ կամ երկու լեզուի –անգլերէն, ֆրանսերէն– տիրացումն է: Ա՛յդ է ցարդ աննուաճելի տկարութիւնը Դպրեվանքին: Ա՛յդ պատճառով ալ յատկապէս ընծայարանի չորս դասարաններու սարկաւագ եւ սարկաւագացու սաներ՝ պահանջուած իմաստասիրական, աստուածաբանական, սուրբգրական, եկեղեցապատմական... դասաւանդութեանց լրացուցիչ, հարստացուցիչ անհրաժեշտ աշխատանք չեն կրնար կատարել անգլերէն, ֆրանսերէն համապատասխան հրատարակութիւններէ՝ մեթոտով եւ խորութեամբ: Համալսարանը գլխաւորաբար ա՛յդ է որ ընել կու տայ, այսինքն ուսանողները պրպտումի, այլազան գիրքերէ նիւթ հաւաքելու եւ համադրելու մեթոտիկ աշխատանքին կը մղէ ու կը վարժեցնէ: Համալսարանը աշխատանքի ուղղութի՛ւն կու տայ, բուն աշխատանքը՝ սորվելու, իւրացնելու աշխատանքը ուսանողը ի՛նք կը կատարէ:

Դպրեվանքը "Սքոլա"յի՝ բարձրագոյն ուսումնարանի վերածելու համար անշուշտ նախապայման է օժտել զայն դասանիւթերուն հմուտ եւ ձեռնհաս ուսուցչական կազմով, ինչպէս սկսեր էր ընել Յովսէփեանց Գարեգին կաթողիկոս Շահան Պէրպէրեանի նման բազմահմուտ եւ խորահմուտ ուսուցիչներ հրաւիրելով եւ Կաթողիկոսարանի մէջ անոնց բնակութիւն ու կեցութիւն ընծայելով: Նախապայման է որ Դպրեվանքի մէջ ուսուցանելու ընդունուածներ՝ հոգեւորական թէ աշխարհական, միայն եւ ամբողջապէս Դպրեվանքին նուիրուին, խնայելու համար անոնց ուսումնարանէ ուսումնարան փութալու յոգնութիւնը, ժամանակն ու սպառումը: Նախապայման է որ տեսչական կազմը հասուն, ձեռնհաս եւ հեղինակաւոր միաբաններէն բաղկանայ՝ աշխատանքին նուիրականութեան հաւատացող եւ արդիւնքին լրջօրէն եւ նախանձախնդրօրէն հետամուտ: Հա՛րկ է, անհրաժե՛շտ է, որ Դպրեվանքի սաներ բծախնդրութեամբ մաղուին, արժանաւորներ ընտրուին եւ Ազգին ու Եկեղեցիին բոլորանուէր սպասաւորութեան յարմարութիւն ներշնչող իրա՛ւ յաջողակներ միայն պահուին եւ առաւելագոյն հոգածութեան եւ ուշադրութեան առարկայ ըլլան: Ոեւէ մէկը պատճառ չունենայ թերաւարտ կամ կիսաւարտ մեկնելու, հեռանալու Դպրեվանքէն:

Ո՛չ մէկ սարկաւագի քահանայական ձեռնադրութիւն եւ կուսակրօնութեան խորհրդանիշ վեղար շնորհել քսանհինգ տարիքը չբոլորած եւ օտար մէկ կամ երկու լեզուի չտիրացած եւ աւանդուած դասանիւթերուն անհրաժեշտ հմտութիւնն ու խորացումը մեղուաջան եւ յարատեւ աշխատանքով չիւրացուցած: Աճապարելու հարկին տակ չենք այլեւս, ինչպէս եղանք ատեններ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնը պատկառելի թիւի հասած է, հազա՛ր ու բի՛ւր փառք Բարձրեալին: Սակայն թիւը չի բաւեր: Թիւին հետ եւ թիւէն աւելի ուսումնական բարձրագոյն պատրաստութիւն, հոգեկան վեհութիւն, ազնուական տոկո՛ւն նկարագիր, անշահախնդրութիւն, զոհաբերութեան հոգի, բոլորանուէր սպասաւորութեան պատրաստակամութիւն կը սպասեն եւ կը պահանջեն Դպրեվանքի մէջ կազմաւորուած եւ հասունցած մեր բոլո՛ր հոգեւորականներէն՝ Հայ ժողովուրդին զաւակները ամէնուրեք:

Նախնական կրթութեամբ եւ թերի ուսումնառութեամբ ո՛չ մէկ երիտասարդ կամ չափահաս իբրեւ քահանայացու ընդունիլ եւ մէկ կամ երկու եւ կամ երեք տարի Դպրեվանք պահելով՝ տակաւին թերավարժ եւ քահանայական բարձր կոչումին ու աստիճանին անգիտակ ու անպատրաստ՝ ձեռնադրել եւ որպէս ամուսնացեալ քահանայ ծխական ծառայութեան եւ հոգեւոր հովուութեան ամէնէն նուիրական գործին կապել, ամէնէն աւելի ուսո՛ւմ, զարգացո՛ւմ, նկարագի՛ր, նուիրո՛ւմ, ազնուութի՛ւն, անշահախնդրութի՛ւն ու պարկեշտութիւն պահանջող ու ենթադրող նուիրական աշխատանքի առաքել: Բոլո՛ր հոգեւորականներ, թէ՛ կուսակրօններ եւ թէ՛ ամուսնացեալներ՝

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ՆԱՐՆՋԱԳՈՅՆ ՊԵՐՃԱՆՔԸ

Ուկրանիոյ մէջ «նարնջագոյն» որակուած յեղաշրջումէն ետք նկատուած «նարընջագոյն պերճանքը» նեղ կացութեան մատնած է նախագահ Վ. Իուշչենկօն: Այդ պերճանքին հերոսը Իուշչենկոյի 19 տարեկան զաւակն է որ Կիեւի փողոցներուն մէջ սկսած է շրջիլ 133 հազար եւրօ արժող ինքնաշարժով մը ու անհատնում դրամ ծախսել ճաշարաններու, ակումբներու մէջ:

Երեւոյթը ահազանգ հնչեցնելու մղած է «Ուկրաինսկայա պրաւտա» թերթը որ «Աստուածներու որդիները» խորագրուած գրութեամբ հարց տուած է թէ երիտասարդը ուրկէ՞ գտած է այդքան սուղ ինքնաշարժ մը կարենալ գնելու, ամէն գիշեր առաջնակարգ ճաշարաններու, ակումբներու մէջ հազար տոլարնոց շամփանը խմելու, սպասեակներուն 300 տոլար ձեռնձիր տալու, 35 հազար տոլարնոց առձեռն հեռաձայն ունենալու պիտճէն:

Իուշչենկօ որ յայտնապէս տակաւին նման մանրուքներու դէմ արհամարհանքի լռութիւնը փարքադիծ չէ ըրած, բացատրած է թէ ինքնաշարժը վարձուած է: Տղան ուսանող է Միջազգային յարաբերութիւններու Ֆաքիւլթէին ու նոյն ատեն կ՚աշխատի սեփական հաստատութեան մը մէջ: Շահածը բաւարար է ինդրոյ առարկայ ինքնաշարժը վարձելու: Աւելցուած է թէ Անդրէյ իր թիկնապահներուն ամսականն ալ իր շահածէն կը վճարէ...:

Ըստ երեւոյթին, տրուած այս բացատրութիւնը չէ բաւարարած: Կառավարութեան չարաթական նիստին յաջորդած ասուլիսին մամուլի ներկայացուցիչները կրկին վերադարձած են նիւթին: Վերոնըշեալ թերթին թղթակիցը հարց տուած է. «Ձեր զաւկին ծախսած գումարներուն աղբիւրը ի՞նչ է»: Նախագահը պայրոյթը չկարենալով զսպել, գոչած է թէ այդ լրագրողը վարձկան ոճրագործ է որ ապրպրանքներ կը կատարէ, օր մը իսկ չէ ծառայած անկախ մամուլին:

Իուշչենկոյի պոռթկումը պատճառ եղած է որ ուկրանացի 113 լրագրողներ բաց նամակ մը ղրկեն իրեն. հոն ըսուած է որ ժողովրդավար երկրի մը մէջ այդ ոճով կարելի չէ խօսիլ մամուլին հետ եւ թէ նախագահը պէտք է ներողութիւն խնդրէ: Ետքն ալ պէտք է հրապարակաւ յայտնէ թէ զաւակը ուրկէ կը գտնէ նման պերճանքի մը հարկաւոր գումարները: Նամակագիրները չեշտած են, նաեւ թէ այնքան ատեն որ իրենց պահանջները գոհացում չեն գտներ, նախագահին ընդդիմադիրի դիրքին մէջ կը մնան:

Հարցին աձագանգող մամուլը կը յիշեցնէ թէ Իուշչենկոյի նախագահական ամսականը հինգ հազար տոլար է:

ՔԱՂՀԱՆ

պէտք է անհրաժեշտօրէն, առանց բացառութեան ու խտրութեան, Դպրեվանքի՝ բարձրագոյն ուսումնարանի վերածուած Դպրեվանքի բազում տարիներու ուսումնական կեանքի ընթացքը յաջողութեամբ աւարտած վկայեալներ ըլլան: Այն ատեն կը շահի՛ հայ Եկեղեցին ու կը պայծառանայ, կը շահի՛ հայ Ազգը եւ եկեղեցապէս կը զօրանայ եւ Ազգին զաւակները աւելի՛ կը մօտենան Աստուծոյ եւ աստուածայինին, եւ գոհութեամբ կը հրճուի Սուրբ Աթոռը:

Եօթանասունհինգամեակի յոբելենական հանդիսակատարութիւնը բարեբաստ ու բարեբախտ առիթ է ամէնուս լրջօրէն մտածելու, ծրագրելու եւ անյապաղ աշխատանքի լծուելու՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը "Սէոլա"յի՝ աստուածահաճոյ բարձրագոյն ուսումնարանի, մարդակերտումի հրաբորբ հնոցի վերածելու ուր, յիրաւի, "կապարն յոսկի, ճիւթն յոգի դառնան", իր եզդին պատկերաւոր սքանչելի բնութագրումին համաձայն:

Ս. Ա. Թ.

"Հասկ"

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մայրավանքին մէջ, Յունիս 23ին, տեղի ունեցած է մշակութային երեկոյթ մը որուն ընթացքին երկու հրատարակութիւններ հանրութեան ներկայացուած են, իբրեւ խօսուն վկաներ Հայկական Ցեղասպանութեան: Հատորներն են՝ "Հայաստան Հայթերթ" եւ "Եղեռն եւ վերապրում": Երեկոյթը վայելած է Արամ Ա. Կաթողիկոսի հովանաւորութիւնը եւ նախագահութիւնը: Բացման խօսքը կատարած է Անանիա Արքյ. Գուճանեան: Ժիրայր Դանիէլեան ներկայացուցած է առաջին հրատարակութիւնը՝ "Հայաստան Հայթերթ", որ 1915ին Պուլկարիոյ մէջ հրատարակուածին վերհըրատարակութիւնն էր: Հոն զետեղուած են Հայոց Ցեղասպանութեան մասին գտնուող օրը օրին տեղեկութիւններ: Դասախօսը մանրակրկիտ կերպով ներկայացուցած է Կարօ Գէորգեանի հաւաքածոյին "Հայաստան"ի յայտնաբերումը, ապա խօսած անոր բովանդակութեան մասին, ընդգըծելով անունները Շաւարշ Միսաքեանի, Կոստան Զարեանի, Լեփսիուսի "որ Գերմանիայէն Պոլիս ճամբուն վրայ Սոֆիայէն անցած է" Շեշտած է որ "յուշարձան մըն է ասիկա անմեղ նահատակներու յիշատակին կանգնած": Թղթակցութիւնները ստորագրուած են ծածկանուններով, կացութեան պատճառաւ: Հատորին յառաջաբանը գրած է Արամ Ա. Կաթողիկոս: Երկրորդ հատորը ներկայացուցած է Պէպօ Սիմոնեան: "Եղեռն եւ վերապրում" որ լոյս տեսած է խմբագրութեամբ Գէորգ Գանտահարեանի, Պէպօ Սիմոնեանի եւ Ժիրայր Դանիէլեանի: Հոն ամփոփուած են նախաեղեռնեան կոտորածներու արհաւիրքը իրենց ամբողջէութեամբ ապրած եւ հայ գրականութեան ստեղծագործական մնայուն էջեր կտակած նահատակ բանաստեղծներէն մինչեւ Եղեռնի սերունդը: Հաւաքոյթին եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Արամ Կաթողիկոս:

ԱԹԷՆՔԻ ողիմպիական Սոֆթպոլի մարզադաշտին մէջ, Յուլիս 24ին տեղի ունեցած է Համա-ՀՄԸՄական 7րդ մարզախաղերու պաշտօնական բացումը: Ձեռնարկը հովանաւորած է ՀՄԸՄ-ի Կեդր. Վարչութիւնը, կազմակերպած է մարզախաղերու Կեդրոնական յանձնախումբը, նախագահած է Յունահայոց առաջնորդ՝ Խորէն Եպիսկ. Տողրամաճեան: Բացումը կատարած է Փոխադրական փոխ նախարար՝ Անաստասիոս Ներանձիս: Արարողութեան մասնակցած են 12 երկիրներու հարիւրաւոր մարզիկներ, մարզիչներ եւ վարչական անդամներ: Մարզախաղերու պաշտօնական բացումը կատարած է, հայերէն եւ յունարէն, Օր. Մարի Եղիշէեան: Յաջորդած է մարզիկներու, վարչական անդամներու, Յունաստանի սկաուտարենոյշ – գայլիկ – արծուիկներու տողանցքը Աթէնքի քաղաքապետարանի 40 հոգինոց փողերախումբին մասնակցութեամբ: Յաջորդաբար տողանցած են Եգիպտոս (Գահիրէ եւ Աղեքսանդրիա), Հարաւային Ամերիկա, Աւստրալիա, Պուլկարիա, Պրազիլ, Ֆրանսա, Միացեալ Նահանգներ, Գանատա, Կիպրոս, Լիբանան եւ Յունաստան: Առաջին խօսք առնողը եղած է, յանուն Ներքին նախարարին, զոր կը փոխարինէր Ա. Ներանձիս, որ անդրադարձած է երկու ժողովուրդներու պատմական հասարակաց ճամբուն: Բոցի արծարծումէն եւ երդման արարողութենէն ետք, յաջորդաբար խօսք առած են Պօղոս Զոլաքեան (մարզախաղերու կեդր. յանձնախումբ), Յակոբ Եղիմեան (ՀՄԸՄ-ի Յունաստանի Շրջ. Վարչութիւն), Գառնիկ Մկրտեան (ՀՄԸՄ-ի Կեդր. Վարչութիւն), Միհրան Քիւրտօղլեան (Յունաստանի Հ.Յ.Դ. Կեդր. Կոմիտէ), Վահրամ Կոծոյեան (Հայաստանի դեսպան), Թանաս Միրէրօղլու: Եղած են պարգեւատրումներ եւ յուշատախտակներու յանձնում: Փակման խօսքը արտասանած է առաջնորդը՝ Խորէն Եպիսկ. Տողրամաճեան, ապա շնորհակալութեան խօսք ըսած է Մարի Եղիշէեան: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մըն ալ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Հատոր ԻԴ.

Պէյրութ 2004

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

– Ես, ըսաւ այս վերջինը, ձեզի գոհացում տալու համար հրաման ըրի ոստիկանապետին որ յարմար տեղ մը գտնէ հանրատունի համար, բայց չըսի որ Քաղդէացիներուն եկեղեցին գրաւէ:

Հրամանատարը պահանջեց որ ոստիկանապետը կանչուի:

Այս վերջինը, իբրեւ արդարացում, ըսաւ թէ՝ գրաւուած շէնքը յատկապէս իբրեւ եկեղեցի չէ շինուած, այլ յետոյ վերածուած է եկեղեցիի:

Պ. Խոֆալ պահանջեց որ եկեղեցին պարպուի:

– Ուրիշ յարմար շէնք մը կը փնտռենք, ըսաւ ոստիկանապետը:

Եւ սակայն այդ յարմար շէնքը չգըտնուեցաւ երբեք եւ հանրատունը մնաց իր եղած տեղը, հետզհետէ շրջակայ տուներն ալ վերածեցին նմանօրինակ հաստատութիւններու եւ որովհետեւ կիներու աշխատանոցը ճիշդ այդ փողոցին վրայ կը գտնուէր, Սէիտ Համիտ պէյ պատով մը փողոցին վարի մասը գոցել տուաւ, որպէսզի հայ կիները գէշ օրինակներ չունենան իրենց աչքին տակ:

Թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ մէկ քանի հայուհիներ նախընտրեցին թողուլ աշխատանոցը, հրաժարիլ պարկեշտ հացէն ու երթալ աղտոտ հեշտութեան մէջ փնտռել իրենց ապրուստը:

Գալով Պ. Խոֆալի Հալէպ ըրած դիմումին, ո՛ եւ է արդիւնք չունեցաւ. նոյնիսկ իմացայ որ հրահանգ ստացած էր իր մեծերէն այդ տեսակ խնդիրներու չմիջամըտելու:

Այդ հանրատուները որ եւ է օգտակարութիւն չունեցան գերման զինուորներուն համար, որովհետեւ ուղղակի գերման բժիշկին հսկողութեան ներքեւ չէին, ինչպէս Պ. Խոֆալ կը պահանջէր եւ ասոր համար արգիլուած էր իրենց այդ տուները յաճախել:

Այս խնդիրը պատճառ եղաւ սակայն որ գերման մէնզիլին ու Թուրք քաղաքային իշխանութեան յարաբերութիւնները լարուին:

Արդէն այդ յարաբերութիւնները հետզհետէ սուր հանգամանք մը կ՚առնէին:

Պ. Կէրհարտ մասնաւորապէս կ՚ատէր Թուրքերը եւ առիթ կը ստեղծէր իր զգացումները հրապարակով արտայայտելու:

Ինչպէս ըսի, գերման զինուորական հիւանդանոցի վերածելու համար գրաւած էին մեծ նորաշէն շէնք մը որ կը պատկանէր Տէր Զօրի մէյրուսին:

Այդ շէնքը հիւանդանոցի վերածելու համար բաւական փոփոխութիւններ ըրած էին եւ ստորնայարկը դրած էին վառարաններ որոնց ծխնելոյզէն ելած ծուխը թէ՛ շէնքին պատերը կը սեւցնէր եւ թէ անհանգիստ կ՚ընէր վերնայարկը բընակողները որոնք մէյրուսին եղբայրն ու փնտանիքն էին:

Քանի մը անգամ մարդը եկած էր բողոքելու, բայց իր բողոքը նկատողութեան չէր առնուած:

– Մենք շէնքը միւլթէսարըֆէն առած ենք, ըսած էր Պ. Խոֆալ, եթէ բողոք մը ունիք, անոր դիմեցէք:

Օր մը նորէն եկած էր, իր բողոքը կրկնելու նոր մանրամասնութիւններով: Հրամանատարը հոն չէր եւ Պ. Կէրհարտ ընդունեցաւ զինքը ճիշդ այն միջոցին ուր ես վար իջած էի գործի մը համար:

Երբ եկայ վեր, տեսայ որ Պ. Միքայէլ Մորճիկեան կը կատարէր թարգմանի պաշտօնը:

Պ. Միքայէլ կը ճանչնար մէյրուսին եղբայրը, գիտէր թէ քաղաքին ամէնէն ազդեցիկ ու հարուստ էշրաֆներէն մէկն էր եւ կը ջանար քաղաքավարութեամբ վարուիլ հետը, հակառակ Պ. Կէրհարտի տուած արհամարհոտ եւ խիստ պատասխաններուն զոր ստիպուած էր բառ առ բառ թարգմանել, որովհետեւ այնպէս կը պահանջէր դիւրագրգիռ ենթասպան:

Յանկարծ բարկաճայթ ձայնով մը Պ. Կէրհարտ գոչեց.

– Ըսէ՛ իրեն որ լիրբ ստախօս մըն է եւ թէ զինքը կը վռնտեմ սենեակէս:

Պ. Միքայէլ րոպէ մը վարանեցաւ:

– Թարգմանէ՛ ըսածներս, գոռաց Պ. Կէրհարտ, բարկութենէ կաս կարմիր կտրած:

– Էֆէնտիմ, սկսաւ Պ. Միքայէլ էշրաֆին դառնալով, կ՚երեւայ որ դուք կը սխալիք կոր, հետեւաբար առ այժմ գացէք եւ յետոյ կրկին կը բանակցինք:

Պ. Կէրհարտ հասկցաւ որ իր խօսքերը շատ մեղմացած ձեւով մը կը թարգմանուէին: Իսկոյն, կատղած վագրի մը պէս վեր ցատքեց նստած տեղէն, խոյացաւ Պ. Միքայէլի վրայ եւ ապտակ մը իջեցուց երեսին, յետոյ ինծի դառնալով պոռաց.

– Բառ առ բառ թարգմանէ՛ ինչ որ ըսի.

– Եալանճը էտէփսիզճին պիրիսին. տէֆ օլ շուրտան:

Էշրաֆը ափ ի բերան մնաց, սահմռկած երեսս նայեցաւ եւ կարծելով թէ սխալ լսած էր, հարցուց.

– Ի՞նչ ըսիր:

Ստիպուեցայ կրկնել խօսքերը աւելի բարձր ձայնով:

Յետոյ իմ կողմէս աւելցուցի.

– Շուտ գնա՛, հիմա ծեծ կ՚ուտես:

Էշրաֆը հասկցաւ կացութեան ծանրութիւնը, ոսկի կոթով գաւազանը որ անկիւնը դրած էր, առաւ եւ դուրս ելաւ սենեակէն:

– Կանչէ՛ սա մարդը, գոչեց Պ. Կէրհարտ, որուն բարկութիւնը հետզհետէ կը սաստկանար:

Ետեւէն վազեցի ու ետ բերի զինքը:

– Ըսէ իրեն թէ, շարունակեց ենթասպան, տարրական քաղաքավարութիւնը կը պահանջէ որ դուրս ելած ատենը բարեւէ զիս:

Թարգմանեցի այս խօսքերը:

Խեղճ մարդը պահանջուած բարեւը տուաւ ու կրկին դուրս ելաւ:

Իրեն եղած այս նախատինքին համար մէյրուսին եղբայրը գացած գանգատած էր միւթէսարըֆին, բայց այդ գանգատը որ եւ է հետեւանք չունեցաւ:

Ուրիշ դէպք մը ա՛լ աւելի մեծ ձգտում մը առաջ բերաւ գերման մէնզիլին ու քաղաքային իշխանութեան միջեւ:

Ատեն ատեն սայլերու կարաւան մը ճամբայ կը հանէինք դէպի Հալէպ մէնզիլին պաշար բերելու համար: Սայլորդները գրեթէ ամէնքն ալ մեր ծառայութեան մէջ գտնուող Հայեր էին, որոնք այդ ուղեւորութեան համար մասնաւոր վկայագրեր ունէին:

Անգամ մը ճիշդ սայլերը ճամբայ ելլելու միջոցին Հալէպի գերման մէնզիլէն հեռագիր եկաւ որով անմիջապէս քսան ջորի կ՚ուզէին մենէ:

Այդ ջորիներուն փոխադրութեան համար պէտք եղաւ մէնզիլի մէջ աշխատող հինգ վեց հայ տղաք ղրկել միասին:

Կարաւանը ճամբայ կ՚ելլէ մեծ պողոտայէն եւ երբ Պէլէտիէի առջեւ կը հասնի, ոստիկան մը կ՚ուզէ արգիլել տղոց մեկնումը:

(Շար. 108)

Madame Arroussiak Yelkovanian,
son épouse

Madame Danièle Yelkovanian,
sa fille

La famille Grégoire Yelkovanian et la famille Marie Pilidjian

ont la douleur de vous faire part du décès de

VREJ YELKOVANIAN

décédé le 5 août 2005 à l'âge de 85 ans.

La cérémonie religieuse sera célébrée le lundi 8 août 2005 à 10 heures en l'église arménienne Saint Grégoire l'Illuminateur de Beaumont, suivie de l'inhumation dans le caveau de famille au Cimetière de Saint-Pierre (entrée porte de Saint-Loup).

Le présent avis tient lieu de faire-part.

8 Boulevard du Dr. Joseph Arnaud
13012 MARSEILLE

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ.– Սեդա Մուրատեան եւ Ժոէլ Խարբութլեան 1.000 Եւրօ:

ՊԱՆԵԼՕ.– Ռոզա Տակառեան 500 Եւրօ:

ՖՐԷՆ.– Անահիտ եւ Լեւոն Տէր Մինասեան 200 Եւրօ:

ՊՈՒՌ–ԼԱ–ՌԷՆ.– Անահիտ եւ Տիգրան Թորոսեան 150 Եւրօ:

ԳԱՇԱՆ.– Գեղուհի եւ Խաչիկ Խանթէմուրեան 100 Եւրօ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիգրան Էսէճեանի կանխահաս (26 տարեկան) մահուան առթիւ –Յուլիս 14–, փոխան ծաղիկի հետեւեալ նուէրները եղած են.–

Պարգեւ եւ Վերժին (ծնեալ Էսէճեան) Սայրեն 50 Եւրօ Կապոյտ Խաչի Իսի–լէ–Մուլինոյի մասնաճիւղին եւ 50 Եւրօ "Յառաջ"ին, Անի Սայրեն 50 Եւրօ "Յառաջ"ին, Ցարութիւն Սայրեն 50 Եւրօ Սամուէլ–Մուրատ դպրոցի ծնողաց միութեան, Վարուժան եւ Ժագլին Սայրեն 50 Եւրօ Սամուէլ–Մուրատ դպրոցի ծնողաց միութեան:

–ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ–

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14

ԵԿԱ՛ՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...
ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄՆ ՍՐԲՈՒՀԻՈՅ
ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻՆ

Գիշերային եւ Առաւօտեան
ժամերգութեանց պաշտամամբ
եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի տարուան խաղողի երախայրիք ողկոյզներու օրհնութիւն:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Առաջնորդ Փարիզի

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15

Յիշատակ Մեռելոց
Տօն վերափոխման Ս. Աստուածածնի
Գիշերային եւ Առաւօտեան
ժամերգութեանց պաշտամամբ
եւ Պատարագի մատուցմամբ

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.30ին:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, ՕԳՈՍՏՈՍ 14:

Առաւօտեան ժամերգութիւն՝ ժամը 8.30ին,

Հանդիսաւոր պատարագ՝ ժամը 9.45ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի
փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի "Օրհնութիւն խաղողոյ" աւանդական արարողութիւնը:

Անոնցմէ որոնք կը փափաքին այս առիթով խաղող նուիրել, կը խնդրուի տեղեակ պահել Մայր Եկեղեցւոյ Դիւանատունը. հեռ. – 04 91 77 84 70:

ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնի:

Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Խաղողօրհնէք՝ ժամը 12ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Օգոստոս 15: Յիշատակ Մեռելոց:

Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց՝ ժամը 12ին:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Օգոստոս 14: Տօն է Աստուածածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Շրջակայից

Յաւարտ պատարագի կը կատարուի խաղողօրհնէքի աւանդական արարողութիւնը:

Այն հաւատացեալները որոնք օրհնութեան համար ուխտած են խաղող նուիրել, կրնան ուղարկել եկեղեցւոյս դիւանատունը:

ԱԷՆ ԼՈՒ – ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Խաղողօրհնէքի արարողութիւն՝ ժամը 11.30ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :

— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,

— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,

— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

□

La Section **«Archalouys Tatéossian»** de la C.B.A.F. organise
UN

Week-end à Londres

Les 22 et 23 octobre

Voyage en Eurostar et hébergement en hôtel 4 étoiles, près de Victoria Station et du Palais Royal.

- Prix : 175 Euros par personne comprenant le transport, l'hébergement en chambre double avec petit-déjeuner.
- Renseignements et inscriptions : auprès d'Araxie : 01 39 83 71 19
- Le nombre de places est TRES limité.
- Fin des inscriptions : **15 août.**

(Շար. Ա. էջէն)

պանելու համար, բայց ի զուր: Համրակարքը գրաւուած է եւ հոն գտնուած է յարձակող դասալիք զինուորին դիակը: Շարոն դատապարտած է այս ծանրակշիռ արարքը, ինչպէս նաեւ Ապպաս: Շարոն դատապարտած է "այս սարսափելի արարքը գործուած արեան ծարաւի հրեայ ահաբեկիչի մը կողմէ" շեշտելով "քաղաքացիներու միջեւ ահաբեկչութիւնը ամէնէն վտանգաւոր բանն է Իսրայէլի ապագային համար եւ իր ժողովրդավար կայունութեան": Արարքը դատապարտած են նաեւ արաբ երեսփոխաններ եւ այլ պատասխանատուներ, զայն վերագրելով "ցեղապաշտութեան": Շրջանը 24 ժամուան գործադուլ որոշած էր Օգոստոս 5ի համար: Բայց, կուշ Քաթիֆ մտնել ուզող ընդդիմադիրները (Գազայի պարպումին) դատապարտելով հանդերձ արարքը, վճռած են անպայման մուտք գործել: Գազայի գօտին զինուորական գօտի հռչակուած է եւ մուտքը արգիլուած:

ԻՐԱՔԻ Անսար ալ–Սուննա խումբը, որ կապուած է ալ–Քաիտայի, տէր եղած է, համացանցի վրայ, այն յարձակման, որ Օգոստոս 3ին 14 մարինզի մահուան պատճառ եղած էր երկրին արեւմտեան շրջանը: Ամերիկացի երեք ուրիշ զինուորներ ալ մեռած են նոյն օրը Թակարդ կառքի մը պայթումէն: Օգոստոս 1էն 5, 28 մարինզ սպաննուած է:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ սկսած է պարպել Վրաստան ունեցած զինուորական երկու խարիսխները: Յուլիս 30ին, զինուորական իր կառքեր հեռացած են արդէն Պաթումէն, Սեւ ծովու վրայ, եւ վրացի բընակիչներ ալ ողջունած են այդ մեկնումը, ինչ որ խորհրդանշական կը նկատուի, քանի 3.000 ռուս զինուորներ դեռ կը մնան: Այս մեկնումին հետեւանքը պիտի ըլլայ Ամերիկացիներու ժամանումը: Սկզբունքով Ռուսերուն ձգած խարիսխները պիտի չգրաւուին Ամերիկացիներու կողմէ, բայց Ամերիկացիք եկած են Վրաստան մարզելու համար բանակը, որ 18 – 20 հազարի կը հասնի, եւ զինելու: Թուրքիան ալ (Օթան–ի անդամ) կը զբաղի երրորդ ջոկատով մը, որ Ամերիկացիներուն կը շնորհէ "ռազմագիտական անառարկելի գօտի մը որպէս յենարան":

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ մէջ յարձակումները –բերանացի թէ ֆիզիքական–, եւ թալանները բազմացած են մահմետականներուն դէմ, 600% համեմատութեամբ: Մահմետական համայնքը սարսափի մէջ կ'ապրի եւ ինք իր վրայ ամփոփուած է: Քանի մը օրուան մէջ 269 միջադէպեր պատահած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հարաւային շրջանը հրդեհները բազմացած են Օգոստոս 4էն ի վեր եւ նոյն օրը պատճառ եղան որ երթեւեկը դադրի Մարսէյլի եւ Նիսի միջեւ: Արդէն 230 հեկտար հրոյ ճարակ եղած է Օպանը եւ 600 հրշէջներ կը ջանային երկու հրդեհ մարել: Միւս կողմէ, Օգոստոս 5ին կը կատարուէր Գանատէրի արկածին զոհ գացած երկու օդաչուներու յուղարկաւորութիւնը եւ այդ արկածէն ի վեր որեւէ նոր Գանատէր չօգտագործուիր:

ԱՄՆ ԵՒ ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆ համաձայնութեան եկած են, որ կը նախատեսէ աֆղան բանտարկեալներու (Կուանթանամօ) աստիճանաբար յանձնումը աֆղան իշխանութեանց: Աւելի քան 100 Աֆղաններ արգելափակուած են Կուանթանամօ եւ 500 ալ Աֆղանիստանի ամերիկեան խարիսխներուն մէջ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ մէջ "Նարնջագոյն յեղափոխութեան" խորհրդանիշները կը հաբրատացնեն նախագահ Իուշչենկոյի 19ամեայ զաւակը: Արդարեւ, այդ խորհրդանիշը մենաշնորհեալ ապրանք է այլեւս եւ այդ նարնջագոյն յեղափոխութեան բոլոր կանէթները հացի պէս կը ծախուին եւ միլիոնաւոր տոլարներ կ'ապահովեն: Տուրքերու վարչական պետին կցորդը՝ Կատիրինչուկ յայտարարած է որ "անձնապէս" Անդրիին (նախագահին տղան) յանձնած է 2004ի վերջաւորութեան այդ կանէթներու "հեղինակի իրաւունքները", որոնք իրենց կը պատկանէին: Այդ կանէթները կը վերաբերին շարժումին բոլոր լոկօներուն: Հարցը մեծ տարողութիւն առած է, մամուլը եւ նախկին համակիրներ վրդոված կ'ամբաստանեն Իուշչենկօ ընտանիքը որ "սեփականաշնորհած է յեղափոխութիւնը":

ՌՈՒՍ ԼՐԱԳՐՈՂԸ՝ Ա. Բաբիցկի, հակառակ վտանգներուն, արդարացուցած է Շամիլ Բասայեւի հետ կատարած հարցազրոյցը Յունիսին, Կովկաս, որ սփռուեցաւ ամերիկեան ԷՅ. ՊԻ. ՍԻ. կայանէն եւ որու հետեւանքով կայանի թղթակիցներու արտօնագիրները չնորոգուեցան Մոսկուայի մէջ: Լրագրողը կրկնած է թէ պէտք է ուշադրութիւն հրաւիրել Չէչէնիոյ կացութեան վրայ: Ինք միշտ դէմ է Ռուսաստանի մղած պատերազմին:

ՔԱԹԱՐԻ հեռատեսիլի ալ–Ժեզիրա կայանը սփռած է նոր սպառնալիք մը Միացեալ Նահանգներու եւ Մեծն Բրիտանիոյ դէմ, զոր կատարած է Այմա ալ–Զաւահարի՝ ալ–Քաիտայի թիւ 2–ը: Շարժումը կը սպառնայ ԱՄՆ–ու "Վիէթնամէն աւելի դէշ աղէտներ"ով եւ Մեծն Բրիտանիոյ ալ "աւելի մեծ քանդումներով": Ալ–Զաւահարի եգիպտացի վիրաբոյժ մըն է, որ ալ–Քաիտայի տեսաբանը կը նկատուի: Ինք ալ Պէն Լատէնի պէս փախուստի մէջ է:

ARMÉNIE

Vols Directs
PARIS › EREVAN › PARIS
Séjours à la Carte
Circuits Guidés
de 8 Jours et de 12 Jours

Saberatours
SevanVoyages

SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 52 55 55
fax 56 40 30
sabera@armincom.com

www.saberatours.fr

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE
Armavia
Արմավիա

Studio VICKEN 2005©

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վաղարշապատ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 23
MARDI
23 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·261 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·261

ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԷՊՔԵՐԸ

● Իսրայէլի Ելմտական նախարարը՝ Նեթանիահու հրաժարած է Օգոստոս 8-ին, «անպատասխանատու» գտնելով Գազայի գօտիին պարպումը: Իր աթոռը կը գրաւէ Եհուտ Օլմերթ:

● Նոր մեղադրանք Պենոն Սեւանի դէմ, որ 147 հազար տոլար գանձած կ'ըլլայ ԱՄէՓ-ի (Աֆրիքըն Միտըլ Իսթ Փերրոլիում) տրուած պայմանագրի մը համար: Այս անգամ (Օգոստոս 9) իր հրաժարականը կու տայ ՄԱԿ-ի իր պաշտօնէն: Անցեալին ալ կաշառակերութեան մեղադրանք կար իրեն դէմ: Ինք գաղտնամակ մը գրած է իր փաստաբանին՝ Երէք Լէուխի, ուր կ'ըսէ թէ Քոֆի Անանի քաւութեան նոխազն է:

● Օգոստոս 11ին, Սուրիացի մը ձերբակալուած է Տիյարպէքիր, որ խոստովանած է թէ կը ծրագրէր իսրայէլեան զբօսանաւեր պայթեցնել Միջերկրականի մէջ: 32 տարեկան Լուայի Սաքրա Պոլսոյ Ատեանին կողմէ պիտի դատուի:

● Սրի Լանքայի Արտաքին նախարարը սպաննուած է Օգոստոս 12ին: Իշխանութիւնները մահափորձը կը վերագրեն Թամուլներուն: Լ· Քատիրկամար 75 տարեկան էր:

● Տիյարպէքիրի մէջ, Օգոստոս 13ին, Էրտողան յայտարարած է թէ վերջ կը տրուի 15 տարիներէ ի վեր տեւող պաշարման վիճակին արեւելեան Թուրքիոյ մէջ, թէ քրտերէնը կ'արտօնուի ձայն - հեռատեսիլէն եւ դպրոցներու մէջ, բայց նման խօսքեր շատ ըսուած են, այդ իսկ պատճառաւ Քիւրտերը կը սպասեն որ Անգարա խօսքէն գործի անցնի:

● Օգոստոս 16ին, օդանաւի նոր արկած մը պատահած է, ինչ որ ողբերգական բնոյթ մը տուած է օդանաւային ճամբորդութեանց Օգոստոսի այս երկու շաբաթներուն: Օգոստոս 2ին, էռ - Ֆրանսի մէկ օդանաւն էր որ ճախող էջք մը կը կատարէր Թորոնթօ, բայց զոհ չըկար: Օգոստոս 6ին Թունուզեան չարթըր մը որ Պարիէն Ճերպա կ'երթար, ծովը կ'իյնար Սիկիլիոյ բացը· հոս 13 մեռեալներ կային, վիրաւոր վերապրողներ եւ երեք անհետացած: Օգոստոս 14ին, Լարնաքա - Փրակա գիծը ապահովող Պոյինկ մը կը ջախջախուէր Աթէնք, 121 ճամբորդներով: Արկածը խորհրդաւոր կը մնար: Կ'ըսուէր թէ երկու օդաչուները ընչահեղձ եղած էին արկածէն առաջ իսկ: Լարնաքայէն Փրակա թռիչք կատարող այս օդանաւին մէջ ամբողջ հայ ընտանիք մը զոհ կ'երթար: Յակոբ եւ Հիլտա Թիւթիւնճեան եւ իրենց երկու զաւակները՝ Արա եւ Պարէտ: Յակոբ Թիւթիւնճեան հրջանաւարտ էր Մելգոնեան վարժարանէն, լաւ մարզիկ էր· կինն ալ անդամ էր Համազգայինի պարախումբին: Ընտանեօք Փրակա կ'երթային արձակուրդի: Հազիւ 48 ժամ ետք, այս անգամ Ֆրանսա սուգի մէջ էր, գոլոմպիական Մտ 82 օդանաւն էր որ Փանամայէն Մարթինիք ճամբուն վրայ կը ջախջախուէր Վենեզուելայի արեւմտեան շրջանը: 158 մեռեալ կար, բոլորն ալ Մարթինիքցի եւ ողբերգութիւնը մեծ էր, նոյնիսկ ութ հոգինոց ընտանիքներ զոհ գացած էին եւ Ֆրանսա սուգի մէջ էր, ինչպէս ամարանոցէն յայտարարեց Նախագահ Շիրաք: Մարթինիք երկու ամսուան սուգ հռչակեց: Մարմինները գտնուած են բայց անճանաչելի են: Չորեքշաբթի, Օգոստոս 24ին Նախագահ Շիրաք Մարթինիք կ'երթայ ներկայ ըլլալու համար սուգի արարողութեան մը եւ դրօշակները կէս կը պարզուին այդ օրը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԶԱՒԷՆ ԱԲՂ· ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ ԱՐԿԱԾԻ ԶՈՀ

Մայր Աթոռ Էջմիածնի մամլոյ դիւանը կը հաղորդէ որ Օգոստոս 8ին, Եղեգնաձորէն Նորավանք վերադարձին ճամբուն վրայ ինքնաշարժի արկածի զոհ գացած է Նորավանքի հոգեւոր տեսուչ՝ Զաւէն Աբղ· Յակոբեան: Ծնած էր 1977ին Էջմիածին: 2001էն ի վեր կ'ուսանէր Երեւանի Պետական Համալսարանի իրաւաբանական ճիւղը: 2004ին կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած էր: 2005 Փետր· 1ին Գարեգին Բ·ի տնօրինութեամբ նշանակուած էր Նորավանքի հոգեւոր տեսուչ: Օգոստոս 11ին, մարմինը ամփոփուած է Մայր Աթոռի միաբանական գերեզմանատունը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱԶԱՅԻ գօտիին պարպումը ամբողջութեամբ վերջ պէտք է գտնէր Օգոստոս 22ի իրիկունը, երբ կը հեռացուէին վերջին գաղթավայրի բնակիչներ: Օգոստոս 15էն ի վեր ծանրակշիռ միջադէպեր չըպատահեցան, եթէ նոյնիսկ տեղ - տեղ բախումներ եղան իսրայէլցի զինուորներուն հետ: Ինչ որ կատարուեցաւ պատմական դէպք մըն է եւ կը մնայ որ պարպուած տուներն ալ քանդուին որպէսզի հողամասը յանձնուի Պաղեստինցիներուն: Օգոստոս 23ին պիտի պարպուէր նաեւ Այսրյորդանանի հիւսիսի 4 գաղթավայրեր: Օգոստոս 22ին, Ռամալլայի մէջ, Տանիէլ Պարէնպօյմ համերաշխութեան նուագահանդէս մը տուաւ, ղեկավարելով «Ուէսթ - Իսթըրն Տիվըն» նուագախումբը՝ բաղկացած իսրայէլցի եւ արաբ նուագածուներէ: Յայտագիրն էր՝ Մոցարթ եւ Պէթհովըն:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ· Հռոմ վերադարձաւ Օգոստոս 21ին, երեք օրեր անցընելէ ետք Քէօլնի մէջ, Երիտասարդութեան համաշխարհային օրերուն, ուր հիմնած էր իր նախորդը: Ուրբաթ Օգոստոս 19ին, այցելեց տեղւոյն սինակոկը եւ դատապարտեց Շօան, որպէս աներեւակայելի ոճիր մը, յաջորդ օրն ալ հանդիպում ունեցաւ մահմետականներուն հետ: Արարողութիւններու ընթացքին մեծ դիւրութեամբ անցաւ մէկ լեզուէն միւսը (գերմաներէն, իտալերէն, ֆրանսերէն, անգլերէն) առանց նոյնիսկ շեշտի: Կիրակի օրուան պատարագին ներկայ եղաւ մէկ միլիոնի հասնող բազմութիւն մը եւ 250 միլիոն անձեր ալ արարողութեան հետեւած են հեռատեսիլէն: Հակառակ իր վերապահ նկարագրին յաջողեցաւ գրաւել երիտասարդները: Խստօրէն դատապարտած է անոնք որոնք կը խորհին թէ կրօնքը սպառման ապրանք մըն է:

ԹԷԶԷԻ (Սօն է Լուառի նահանգ) համայնքին հիմնադիրը (1940ին) եղբայր Ռոժէ սպաննուած է Օգոստոս 16ի երեկոյեան ընթացքին ռումանացի կնոջ մը կողմէ, երբ 2500 երիտասարդներ համախմբուած էին աղօթքի պահուն: Բողոքական ընտանիքի զաւակ, եղբայր Ռոժէ 90 տարեկան էր, ինք է որ հիմնած էր համայնքը, որու կոչումը էքիւմէնիք է, կը համախմբէ բողոքական թէ կաթողիկէ: 36ամեայ Ռումանուհին կոկորդէն դաշունահարած է կրօնաւորը եւ կը թուի որ կինը անհաւասարակշիռ էր:

ՓԱՐԻԶԻ Մեծ Պողոտաներուն վրայ, Կիրակի, Օգոստոս 21ի իրիկունը ժամը 20·30ին, անսովոր արկած մը պատահած է որ ծանր հետեւանքներ ալ ունեցած է: Վիրաբոյժ մը իր Մերսէտէսով չէ յաջողած դառնալ Պուլվար տէ զ'Իթալիէնէն ռիւ Ռիշըլիէօ եւ խուժած է սրճարանին վրայ: Անցորդ 4 վիրաւորներէն երկուքը՝ երիտասարդ կին մը եւ իր երեք տարու աղջնակը ծանրօրէն վիրաւորուելէ ետք, Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան մեռած են: Այն վարկածը կայ որ Մերսէտէսը հրած է ուրիշ կառք մը եւ առաջինին վարորդը կոմնցուցած է կառքին հակաշիւը որ մայթին վրայ ելած է:

ԺԵՐԱՐ ՇԱԼԵԱՆ «Վիճարկում եւ կարծիքներ» էջին մէջ, հարցազրոյց մը տըւած է Ֆիկարոյի (Օգոստոս 18), ուր կ'արտայայտուի քաղաքական հրատապ հարցերու մասին Իրաք եւ Իրան ներառեալ: Միացեալ Նահանգները, կ'ըսէ, տըկար Ռուսաստան մը կ'ուզեն առաջքն առնելու համար ամերիկեան գերադահութեան թշնամի չին - ռուսական զինակցութեան մը:

ԻՐԱՔԻ Սահմանադրութեան ծրագրի պատրաստութիւնը անգամ մը եւս կը յետաձգուէր, քանի Օգոստոս 22ին Շիի, Սիւննի եւ Քիւրտ չէին համաձայներ: Կը թուի որ ԱՄՆ տեղի տուած են եւ համակերպած որ Շարիան (իսլամական օրէնքը) արձանագրուի բայց եւ այնպէս տարակարծութիւններ կը մնան:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 80ԱՄԵԱԿԻՆ

Յարգարժան Տիկին Միսաքեան,

Դժբախտաբար, տարուէ տարի կը նուազման գրասէր, մշակութանուէր, հայերէն թերթեր ընթերցողներու շարքերը: Ձեզ գիտեք թէ, այս մարզէն ներս սփիւռքահայութեան ճակատագիրը ի՛նչ պիտի ըլլայ քանի մը տարիներ յետոյ: Սակայն, բարեբախտաբար կան դեռ «սրբազան խենթեր», որոնք յամառութեամբ, անձնուիրութեամբ եւ խոր հաւատքով կը պայքարին ուծացման հայակուլ ալիքներուն դէմ:

«Յառաջ»ը մեծ վարպետին՝ Շաւարշ Միսաքեանի ոգիին հաւատարիմ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց, կը շարունակէ իր առաքելութիւնը տարիներ շարունակ Ձեր եւ աշխատակիցներուն անսակարկելի ջանքերուն շնորհիւ: Ամէն գնահատանքի արժանի է այս աշխատանքը:

Սրտանց կը շնորհաւորենք «Յառաջ»ի 80ամեակը եւ կը մաղթենք նորանոր նուաճումներ:

ԽԱՉԻԿ ԵԼՄԱՃԵԱՆ
Տնօրէն Սահակ-Մեսրոպ
Մշակոյթի Կեդրոնի
եւ Երգչախումբի
ՄԱՐՍԷՅԼ, Օգոստոս 18

Յարգելի Տիկին Ա· Միսաքեան,

Ուշացումով բայց միշտ կենսունակ «Յառաջ»ին կը մաղթենք դեռ երկար տարիներու բազմարդիւն կեանք՝ ազգային մշակոյթի եւ հայատառ մամուլի զօրացման եւ պահպանման սրբազան առաքելութեան պատնէշին վրայ:

Անկեղծ զգացումներով՝
Ի դիմաց ԻՒՔՖԱՑ-ի
Կեդրոնական Վարչութեան նախագահ
ԺԻՐԱՅՐ ՏԷՏԷԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ, Օգոստոս 10

«LA PROVENCE»

Մարսէյլի օրաթերթին մէջ, Ժան Քեհայեան կարճ հարցազրոյց մը տուած է, ուր կը բացատրէ 80ամեայ «Յառաջ»ի դերը Ֆրանսահայութեան համար, կը յիշէ հին օրերը, երբ հայրը, համեստ բանուոր, կանոնաւոր ընթերցող էր եւ որովհետեւ իրենց համար բաժանորդագրութիւնը սուղ էր, 4-5 հոգիով կը համախմբուէին կարենալ վճարելու համար:

ՀԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Թուրքիոյ միջերկրականեան Անթալիա քաղաքին մէջ Թուրքիայէն ու Հայաստանէն 12ական երիտասարդներու մասնակցութեամբ Օգոստոսի կէսին տեղի ունեցած է «Ամառնային դպրոց» մը, կոչուած՝ «Կամաց կամաց - Եաւաշ եաւաշ»: Մարմարա լուրը տալով կ'աւելցնէր թէ կազմակերպիչները այս անուանումով բացատրել ուզած են թէ չեն սպասեր որ Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ հարցերը լուծուին անմիջական կերպով: Թուրք լրագրող Ց· Քէնթէլ հաստատած է թէ երկու խումբերը շատ արագ ջերմ յարաբերութիւն հաստատած են երգերով, կատակներով: Անոնք կազմակերպիչներուն՝ «Հելսինքիի հայրենակիցներ»ուն յոյսերը արդարացուցած են, ցոյց տալով որ «միւս»ը ճանչնալու ձգտումը ամէն բանէ զօրաւոր է իրենց մէջ:

Հայ եւ Թուրք երիտասարդները գացած են Մուսա լերան Վաքըֆ հայկական գիւղը, պարած ու երգած միասնաբար:

ԳԻՐՔԻ ՄԱՔՍԱՆԵՆԳԸ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Ե· Թիւրքըըլմազ անուն Թուրք երիտասարդը որ Յունիս 17ին հնատիպ 88 հայերէն հատորներով ձերբակալուած էր Երեւանէն Պոլիս մեկնելու պահուն, ազատ արձակուած է: Դատախազը դրամական տուգանք պահանջած ըլլալով հանդերձ, դատաւորը բանտարկութիւն վճռած, ապա գործադրութիւնը յետաձգած է:

Թիւրքըըլմազ գանատական համալսարանի մը մէջ պատմութեան տոքթորան կը պատրաստէ· մէկն է «Հայկական ցեղասպանութիւն կատարուած չէ» թեզին բացայայտ կերպով հակադրուողներէն: Հայաստան գացած էր ազգային դիւաններուն վրայ հետազօտութիւն կատարելու:

ՍԻՐԵԼՈՒ, ԳԻՏՆԱԼՈՒ, ՊԱՀԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Անկախութեան հռչակումէն առաջ իսկ, Հայլու խորհրդային կարգերը պատմութեան գիրքին ճամբան բռնած, տասնամեակներու յոյսերուն հակադիր երեւոյթներ սկսան նշմարուիլ։ 80ական թուականներու վերջաւորութեան աւարտածին յաջորդելիք Նոր տղին նկատմամբ շատ մարդերու պատրաստութեան պակասը նշմարելի էր եւ ցաւցնող։ Այն տպաւորութիւնը կար որ ոչ ոք քաղաքական արադընթաց խմորումներէն գլուխ վերցնելու եւ ուրիշ բանով զբաղելու ժամանակ կամ տրամադրութիւն ունէր. այլ հարց էր թէ զգալի՞ կ'ըլլար նման հարկ։ «Ուրիշ բան»ը քիչ մը գաղափարական, քիչ մը բարոյական, դաստիարակչական այն խառնուրդն էր որ տեղին բարեխառնութեամբ մը ձեռք ձգուելու պարագային, անկախ Հայաստանի քաղաքացին պիտի դնէր ճիշդ հունին մէջ, կամ գոնէ մօտիկը։

Ձեղաւ։ Զմտածուեցաւ թէ եօթը տասնամեակ կաղապարներու բռնատիրութիւնը ապրած ժողովուրդին ի՞նչ նոր ձգտում, երազ, արժէքներ, հաւատքներ պէտք է ներարկուէր։ Ու ամէն բան, գրեթէ ամէն բան, մնաց հովին, ջուրին քմայքին։ Ստեղծուած պարապին մէջ շատ մարդեր անհատական նախասիրութիւններու ուղղութիւնը բռնեցին ու անպայման միշտ ճիշդ չեղաւ ան։

Գլխաւորաբար տնտեսական ոլորտը, չուկան, կրթականը, հոգեւորը, մշակութայինը, քաղաքականը տառապեցան, տուժեցին մտածուած ուղղութիւններու բացակայութենէն։ Օրէ օր բեւեռացող ընկերութիւնը, անկախութեան տասնըհինգամեակին ալ պահուած խորհրդային գրելաձեւը, վխտացող աւանդները, ընդօրինակելու անսանձ ծարաւը, խաթարուածներու բազմութիւնը ուշադրութիւն գրաւող գլխաւոր ապացոյցներն են ըսուածին։

Ամէն անգամ որ այս մասին գրուեցաւ, տրտունջ բարձացաւ, բողոք յայտնուեցաւ, առանց բացայայտ ամբաստանութեամբ ալ իրենք զիրենք պատասխանատու նկատողներ արհամարհեցին մտավախութիւնները, ոմանք նոյնիսկ հեգնեցին անոնց տէրերը։ Հեռատեսի փետուրներ հագած, ըսին ու պնդեցին թէ չեղումները, տատանումները անցողակի էին, թէ մեր ժողովուրդին առողջ բնազդը չէր խաթարուեր, ժամանակը ամէն բան կը սրբագրէր, եւլն.։

Ժամանակին սրբագրութեան արդիւնքը նշմարելու համար 15 տարին բաւարար կը համարուի՞ ժողովուրդի մը կեանքին մէջ. նոյն «հեռատես»ները ժխտական պիտի պատասխանեն, վստահաբար, հարցումին։ Սակայն, արդէն կարելի չէ տեսնելու որ շատ մարդերու մէջ ուղիղ ճամբուն վերադարձը հետզհետէ աւելի դժուար կը դառնայ։

Ատոնցմէ է ամէնէն մնայուն վնասի, սխալի ենթակայ պատմական կոթողներու մարզը։ Քանդուած այս կարգի արժէք մը կորսուած է ընդմիշտ, սխալ կառուցուածը՝ ուրիշ կորուստ. իսկ սխալ նորոգուածը՝ մնայուն այլանդակութիւն։ Ո՛ր մէկն ալ նկատի առնուի, ներկան լեցուն է «մշակութային, արուեստասէր, ճաշակի տէր» մեր համբաւը հերքող, հեգնող տուեալներով։ Ու քիչ մը համարձակախօս օտարն ալ չի վարանիր հարցնելու թէ այսօրուանը իրա՞ւ, հարազատ շարունակութի՞ւնն է Հռիփսիմէ, Գայեանէ, Մարմաշէն կառուցանող ժողովուրդին։

Երեւանը ճարտարապետական իր պատմութենէն, դէմքէն զրկելու, աննկարագիր նոր քաղաքի մը վերածելու խելագար թափը բողոքի քանի՛ յայտարարութիւն, դիմում, նամակ չարադրել տուաւ։ Բայց հոլովոյթը ամբողջ թափով կը շարունակուի։ Վա՜յ անոնց որ յարգի նկատուած կեդրոնական թաղերուն մէջ տուն, տնակի տէր էին։ Գրեթէ բոնի արտաքսումի ենթակայ դարձան մեծով ու պզտիկով։ Բայց կարեւորը աղմներուն շահն ու «ճաշակ»ն է որոնց կրկնակի զոհն է Երեւանը այսօր։ Ժամանակը կրնա՞յ սրբագրել։

Նոյն մարզին ցաւոտ, այլ լռութեան մատնուած մէկ էջն է նորոգուած պատմական յուշարձաններուն հետ կատարուածը։ Մարդ չի գիտեր թէ ո՛վ կ'որոշէ, ինչպէս կ'որոշուին նորոգութեան ձեւը, պիտաճէն, ծրագիրը. ի՞նչ չափանիշով կը կատարուի մարդուն, նիւթին, աշխատանքի ձեւին ընտրութիւնը։ Այս մասին միակ տարփողուածը բարերարները կ'ըլլան, որոնք բնական է ո՛չ շինութեան, ո՛չ ճարտարապետութեան, ո՛չ թէքնիք կալուածներու մասնագէտ են. հետեւաբար, ո՛չ մէկ պատասխանատուութիւն կը կրեն դեղծումին, տգեղութիւններուն։

Ըսուածին մասին շատ սրտցաւ արտայայտութիւններով հանդէս եկած է վերջերս հայկական ճարտարապետութիւնը ուսումնասիրող կազմակերպութեան Երեւանի գրասենեակին նախագահը Սամուէլ Կարապետեան, «Հայոց Աշխարհ»ի (Յուլիս 14) մէջ Անահիտ Եսայեանի հարցումներուն պատասխանելով։

Արդար է ըսածը թէ խորհրդային օրով եղած նորոգութիւնները տարբեր սխալներով էին, ներկայինները տարբեր։ Կը բաւէ պահ մը մտածել ըսուածին մասին թէ «պեթոնը որն ընդամէնը 20–30 տարուայ դիմաց էր եւ այդքան տարուայ կեանք ունէր, յուշարձանների հէրն անիծեց։ Կամ՝ այդ երկաթը որ յուշարձանի մէջ էին մտցնում, առանց մտածելու հետեւանքների մասին»։ Ու եզրակացութիւնը. «Գնացէք ցանկացած յուշարձան որ խորհրդային ժամանակ վերականգնուել է հազարաւոր, տասնեակ հազարաւոր ուղղիներ ծախսելով։ Դրանք բոլորը ցրիւ եկած են, հողեվարքի մէջ, օր առաջ վերականգնման կարիք ունեն»։

Դատումը տարբեր չէ Երեւանի մասին ալ. «Այստեղ դեր է կատարում շահը, միմիայն շահը»։ Ու Ս. Կարապետեան կ'աւելցնէ թէ նոյնիսկ հապուշտեպ կերպով ճիշդ, լաւ նորոգուածները, յաճախ օտարներու կողմէ, շատ բան չեն փոխեր համայնապատկերէն. կու տայ Արովեան փողոցին վրայ խալացիներու կողմէ նորոգուած պանդոկի մը օրինակը, աւելցնելով որ անոր ճիշդ դիմացը կապոյտ ապակիներով այլանդակութիւն մը վեր խոյացած է։

Նոյն նիւթին մասին նոյն օրերուն արտայայտուած է «Առաւօտ»ի մէջ (Յուլիս 12) գլխաւոր խմբագիր Ա. Աբրահամեան. Հայաստանի զբօսաշրջական երկրի յատկանիշին մասին ստորագրած էջին մէջ կ'անդրադառնայ պատմական յուշարձաններու վայրերած անտեսումին։ Կու տայ Քոբայրի (ԺԳ. դար) օրինակը. կիտաքանդ եկեղեցին՝ «Վերջին ընթրիքը» պատկերող անզուգական և լաւ պահպանուած որմնանկարներ ունի. բայց ո՛չ որպէս հնութեան արժէքը, ոչ որմնանկարին ներկայութիւնը կոպէկ չեն արժած։ Ա. Աբրահամեան կը գրէ. «Այս մի յուշարձանը անտէրութեան է մատնուած, եւ երբ փորձեցինք մտնել մատուռներից մէկը, կենդանի շունչ գղացինք՝ պարզուեց, կովեր են»։ Առաջին էջին վրայ ալ Քոբայրէն նկարի մը քով կան հետեւեալ տողերը. «ԺԳ դարի Քոբայրի վանքի այս մատուռը գիւղացիները (ազգութեամբ հայ) վերածել են գոմի։ Ցիշեցընենք որ մենք տարբեր առիթներով բողոքում ենք միջազգային ատեաններին, դժգոհելով որ Թուրքերն «իրենց» տարածքում հայկական յուշարձանները գոմ են դարձնում»։

Շատ իրաւացի հարցում մըն ալ կ'ուղղէ Ա. Աբրահամեան. «Ինչո՞ւ ռուսաստաններում (կամ, Թէկուզ, այստեղ) փող սարքած մեր հայրենակիցները գերադասում են նոր եկեղեցիներ կառուցել, ոչ թէ վերանորոգել հները։ Ինչո՞ւ են կարծում որ դա իրենց աւելի մեծ փառք է բերում»։ Ու կը փակուի շրջանը. իրա՞ւ, Հռիփսիմէ կառուցած այն ժողովուրդին հարազատ շառաւիղնե՞րն են այսօր Երեւանի մէջ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կառուցողները։

Ա. Աբրահամեան սիրոյ պակասով կը բացատրէ խոտորումը։ Պէտք է, կ'ըսէ, սիրել, սիրել սորվեցնել նոր սերունդին. սիրել «մեր փոքր երկրի հողը, ծառերը, թփերը, ժայռերը»։

Ըսենք որ ամէնէն դժուարն է սիրելը։ Բայց անոնք որոնք կը ստանձնեն նորոգութեան գործը, պարտքը չունի՞ն գիտնալու։ Գիտնալու իրենց իբրեւ թէ «մասնագիտական» մարզը։ Ու չընելու «սիրուն, սիրուն», այլ՝ անընդունելի տգեղութիւններ։

Սխալ է որ ժամանակը կը սրբագրէ. ան շատ-շատ կը պահէ իրենց յանձնուածը, որքան որ կրնայ։ Գեղեցիկն ալ, անճոռնին ալ։ Բայց այդ պահելը որքա՜ն տարբեր է ազգայնական չեշտով ու հպարտութեամբ մեր կրկնած «պահել»էն։

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՊԱՐՈՆ ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ ԱՆՎԵՂԱՐ ՄԻԱԲԱՆԸ

Ընթացիկ տարուան ընթացքին Արամ Ա. կաթողիկոսի տնօրինութեամբ պիտի տօնակատարուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքին 75ամեակը։

Մեծ Եղեռնի պատճառով Կիլիկիայէն գաղթած Հայերու եւ մանաւանդ դպրեվանքցիներուս համար տեսչագրաւ եւ ուրախառիթ երեւոյթ է, որ երջանկայիշատակ Սահակ եւ Բաբգէն կաթողիկոսներու հիմնած Դպրեվանքը բարգաւաճ վիճակի մէջ կը շարունակէ գոյատեւել եւ արդիւնաւորել։

1930 Թուականին Կիւլէսէրեան եպիսկոպոս երբ կը հաստատէր Անթիլիասի Դպրեվանքը, նպատակադրած էր զայն վերածել բարձր կրթարանի մը, նման Կ. Պոլսոյ պատրիարքութեան Արմաշի Դպրեվանքին որմէ շրջանաւարտ եղած էր։ Անոր դիտաւորութիւնն էր Արմաշի Դպրեվանքին ընդհատուած գործը շարունակել Անթիլիասի մէջ։

Դպրեվանքին ուսումնական ծրագիրը լաւապէս տնօրինելու համար ուսուցչութեան կանչուեցան հմուտ դաստիարակ-մտաւորականներ որոնք իրենց մասնագիտութեամբ կրթեցին Ժառանգաւորացի եւ Ընծայարանի աշակերտութիւնը։

Ատոնցմէ պարոն Խորէն Գաբիկեան(*) երկար տարիներ ոչ միայն դասաւանդեց Դպրեվանքէն ներս, այլ Մայրավանքին մէջ բնակելով ստանձնեց զանազան պատասխանատու պաշտօններ (դիւանապետ, մատենադարանապետ, գաձապահ եւայլն), դառնալով կաթողիկոսարանին անվեղար միաբանը։

1959 – 1960 դպրոցական տարեշրջանին պարոն Գաբիկեան ընկերաբանութիւն եւ ազգային սահմանադրութիւն դասաւանդեց Ա. Ընծայարանի սարկաւագներուս եւ առաջին իսկ պահին խոր տպաւորութիւն ձգելով մեր վրայ։ Ան դասարան կը մտնէր նօթերը ձեռքին, սակայն օրուան նիւթին մասին կը խօսէր առանց անոնց նայելու։ Գիտակ էր նիւթին, հիմնուելով կը պատասխանէր մեր բոլոր հարցումներուն։

Այլ դասերու մեր ուսումնասիրութեանց համար երբ դիմէինք իր օժանդակութեան, ան սիրայօժար զանազան աղբիւրներ կը մատնանշէր որոնցմէ կրնայինք օգտուիլ։

Յետապային երբ մտերմացանք իրարու յաճախ սենեակ կը հրաւիրէր ու կը խօսէր ազգային հարցերու մասին։ Պարոն Գաբիկեան հետաքրքրուած էր Հայկական հարցը արեւելեան հարցին մէջ թեմայով։ Մօլի ծխող՝ այդ մասին կը գրէր ծխած սիկառէթի փաքէթին թուղթերուն վրայ, հետազօտելով գերմանական, իտալական, ֆրանսական, անգլիական եւ օսմանեան աղբիւրներ։ Ուսումնասիրութեան Ա. հատորը (1860–1880) տպուեցաւ 1962ին, Պէյրութ, իսկ Բ. հատորը (1880–1900) եւ Գ. հատորը (1900–1914) եր մնան անտիպ։

1976ին կաթողիկոսարանի տպարանէն լոյս տեսաւ "Խ. Գաբիկեան գրական մըրցանակ"ի հրատարակութեամբ՝ "Հայ Ազատագրական Շարժումներ" աշխատասիրութիւնը՝ յետ մահու։

Մեր մատենադարանապետութեան շըրջանին (1965–1970), ան տակաւին մատենադարանի բանալին ի պահ ունէր եւ ազատ ժամերուն հոն կու գար սերտելու։ Առիթով մը ցաւ յայտեց, որ մատենադարանին մամուլի ճոխ ու հազուագիւտ հաւաքածոն անխնամ վիճակի մէջ կը մընար։ Իր թելադրանքով տիրացու Յարութիւն Փալանճեանին հետ զանոնք դասաւորեցինք ու Խորէն կաթողիկոսի արտօնութեամբ կազմել տալով՝ դասաւորեցինք յատուկ պահարաններու մէջ, մեծապէս դիւրացնելով պրպտողներու աշխատանքը։

32 տարիներու (1940–1973 Յունուար 2) Մայրավանքէն ներս իր կեցութեան ընթացքին, ան ծառայեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ու իր բազմակողմանի գիտութեամբ սատարեց Դպրեվանքի բարգաւաճման։

ԲԱԲԳԷՆ ԹՕՓՃԵԱՆ

"Լոյս" (Յուլիս/Օգոստոս 2005)
Գանատա

(*) Խորէն Գաբիկեան երկար տարիներ կանոնաւոր աշխատակիցը եղած է նաեւ "Յառաջ"ի։

ՅՏԱՑԱՆՔ

ԵՂԵՌՆԻ ՅՈՒՇԵՐՍ

ՅԱԿՈԲ Ա. ՍԵՐՈԲԵԱՆ

Հրատարակութեան պատրաստեց
Անդրանիկ Տագէսեան

Պէյրութ 2005

ՕՐՈՒԱՆ ՅԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆԸ

Լոնտոնի Կուարտիըն օրաթերթը գիտնալով հանդերձ թէ Ֆրանսացիները տարիներէ ի վեր արհամարհանքով կը վերաբերին անգլեւսաքսոն տնտեսական մօտէլին, կը թելադրէ կէտ առ կէտ համեմատել երկու երկիրներուն մէջ տիրող կացութիւնը։

Առաջին կարեւոր տուեալը գործազրկութեան համեմատութեան լուրջ տարբերութիւնն է. Ֆրանսայի մէջ 10%է ան, Բրիտանիոյ մէջ՝ատոր կէսը։ Երիտասարդ ֆրանսացի գործազուրկները ընդհանուրին մէկ քառորդը կը կազմեն, Բրիտանացիներուն մէջ տասնէն մէկ երիտասարդ գործազուրկ է. ատիկա է պատճառը որ այնքան Ֆրանսացիներ կ'ուզեն աշխատելու երթալ Անգլիա։ Հոն տասը տարիէ ի վեր միջին եկամուտը տարեկան 4-4,5% աճեցած է, մինչ Ֆրանսայի մէջ 2-2,5% է։ Կը նշանակէ թէ Ֆրանսացիները այլեւս չեն հարստանար, իսկ Բրիտանացիներու կեանքի մակարդակը նշանակելի բարձրացում կ'արձանագրէ։

Բրիտանականը աշխարհի լաւագոյն մօտէլը չըլլալով հանդերձ, անտեսական աճը կը թոյլատրէ հանրային սպասարկութեան համար յատկացումներ ընելու։ Մինչդեռ ֆրանսական առողջական համակարգը սնանկութեան դուռը հասած է։ Նաեւ Բրիտանացիները աւելի փոքր համեմատութիւն մը ունին նուազագոյն աշխատավարձքով աշխատող, քան Ֆրանսացիները։

Ֆրանսայի մէջ սխալ կարծիք մը կայ Բրիտանացիներու աշխատանքի ժամերուն առընչութեամբ. առաջինները կ'երեւակայեն որ իրենց անդրմանշեան դրացիները շաբաթը 48 ժամէն աւելի կ'աշխատին։ Կան անշուշտ այդքան աշխատողներ. բայց անոնք 20%էն աւելի չեն, իսկ մնացածը շաբաթը կը փակէ 37 ժամով ինչ որ շատ մեծ տարբերութիւն չունի ֆրանսական 35 ժամէն։

Տարբերութիւններէն ետք նշուած են երկու երկիրներու նմանութիւններն ալ. կ'ըսուի թէ անոնք աւելի շատ են։ Նախ որ երկու երկիրներուն տնտեսութիւնն ու բնակչութեան թիւը համեմատական են։ Նոյնիսկ եթէ Ֆրանսա Բրիտանիոյ գրեթէ կրկին տարածութիւնը ունի, հողագործական մարզին մէջ աշխատողներու տոկոսը (5%էն նուազ) նոյնքան տկար է։ Իրարու շատ մօտ են բնակչութեան աճի համեմատութիւններն ալ. 1998էն ի վեր ան 17% եղած է Բրիտանիոյ մէջ, իսկ Ֆրանսայի՝ 13%։

Նմանութիւններով ալ չեզոքացուածը կ'ըլլայ ան որ երկու երկիրներուն տարբերութեան մեծագոյն աղբիւրը աշխատանքի շուկային կացութիւնն է։

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԵՐՃԱՆՔԻՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳԻՆԸ

Ռուսաստանի նախկին վարչապետ Մ. Կասիանովի դէմ ձեռնարկուած դատական հետապնդումը առիթ եղած է որ քաղաքականութիւն - հարստութիւն կապը իննայ լրագրողներու գրիչին տակ։ Անոնցմէ մէկը գրելով այս մասին, կ'ըսէ թէ այդ կապը այնքան ակներեւ է այլեւս որ երբ լուր տարածուած է թէ Կասիանով կասկածներ ունի նախագահ Պուտինի վարած քաղաքականութեան մասին, շատեր վստահ եղած են թէ ան մօտ ատենէն նեղութիւններ պիտի կրէ։ Եւ չեն սխալած։

Հարցը հոն է ըստ լրագրող Վոլչանովի որ այնքան ալ կարեւոր չէ Կասիանովի յանցաւոր ըլլալ կամ չըլլալը։ Եթէ ան խելօք մնար իր տեղը, կաշառակերներ հետապնդող խումբը իրմով պիտի չհետաքրքրուէր։ Նախագահ Պուտինի երկրին մէջ յաջողելու անգիր կանոնը Ս. Պետերսբուրգցիներուն, այսինքն՝ նախագահին շրջանակին հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակելն է։ Կասիանով չյարգեց կանոնը եւ Կրեմլին ատիկա չներեց իրեն։

Կասիանով ամբաստանուեցաւ հարստութեան իւրացումով. մինչդեռ, կ'ըսէ լրագրողը, այդ ամբաստանութիւնը կարելի է ուղղել գրեթէ բոլոր պաշտօնատարներուն։ Անոնք բնութեան գեղատեսիլ անկիւններուն մէջ դղեակներու, յարկաբաժիններու, արտասահմանի մէջ պանդոկներու, լիմուզիններու, առեւտրական ձեռնարկութիւններու տէր են։

Բոլոր մեծ քաղաքներուն մէջ մարդիկ կրնան տեղական ղեկավարներու հարստացումի պարագաներ թուել։ Եւ պէտք չէ կարծել որ հաշիւ կը հարցուի անոնց. ատիկա կը պատահի շատ հազուադէպօրէն։ Կը պատահի մանաւանդ երբ ենթական յանկարծ քաղաքական շահեր կը հետապնդէ։

Հետաքրքրական է կարդալ որ Կասիանովի տաչային մօտ կը բնակի Ալ. Սոլժենիցին։ Անոր հողամասը շատ աւելի փոքր է եւ տունը աւելի համեստ։ Բայց հոն կարենալ հաստատուելու համար անոր հարկ եղած է նախագահ Ելցինէն յատուկ արտօնագիր ունենալ։ Իսկ երկու շատ աւելի մեծ տաչաներ որոնք պետութեան ստացուածքն էին, կ'ըսուի թէ ծախուած են ոչինչ գումարի մը փոխարէն։ Ամէնէն տրամաբանականը կը նկատուի այն որ անոնցմէ մէկը որպէս աթոռը ազատ ձգելու փոխարժէք տրուած է Կասիանովի։ Իսկ երբ ան նկրտած է քաղաքական ասպարէզին, նուէրը ետ պահանջուած է։

Լրագրողը կը գրէ թէ ռուսական արդարութիւնը կ'արթննայ այն պարագաներուն երբ իշխանութիւնը այլեւս անօգուտ համարուած, կամ նեղացնող անձի մը հաշիւը մաքրել ուզէ։ 1999ին այս ճամբով մէկդի ձգուեցան նախագահութեան թեկնածուները։ Պրիմակով ամբաստանուեցաւ զէնքի մաքսանենգութեամբ, Լուժկով՝ շինարարական ոլորտի զեղծարարութիւններով, Ա. Ստեպաշին մութ գործերով, եւլն.։ Մթնոլորտը խաղաղեցաւ երբ նախագահական ձըգտումները մոռցուեցան. մոռցուեցան մեղքերն ալ։

Այսուհանդերձ, Կասիանով տարիներով կառավարութեան մէջ աշխատած, վարչապետութիւն ըրած մէկն է։ Տէր է կարեւոր թղթածրարներու զօրս կրնայ մէջտեղ հանել եթէ իրեն սպառնան Խոդորովսկիի բաժին հանուած ճակատագրով։ Անոր որ քարիւղի Եուկոս ընկերութեան ղեկավարն էր ու ներկայիս բանտն է, Մանաւանդ որ տնտեսական խնդիրներու տէր, ապարդիւն բարեշրջումներու բեմ երկրին մէջ կը հասուննայ ընդհանուր դժգոհութիւն մը. Կասիանովի թղթածրարը կրնայ շատերէ սպասուած կայծը ըլլալ պայթուցիկ կացութեան։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանի պարտէզին մէջ, Յուլիս 23ին նշուած են Ռումանիոյ և Պուլկարիոյ Հայոց առաջնորդ՝ Տիրայր Արք. Մարտիկեանի երրեակ յոբելեանները՝ ծննդեան 75ամեակը, վարդապետական ձեռնադրութեան յիսնամեակը եւ առաջնորդական պաշտօնի 45ամեակը։ Ճաշի ատենին, ողջոյնի խօսք արտասանած է Մեսրոպ Պատրիարք, որ նախ բացատրած է որ ի՛նչ պայմաններու մէջ Պատրիարքարանը որոշած էր որ Պոլսոյ մէջ եւս նշուին Տիրայր Արք.ի յոբելեանները ու խօսքի ատենին մեծարեալին նուիրած է Ասա մը։ Խօսք առած է Մարմարայի խմբագրապետը՝ Ռ. Հատտէճեան, որ դիտել տուած է թէ Տիրայր Արք. ուր որ գացած է շէնցուցած է, բացատրելով թէ հայերէնի մէջ, շէնցնել բառը ունի երկու իմաստ, նախ՝ գուարթութիւն ստեղծել, ապա, որոշ իրադարձութեամբ մը շարժել հանրութիւնը, բարձրացնել հանրութեան կորովն ու տրամադրութիւնները։ Ռ. Հատտէճեանի համար, երեք յոբելեաններուն ամէնէն կարեւորը երրորդն է, այսինքն առաջնորդութեան 45ամեակը։ Խօսք առած է Հայաստանի Ռումանիոյ դեսպանը՝ Եղիշէ Սարգսեան, որ նախ իր ուրախութիւնը յայտնած է որ երկրորդ անգամ ըլլալով Պոլիս կը գտնուի, ապա անդրադարձած է Տիրայր Արք.ի տարած գործունէութեան ու անոր նուիրած է յուշանուէր մը։ Շնորհակալութեան իր խօսքը արտասանած է Տիրայր Արք., որ իր ելոյթի վերջաւորութեան զուարթ մանրավէպեր պատմած է։

ՊՈԼՍՈՅ Կղզիներու փառատօնը Յուլիս 24ին իր ատենին հասած է Մարալ պարախումբի ելոյթով։ Նաւամատոյցին դիմաց է, հրապարակին վրայ որ պարախումբը տուած է իր ներկայացումը։ Փառատօնին կազմակերպիչը եղած է Յովսէփ Խօզաճառ։ Ներկայ եղած է նաեւ Մեսրոպ Պատրիարք։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՍԻՈՆ
Պաշտօնաթերթ
Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան
Թիւ 4 - 5 - 6
(Ապրիլ - Մայիս - Յունիս 2005)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Կարաւանին պետը կը մօտենայ ոստիկանը եւ հրաման կ'ընէ որ ամէնքը ճամբան շարունակեն։ Քիչ մը անդին ուրիշ քանի մը ոստիկան կրկին կը փորձեն հայ տղաքը վար առնել ջորիներուն վրայէն եւ գերման պետը նորէն կը ծեծէ ոստիկանները եւ կարաւանը ճամբան կը շարունակէ։

Եղելութիւնը բնականաբար անմիջապէս կ'իմացուի եւ սէր քոմիսէրը խուկոյն կը փութայ մեր մօտ։

— Պէտք է որ այդ տղաքը, որոնք առանց արտօնութեան մեկնած են, ետ դառնան, կ'ըսէ Պ. Խտվալին։

— Ջորիները առանձին չեն կրնար երթալ, կ'առարկէ գերման հրամանատարը, հետեւաբար տղաքը չեմ կրնար ետ դարձնել։

— Ես ստիպուած եմ խուկոյն հեռագրել Սալքա որպէսզի կարաւանը հոն հասնելուն տղաքը ձերբակալուին ու ետ ղըրկուին, կը պատասխանէ Սէր քոմիսէրը։

— Եթէ այդպիսի բան մը ընէք, ես ալ տարբեր միջոցներու պիտի դիմեմ։

— Ես պարզապէս միւթէսարըֆին հրամանն է որ կը գործադրեմ։

— Ըրէ՛ք ինչ որ կ'ուզէք, մենք ալ մեր գիտցածը կ'ընենք։

Քոմիսէրը երթալէն ետքը, հրամանատարը անմիջապէս միւթէսարըֆին գնաց։ Բնականաբար կ'ընկերանայի իրեն։

— Դո՞ւք տուիք հրամանը որպէսզի այսօրուան կարաւանին ընկերացող հայ տղաքը Սալքայի մէջ ձերբակալուին եւ ետ դարձուին, հարցուց Պ. Խտվալ։

— Այո՛, պատասխանեց միւթէսարըֆը, ես տուի այդ հրամանը։

— Ինչո՞ւ համար։

— Որովհետեւ ներքին գործերու նախարարութեան հրամանով խստիւ արգիլուած է Տէր Զօր գտնուող Հայերուն՝ այս սանճաքէն դուրս ելլելը։

— Բայց կառապանները քանի անգամ գացին եկան Հալէպ։

— Ատիկա բացառիկ շնորհ մըն էր որ ըրի, ասկէ զատ անոնք վէսիքա ունէին եւ եթէ Հալէպի մէջ փախչին՝ դուք պատասխանատու էք։

— Նոյն պատասխանատուութիւնը կ'ստանձնենք նաեւ այդ հայ տղոց համար։

— Ո՛չ, տղոց թոյլ չեմ կրար տալ, անոնք աւելի դիւրաւ կրնան փախչիլ։

— Հալէպէն շատ անգամ հայ կառապաններ եւ ձիապաններ որոնք մեր ծառայութեան մէջ կը գտնուին, ազատօրէն կրնան երթալ ուրիշ նահանգներ, դիտել տուաւ հրամանատարը։

— Կարելի է. բայց Տէր Զօր տարբեր է կրկնեց միւթէսարըֆը, հոս եկող Հայը ո՛ւ անգամ մըն ալ ոտքը դուրս չի կրնար դնել։

Եւ իբրեւ փաստ իր ըսածին, միւթէսարըֆը պատմեց թէ վերջերս Ճէմալ փաշայէն հրաման եկած էր մեկնումի արտօնութիւն տալու Հայու մը։

— Այդ հրամանը չգործադրեցի, ըսաւ, մինչեւ որ ուղղակի ներքին գործերու նախարարութենէն երկրորդ հրաման մը եկաւ։

Եւ ինծի դառնալով աւելցուց.

— Այսօր եթէ Ճէմալ փաշա հրաման ընէ քեզ Հալէպ ղրկելու՝ այդ հրամանը չեմ գործադրեր.

Գերման մէնզիլի հրամանատարը մեկնեցաւ եւ եղելութիւնը խուկոյն հեռագրեց Հալէպ։

Բայց ի զո՛ւր։ Սալքա հասնելուն տղաքը կը ձերբակալուին, կը բանտարկուին եւ յետոյ ճամբայ կը հանուին դէպի Տէր Զօր ուր կը հասնին ողորմելի եւ ուժասպառ վիճակի մէջ, որովհետեւ ամբողջ երկու օր զիրենք վազցուցած էին ժանտարմաներու ձիերուն ետեւէն։

Հազիւ թէ խեղճերը Տէր Զօր կը հասնին, կրկին բանտ կը նետուին եւ հազիւ Պ. Խտվալի ազդու դիմումներուն վրայ կարելի կ'ըլլայ զիրենք ազատել։

Պ. Խտվալի եւ իր կնոջ հետ Հալէպէն եկած էր Տէօրթ Եօլցի տարագիր օրիորդ մը Ովսաննա Պալեան անունով որ իրենց տան մատակարարուհին էր եւ հարիւրապետին ու իր կնոջ բացարձակ վստահութիւնը կը գրաւէր, այնպէս որ տանը ամբողջ կառավարութիւնը իրեն յանձնած էին, նոյնիսկ գնումները։ Հարիւրապետին քով կար նաեւ հայ զինուոր մը, Պօղոս անուն, իբրեւ դռնապան։

Օր մը Ովսաննա եւ Պօղոս զանազան գնումներ ընելու համար կամուրջէն անդին գտնուած ագարակ մը կ'երթան։ Կամուրջին պահապան ոստիկանները վէսիքա կը պահանջեն Ովսաննայէն։

Պօղոս կը բացատրէ թէ Ովսաննա գերման մէնզիլի հրամանատարին ծառայութեան մէջ կը գտնուի, հետեւաբար վէսիքայի պէտք չունի։

Ոստիկանները ո՛չ թէ միայն տեղի չեն տար, այլ կը սկսին ծանր նախատինքներ տեղալ Ովսաննային եւ նոյնիսկ կը սպառնան ծեծելու։

Աղջիկը կը վերադառնայ տուն եւ եղածը կը պատմէ հրամանատարին կնոջ որ խուկոյն զայն կը հաղորդէ ամուսնոյն։

Պ. Խտվալ անմիջապէս Պօղոսը եւ Ովսաննան բերել կու տայ մէնզիլ եւ ինծի կը պատուիրէ որ դէպքին մասին իրենց վկայութիւնը առնեմ գրաւոր կերպով։

Յետոյ, խուկոյն ամենախիստ բողոք մը կը գրէ միւթէսարըֆին ուղղուած եւ իրողութիւնը պատմելէ ետքը երկու ոստիկաններուն պատժուիլը կը պահանջէ։

Հետեւեալ օրը յանցաւորները պաշտօնանկ կ'ըլլան, հակառակ Սէր քոմիսէրին ընդդիմութեան՝ որ կը պնդէր թէ Ովսաննան նախատած էր ոստիկանները։

(Շար. 109)

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել

ՄԱՐԻ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ Սեփերեան,
1910 Եոզկաթ, Ապրիլեան սերունդէ
վերապրող)

մահը որ պատահած է Օգոստոս 5ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին, Օգոստոս 10ին։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.- Տոքթ. Փասքալ Ճապուրեան 250 Եւրօ։

ՓԱՐԻԶ.- Սօնա եւ Պիէռ Պետրոսեան 100 Եւրօ։

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Ալիս Մոմճեան 100 Եւրօ։

ՓԱՐԻԶ.- Թէրզեան ապահովութեան հաստատութիւն 100 Եւրօ։

ՍԷՆ-ՍԻՐ-ՍԻՒՌ-ՄԷՌ.- Պ. Աբրահամ-կէս Թէճիրեան 100 Եւրօ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Վահրամ Ճարայեան 80 Եւրօ։

ՌՈՆԻ.- Ս. Գասպարեան 30 Եւրօ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տուրսունեան 25 Եւրօ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Սուրէն Սարգիսեան շնորհաւորելով "Յառաջ"ի 80ամեակը երկու բաժանորդագրութիւն (1.000 Եւրօ) կը նուիրէ այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Հրաչ Սարգիսի (Լոս - Անճելըս) եւ Տէր եւ Տիկին Միշէլ Մինասեանի (Պեվըրլի Հիլս)։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- վրէժ Ելքովանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները «Յառաջ»ին. - Սօնիա եւ Րաֆֆի Փիլիկեան, Տէր եւ Տիկին Հրայր Փիլիկեան, Տիկին Ժընըվիեւ Փիլիկեան եւ Թիսըրան Տըլաքուա ընտանիքները 100ական Եւրօ։

RENTREE SCOLAIRE

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :
mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :

— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :

— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,

— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,

— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION!
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'**Orchestre SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange,
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :
Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

L'ESPOIR POUR L'ARMENIE
Association humanitaire
organise un

Voyage en Arménie et au Karabagh

DU 22 SEPTEMBRE AU 3 OCTOBRE

Responsable du voyage : Boros HALADJIAN
8 avenue Salvador Allende — 69100 VILLEURBANNE
Tél. : 04 78 89 28 07— Fax : 04 72 82 09 70

- **Prix :** 1300 Euros pour 12 jours.
- **Le Prix comprend:** Le transport aérien, Paris-Erevan A/R, sur vol régulier, les transferts aéroport-hôtel-aéroport, les trajets intérieurs en autocar, l'assistance d'un accompagnateur, un guide francophone, hébergement à l'hôtel: 3 étoiles, sur la base d'une chambre double, la pension complète du premier au dernier jour sauf un dîner, les visites, excursions et animations mentionnées au programme.
- **Le prix ne comprend pas :** Les frais de visa pour l'Arménie 30 Euros et le Karabagh 25 Euros à ce jour, les taxes d'aéroport de Paris et de sortie à Erevan environ 70 Euros à ce jour, les boissons et les dépenses d'ordre personnel, les pourboires, le spectacle à l'opéra, le supplément chambre individuelle.
- **Formalités :** Passeport en cours de validité et visa.
- **Santé :** Aucune vaccination n'est obligatoire. Prévoir des médicaments de base.
- **Climat :** Chaud dans la journée, plus frais dans la soirée.
- **Monnaie :** La monnaie locale est le dram, 1 Euro = 650 drams au cours d'aujourd'hui.
- **Décalage horaire :** En été + 3 heures.
- **Heures de vol :** Environ 5 heures.
- **Courant électrique :** 220 volts à l'hôtel, prises à la française.

Pour tous renseinements s'adresser à :
Boros HALADJIAN : ☎ 04 78 89 28 07

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 24
MERCREDI
24 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.262 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.262

ՊՈԼԻՍ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԻ

Պոլսոյ Պողազիչի Համալսարանին կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթով գիտաժողով մը կազմակերպուած էր Մայիս 25-27, «Օսմանցի Հայերը կայսրութեան անկումի շրջանին. գիտական պատասխանատուութիւն ու ժողովրդավարական հարցեր» խորագրով: Ձեռնարկը բուռն քննադատութեան ու հակազդեցութիւններու թիրախ եղած էր յատկապէս Արդարութեան Նախարար Ճ. Չիչէքի ու որոշ ակադեմական դէմքերու կողմէ:

Ներկայիս Թրքական աղբիւրներ կը տեղեկացնեն թէ որոշուած է չորս ամսուան յապաղումով վերակազմակերպել գիտաժողովը: Երկու օրուան ընթացքին 12 նիստ տեղի պիտի ունենայ մօտ 40 մասնակիցներու ելոյթներով: Նիստերուն խորագիրներն են. «Տարագրութիւն եւ կոտորած», «Ողբերգութեան եւ փրկութեան պատումներ», «Յուշեր եւ վկայութիւններ», «Աշխարհին գիտցածը Թուրքիոյ չգիտցածը»:

Համալսարանին տեսչութիւնը նկատի առած մայիսեան նախընթացը, Պատրաստութեան յանձնախումբին արգիլած է գիտաժողովին մասին հրապարակաւ արտայայտուիլ:

Այսուհանդերձ, Թուրք մամուլը արդէն արձագանգ կ'ըլլայ թէր ու դէմ կարծիքներու: Առաջիններուն տէրերը Թուրքիայէն ակադեմական ազատութեան տէր երկրի մը պատկերը տալու համար կարեւոր կը նկատեն գիտաժողովը. իսկ դէմ արտայայտուողները կը շեշտեն թէ ծրագիրը միակողմանի է, կեդրոնացումը միայն պիտի ըլլայ Թրքական պաշտօնական թեզին հերքումին վրայ: Ու ատիկա չհաշուրծելի աւիթ պիտի ըլլայ արտասահմանի քաղաքական շրջանակներուն:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՆԱՁԵՒԸ ԿԱՇԱՌՔՈ՞Վ ԽՈՉԸՆԴՈՏՈՒԱԾ

Ամերիկեան ամսաթերթ մը Վենիթի Ֆէր Օգոստոսի թիւին մէջ գրած է թէ Թուրք պաշտօնատարներ հազարաւոր տոլարներ տուած են ԱՄՆ-ու Գոնկրէսի բանբեր Տէնիս Հէսթըրթին որպէսզի ան խոչընդոտէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւին ընթացքը: Եղելութիւնը յայտնուած է խօսակցութիւններու գաղտնի արձանագրութիւններուն հրապարակումով: Յօդուածագիրը տեղեակ դարձած է որ Հէսթըրթի տրուած կաշառքը կազմակերպուած է քանի մը հարիւր տոլարի չէքերով, քանի որ Դաշնակցային ընտրական յանձնախումբին օրէնքով 200 տոլարէն պակաս նուիրատուութիւնները չեն արձանագրուիր հրապարակային փաստաթուղթերու մէջ:

Հէսթըրթ նախ 2000ին յայտարարած է թէ նեցուկ կը կանգնի Ցեղասպանութեան բանաձեւին, սիրաշահելու համար իր շրջանի՝ Իլինոյի Հայութիւնը: Յետոյ, Հոկտեմբերին բանաձեւին քուէարկութենէն քանի մը վայրկեան առաջ ջնջած է անոր քննարկումը. պատճառը նախագահ Գլինթընէն ստացած նամակն է ուր ըսուած է թէ բանաձեւը պիտի վնասէ ամերիկեան շահերուն:

Յօդուածին մէջ կայ տեղեկութիւնն ալ թէ բանաձեւին յետս կոչումը առնուազն 500 հազար տոլար արժած է:

Գոնկրէսի աշխատանքներուն հետեւող Գոնկրէս Ուաչ կազմակերպութիւնն ալ վերջերս հրատարակած է տեղեկագիր մը ուր 12 էջ տրամադրուած է լոպիական գործունէութեան «Լիվինկսթըն Կրուփին». ան կը գործէ ի նպաստ Թուրքիոյ եւ մեծ աշխատանք տարած է Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւը չէզոքացնելու նպատակով: Այդ աշխատանքին փոխարէն ալ ինը միլիոն տոլար ստացած է Թրքական կառավարութենէն:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ՄԷՋ ԺԽՏՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՈՎ ՓՈՂՈՑ ՈՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Անգարայի քաղաքապետական խորհուրդը որոշած է Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթին մէջ պետական ժխտողականութեան գլխաւոր բանբեր Ե. Հալաչօղլուի անունը տալ մայրաքաղաքի փողոցներէն մէկուն, ատով վարձատրելու համար Թուրք պատմութեան հիմնարկին ներկայի այս նախագահին հաւատարմութիւնը:

Լուարի երեսփոխան եւ Ազգ. Ժողովի Ֆրանսա - Հայաստան բարեկամութեան խումբին նախագահ Ֆ. Ռոշպլուան, Ալփ-Մարիթիմի երեսփոխան Ռ. Սալ եւ Իւ. Տէ. Էմ.ի քաղաքական բիւրոյի անդամ Ա. Կէօվճեան խստիւ դատապարտած են Անգարայի այս որոշումը. «Ի՛նչ հակասութիւն երկրի մը մէջ որ թեկնածու է Եւրոպական Միութեան եւ որ պարտի յարգել ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւունքներու եւ յատկապէս յիշողութեան կանոնները» կ'ըսուի անոնց հրապարակած յայտարարութեան մէջ:

Կայ անշուշտ այն պարագան ալ որ տրամաբանակա՞ն է ապրող անձի մը անունը տալ փողոցի մը. բայց ակներեւօրէն տրամաբանութիւնն ալ վերջին դիծի վրայ կը մնայ երբ հարցը կը վերաբերի «պատմելու անձ մը որ բացաբար կ'ընդդիմանայ հայկական ամբաստանութիւններուն ու իր այդ ընթացքով Եւրոպայի մէկէ աւելի երկիրներուն մէջ հակազդեցութիւններու թիրախ եղած է», ինչպէս կ'ըսուի Անգարայի որոշումով:

Ֆ. Ռոշպլուան, Ռ. Սալ եւ Ա. Կէօվճեան անընդունելի կը նկատեն նման յատկապէս պաշտօնական մօտեցումներ, անոնց դէմ լռութիւնը սպառնալիք համարելով եւրոպական արժէքներուն. նոյնպէս, անբաղձալի գտնելով նման կեցուածքի տէր երկրի մը հետ բանակցութեան նստելու հեռանկարը:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ «ԿԱՐԾԵՑԵԱԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ» ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ-ԹՈՒՐՔԻԱ ՍԵՐՏ ԿԱՊԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Իսրայէլի Անգարայի դեսպանը Փ. Ավիվի Հիւրրիյէթի (Օգոս. 19) տուած հարցազրոյցով խօսած է Իրաքի քաղաքական զարգացումներուն, քրտական պետութեան մը կազմութեան, Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթերուն առընչութեամբ իր երկրին ու Թուրքիոյ աւելի քան սերտ, միասնական կեցուածքին մասին:

Ամէն նախադասութեան կրկնելով Թուրքիոյ շահուն հակասող ամէն քայլէ ետ կենալու իրենց սկզբունքը, դեսպանը ըսած է թէ դէմ են Հիւսիսային Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը կազմութեան. նման պարագայի Իրաքի միջին մասն ալ կը վերածուի շիի պետութեան մը որ իրենց համար անընդունելի է: Թուրքիա եւ Իսրայէլ շրջանին մաս կը կազմեն եւ կը ձգտին կայունութեան: Իրենց նպատակն է միացեալ, արեւմտամէտ եւ ժողովրդավար Իրաք մը:

Ինչ կը վերաբերի Հայկական Հարցին, դեսպանը ըսած է. «Սխալ է նմանութիւններ տեսնել կարծեցեալ ցեղասպանութեան ու Հրեաներու ողջակէզին միջեւ: Հրէական ժողովուրդ մը հիմնովին բնաջնջելու քաղաքական որոշումի հետեւանք էր: Մեծ յարգանք ունիմ թուրք կառավարութեան եւ Թուրքերու Հայկական Հարցին առընչուած որոշումներուն նկատմամբ: Կը հաւատանք որ նիւթին լուսաբանումը կապուած է ոչ թէ քաղաքական դէմքերու, այլ պատմաբաններու վճարկումին: Թուրքիա արդէն բացած է իր դիւանները, ինչ որ շատ կարեւոր է»:

Աւելորդ է ըսել որ Իսրայէլ տակաւին կողմնակից է Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան: Միասնութիւնը այն աստիճանին է որ «Հոն ուր Իսրայէլի դեսպան մը կը գործէ, Թուրքիոյ ծառայող երկու դեսպան կայ. թուրք դեսպանն ու Իսրայէլի դեսպանը», ինչպէս ըսած է Ավիվի:

ԿԻՐԳԻԶՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՑԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒԵՑԱՒ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՆՔ ՄԸ

Կիրգիզստանի Իսիկ-Կուլ լիճի ափին, Կիրգիզստանի սլաւոնական համալսարաններու հնէաբաններու խումբը երեւան հանած է միջնադարեան հայկական վանք մը: Հնէաբաններու խումբի ղեկավար Ալեքսանդր Կամիշեւ Իթար-Թասս գործակալութեան թղթակցին հետ հարցազրոյց մը ունենալով, ըսած է հետեւեալը. «Մենք վաղուց լսած էինք "կատալոնեան քարտէս"ի մասին, զոր կազմած էին Վենետիկի այն վաճառականները, որոնք Մետաքսի ճամբայէն կ'ուղեւորուէին: Այդ քարտէսի վրայ նշուած է որ Իսիկ-Կուլի ափին կայ հայկական վանք մը, որու պատերուն տակ թաղուած են Մատթէոս Առաքեալի աճիւնները»:

Ալեքսանդր Կամիշեւի խօսքերով, լեռներու մէջ գտնուող վանքը կառուցուած է մօտաւորապէս ԺԴ. դարուն եւ ունի 30 խուցեր: «Մենք կը կարծէինք որ վանքը ունի երեք մակարդակ, սակայն ստորին երկու մասերը կը գտնուէին հողին տակ: Միջնադարեան Հայաստանի մէջ վանքերը այդ ձեւով կը կառուցուէին», ըսած է ան, նշելով որ «կատալոնեան քարտէսը» ճիշդ է եւ իրենք պիտի յաջողին յայտնաբերել Մատթէոս Առաքեալի աճիւնները:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԱԶՐԲԵՋԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՂԱՐԱԲԱՂԸ

Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը Օգոստոս 19 թուակիր յայտարարութեամբ մը հակազդած է Ազրբեջանի Նոյեմբեր 6ի խորհրդարանական ընտրութեան նիւթով Բաքուէն կատարուած դիմումին: Այդ դիմումին մէջ Ազրբեջանի կեդրոնական ընտրական յանձնախումբը մասնակցութեան հրաւէր ուղղած է ԼՂՀ քաղաքացիներուն: Ստեփանակերտ կատարուածը կը նկատէ «կոպիտ միջամտութիւն ինքնիշխան ԼՂՀ ներքին գործերին»: Կ'աւելցնէ թէ Ազրբեջան ո՛չ իրաւաբանական, ոչ ալ մանաւանդ բարոյական իրաւունքը ունի Ղարաբաղցիները այդ ընտրութեան մասնակցելու հրաւիրելու: Յիշեցնելով ազրբեջանական կողմին, որ Լեռնային Ղարաբաղը 20 տարիէ ի վեր որեւէ իրաւաքաղաքական կապ չունի իրեն հետ, յայտարարութիւնը կը հրաւիրէ ձեռնպահ մնալ անհիմն եւ բացայայտ ամբոխավարական կոչերէ, որոնք կը մոլորեցնեն համաշխարհային հանրային կարծիքը:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ ՓԱԿՈՒԱԾ Է

Օգոստոս 22ին աւարտած է Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանին մէջ ամիս մը առաջ սկսած Սփիւռքի ուսուցիչներուն վերապատրաստումի դասընթացքը: Ան հովանաւորուած էր Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն: Բաժանումի հանդիսաւոր պահուն Գիտութեան եւ Կրթութեան նախարար Ս. Երիցեան սրտի խօսք արտասանած է «աշխարհի ամէնէն երջանիկներէն» նկատելով մասնակցները որոնք շուրջ ամիս մը հիւրասիրուած են Մայր Աթոռի մէջ: Ան անդրադարձած է նաեւ քանի մը նոր ծրագիրներու որոնք յառաջիկային նոյնպէս Գարեգին Բ.ի հովանաւորութեամբ կիրարկութեան կը դրուին:

ԱԶՐԲԵՋԱՆՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը հաստատած է իրենց կողմէ Օգոստոսի սկիզբը ազրբեջանցի զինուորի մը ձերբակալութեան լուրը: Ան կը կոչուի Ռամիլ Խուդաւերտիեւ, 23 տարեկան է, արգելափակուած է Երեւանի մէջ: Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէն այցելած է իրեն եւ տեղեկացուցած թէ Հայաստանէն անմիջապէս լուր տրուած է իրենց զինուորի մը ձերբակալութեան մասին:

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ԱՒԱՐՏԱԾ Է ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԵԱՆ Բ. ՓՈՒԼԸ

«Կիլիկիա» նաւը Օգոստոս 19ին յաջողութեամբ աւարտած է «Նաւարկութիւն եօթը ծովերով» մկրտուած ճամբորդութեան Բ. փուլը, հասնելով բրիտանական Փորցմութ նաւահանգիստը: Այդ առթիւ նախագահներ Ռ. Քոչարեան եւ Ա. Ղուկասեան, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան եւ Երեւանի քաղաքապետ Ե. Զախարեան շնորհաւորական ուղերձներ յղած են նաւապետ Կարէն Բալայեանին ու ամբողջ անձնակազմին: Անոնք ուրախութիւն, հպարտութիւն արտայայտած են ու նեցուկ կանգնած յաջորդ ուղեւորութիւններուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «Սմբատ Համալսարանի» նախօրեակին (Օ-

(Շար.ը Դ. էջ)

Ի՞ՆՉ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍԵՂԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Ղարաբաղեան հակամարտութեան լուծումի բանակցութիւնները վերջին շրջանին նորութիւններու շունչ մը կրեցին: Տարիներէ ի վեր գրեթէ անփոփոխ կրկնուող ոչինչ ըսող լրատուութիւնը որ կը յաջորդէր Մինսկի խումբի նախագահներուն շրջան այցերուն, կամ Հայ ու Ադրբեջանցիներու հետ հանդիպումներուն, համեմատաբար նոր տարրերու տեղ տուաւ: Մինչ այդ լրատուութեամբ կը կը յայտնուէր թէ Մինսկի նախագահներուն եւ Հայաստանի, կամ Ադրբեջանի նախագահին, արտաքին գործերու նախարարին հետ տեսակցութեան նիւթ եղած են «կնճիռին փոխադարձ զիջումներու հիման խաղաղօրէն լուծումի լակրումքը», այդ լուծումին տարբերակները, եւլն., նոր նոր սկսաւ խօսուիլ քիչ մը աւելի շօշափելի բաներու մասին. սեղան բերուած էին հայկական զինեալ ուժերու հակակշռին տակ գտնուող ադրբեջանական հողերը ազատ արձակելու, Ղարաբաղի մէջ կարգավիճակ որոշելու հանրաքուէ մը կազմակերպելու նիւթերը: Ճիշդ է որ շատ անորոշ թմոյթով էին ըսուածները. քիչ մը այն տպաւորութիւնը կար որ բանակցութիւն վարողները իրենք ալ ձանձրացած են միակերպ ընթացքէն եւ ուզած են փոփոխութեան հով մը փչել տալ:

Ծանօթ է որ այդքանը անգամ մերժումի անմիջական հակազդեցութեան մղեց Բաքուն: Երկու ըսուածներէն մէկը աւանդական յանկերգն էր թէ Ղարաբաղը անդառնալիօրէն ադրբեջանական հող էր, եւլն., իսկ երկրորդը՝ թէ խաղաղ լուծումի բնական նախընտրութեամբ հանդերձ, Ադրբեջան յարմար գտած ժամուն «իր» հողը ետ առնելու միջոցներուն տէր էր: Իսկ հանրաքուէի նիւթը ընկալուեցաւ բոլորովին այլ տարբերակով. ըսուեցաւ թէ Բաքու ալ համաձայն կ'ըլլայ անոր, այն պայմանով որ նախ Ղարաբաղցի գաղթական ադրբեջանցիները վերադառնան հոն: Շատ յստակ է ակնարկութիւնը որ հանրաքուէով ներկայացած փրկարար օղակը կրակէ շապիկի վերածելու նպատակը կը հետապնդէ: Անկէ զատ, Բաքու որ առաջին օրէն գիտցած է յաջողութեամբ շահարկել ադրբեջանցի գաղթականները որպէս քաղաքական գրաւարկ, առիթը չէր փախցուցած անգամ մը եւս յիշեցնելու անոնց մասին: Եւ անշուշտ կարելի չէր յուսալ բանակցութիւններու չէզոք կողմերէն որ ատոր հակադրէին, կամ գոնէ ակնարկութիւն մը ընէին Ղարաբաղի իրենց գիւղերուն ադրբեջանական պաշարումէն, Թալանէն խոյս տուած հայերու բազմութիւններուն օրերով, շաբաթներով Երեւանի հանրային պարտէզներուն, մայթերուն վրայ ապրած անմարդկային կեանքը:

Բանակցութիւններու վերջին փուլերով արձագանգ գտած «նորութիւն»ներուն մասին «Հայոց աշխարհ»ը (Յուլիս 14) զրոյցի հրաւիրած էր «Արցախ» հայրենակցական միութեան նախագահ, երեսփոխան Համլէթ Յարութիւնեանը: Պարզ է որ հայկական շրջանակէն դուրս ան քաղաքական դէմքի յատկանիշ ունեցող մէկը չէ, բայց իր դատումը, կեցուածքը կրնայ նկատի առնուիլ որպէս ղարաբաղցիներու ընկալում: Գաղափար մը տալու թէ անոնք ի՛նչպէս պիտի հակազդեն երբ թէականները, հեռանկարները վերածուին օրուան շօշափելի իրականութեան:

Լիլիթ Պօղոսեան բանակցութիւններու նորագոյն փուլին յայտնուած մէկ-երկու թեմայի մասին հարցումներ ուղղած է անոր: Ուզած է նախ գիտնալ որ գրաւուած շրջանները պարպելու եւ հանրաքուէ կազմակերպելու հեռանկարը կրնա՞յ տեւական խաղաղութեան հիմ ըլլալ: Հ. Յարութիւնեան «պատերազմի երկարատեւ գործողութեան ական» կ'որակէ Ադրբեջանցիներուն առաջարկած խաղաղութիւնը: Ինք ալ շատ ուրիշներու նման կ'ըսէ թէ մնայուն խաղաղութեան առաջին երաշխիքը եւ Ղարաբաղի ժողովուրդին ֆիզիքական ապահովութեան գրաւականը կարգավիճակն է: Զիջումի անհրաժեշտութիւնը մերժելի չըլլալով հանդերձ, ղարաբաղցիներն են անոր սահմաններուն լաւատեղեակը. անո՛նք գիտեն թէ ինչ բան կրնայ զիջումի նիւթ ըլլալ, որպէսզի թէ՛ կարգավիճակը պահպանուի, թէ՛ ամբողջական ապահովութիւնը երաշխաւորուի:

Յետոյ ան նիւթը կ'առնչէ Հայաստանի հետ միացումի հեռանկարին: Մեկնելով այն հաստատումէն թէ Ղարաբաղը անկարելի է որ բանակցութեան կողմ ճանչցուի, կ'ըսէ թէ ինք ապագան կը տեսնէ այդ միացումին ձեւով: Այսօր ամբողջ աշխարհը գիտէ թէ որպէս չճանչցուած պետութիւն, Ղարաբաղը միջազգային կառոյցներուն մէջ տեղ չունի, չէ ներկայացուած: Անոր շահերը կը պաշտպանէ Հայաստանը. ուստի ամէնէն բնականն է երկուքին միացումը:

Ինչ կը վերաբերի բանակցութիւններուն կողմ ըլլալու ճանաչումին, հասկնալի է որ այդ փափաքը կայ, բայց «ցանկութիւնը մի բան է, իրականութիւնը՝ մէկ այլ բան»: Ադրբեջան շատ լաւ գիտէ որ նման քայլ առնելու պահուն ընդունած, ճանչցած կ'ըլլայ Ղարաբաղը որպէս պետութիւն: Այդ առումով կը յիշէ 1988ի միջադէպ մը. այդ թուականին ղարաբաղցիները գացած են «Ադրբեջանի դուռը», «ընկեր Վէզիրով»ին, ըսելու որ իրենք Հայ են եւ կ'ուզեն Հայաստանի հետ ապրիլ. եւ քանի պերեստրոյկայի շրջան է, ժամանակն է պատմական անարդարութիւնը սրբագրելու: Վէզիրովի պատասխանը կ'ըլլայ. «Հողը արիւնով կը նուաճեն»: «Մենք չգիտէինք, Վէզիրովը բացեց մեր աչքերը» կ'ըսէ Հ. Յարութիւնեան: Այսօր այդ սկզբունքով Ղարաբաղի Հայն ալ իր արիւնով նուաճած է իր անկախութիւնը. ուրեմն «հիմա ինչի՞ մասին է խօսքը»: Բայց հարցը հոն է որ Ադրբեջանի նախագահը որ ինքզինք եւրոպական արժէքներու տէր անձնաւորութիւն կը նկատէ, Ստրասպուրկի մէջ մէ՛կ բան կ'ըսէ, կ'երթայ Բաքու «դառնում սովորական խաշնարած ցեղի առաջնորդ»:

Լուծումի բանակցութիւններու ամէն սեղանի Ադրբեջանի բանբերներուն կրկնած ու կրկնած «գաղթականներու վերադարձ»ի հարցը «համանախագահների առաջարկների ամենաանիրագործելի կէտը» կը նկատէ Հ. Յարութիւնեան: Կը բացատրէ թէ երկու ժողովուրդները - Հայն ու Ադրբեջանցին – գաղափարախօսութեամբ, հոգեբանութեամբ, քաղաքակրթութեամբ ամբողջովին տարբեր են: Համեմատականը հիմնուած է մարդ մորթելու կարողութեան վրայ. «Հայը էդ հոգեբանութեան կրողը չէ»: Մինչդեռ Ազերին «քանի դեռ մոլլան չի հրամայել, կարող է Հայի կողքին իր համար ապրել: Բայց բաւական է՝ Բաքուից մի հրաման գայ, եւ նոյն Խոջալու վերադարձած ադրբեջանցին դանակը վերցնելու է՝ կողքի Հային սպանելու»:

Հ. Յարութիւնեան հարց կու տայ տակաւին թէ «Դուք կարող էք, չէ՞, ձեր ադրբեջանցի գործընկերոջը հրաւիրել Երեւան, ճաշարան տանել, պատիւ տալ, ու մէկը չի ասի՝ աչքիդ վերեւը յօնք կայ: Իսկ ահա, Բաքուի իմ ադրբեջանցի բարեկամը, որի հետ սովորել եմ, չի կարող ինձ Բաքու հրաւիրել: ...Ի՞նչ փախստականների վերադարձի մասին է խօսքը, երբ ադրբեջանցի պաշտօնեան յայտարարում է թէ Հայաստանի պատուիրակութեան անդամը իրաւունք չունի Բաքու ոտք դնելու, կը մորթեն. երբ այդ երկրի հետ նոյնիսկ պետական մակարդակով չենք կարողանում շփուել»:

Կարդալով նման արդար մտահոգութիւններ, մարդ երբեմն կը համակուի այն վախով որ արդեօք Երեւանի ու Բաքուի հետ տարուած բանակցութիւններ երբ կողմերէն ընդունելի ձեւի մը յանգին, պիտի չբախի՞ն Ղարաբաղցիներու մերժումին: Ի վերջոյ, Ադրբեջանի քաղաքացիի անցեալը անոնց կը պատկանի, ինչպէս անոնց հետ համակեցութեան փորձառութիւնը: Այդ անցեալին ու փորձառութեան հետ նուազագոյն առընչութեամբ լուծումի տարբերակ մը կրնայ ընդունելի նկատուիլ Հայաստանի ներկայացուցիչներէն, եւ ոչ՝ Ղարաբաղի ժողովուրդէն: Ի՞նչ պիտի ըլլայ այդ պարագային: Մինսկի խմբակը այս անգամ բանակցութեան սեղան մը պիտի զետեղէ Հայաստանցիներուն եւ ղարաբաղցիներո՞ւն միջեւ:

Անհեթեթ կը թուի հարցումը. բայց կրնա՞յ հիմնապէս բացառուիլ: Մանաւանդ կայ օրէ օր շեշտուող կացութիւն մը որ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան կը վերաբերի: Որքան ալ փոքր, աշխարհէն չճանչցուած, նոյն ատեն տարուէ տարի կայացող պետականութիւն մը խնդրոյ առարկայ է հոն: Ու քանի՛ երկարի բանակցութեան հոլովոյթը, այքա՛ն այդ պետականութիւնը պիտի վարժուի իր գերիշխանութեան վայելքին: Անով գծուած շրջանակին մէջ տնտեսութիւն զարգացնէ, քաղաքականութիւն մշակէ:

Բայց տակաւին կանխահաս է մտածել այս բաներուն մասին: Ամէն բանէ առաջ հարկ է Ադրբեջանը հեռացնել բանակցութեան սեղանէն, անոր միտքէն, երեւակայութենէն հանելով գաղթականներու վերադարձի ու Ղարաբաղին վերստին տիրելու հեռանկարները: Մնացեալը մենք մեզի կրնանք կարգաւորել:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԸ ՊԱՅԾԱՌ ԴԷՄՔՈՎ ՇԱՒԱՐՇ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Տասնըհինգ տարի առաջ, 20 Օգոստոս 1990ին, հեռատիպի էջին վրայ հասաւ Շաւարշ Թորիկեանի մահուան բօթը: Անիրական: Բացի իր անմիջական մտերիմներէն, քիչեր կը յիշեն Շաւարշը, ափսոս: Հայկական արտասահմանի իրապէս ականաւոր դէմքերէն էր ան, առանց աթոռ կամ հանգամանք հետապնդելու, ունենալու, այդ պատճառով ալ, ինչպէս գրաբարի մեր դասագիրքին մէջ գրուած էր, մի բարձրընտիր լինել ի կոչունս, Շաւարշ այդ իմաստութեամբ ապրեցաւ ինչ որ անպայման դրական չէր, քանի որ կարգ մը դիրքերու վրայ, իր դերը եւ ազդեցութիւնը այլապէս օգտակար պիտի ըլլային ազգին ընդհանրապէս:

Ընկերական եւ սիրոյ տուրք կ'ուզեմ տալ այսօր, չապսպրուած սրտի խօսք, քիչ մըն ալ աւելին: Քիչեր կը յիշեն զինք եւ հեղհետէ աւելի քիչ պիտի ըլլան զինք յիշողները: Այդպէս է հանրային յիշողութիւնը. կարճ: Շաւարշ Թորիկեան միջազգային օրէնքի մասնագէտ էր եւ իր գիտութիւնը ի սպաս դրաւ իր ժողովուրդի դատին: Հայ դատի միջազգայնացումը, նաեւ անոր ստացած թափը ներազգային ճակատի վրայ, շատ բան կը պարտի իրեն: Իրմով է որ հայկական ցեղասպանութիւնը սուգի եւ ընթացիկ ամբոխավարութեան ճառերու սահմանէն դուրս եկաւ եւ ներկայացաւ հայ եւ օտար հանրութեան, որպէս ընդհանրապէս համամարդկային խնդիր: Ցեղասպանութեան նախօրեակին կազմուեցան Հ.Յ.Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբեր: Լիբանանի մէջ կազմուեցաւ Հայ Դատի յանձնախումբ, որուն ատենապետն էր Շաւարշ Թորիկեան, կ'անդամակցէին Վահէ Օշական, Յակոբ Իսկէնտէրեան, Յակոբ Պալեան, Քիփիլեան, յետագային անդամակցեցան նաեւ ուրիշներ: Առաջին հաստատումը այն եղաւ որ հանրային կարծիքին ներկայանալու համար վաւերագրական նիւթեր չկային հրապարակի վրայ, եւ հետ հետ աշխատանքով գրականութիւն վերահրատարակուեցաւ, Լեփսիուս, Պարպի, Մանտէլշթամ, լուսաբանական պրակներ՝ միջազգային օրէնքի անմիջական բացարութեան, հայոց մտաւորական կորուստի, ջարդերու եւ տեղահանութեան մասին, հայերէն ֆրանսերէն, արաբերէն, անգլերէն լեզուներով: Այս աշխատանքներուն մասնակից դարձան յանձնախումբէն դուրս ազգայիններ: Կարեւոր էր ցոյց տալ որ հայկական ջարդերը կրօնական հակամարտութեան նկարագիր չունէին, այլ ճապէս քաղաքական էին, եւ այդ նպատակով յանձնախումբը հետախուզեց եւ գտաւ արաբ Ֆայէզ Էլ Ղոսէյնի հետքը, վերահրատարակեց անոր գրքոյկը հայոց ցեղասպանութեան մասին, որ անցեալին լոյս տեսած էր արաբերէնով եւ ֆրանսերէն թարգմանութեամբ: Զուգահեռաբար կազմակերպուեցան զանազան ձեռնարկներ. ցոյց, հսկում, դասախօսութիւններ, մտաւորականութեան հետ հաստատուեցան կապեր: Լիբանանցի իրաւագէտ Մուսա Փրէնս, այս կապերուն որպէս հետեւանք, լոյս ընծայեց իր ծաւալուն ֆրանսերէն ուսումնասիրութիւնը, որուն ներածականին հայերէն թարգմանութիւնը, Տիգրան Ոսկունիի կողմէ կատարուած, լոյս տեսաւ առանձին գրքոյկով: Ձեռնարկուեցաւ նաեւ Հայ Դատի գրականութեան ծաւալուն մատենագիտութեան, որուն բազմագրուած շուրջ ութսուն օրինակները տրամադրուեցան մամուլին եւ մտաւորականներու, որպէսզի սրբագրութիւններ եւ յաւելումներ կատարեն: Դժբախտաբար այդ գործը մնաց այդ սահմանին մէջ:

Շաւարշ Թորիկեան, այս աշխատանքներու ծիրէն ներս, լոյս ընծայեց իր կարեւոր աշխատասիրութիւնը, անգլերէնով, The Armenian Question and International Law, որ մինչեւ այսօր կը պահէ իր այժմէականութիւնը եւ Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքին նուիրուելու բոլոր անձերուն համար, հայ ըլլան անոնք թէ օտար, կը մնայ բացառական ընդարձակ ներածական, referenceի գիրք: Կը փափաքէր որ այս գիրքը լոյս տեսնէր նաեւ ֆրանսերէնով, բայց հակառակ կարգ մը նախաձեռնութիւններու, այդ աշխատանքը չիրականացաւ: Քաղաքական պայքարի համար հիմնական գիտելիքներ բերող այս գիրքը դժբախտաբար չժողովրդականացաւ, մինչ նուազ արժէքով, բայց օտարանուն ստորագրութիւններով գիրքեր մակագրել տալու համար մարդիկ հերթի կանգնեցան, եւ կը շարունակեն այդ ընել: Տարօրինակ բայց ալ չզարմացնող հոգեբանութիւնը մեր ժողովուրդին: Այսօր, անվարան կրնանք ըսել, որ Հայ Դատի արձանագրած քաղաքական յաջողութիւններուն մէջ անուրանալի է Շաւարշ Թորիկեանի գիտական պատրաստութեան նպաստը:

Ինքնատիպ անձնաւորութիւն մըն էր Շաւարշ Թորիկեան, բարձրընտիր չեղաւ, քանի որ իր լինելութեան համար բարձի եւ աթոռի կարիք չունէր: Հակառակ իր բարձրորակ ուսման եւ տիտղոսներուն, Շաւարշ Թորիկեան մնաց հայ կեանքին մէջ, եղաւ դերակատար, չեղաւ հանդիսատես, ծառայեց իր պատկանած կուսակցութեան, Հայ Դատին, Հայ մշակոյթին, առանց յաւելեալ իրաւունքի: Դժուար է ուրուագծել կենդանագիրը մարդու մը, որ վկայուեցաւ մեծ համալսարաններէ, դասախօսեց մեծ համալսարաններու մէջ, մնալով նախ մարդ, տիտղոսէ եւ հանգամանքէ առաջ: Ունէր կիրք, որ կը թարգմանուի անտարբերութեան հակադրութեամբ, բայց չունէր փառասիրութիւն, մանաւանդ երբ փառասիրութիւնը կը սկսի եւ կը վերջանայ աթոռով, անձնական քանի մը բաւարարութիւններու հետապնդումով: Պաշտօնները իր անձին չէին ծառայեր, այլ անոնց միջոցաւ ինք կը ծառայէր:

Շաւարշ Թորիկեան վարեց պետական բարձրագոյն պաշտօն, եղաւ Լիբանանի հաղորդակցութեանց նախարարութեան ընդհանուր տնօրէն: Երբ ուրիշներ հազիւ տիրացած նման դիրքի, կ'ուզեն զայն ամրապնդել, չդրսեւորել իրենց ազգային պատկանելիութիւնը, Շաւարշ ոգի ի բռին աշխատեցաւ որպէսզի Պէյրութի եւ Երեւանի միջեւ հաստատուի օդային ուղղակի գիծ, արտերկրի բաբախող սիրտ լիբանանահայ գաղութը աւելի ամրօրէն կապելու համար ազգին եւ հայրենիքին:

Շաւարշ Թորիկեան մնայուն ներկայութիւն էր հայ կեանքի մէջ: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւն, Համազգային, Հայ Դատ, կուսակցութիւն, ան բերաւ երեւելի ներկայութենէն աւելին,

ԻՆՉՈ՞Ւ ՊԷՏՔ Է ԴԻՄԵՆՔ ՄԱՐԶԱՆՔԻ

«ԱՅՆ ՈՐ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻ, ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՅ, ԻՍԿ ԱՅՆ ՈՐ ՉԻ ԳՈՐԾԱԾՈՒԻՐ, Կ'ՈՉՆՉԱՆԱՅ»

Մարդ արարածը իր յեղաշրջումը լրացուց հազարաւոր տարիներ շարունակուած գործընթացով մը: Այդ երկար ժամանակաշրջանին մարդուն նախահայրերը, կեանքի մէջ կարենալ մնալու համար, պարտաւոր էին գործածել ֆիզիքական ուժ եւ զօրաւոր ֆիզիքական գործունէութիւն մը: Մարդը, սննդլու, որսալու եւ կամ կողակից մը գտնելու համար բնութեան դժուարին պայմաններուն մէջ եւ վայրի անասուններու դէմ մնայուն պայքարի մէջ էր:

Այսպիսի ծանր ֆիզիքական գործունէութենէ ետք մարդ արարածը վերջին 200 տարիներու ընթացքին, ճարտարարուեստի յեղաշրջումի հետ միասին, հետզհետէ մտաւ աւելի հանգիստ եւ չէզոք ապրելակերպի մը մէջ, ուր ֆիզիքական գործունէութիւնը տակաւ կը տկարանար:

Բժշկութեան նախահայրը՝ Հիպոկրատ, հազարաւոր տարիներ առաջ սապէս ըսած էր. "Ան որ կը գործածուի, կը զարգանայ, ան որ չի գործածուիր կ'ոչնչանայ":

Ճարտարարուեստի յեղաշրջումէն առաջ մարդ արարածին ընդհանրապէս ֆիզիքական գործունէութիւնը 92 տոկոս էր, մինչդեռ այս տոկոսը այսօր իջաւ 25 տոկոսի ալ աւելի ցած մակարդակի: Ամէն օր ինքնագործ մեքենականութիւնը թափանցեց մեր առօրեայ կեանքէն ներս եւ այդ մեքենականութիւնը պատճառ դարձաւ որ մարդ նուազ շարժուն կեանք ապրի: Գրեթէ ամէն օր, ինքնագործ նոր գործիք մը կը մտնէ մեր կեանքէն ներս:

Ահաւասիկ մեր առօրեայ կեանքի մէջ շարժումի այս նուազութիւնը պատճառ դարձաւ որ ստեղծուին հիւանդութիւններ, այսինքն շարժումի նուազութեան հիւանդութիւն կոչուած նոր հիւանդութիւններ: Վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին գլխու պտոյտ պատճառող թափով բազմացան երակային հիւանդութիւնները, արեան բարձր ճնշումը, շաքարախտը, կեցուածքի խանգարումներ, արտակարգ գիրութիւն կամ հոգեցնցում: Այսօր այս հիւանդութիւնները գլխաւոր նիւթը դարձած են բժշկագիտութեան:

Մինչեւ 60ական թուականներ սրտի հիւանդներուն կը յանձնարարուէր անկողնի բացարձակ հանգիստ: Երբ յայտնի դարձաւ որ անշարժութիւնը այսօրուան բազմաթիւ հիւանդութիւններուն պատճառն է, բժիշկները սրտի հիւանդներուն ալ սկսան յանձնարարել մարզական շարժում:

1967ին Հիւսիսային Ամերիկայի Վիսքոնսին համալսարանի Պիտոնամիքի տարրալուծարանին մէջ տոքթ. Վրինօ Պալք ձեռնարկեց աշխատանքի մը, որ կը կոչուէր "Սրտերակային հիւանդութիւններու մէջ պահպանիչ մարմնամարզանք": Այս աշխատանքը աշխարհի վրայ առաջինն էր որ այսօրուան չափանիշով առողջ կեանքի մը մէջ մարմնամարզանքին կարեւոր տեղ կու տար:

Տոքթ. Պալքի առաջնորդութեան ներքեւ համալսարանի 359 դասախօսներէն ընտրուեցան 45-59 տարեկանի միջեւ 110 դասախօսներ, որոնք ընդհանրապէս քոլեսթէրոլի, արեան բարձր ճնշումի, գիրութեան, ծխամոլութեան հետ կապ ունէին:

Ընտրուած դասախօսներէն մէկ խմբակը տեւական հետեւեցաւ քալելու - վազելու մարզանքներու, երկրորդ խումբը զբաղեցաւ մարզական խաղերով, իսկ երրորդ խումբը պարզապէս մնաց որպէս քննութեան ենթակայ խումբ: Առաջին խումբը շաբաթը երեք օր 30-45 վայրկեան կանոնաւոր կերպով կը գործադրէր քալելու-վազելու յայտագիրը: Իսկ երկրորդ խումբը, դարձեալ շաբաթը երեք օր 30-25 վայրկեանի միջեւ, հսկիչի մը հակակշռին տակ մասնակցեցան մարզական խաղերու:

Ի վերջոյ, առաջին երկու խմբակներու դասախօսները վեց ամիս ետք վերադարձած էին իրենց բնականոն ծանրութեան: Անոնց քոլեսթերոլի մակարդակը, հակառակ անհատական տարբերութիւններու, իջած էր մինչեւ բնականոն մակարդակ:

Ճիշդ նոյն թուականներուն, այսինքն 1968ին տոքթ. Քէնըթ Քուփըր ամերիկեան օդային ուժերու անձնակազմին համար պատրաստած էր աշխատասիրութիւն մը: Տոքթ. Քուփըր գիւտարարն է մարզական դետնի վրայ գործածուող նշանաւոր 12 վայրկեանի Քուփըրի փորձին: Քուփըր պատրաստեց Օդային Ուժերու խմբաւորումէն ներս ամէն վայրկեան պատերազմական օդանաւ մը նստելու պատրաստ տասը հազար օդաչուներու յատուկ յայտագիր մը:

1970ի սկիզբէն սկսեալ ամբողջ աշխարհի վրայ սկսաւ տարածուիլ "առողջութեան համար մարմնամարզանք" նորաձեւութիւնը: Այլեւս մարդիկ, իրենց առողջութեան համար կը դիմէին մարմնամարզական շարժումներու եւ այդ շարժումներուն լայն տեղ կու տային իրենց առօրեային մէջ:

Այդ միջոցին է որ Ճէյն Ֆոնտայի նման նշանաւոր արուեստագիտուհիի մը գլխաւորութեամբ տարածուեցաւ աէրօպիք պարի նորաձեւութիւնը: Միայն թէ այստեղ սխալ մը գործուեցաւ: Հակառակ անոր որ նոյնիսկ նոյն տարիքը, նոյն հասակն ու ծանրութիւնը ունեցող մարդոց համար սխալ է աէրօպիք պարի համար ուժ սպառել, Ճէյն Ֆոնտայի հետեւորդները անտես կ'առնէին տարիքի, ծանրութեան կամ մարմնական ինչ-ինչ տարբերութիւնները եւ բոլորին ալ նոյն ժամանակաշրջանին նոյն շարժումները ընել կու տային: Այդ նորաձեւութեան կարգախօսն էր "եթէ յոգնութիւն չկայ, շահ չըկայ": Այս սխալ նախադասութիւնը բաւական երկար ժամանակ ընդունուած փիլիսոփայութիւն դարձաւ, սակայն աւելի վերջ Ճէյն Ֆոնտան իսկ հրաժարեցաւ այդ սխալ տեսութենէն: Թուրքիոյ մէջ ալ "առողջութեան համար մարմնամարզանք" տեսութիւնը կարեւոր դեր կատարեց: 1975 – 82 թուականներուն Թուրքիոյ պետական հեռատեսիլը մօտաւորապէս 100 յայտագիր հաղորդեց այս մասին:

Այսօր այլեւս անվիճելիօրէն ընդունուած իրողութիւն է թէ անշարժ ապրելակերպը վնասակար է մարդկային առողջութեան եւ այդ վտանգին դէմ միակ զէնքը՝ մարմնամարզանքն է:

Թէ ի՞նչ օգուտներ կրնայ ունենալ կանոնաւոր մարմնամարզանքը, կարելի է ամփոփել հետեւեալ գլուխներու տակ.

- Մարզանքը կը բարձրացնէ աէրօպիք ուժը: Այս կերպով կը բարձրանայ անհատին թթուածին գործածելու քանակութիւնը: Եւ շարժուն կեանք ապրողը, անշարժ կեանք ապրողին բաղդատմամբ աւելի խնայողական կերպով կը գործածէ իր մարմնական ուժանիւթը:

- Մարմնամարզանքը առկէ զատ կը զարգացնէ մկաններու ուժը, մկաններուն արագութիւնը, մկաններու առաձգականութիւը, եւ յօդերու շարժումի կարողութիւնները:

- Դարմանումի դեր կը կատարէ արեան բարձր ճնշումի կարգ մը տեսակներու համար, ինչպէս նաեւ երակներու կրացումի պարագային:

- Մարմնամարզանքը պատճառ կը դառնայ նաեւ որ հոգեցնցումը նուազի առօրեայ կեանքի մէջ եւ հաւասարակշռուի մարմնին ծանրութիւնը: Կարճ խօսքով, մարզանք ընող մարդուն առօրեայ կեանքը աւելի բարձր որակ կը ցուցաբերէ քան թէ այն մարդը որ մարզանք չըներ:

Իբր եզրակացութիւն կարելի է ըսել որ եթէ մեր գործը մեզ կը ստիպէ անշարժ կեանք ապրելու, այդ պարագային չարթուան նուազագոյն երեք օրուան մէջ գոնէ մէկմէկ ժամ պէտք է մարզանքի յատկացնենք: Բայց այդ մէկը ընելէ առաջ պայման է որ առողջապահական քննութենէ մը անցնինք եւ անպայման մասնագէտի մը դիմենք մեր ընելիք մարզանքին համար:

Քաղեց՝ Ռ. Հ.

"Սուրբ Փրկիչ"

մասնագիտական եւ բանիմաց մասնակցութիւն: Եկեղեցիներու Միջազգային Խորհուրդի անդամի հանգամանքով, ան բեմ ստեղծեց Հայ Դատի հետապնդման համար: ՄԱԿ-ի մօտ, Նիւ Եորք թէ Ժընեւ, ան տիրական գիտութեամբ եւ ոչ թէ սիրողական կերպով, ծանօթացուց Հայ Դատը, հռչակաւոր դարձած ՄԱԿի յանձնախումբի 30րդ պարբերութեան քննութեան եւ վիճարկումներու առիթով, դրական կացութիւն ստեղծեց, որպէսզի անտեսման չենթարկուի Հայոց ազգային հարցը: Ինք հանդիսացաւ, եւ այս պէտք է կրկնել, Հայ Դատի միջազգայնացման աւագ դերակատարներէն մին կրնանք ըսել՝ գլխաւորը:

Համազգայինի Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ էր երբ նախաձեռնուեցաւ Մարսէյլի ճեմարանի ստեղծման: Ներկայ եղաւ հիմնադիր ժողովին, որ կը գումարուէր թերահաւատութեան մթնոլորտի մէջ, մանաւանդ այն օրերուն, երբ Լիբանանը կը գալարուէր քաղաքացիական անհեթեթ պատերազմի խառնակութեան մէջ: Բերաւ Համազգայինի ընտանիքին խօսքը եւ շօշափելի նեցուկը, երբ այդ նեցուկը անհրաժեշտ էր նաեւ այլ կառոյցներու համար: Մեր զանազան առիթներով ունեցած հանդիպումներուն, յաճախ կ'ըսէր, իրեն յատուկ սրամտութեամբ, թէ ինք ալ բաժին ունեցած էր այդ կարեւոր նախաձեռնութեան իրականացման մէջ, ակնարկելով հաւանօրէն թերահաւատներուն:

Շաւարշ, ինչպէս ըսի, ինքնատիպ անձնաւորութիւն էր, եւ ինծի յաճախ կը յիշեցնէր Ֆրանսացի իմաստուն գրող Մոնթէնը, որ գրած էր թէ ինքզինք կը տրամադրէ ամէնքին, բայց ոչ ոքի կը յանձնուի: Հազուագիւտ դարձած անկախութեան միտում: Այդպէս էր մարդը: Եթէ երբեմն գտնուեցաւ հանրային կեանքի առաջին գիծերուն վրայ, ատոր պատճառը միայն ու միայն իր կարողութիւններէն կը բխէր, հանգամանքի որսորդ չէր: Հեգնանքով կը մօտենար բոլոր անոնց որոնք հեւքով եւ իրարանցումով դիրքերու նուաճման պայքար կը մղէին: Այդ հեգնանքը անհանդուրժութիւն կը պատճառէր շատերուն, իշխանատենչներուն:

Շաւարշ Թորիկեան բարեկամութեան մարդ էր նաեւ, տարակարծութիւնները չէր շփոթեր ընկերականութեան հետ: Այս էապէս մարդկային իր շնորհն էր որ աշխարհագրական եւ ժամանակի հեռաւորութիւնները չէր փոխադրեր սրտերու մէջ, եւ իւրաքանչիւր հանդիպումի, առաջին ակնթարթէն ետք, սկսուած ու չաւարտած զրոյցները կը շարունակուէին: Մահուընէ քանի մը օր առաջ Փարիզ կը գտնուէր, խօսած էր ծրագիրներու մասին: Եթէ եղած ըլլար քիչ մը աւելի փառասէր, նոյնիսկ՝ իշխանատենչ, ուրիշներու պէս, ազգը աւելի կ'օգտուէր իրմէ, եւ իր իմաստունի ժպիտով, ունեցածը առած չէր հեռանար:

Դրուագ մը, զոր գրելու համար երկար մտածեցի: Բայց ան այնքան խօսուն է Շաւարշի կերպարը ճանչնալու: Իր մահուընէն քանի մը ամիս առաջ, Միացեալ Նահանգներէն Պէյրութ վերադարձի ճամբուն վրայ, Անին եւ ինք, ըստ իրենց սովորութեան, կանգ առած էին Փարիզ: Կիրակի էր: Մեր արուարձան քաղաքէն Փարիզի իրենց պանդոկը գացի որպէսզի միասին ըլլանք: Երբ պարտէզի խորքը կրակ կը վառէի, ինք զբաղած էր մեր դրացիին հիւսիսային կապուտաչեայ շունով: Կ'երթեւեկէի խոհանոցէն պարտէզ, ինք միշտ զբաղած էր շունով: Յանկարծ, իր յատկանշական լայն ժպիտով ըսաւ. "Կ'ըսեն թէ մարդոց հետ լեզու գտնելու դժուարութիւն ունիմ: Տես, անծանօթ շան հետ անգամ լեզու գտայ եւ բարեկամացայ": Իր մահուան լուրը երբ հասաւ, յիշեցի դրացի "հասքի"ի հետ թատրոնը:

Ոչ թէ պէտք չէ մոռնալ Շաւարշը, այլ իր ժառանգութիւնը փոխանցել նորերուն, որպէսզի անոնք հրաւարարուին կարգախօսներով, ամբոխավարութեամբ, եւ իրենց խօսքին ու գործին տան որակ եւ ազգային բովանդակութիւն:

Յ. Պ.

Յուլիս 2005

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Բոլոր այս մանր մունր դէպքերը թըշնամութիւն մը ստեղծած էին գերման մէնզիլին եւ քաղաքային իշխանութեան միջեւ որ օրէ օր սուր հանգամանք մը կ'առնէր:

Քոմիսէր եւ միւթէսարըֆ սկսան բացէ ի բաց գիս ամբաստանել թէ թարգմանի պաշտօնս ուղղամտօրէն չէր կատարեր եւ թէ կը խեղաթիւրէի փոխանակուած խօսքերը, որպէսզի գերմանները թշնամացընեմ թուրքերու հետ:

Միւթէսարըֆը կ'ուզէր որ ուրիշ թարգման մը յաջորդէ ինծի:

Գացէ՛ք ուրիշ թարգման մը առաջարկեց Պ. Խուլալ, եւ այն ատեն Երուանդը հետս չեմ բերեր:

Միւթէսարըֆը ձեռնարկեց այդ բանին, նոյնիսկ Հալէպ դիմում ըրաւ, բայց չյաջողեցաւ: Ո՛չ ոք կ'ուզէր Տէր Զօր գալ իբրեւ թարգման:

Երբ տեսան թէ այդ կերպով չպիտի կրնան գիս չէզոքացնել, ուրիշ միջոցի դիմեցին:

Օր մը Սէր քոմիսէրը գրաւոր կերպով խնդրեց գերման մէնզիլէն որ իրեն հաղորդէ այն «սիվիլ» անձերուն ցանկը որոնք կը ծառայէին մէնզիլին մէջ:

Հրամանատարը անպատեհութիւն չտեսաւ այն բանին մէջ եւ հրամայեց որ ցանկը պատրաստուի եւ ղրկուի: Մանաւանդ որ նոյն միջոցին մէնզիլին մէջ մէկ քանի գողութիւններ պատահած էին եւ կասկածներ կային այդ սիվիլ անձերուն վրայ ու ոստիկանապետն ալ բերանացի կերպով բացատրութիւն տուաւ թէ այդ անձերուն մասին մանրակրկիտ քննութեան մը համար ուզուած է ցանկը:

Ցանկը պատրաստուելէն ու ղրկուելէն երկու օր ետքը Սէր քոմիսէրը ներկայացաւ մէնզիլ եւ ուզեց տեսնուիլ հրամանատարին հետ:

Զինքը առաջնորդեցի Պ. Խուլալի մօտ:

Իր այցելութեան պատճառը բացատրելէ առաջ՝ ուզեց որ ուրիշ մէկը կատարէ թարգմանի պաշտօնը:

– Ինչո՞ւ համար, հարցուց հրամանատարը:

– Որովհետեւ վստահութիւն չունիմ այս մարդու վրայ, պատասխանեց քոմիսէրը ինծի ակնարկելով:

– Այն ատեն թո՛ղ հետերնիդ թարգման մը բերէիք, ըսաւ հրամանատարը:

– Դժբախտաբար եւրոպական լեզու գիտցող չկայ հոս:

– Եւ որովհետեւ մենք ալ թուրքերէն գիտցող չունինք մեր մէջը, ստիպուած ենք այս թարգմանով գոհանալ... անկէ զատ մենք մեր թարգմանին վրայ վստահութիւն ունինք:

– Եթէ կ'ուզէք Պ. Միքայէլը կանչեմ, թո՛ղ ան թարգմանէ, առաջարկեցի հրամանատարին:

– Ո՛չ, դուն պիտի թարգմանես, ըսաւ:

Վերջապէս ոստիկանապետը ճարահատ՝ ստիպուեցաւ համակերպիլ:

– Ձեր ղրկած ցանկը պակասաւոր է, դիտել տուաւ:

– Ի՞նչ պակաս ունի:

– Սիվիլներ կան որոնք չեն նշանակուած:

– Որո՞նք են:

– Ձեր թարգմանը, Երուանդ Օտեանը:

– Անիկա սիվիլ չէ, զինուորական է:

– Ո՛չ, մենք զինքը սիվիլ կը ճանչնանք եւ իբրեւ զինուոր չենք կրնար ճանչնալ:

(Շար. 110)

(Շար · Ա · էջէն)

գոստոս 29, Լա Ռոշէլ) Պ · Բուշնէր պատրաստ է հերձուած մը ընդունելու քանի նախընտրելի կը գտնէ տարակարծութիւնը ընդունիլ քան սուտ, սխալ հիմերու վրայ: Արնօ Մոնթըպուր կը մեղադրէ Ֆր · Հոլանտը որ կուսակցութիւնը ատաջնորդած է «երկու աղէտ»ներու, մինչ Հոլանտ կը խորհի որ ընկերվարականները պէտք չէ այն տպաւորութիւնը ձգեն որ վիճարկումը կը կայանայ թեր կամ դէմ ըլլալու մէջ Հոլանտի կամ Ֆապիուսի: Մոնթըպուր ջատագով է «Ընկերվարական Նոր կուսակցութեան» մը: Աջը չատ գոհ է պարզուած այս պատկերէն, մինչ իր պարզած պատկերն ալ (Վիլըփէն – Սարքոզի) աւելի փայլուն չէ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հիւսիսը Ջալքայի քրիստոնեայ արուարձանին մէջ ռմբայթուռ մը գործուած է Օգոստոս 22ին եւ երկու հոգի վիրաւորուած են: Արարքը գործուած է պանդոկի մը առջեւ:

ՊՐԱԶԻԼ հաշիւ կը պահանջէ Սքոթլանտ Եարտի տնօրէնէն, քանի այլեւս հաստատուեցաւ որ սպաննուած Պրազիլցիին մասին տեղեկութիւնները բոլորովին սուտ եւ շինծու էին: Ծանօթ է որ 27 տարեկան Պրազիլցին բացէ ի բաց սպաննուեցաւ Սքոթլանտ Եարտի ոստիկանին կողմէ, որպէս Յուլիս 21ի ձախողած ռմբայթուռի կասկածելին, քանի արտօնութիւն կայ «սպաննելու համար կրակել»ու: Պրազիլցիներուն համար դեռ մութ կէտեր կան եւ ջանք կը թափուի «պաշտպանել»ու համար պատասխանատու ոստիկանները: Սքոթլանտ Եարտի տնօրէնը կը մերժէ հրաժարիլ հակառակ մամուլին ալ պահանջին:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կօշիկի մարզը սեւ օր մը ապրեցաւ Օգոստոս 22ին, երբ երկու մեծերը՝ Սթեֆան Քելեան եւ Շառլ Ժուրտան, սնանկութեան դուռը հասան, ինչ որ ծանր հարուած մըն է կօշիկի մայրաքաղաք Ռոմանի համար: Տեղւոյն Առեւտուրի դատարանը սնանկացած հռչակեց «Ս · Քելեան Արտադրութիւնը» (143 աշխատաւոր) հիմնուած 60ական թուականներուն, Քելեան երեք եղբայրներուն կողմէ, որ իր համբաւը շինած էր «հիւսուած» մոտէլներու վրայ, որ իր մենաշնորհը եղած էր: Առաջին սնանկութիւն մը եղած էր արդէն 2002ին եւ հաստատութիւնը գնուած էր Ալիանս Տիզայնի կողմէ: Ժուրտան 9 միլիոն Եւրօ պարտք ունի եւ արձակուրդէ վերադարձին է որ 262 աշխատաւորները դուռը գոց գտած են:

ՓԱՐԻԶԻ Օգոստոս 21ի արկածը, որ երիտասարդ կնոջ մը եւ իր երեք տարեկան աղջնակին մահը պատճառեց, քննութեան տակ է: Երկու կառքերու վարորդները դիպահ կը մնային 48 ժամ եւք: Հաստատուած էր որ Մէրսէտէսին վարորդը որ աջ կողմը կը գտնուէր յանկարծ որոշած է ձախ դառնալ (ռիւ Ռիշըլիէօ) առանց ազդանշան տալու, կտրելով ճամբան յառաջացող Օփէլի ճամբան: Այս վերջինին վարորդն ալ քօքայինամոլ է. Արդարացուցած է թմրեցուցիչի գործածութիւնը յայտնելով թէ անկախ լրագրող մըն է, որ կ'ուզէր թափանցել թըմրամոլներու աշխարհը:

ԳԱԶԱՅԻ պարպումէն լքուած մնացած են 120 կատու, 35 շուն եւ քսան հաւեր, որոնք կը թափառին քանի Իսրայէլացիները ձգած գացած են: Ճարահատ կենդանիներու խիրայէլեան պաշտպան միութիւնը Պրիժիթ Պարտոյին դիմած է որ օգնութեան հասնի Գազայի գօտիին այս թշուառներուն:

80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԺՈՒԻ-ԱՆ-ԺՈԶԱՍ ·– Ժանէն եւ Յովհաննէս Քիւլչէեան 150 Եւրօ:

ԻՍԻ ·– Տիկին Սիրվարդ Պալեան 150 Եւրօ:

ՄԱՐՍԷՅԼ · – Պ · Խաչիկ Եըլմազեան 50 Եւրօ:

CHENE

Date à retenir

Grande Braderie de Noël

LES 3 et 4 DECEMBRE
CHENE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պայծառ Կարապետեանի մահուան առթիւ Տիկին Լիւսի Նէտիլեանէ 150 Եւրօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս · Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

RENTREE SCOLAIRE

Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville **le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h** dans nos locaux :
71 rue Henri Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres** niveaux.

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire Siamanto de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :
mercredi 21 septembre à 15 heures à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION !
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'**Orchestre SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange,
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :
Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2005/06

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
24 SEPTEMBRE 2005 — 28 JANVIER 2006 : STAGE DE 50 HEURES
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
24 SEPTEMBRE 2005 — FIN JUIN 2006 :
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 25
JEUDI
25 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.263 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.263

ՊՈԼԻՍ

ԳԸՆԱԼԸ ԿՂԶԻԻ ՈՉ-ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵԿՈՒՈՐ ԽՌՈՎԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ԹԻՐԱԽ

Պոլսոյ Գընալը կղզիին մէջ որ ամառը հայկական ակներեւ ներկայութեան մը վայրը կ՚ըլլայ աւանդաբար, վերջին շըրջանին անըմբռնելի միջադէպեր սկսած են արձանագրուիլ: Դուրսէն տարբեր վայրերէ ձեւերով կը խուժեն հոն ամարանոց գացած ոչ-մահմետականներու հանգիստը. ծովափի վրայ բերանացի նախատինքներէ, ակնարկութիւններէ զատ, մարդոց դուռները կը զարնուին ու օտարներ կը պահանջեն տան ձեմիշը, աւազանը, կամ պատշգամը գործածել, "կը բաւէ, քիչ մըն ալ մենք օգտուինք"ի նման անպատկառ արտայայտութիւններով:

Կայ նաեւ մարդորսութեան գործունէութիւն մը որ լաչակաւոր, քողածածկ կիներ կը տանին նոյն հատուածին մօտ: Անոնք դուռնէ-դուռ շրջելով իսլամութեան հրաւէր կ՚ուղղեն, Գուրանէն մասեր կը կարդան: Շատեր հակազդեցութիւններէ խուսափելու համար կը հարկադրուին ներս առնել զանոնք ու մտիկ ընել: Անոնք քրիստոնեաները "փրկութեան եւ ուղիղ ճամբու առաջնորդելու" նպատակով թըռուցիկներ ալ կը ցրուեն եկեղեցիներու ելքին: Յարձակումներու, ոտնձգութիւններու թիրախ կ՚ըլլան կղզիին քրիստոնեայ բնակիչներուն խանութները, գործի վայրերը: Այս վերջինները վախնալով անյայտ ինքնութեան տէր այդ խռովարարներուն զայրոյթը հրահրելէ, կը վարանին դիմելու ապահովութեան պատասխանատուներու:

Պոլսոյ Մարդկային իրաւունքներու միութիւնը Յայտարարութեամբ մը անդրադարձած է կացութեան, պատկան իշխանութիւնները հրաւիրելով անյապաղ հետաքննելու կատարուածը, անմիջապէս վերջ տալու նշուած խռովարարութեան:

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԸ ԷՏԻՄՊՈՒՐԿԻ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Բրիտանիոյ հայկական համայնքի կեդրոնէն արձագանգ տրուած է "Էտիմպուրկ Իվնինկ Նիուզ" թերթին (Օգոստոս 16) մէջ լոյս տեսած յօդուածի մը ուր նիւթ եղած են նոյն քաղաքին քաղաքական խորհուրդի նախագահ Տոնալտ Անտէրսըննի ջանքերը, ուղղուած՝ Յեղասպանութեան ճանաչումին:

Անտէրսըն յայտարարած է որ ինք համոզուած է 1915ին կատարուածին ցեղասպանական բնոյթին: Ծրագրած է հոկտեմբերին խնդիրը քննարկումի դնել խորհուրդի մէջ, որպէսզի պաշտօնական ճանաչում տրուի Հայկական Յեղասպանութեան: Այդ մտադրութեան վրայ տեղւոյն Թուրք համայնքը բողոքի նամակ մը ղրկած է, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ դեսպանը:

Էտիմպուրկի այս զարգացումները կը յաջորդեն Թուրքիոյ կողմէ բրիտանական իշխանութիւններու ուղղուած դիմումին որով կը պահանջուէր անվաւեր, չեղեալ յայտարարել "Կապոյտ գիրք"ը ուր ամփոփուած են Յեղասպանութեան մասին փաստեր, վկայութիւններ: Թրքական տեսակէտով այդ գիրքը պատերազմի շրջանի քարոզչական նպատակի արդիւնք է, կարելի չէ փաստաթուղթի հանգամանքով նկատի ունենալ:

Լոնտոնի "Կոմիտաս" հիմնարկին տնօրէնը Արա Սարաֆեան որ հեղինակն է նոյն Կապոյտ գիրքին նոր, քննական հըրատարակութեան, տեղեկացնելով այս մասին, ըսած է, թէ բրիտանական խորհըրդարանը մինչեւ տարեվերջ պէտք է պաշտօնական պատասխան տայ Թուրքիոյ դիմումին եւ իրենք որպէս հայ գիտնականներ լուրջ աշխատանքով կը ջանան որ այդ պատասխանը հայանպաստ ըլլայ:

Բրիտանիոյ մէջ Յեղասպանութեան ճանաչումին միտող աշխատանք կը տանին «Կոմիտաս» հիմնարկին հետ «Կարօտ» հըրատարակչականը, «Կալէս – Հայաստան զօրակցութիւնը», «Նոր սերունդի ձայնը» ամսաթերթը, համայնքին քաղաքական կազմակերպութիւնները:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Օգոստոս 24ի առաւօտուն Արդարութեան փոխնախարարը՝ Հաշէմ Իպրահիմ մազապուրծ ազատած է մահափորձէ մը: Մեռած են իր չորս թիկնապահները եւ հինգ վիրաւորներ ալ կան:

ՓԵՐՈՒՎԵԱՆ ԹԱՆՍ ընկերութեան մէկ օդանաւն է որ ջախջախուած է Օգոստոս 23էն 24ի գիշերը Փուքալփա (Ամազոնիա) 100 ճամբորդներով: 52 հոգի փրկուած է, մնացեալը մեռած է: Օդաչուն նախապէս յայտնած էր թէ փոթորիկին պատճառով դժուարութիւններ ունի:

ՕՈՒԱՆԺ, ԷՍ-ԷՖ-ԷՌ ԵՒ ՊՈՒԻԿ կ՚ամբաստանուին որ համաձայնութեան եկած են գաղտնաբար եւ կազմակերպած ինչ որ Գանար Անշէնէ (Օգոստ. 24) կը խորագրէ «Առձեռնի Եալթան»: Արդարեւ, կը հաստատուի որ երեքը 1997էն ի վեր կը հաւաքուին ամէն ամիս գաղտնաբար փոխանակելու համար գաղտնի տուեալներ, որոնք թոյլ կու տան «արագօրէն իրենց ռազմավարութիւնը յարմարցնելու շուկային յեղաշրջումին»: Այս ամբողջը յայտնաբերուած է Մրցակցութեան Խորհուրդին կողմէ եւ ամբաստանութիւնները հիմնուած են ընդհանուր ղեկավարութեան քննութեան վրայ: Երեքները համաձայնած են որ նոյն սակագինները դործադրեն: Գանար Անշէնէ լայն մանրամասնութիւններ կու տայ, յայտնելով նաեւ թէ Ելմտական նոր նախարարը՝ Թիէրի Պրըթոն, անցեալին (2002) մասնակցած է այդ ժողովներուն (նախագահ էր Ֆրանս Թելեքոմի) եւ այս ամբողջը Եալթա մըկրտուած է յիշեցնելու համար այն միւս երեքը (Չըրչիլ, Ռուզվելթ եւ Ստալին) որոնք աշխարհը բաժնեցին Եալթայի մէջ, 1945ին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդը պահանջած է որ շարունակուի վճռական պայքարը քիւրտ ըմբոստներու դէմ: Նախկին ՓՔՔ-ն անցեալ շաբթու միակողմանի հրադադար մը հռչակած էր մինչեւ Սեպտեմբեր 20, միաժամանակ դիմելով կառավարութեան որպէսզի յաւելեալ իրաւունքներ շնորհըուին Քիւրտերուն:

ԱՄԲՈՂՋ ԵՒՐՈՊԱՆ հրդեհներու եւ ջուրերու մէջ մնացած է, ըստ երկիրներուն: Հրդեհներ աւեր գործած են եւ դեռ կը գործեն (Օգոստոս 24) մասնաւորաբար Փորթուկալ եւ Ֆրանսա օգնութեան հասած է երկու Գանատէռ ղրկելով: Տեղատարափ անձրեւներ ալ ողողած են Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ եւ Հարաւային Գերմանիոյ կարգ մը շրջանները: Հինգ մեռեալ կայ եւ երկու անհետացածներ: Հօթ-Սաւուայի շրջանն ալ ողողուած է, ինը ճամբաներ փակուած են եւ երթեւեկը խանգարուած: Փորթուկալի մէջ 134 հազար հեկտար հրոյ ճարակ եղած են եւ 15 մեռեալ կայ, զոհ հրդեհներու:

ԹԻՒՐՔՄԵՆՍՏԱՆԻ նախագահը՝ Սափարմուրատ Նիազով «փրկելու համար ազգային մշակոյթի եւ արուեստներու հարազատ ծաղկումը» եւ զանոնք պաշտպանելու համար «օտար տարրերու բացասական ազդեցութենէն», հրովարտակով արգիլած է արձանագրութեան օգտագործումը հրապարակային նուագահանդէսներու, նաեւ հեռատեսիլէն թէ հարսանիքներու ատեն: Ինք ջատագով է ժողովրդական երաժշտութեան եւ շատ յաճախ ներկայ է նուագահանդէսներու, որոնց յայտագիրը բաղկացած է իր փառքին նուիրուած երգերէ, որոնց բառերն ալ ինք գրած է: Մեկնաբանողներն ալ 5.000էն 10.000 տոլարի պարգեւներ կը ստանան: Թիւրքմէնպաշին պետութեան ղեկավարն է, նախարարապետը, բանակի գերագոյն հրամանատարը եւ արտօնուած միակ կուսակցութեան պետը:

ՄԻԽԱՅԷԼ ԽՈԴՈՐՈՎՍԿԻ, Եուկոս քարիւղի մեծ ընկերութեան նախկին տէրը, որ ինը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է տուրքերու գեղծարարութեան համար, հացադուլի դիմած է քանի մը օրէ ի վեր: Այս շարժումին դիմած է զօրակցութիւն ցոյց տալու համար իր ընկերոջ Լեբեդեւի որ Օգոստոս 19ին խցարգելութեան դատապարտուած էր: Իր փաստաբանը գեկոյցով մը կը յայտնէ որ Խոդորովսկի կը մերժէ թէ՛ ուտել, թէ՛ խմել: Թէեւ այդ հացադուլը կը բացատրուի Լեբեդեւի դէմ ձեռք առնուած պատժական միջոցով, բայց ամէն ոք կը հասկնայ որ պարզ պատրուակ մըն է:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՏ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿԱԳՐԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

1990 Օգոստոս 23ին հանրաքուէով ընդունուած էր Հայաստանի անկախութեան հռչակագիրը: Այդ պատմական օրուան 15րդ տարեդարձին առթիւ վարչապետ Ա. Մարգարեան շնորհաւորական ուղերձ մը հրապարակած է ուր անդրադառնալէ ետք թուականին պարփակած իմաստին, ոգեկոչած է անկախութեան նուիրեալներուն տառապալից, բայց հերոսական պայքարը ու հրաւիրած անկախութեան նահատակներուն սուրբ յիշատակին առջեւ խոնարհելու:

Յայտարարութիւնը աւարտած է այն վստահութեամբ որ «անցած դժուարին ճանապարհի ձեռքբերումները միասնական ջանքով կը կարողանանք պահպանել, դրանց յաւելել նորերը, դիմակայել բոլոր մարտահրաւէրներին ու աներեր կը շարունակենք անկախութեան մեր երթը»:

ԷՆԹԷՐՓՕԼԸ «ԿԻԼԻԿԻԱ»ՅԻ ՎՐԱՅ...

«Կիլիկիա» առագաստանաւը որ Միջերկրականէն Ովկէանոս բացուած է ու կը շարունակէ երթը, վայելած է անգլիական Էնթէրփոլէն երկու ներկայացուցիչներու այցը: Անոնք հետաքրքրուած են Զօրի Բալայեանի անձով, որուն որոնումին համար նոյն կազմակերպութեան դիմում ներկայացուցած էին ադրբեջանական իշխանութիւնները:

Էնթէրփոլի մարդիկը նաւուն վրայ կարդալէ ետք միջազգ. կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղարին նամակը եւ նաւուն մէջ գտնուող պարոնուհի Գոգսին բացատրութիւնները ունկնդրելով վերադարձուցած են Զ. Բալայեանի անձնագիրը ու ներողութիւն խնդրած թիւրիմացութեան համար:

Միջադէպէն ետք հրապարակագիրը դիմած է Հայաստանի ոստիկանապետին որ Էնթէրփոլի միջազգային կեդրոնէն խնդրէ բոլոր երկիրներու մասնաճիւղերուն նամակ մը ղրկել, որպէսզի հետաքննութիւն բացուի ադրբեջանական այն ծառայութիւններուն դէմ որոնք անդադար սադրանքներու թիրախ կ՚ընեն իր անձը:

ՄԱՀ ՊԵԼԼԱ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

1960ական թուականներու Հայաստանեան թեթեւ երաժշտութեան ամէնէն ծանօթ անուններէն երգչուհի Պելլա Դարբինեան մահացած է Օգոստոս 22ին, Երեւանի մէջ: Ան մեծ ժողովրդականութիւն վայելած էր նաեւ Սփիւռքի մէջ ուր լայն տարածում ունէին իր սալերը, ձայներիզները: Մենակատարն էր Կ. Օրբէլեանի ղեկավարած Հայաստանի պետական էստրատային նուագախումբին, նաեւ հանրային ձայնասփիւռի ժողովրդական երգերու մեկնաբանը: 90ական թըւականներուն միջոց մը լռութեան մէջ մնալէ ետք, 1998ին նոր ձայնագրութիւններով ներկայացած էր իր ունկնդիրներուն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ ՋԱՒԱԽՔ

«Հայաստանն իմ հայրենիքն է» երիտասարդական Ա. փառատօնի օրերուն երեսուն երիտասարդներ Մշակոյթի փոխնախարար Լիլիթ Ասատրեանի գլխաւորութեամբ Օգոստոս 18-21 գտնուած են Ջաւախք: Նպատակը եղած է ծանօթանալ Ջաւախահայ հայ երիտասարդութեան խնդիրներուն եւ տեղական կառոյցներու հետ գործակցութեան նոր ձեւեր գտնել: Չորս օրուան այցին ընթացքին խումբը գիրենք ընդունող տարեկիցներուն հետ գացած է Թմկաբերդ, Խեյթլիս և Վարձաւանի հայ իշխաններու քարանձաւային քաղաքը, շրջանին եկեղեցիները. հանդիպումներ ունեցած է Ախալքալաքի հայաբնակ գիւղերու բնակչութեան հետ: Այցին վերջին օրը տեղի ունեցած է մեծ համերգ մը: Փոխնախարարուհին յայտնած է թէ այցը շարունակական ծրագրի մը սկիզբի քայլն էր:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-7

Երեւան, Օգոստոս 1

Ես 21րդ դարու քաղաքական կեանքէն ոչինչ կը հասկնամ: Դպրոցական տարիներուն թուաբանական ճշգրտութեամբ մեզի կը բացատրուէր որ Արեւ-Արքան, Լուդովիկոս ԺԴ, ունէր քաղաքական յստակ տեսութիւն իր իշխանութիւնը գործադրելու: Մեծն Պետրոս, Ցարերու ցարը՝ ունէր իրը: Վիլհելմ եւ Պիսմարք՝ ունէին իրենցը եւ այսպէս ազգերը գիտէին թէ ո՞վ է իրենց բարեկամը, թշնամին կամ դաշնակիցը, բացի Ըլոըվի սուլթաններէն, որոնք Ալթայի ձիւնապատ լեռներէն եւ Մոնկոլիոյ տափաստաններէն իրենց հետ բերած բնատուր խորամանկութիւնը վարչական արուեստի վերածած, գիտէին լայն ժպիտով եւ արեւելեան ամենաջերմ հիւրասիրութեամբ ընդունիլ թշնամին եւ թունաւոր սուրճով մը դիակը դուրս հանել ետեւի դուռէն...:

Մեր ժամանակակից մեծերուն ո՞վ հաւատք կ'ընծայէ երբ խօսքերն ու գործերը խոտոր կը համեմատին: Միայն Միացեալ-Նահանգներուն վրայ չերթայ ձեր մտածութիւնը, ան ժողովրդավարութիւն եւ բարօրութիւն խոստացաւ Իրաքի ժողովուրդին... միջազգային հեռատեսիլի կայաններուն ամէնօրեայ սփռած աւերակոյտերու եւ ածխացած դիակներու նկարները, ափսո՛ս ուրիշ բան ցոյց կու տան:

Առնենք մեր «դաշնակից» Պուտինը որ երբ Երեւան ժամանէ, Արցախի հարցը լուծուած կը կարծենք... բա ո՞նց... չէ որ Հայաստանի անբաժանելի մասնիկն է ան: Երկու ամիս վերջ քարիւղի հոտը զինք Պաքու կը հասցնէ... օդակայանէն կը սկսի սաղմոսերգութեան նման բան մը որու հիմնական կէտը կը դառնայ Ատրպէյճանի ամբողջականութեան հարցը. չկայ խաղաղութիւն մինչեւ գրաւեալ տարածութիւնները չվերադարձուին «իրենց արդար տէրերուն»...:

Հիմա գանք մեզի: Չէ՞ որ մերիններն ալ, ի վերջոյ աւելի Պաքուի մօտ եղած են քան Երեւանի կամ Արարատի: Պաշտօնական աղբիւրները, իշխանամէտ մամուլն ու հեռատեսիլի կայանները օրն ի բուն կը խօսին ժողովուրդի բարօրութեան, պետական գուրգուրանքին, երկրի բարեկարգութեան եւ նման յուզիչ նիւթերու մասին... Աշխարհի բոլոր քաղաքակիրթ պետութիւնները իրենց ծրագիրներուն մէջ անպայման "ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆԵՐ"ու ծրագիր մը դրած եւ գործադրած կ'ըլլան, սիրուն, արդիական, կոկիկ թաղամասեր, կեդրոնէն քիչ մը հեռու, ոչ շատ շքեղ, բայց մարդավայել ապրելու ամէն դիւրութիւններով օժտուած: Խաղավայր երիտասարդներուն, պարտէզներ բնակիչներուն, կառատուներ թաղեցիներուն, սննդամթերքի կեդրոններ, շարժանկարի սրահ, սրճարան եւ այլն:

Մեր Երեւանի մէջ աններեւակայելի շինարարութիւններու թափ մը սկսած է. այս օրերու անտանելի տաքն անգամ վայրկեան մը չի կասեցներ. ոմանք մինչեւ գիշերուան ուշ ժամեր կ'աշխատին ցոլացիկներու լոյսերու տակ, ի՞նչ է ըրածնին... կեդրոնաբնակ, խրճիթանըման աղքատներու տուները գրաւել, փըլել, յաճախ զինուորական կոպիտ միջամըտութիւններով... մեծահարուստներուն «ԷԼԻՏԱՐ» շէնքեր բարձրացնելու համար, որոնք փարիզեան գիներով կը ծախուին, յատկապէս սովետական ըմփիւքի մեծահարուստներուն... Շէնքեր՝ որ 50ական թուականներու Արեւմուտքը կը յիշեցնեն, երբ երկիրներ ամբողջ քարուքանդ եղած պատերազմէն, հարկ էր անմիջական բնակութիւն ապահովել միլիոնաւոր անտուններու: Զուտ ճարտարապետական ազգային նկարագիր, բան մը որ սովետներն անգամ յարգեցին եւ ստեղծեցին ՎԱՐԴԱԳՈՅՆ ԵՐԵՒԱՆԸ որմէ շուտով շատ բան պիտի չմնայ: Բարձրայարկ տուներ որ մթընցուցած են շատ մը փողոցներ, փակած տեսարաններ, Արարատը տեսնելու համար կամաց-կամաց հարկ պիտի ըլլայ դաշտերու ճամբան բռնել... Շէնքեր՝ որ յաճախ հիթլերական «ՊՈՒՆՔԵՐՆԵՐՈՒ» կը նմանին, քարակոյտեր, եւ շէնքեր ապակեպատ, որպէսզի ձմեռը սառին եւ ամառը տապկուի՛ն... ով ինչ ուզէ կ'ընէ, բաւէ «չէֆի» մը խնամի, ազգական, բարեկամ, որսի ընկեր ըլլայ... արդեօք պահ մը միայն մտածա՞ծ են որ պարզ ժողովուրդն ալ, որ տակաւին մեծամասնութիւն կը կազմէ, բնակարանի կարիք կրնայ ունենալ...:

Անցեալները, երիտասարդ հայր մը, որ հազիւ պարտքով համեստ յարկաբաժին մը կրցած է առնել, մտածելով որ երբեք պիտի չկարենայ փակել իր պարտքը, անգործութեան դատապարտուած ըլլալով, կը դիմէ արմատական լուծումի... յուսահատութեան մատնուած, կը սպաննէ պարտատէրը: Նման դէպքեր սկսած են առօրեայ բնոյթ ստանալ, մանաւանդ հեռաւոր գիւղերու մէջ ուր յաճախ անտառի օրէնքն է տիրողը:

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈ՞Ւ

Ուրիշ ցաւոտ կէտ մըն ալ այս մէկն է: Մինչեւ վերջերս գովազդային մի քանի պաստառներ ալ կային, որ կը յիշեցնէին թէ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒՆ ՀԱՅԵՐԷՆՆ Է... այնքան ծիծաղելի էին, որ դնողներն ալ, քիչ մը ուշ թէեւ, անդրադարձեր են որ զուտ անգլերէն եւ զուտ ռուսերէն երկու գովազդներու միջեւ նման անհեթեթութիւն մը, միայն ժողովուրդին վրայ խնդալու կը ծառայէ: Թէեւ կարծեմ ինծմէ զատ, ուշադրութիւն դարձնող չկայ. քանի ամենադոյզն վստահութիւն չէ մընացած տիրող իշխանութեան հանդէպ: Ափսո՛ս է: Եթէ, մի կաթիլ յարգանք ցոյց տային մեր լեզուին եւ մշակութային արժէքներուն, վստահաբար ժողովուրդը պիտի չանդրադառնար որ օտար ափերէ եկած մարդիկ են իր երկիրը կառավարողները... երկիր մը որուն կը պակսի ազգային քաղաքականութիւն բռուածը, օրէ օր վրանաբնակ «աշիրէթներու» (ցեղախումբերու) իրականութեան կը վերածուի, որուն քաղաքները, հիմնարկները, հիւանդանոցները, համալսարանները եւ բոլոր անհրաժեշտ կառոյցները նոյն «աշիրէթին» սեփականութիւն դարձած են, սեփականութիւն որ ժամանակի ընթացքին բռնաբարութեան երեւոյթ կը ստանայ. բռնի ստորագրութիւններ պահանջել որ թոշակ ստացած են (ծառայող բժիշկներ) երբ ամիսներ է չեն ստացած... յանուն խնամիական կապերու կը սեփականաշնորհըւին հիմնարկներու ենթակառոյցներ, գրադարաններ, թատերական եւ հիւանդանոցային բաժանմունքներ, պահեստներ, որոնք մոգական ուժով եւ արագութեամբ կը վերածուին բարձրայարկ «ԷԼԻՏԱՐ» շէնքերու...:

Քանի՛ քանի՛ անգամ մերժած եմ սըրճարանի կամ ճաշարանի հաշիւ վճարել ռուսերէնով ներկայացուած ինծի, եւ քանի՛ քանի՛ անգամներ հեռացած եմ այն բոլոր միջավայրերէն ուր միայն անգլերէն եւ ռուսերէն երգեր կը լըսուին... եւ այս ամէնը որովհետեւ ՉԿԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ:

Կ'ուզէ՞ք իմանալ թէ ո՛րքան ողբերգական է կացութիւնը, միասին կարդանք օրաթերթի մը («Առաւօտ», Մայիս 27) առաջին էջին վրայ, մեծատառ գիրերով սա տողերը.

« Մի առիթով էջմիածին քաղաքի թիւ 2 դպրոց Արմաւիրի մարզպետ Ալբերտ Հերոյեանը մի կերպ ընթերցում է դըպրոցի գլխաւոր մուտքին փակցուած պաստառը – ՃԱՆԱՉԵԼ ԶԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԶԽՐԱՏ ԻՄԱՆԱԼ ԶԲԱՆՍ ՀԱՆՃԱՐՈՅ – ապա սկսում է բարկանալ դպրոցի տնօրէնի եւ ուսուցիչների վրայ. «Էս անգլերէն բառերն ինչի՞ էք հայերէն տառերով գրել՝ խփել դպրոցի մուտքին...»:

Գիտէի՞ք որ Հայոց լեզուի ԴԵՐՄԻՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒԴ կայ... Հայերէն լեզուի ՖԱԿՈՒԼՏԷԴ... ԿՈԱԼԻՑԻԱՅԻ կողմէն ԿՈՐՈՒՊՑԻԱՅԻ դէմ պայքարելու լուրջ ԻՆԴԵՆՑԻԱ... բայց չի ըստացուիր, գիտէ՞ք ինչու չի ստացուիր, քանի Հայաստանի մէջ օրէնքները չեն դրուած սխալ մը սրբագրելու, այլ սխալողը տուգանելու... որքան մեծ է սխալդ այնքան շատ է տալիք տուրքդ... Ուստի սիրելի ամերիկեան ծխախոտի վաճառականներ, շարունակեցէք հանգիստ սրտով ձեր Մարլպորօները, Վինսթոնները, Ֆիլիփ-Մորիսները Գալիֆորնիայի ձիերով եւ «դաու պոյերով» զարդարել Երեւանի փողոցները... ոչ ոք իրաւունք ունի վար առնելու, մենք քաղաքակիրթ երկիր ենք, Եւրոպական Միութեան ապագայ թեկնածուներ, բայց իմացէք որ դուք պարտաւոր կը դառնաք հարկային պաշտօնեաները լաւ մը իւղոտելու... այդ ալ մեր ազէրխական մշակոյթէն ժառանգած բաժինն է. ներողամիտ եղէք. մի քիչ ժամանակ կ'ուզէ մոռացութեան մատնուելու...:

Այս կացութեան ամէնէն «անմեղ» տիպարները «ՄԻԼԻՑԻՈՆԵՐՆերն» են: Ժամանակին արինարբու ընչաքաղցներու կը նմանցնէի զիրենք, հիմա ողորմելի դառնուկներու դեր կը խաղան մնացեալ «բարձր ոլորտներու» անգութ, համայնակուլ գազաններու բաղդատմամբ, նոյնիսկ ծիծաղելի կը թուին իրենց միամիտ վարպետութիւնները, անգործութեան դատապարտուած ազդալոյսի մը շուրջը թափառիլ՝ չփոթած վարորդ մը տուգանելու 1000 դրամով. աղքատին ժիկուլիին լամբերէն մէկն ու մէկը անպայման այրած կ'ըլլայ. հրաշալի առիթ տուգանք մըն ալ հոն զետեղելու: Անոնք քաղաքին կեդրոնական մասերը երբեք չեն յայտնուիր. կարմիր ազդալոյսերը այրող ճիփերն ու մերսէտեսները չեն տեսներ. ճամբու օրինաւոր անցումներուն քաղաքացիներուն ձեռք մը չեն տար. իրենք ծառայութիւն մատուցանելու գաղափարն իսկ չունին իրենց գանկերուն մէջ. եղած են տուգանելու, «չէֆին» առանձնատունին կարիքները հոգալու եւ աւելցածով ալ իրենց ընտանիքը պահելու... առանց զգալու որ իրենք ալ, այդ ամէն օր կողոպտուող ժողովուրդին հոգամաս կը կազմեն, եւ թէ այնքան հոգատար իրենց չէֆը, վաղը իրենց տունն ալ կրնայ փլել իր սեփական ապարանքը կառուցանելու...:

ՑԻՊԷ

ԱԶԳԸ ՍԵՒԵՌՈՂ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՄԸ

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Սովորական թղթակցութիւն մը գրելու մտմտուքը չունիմ: Բայց ժողովուրդը տեղեակ ըլլալու իրաւունք ունի եւ այդ պարտականութիւն է, ինչ որ յաճախ կը մոռցուի:

Օգոստոսի կիսուն, 11, 12 եւ 13ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ, հրաւէրով եւ գործօն մասնակցութեամբ, գումարուեցաւ ինքնատիպ խորհրդաժողով մը, իր տեսակին մէջ հաւանօրէն առաջինը: Նախապէս կայացուած որոշումներու ձեւական հաւանութիւն տալու եւ բաժակաճառային կաղապարուած արտայայտութիւններու բեմ տրամադրելու համար չէր հրաւիրուած ժողովը, ինչպէս այդ պատահեցաւ նման առիթներով եւ աւելի բազմամարդ հանդիպումներու ընթացքին: Կաթողիկոսը բազմիցս շեշտեց որ պէտք է խօսիլ քննադատութեան եւ ինքնաքննադատութեան ոգիով: Այդպէս ալ յայտարարուած էր. «Հայաստան – Սփիւռք Գործակցութեան Հեռանկարներու որոնում, մասնակցութեամբ Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն խումբ մը մտաւորականներու»: Մասնակիցները հրաւիրուած էին, տասը Հայաստանէն և տասը Սփիւռքէն, առանց նկատի ունենալու իշխանութեան մը կամ կուսակցութեան մը իրենց պատկանելիութիւնը, դժուար ալխիմի մը, քանի որ աւարտած պաղ պատերազմը մենք դեռ յամառօրէն կը շարունակենք, զայն պատուաստելով դասական դարձած ջոջականութեան վրայ:

Արամ Ա. ճշդեց. «Համագումարին մասնակիցները հոս պաշտօնական հանգամանք չեն ներկայացներ. սակայն անոնք կարեւոր դերակատարներ են մեր կեանքի պետական, քաղաքական, համայնքային, կրթական, մշակութային, տնտեսական եւ այլ բնագաւառներէն ներս... Այս հաւաքին իւրայատուկ բնոյթը, կը յուսանք, որ նաեւ առիթ պիտի ընծայէ ազատ մտածողութեան, իրապաշտ վերլուծումներու ու անկեղծ դատումներու՝ հեռու ամէն տեսակ ազդեցութիւններէ եւ "ի սկզբանէ" տրուած ուղղութիւններու պաշտպանութիւնը կատարելու բռնազբօս մօտեցումներէ... Պիտի ուզէինք որ նման երեւոյթներ յաճախակի դառնան մեր կեանքէն ներս, ամէն տեղ»: Բացման խօսքէն քաղուած այս միտքերը հրաւէր կ'ըլլա՞ն նոր հասունացման, Հրազդանի ափէն մինչեւ Փոթոմաք եւ Հրոյ Երկիր, կամ հասա՞ծ ենք այդ հասունութեան, մեր զանգուածները պատրա՞ստ են ընդունելու այս իմաստութեան շրջադարձը. նոյնինքն մտաւորականութիւնը պիտի կարենա՞յ թօթափել խօսափող ըլլալու անշահ դերը որ իրեն պարտադրուեցաւ տասնամեակներու ընթացքին եւ նուաճել իրաւութիւն: Այսինքն, կաթողիկոսին տագնապը որոշ էր. փոխանակ որակ եւ հեռանկար հետապնդելու, կարգախօսային եւ թութակային մթնոլորտ ստեղծուած է, ուր մտաւորականութիւնը յաճախ կը մատնէն լռութեան: Արամ Ա. ժողովը հրաւիրեց խորհրդածելու էական խնդիրի մը մասին. «Ինչպէ՞ս կարելի է Հայաստան – Սփիւռք գործակցութեան այնպիսի ոգեղէն ենթահող, գաղափարախօսական ոգի ու համազգային արեւելում տալ, որ ան իրապէս դառնայ համաշխարհայնացումի ապազգայնացնող հոսանքին դիմաց մեր ազգին միութիւնը շաղախող ուժական գործօն մը»: Արձագանգ հանդիսանալով գիտակից տարրերու անհանդստութեան, Արամ Ա., նշելով Հայաստան-Սփիւռք գործակցութեան անբաւարարութիւնը, ըսաւ. «...ազգայիններ, մտաւորականներ ու պատասխանատուներ իրենց արդար ընդվզումը կը յայտնեն թէ ինչո՞ւ Հայաստան-Սփիւռք գործակցութիւնը, մանաւանդ համազգային բնոյթ ունեցող խնդիրներու եւ ամեակներու առիթով, իր գործնական ու շօշափելի արտայայտութիւնը չի գտներ ...Ի՞նչպէս կարելի է հայ գիրերու գիւտին 1600ամեակը տօնել եւ փառաբանել Սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի ստեղծած տառերը, երբ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը տակաւին կը մնայ արգիլեալ»...: Այս անտեսումներուն եւ շրջանցումներուն մասին յաճախ խօսուած ու գրուած է, սակայն արձագանգող չէ եղած:

Արամ Ա. Կաթողիկոսի բացման խօսքը, եւ ապա ժողովի աշխատանքներու հաղորդագրութիւնը բաւարար չափով կը պատկերացնեն մթնոլորտը եւ միտքերը: Նաեւ, որոշուած է խորհրդաժողովի աշխատանքը ամփոփող հատոր մը հրատարակել: Երկխօսութեան նմանող մենախօսութեամբ պիտի փորձեմ շարունակել ժողովը, տպաւորութիւններով, որոնք ենթակայական պիտի ըլլան անկասկած, ըսուածներու ետին գտնուող չըսուածները բանալով: Այս մտածումները պիտի չհետեւին ժողովի ընթացքին: Բայց, ինչպէս ըսի, այս խորհրդաժողովը ըլլալով առաջին յանդուգն փորձը Հայաստան – Սփիւռք իրաւ համագործակցութեան առջեւ ցցուող խոչընդոտները տեսնելու եւ հեռանկարային վերաբերում ճշդելու, պիտի առանձնացնեմ խնդիրներ, յուսալով որ ժողովին մասնակցող եւ ժողովէն բացակայ մտաւորականներ եւ մեր էական խնդիրներով տագնապող ազգայիններ կը շարունակեն վիճարկումը, խորհրդաժողովի մթնոլորտով, առանց կողմնապաշտութեան, պատմաբան Լենդրուշ Խուրշուտեանի բանաձեւած «վերդասակարգային» եւ «վերկուսակցական» ըմբռնումով, մտաւորականութեան խնայելով «խօսափող» ըլլալու դերը, զոր կը պահանջեն ամէն կարգի «էսթէպլիշմընթ»ները, մեծ ու փոքրիկ իշխանաւորներ:

Խորհրդաժողովի մասնակիցները բացասական գնահատում տուին ցարդ կայացած զոյգ խորհրդաժողովներուն, ուր հարցեր չէին քննուած, ներդաշնակութիւն ստեղծելու պայմանները չէին ըն-

տեղծուած, քանի որ մասնակիցներու ստուար մեծամասնութիւնը ոչ մէկ ներկայացուցչական հանգամանք ունէր: Զոյգ խորհրդաժողովները նախապատրաստուած «ողջոյն»ներու բեմադրութիւն եղան, ոչ մէկ վիճարկում եւ ոչ մէկ երկխօսութիւն տեղի ունեցաւ: Թէեւ այս խորհրդաժողովն ալ կազմուած էր ներկայացուցչական չըլլալու բնոյթով, նախապէս, գիտակցաբար, որպէսզի անկաշկանդ երկխօսութիւն կատարուէր, Յօսափողային «մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» կարգախօսը քննադատուեցաւ, քանի որ, ինչպէս սրամտութեամբ դիտել տրուեցաւ, ան ցարդ հանդիսացած է «մենք ազգ, մենք մշակոյթ»..., այսինքն, մշակութային ծրագիրները նկատի չեն առներ Սփիւռքի մէջ ստեղծուող մշակոյթը: Զանազան աշխատակցութիւններ կը լուսաբանեն այս երեւոյթը, այսպէս, «Հայաստան Սփիւռքի ազգային նկարագրի պահպանման համար պիտի բերէ մշակութային նպաստ եւ Սփիւռքը Հայաստանի պիտի բերէ նիւթական նպաստ»: Ցաւառօրէն կրկնուող անբովանդակ մըտածում մը: Այս մօտեցումը անտեսման ձեւ մըն է, նուաստացնող, քանի որ ըՍփիւռքի մէջ տարբեր բովանդակութեամբ, տարբեր ազգային նկարագրով եւ որակով մշակոյթ կայ: Այս վերաբերումը կ՚անդրադառնայ նաեւ անոր, որ ցարդ կը խօսուի Հայաստան – Սփիւռք «յարաբերութեան» մասին, մինչդեռ դրական եւ աւելինայէտ պիտի ըլլայ խօսիլ «գործակցութեան» մասին, որ տարբեր որակ է:

Խորհրդաժողովի արձանագրութիւնը, ինչպէս ըսուեցաւ, լոյս կը տեսնէ առանձին հատորով: Բայց հարցեր կան զորս հարկ է առանձնացնել, ինչպէս օրինակ: Անուղղելի է վիճակագրական տուեալներու չգոյութիւնը: Այսպէս, ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՞նչ է թիւը հայազգի համալսարանականներու, դասախօսներու եւ գիտաշխատողներու, Ֆրանսայի, Միացեալ Նահանգներու, Արժանթինի կամ այլ երկիրներու մէջ, այսինքն, երբ կը խօսինք հայութեան ներուժի մասին, կը հիմնըւինք ենթակայական տուեալներու եւ ենթադրութիւններու վրայ: Աւելի յաճախ կը հետաքրքրուինք հայազգի մեծահարուստներով, զարգացնելով այն համոզումը որ ազգի փրկութիւնը կախում ունի միայն դրամական կարողականութենէ: Մեր համրանքի, իմացական եւ նիւթական կարողականութեան ճշգրիտ պատկերացման բացակայութեան, ծրագրումները մասնակի են, տեղական, տեղայնական, նաեւ կարկտան:

Առանց մեղանչած ըլլալու բարդոյթի, խորհրդաժողովին մասնակիցները քննեցին նաեւ ներկայ կացութենէն բխող ազգի հատուածներու մէկութեան եւ տարբերութեան խնդիրները: Որքան ալ հաճելի ըլլայ լսել գեղեցիկ խօսքեր ազգի միասնութեան, մէկութեան եւ այլ նման սահմանումներու մասին յուզիչ, իմա՛ ամբոխավարական ճառեր, այդ հատուածները նոյն են եւ տարբեր: Փաստական իրողութիւն է որ կայ Սփիւռքի ժողովուրդ մը, իր ներքին բաժանումներով: Դասական Սփիւռքը արեւմտահայութիւն էր, իր ուրոյն լեզուով, ուրոյն մշակոյթով եւ ուրոյն պատմութեամբ: Կը խորհիմ որ փաստահատի կացինով կարելի չէ մէկութիւն նուաճել, կամ մէկութիւն նուաճել նուազուրդի ենթարկելով հատուածներէն մին, անտեղի եւ վնասակար կեդրոնացումներ յառաջացնելով: Միասնութեան հասնելու ճանապարհը անորոշ եւ անդիմագիծ յարաբերութիւններէն տարբեր, բովանդակութիւն ունեցող համագործակցութիւնն է, որ իմաստ կ՚ունենայ աշխատանքի բաժանման ենթահողի վրայ: Այսօր աշխատանքի բաժանման համակարգ չկայ եւ կը շարունակուին խորհրդային պարտադրանքներով ստեղծուած եւ կոչկոռ դարձած սովորութիւնները, հակամարտութիւնները, յաւելեալ իրաւասութեան ձեռքբերման հետապնդումով, փոխանակ գործելու յաւելեալ պարտականութիւններու իրագործումով: Այս ծիրէն ներս խորհրդածութիւններ եղան պետական քաղաքականութեան եւ ազգային քաղաքականութեան մասին, մօտեցում՝ զոր հարկ է խորացնել, Հայ Դատի եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքներու ձեռքբերման ճամբուն վրայ, ինչ որ Սփիւռքի կու տայ իւրայատուկ դեր, ինչ որ ան ունեցած է ցարդ, եւ այսօր կրնայ հզօրանալ հայրենի պետութեան նեցուկով:

Մտածումներու այս ձեւ զարգացման ճամբուն վրայ, բնական էր որ խօսուէր մշակոյթի եւ կրթութեան մասին: Ճիշդ է որ նախապէս, տարի մը առաջ, Արամ Ա. Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ, հայեցի կրթութեան մասին խորհրդաժողով մը տեղի ունեցած էր, բայց հարկ էր կրկին խօսիլ, մանաւանդ մասնայատուկ ըլլալով խոչընդոտները, որոնց գլխաւորներէն մին էր հայերէնի ուղղագրութեան արմատական փոփոխութիւնը Հայաստանի խորհրդայնացումէն երկու տարի ետք, որ արգելք է ազգի երկու հատուածներուն միջեւ հեզասահ մշակութային յարաբերութեան: Հայրենի ներկայացուցիչներէն մին յայտնեց որ այժմ աշխատանք կը տարուի որպէսզի Հայաստանի դպրոցներուն մէջ, արեւելահայերէնի եւ «սովետական» ուղղագրութեան զուգահեռ ուսուցուին արեւմտահայերէնը եւ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը: Թէեւ լաւատես պէտք չէ ըլլալ, քանի որ, ըստ տրուած տեղեկութիւններու, համալսարան մուտքի քննութիւնները, Հայաստանի մէջ, երեւան բերած են հայերէնի գիտութեան եւ իւրացման զգալի անկում, բաղդատած օտար լեզուներու: Խորհրդարանի անդամի այս տեղեկութիւնը նոյնիկ եթէ յուսադրիչ է մասամբ, անոր հետեւող լուսաբանութիւնը ցոյց կու տայ որ այդ նախաձեռնութիւնը դըժուարութեան կը հանդիպի Խորհրդարանին մէջ, կը հանդիպի ընդդիմութեան: Հայեցի կրթութեան եւ հայերէնի ուսուցման համար մեծ նպաստ կրնայ ըլլալ երկլեզուանի մանկավարժութիւնը, մասնաւորաբար Սփիւռքի պարագային: Խօսուեցաւ նաեւ մարդուժի մասին: Հայերէնի ուսուցման որակ եւ թափ տալու համար անհրաժեշտ է արժեւորել հայագիտական նիւթերը եւ զանոնք ուսուցանողները, եւ գիտենք որ պատկերը փայլուն չէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ:

Խօսուեցաւ Սփիւռքէն ակնկալուած նիւթական օժանդակութեան մասին, եւ համառօտակի՝ Սփիւռքի կարիքներուն մասին:

Կը խորհիմ որ այս խորհրդաժողովը պէտք չէ աւարտած համարել իր գումարման երեք օրերէն ետք, եթէ կ՚ուզենք ներկայութիւն ըլլալ մեր ժամանակին մէջ, ինչպէս դիտել տուաւ հայրենի ազնիւ մտաւորական մը, աւելցնելով որ «Թոնրատնային մշակոյթ»ը բարիք չի բերեր, քանի որ Թոնիր չունի:

Երեք օրերու աւարտին, դրական երեւոյթները գնահատելով հանդերձ, եզրակացուցի որ չունինք տոկալու եւ տեւելու ռազմավարութիւն: Թերեւս այդ պատմական պահու պարտադրանքն է, քանի որ անմիջական կարիքները բազմաթիւ են եւ ճնշող: Դրական պիտի ըլլար որ այս խորհրդաժողովին արծարծուած խնդիրները, արտայայտուած միտքերը, քննութեան առարկայ ըլլային Հայաստանի տարբեր քաղաքներուն եւ Սփիւռքի մեծ ու պզտիկ գաղութներուն մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ լսել եւ լսուիլ, հակամարտութիւններէն եւ սովորական ամբոխավարութիւններէ տարբեր մթնոլորտի մէջ: Լաւատես ցանկութիւն մը:

Զբօսաշրջութիւնը, բարեսիրութիւնը, բաժակաճառերը, ջօջական փառասիրութիւնը, եւ այդ կարգի բաներ, բաւարար չեն աարբերութիւնները հարթելու: Խորհրդաժողովներն ալ բաւարար չեն, եթէ չգործենք:

Ցամենայն դէպս, այս խորհրդաժողովը նոր հորիզոն կը բանայ անոր համար որ դրամի ուժով եւ հանգամանքներով պարտադրուած կեղծիքի նմանող երկխօսութեան կը հակադրէ տարբեր որակ:

Յ. Պ.

Օգոստոս 18

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀՆԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ամառուան այս տաք օրերուն, երբ Երեւանի մէջ ջերմաստիճանը աւելի 40ի մօտ է, քաղաքացիին առաջին ցանկութիւնն է քիչ մը զովութիւն գտնել Սեւանի ափին: Այսպէս, ամէն Կիրակի, կառքերու շարանը կ՚ուղղուի դէպի Երեւան – Սեւան մայրուղի, նոյն ատեն զգալի կերպով աւելցնելով արկածի վտանգը՝ ազգային իսկական աղէտ մը այսօր: Պատճառնե՞րը. արագութիւնը եւ երթեւեկի կանոնները չյարգող անպատասխանատու վարորդները:

Արկածի սպառնալիքը իր գագաթնակէտին կը հասնի իրիկունը, երբ հաճելի օրուան մը աւարտին, խորոված եւ առատ ոգելից խմիչքներ ճաշակելէ ետք, հազարաւոր կառքեր ճամբայ կ՚ելլեն հակառակ ուղղութեամբ դէպի մայրաքաղաք: Եւ հո՛ս է որ ակնյայտ կը դառնայ ոստիկաններու անզօրութիւնը՝ յարգել տալու համար կարգն ու կանոնը: Իբր ճար, հընարամիտ հայ ոստիկանները դիմած են տարօրինակ, բայց նաեւ ազդու միջոցի մը. իրենց պետական կառքերը կողք կողքի շարելով, ճակատ կազմած նախ որոշ ժամանակ, երթեւեկը կ՚արգիլեն ու երբ բաւական քանակութեամբ կառքեր կը կուտակուին, այն ատեն, այս կարաւանը ճամբայ կ՚ելլէ եւ ժամական 90 քմ. արագութեամբ կ՚ուղղուի դէպի քաղաք: Եւ այս, զայրացած վարորդներու ճլաքսոններուն եւ սուլոցներուն տակ... կառքերու այս կարաւանները առ այժմ միակ ելքը կը թուին ըլլալ կանխելու համար այնքան յաճախակի մահացու «աւտօվըթար»ները:

Մեր հնարամիտ ոստիկանները արդեօք չե՞ն կրնար ուրիշ հնարք մը ճարել փըրկելու համար նաեւ հետիոտն Երեւանցիներու, մեծ մասով մանուկներու կեանքերը, որոնք ամէն օր կ՚իյնան անպատասխանատու վարորդներու կառքերու անիւներուն տակ...

ՀՐԱՅՐ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԵՍՐՈՊԱՏՕՆ

ԶԱՐԵՀ ԽՐԱԽՈՒՆԻ

Պոլիս 2005

⁂

ՑԱՑՏՆԻ ԴԷՄՔԵՐ
(Յուշեր գրուած 1947ին)

ԽՈՍՐՈՎ ԹՈՒԹՈՒՆՃԵԱՆ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 – 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

– Բայց հոս գրկուած է օսմ. զին. իշխանութեան կողմէ իբրեւ զինուոր, հետեւաբար մենք ալ ստիպուած ենք զինքը զինուոր ճանչնալ:

– Տէր Զօր աքսորուած Հայերը չեն կրնար զինուոր ըլլալ:

– Ես ձեր ներքին օրէնքները չեմ գիտեր, միայն թէ քանի որ Թուրք զինուորական իշխանութիւնը իբրեւ զինուոր ղրկած է հոս, ես չեմ կրնար տարբեր կերպով նկատել զինքը: Դուք կրնաք ուղղակի Թուրք զին. իշխանութեան հետ լուծել խնդիրը:

– Միւթէսարըֆ փաշան յատկապէս կը պնդէ այդ մասին:

– Նորէն կը կրկնեմ, այդ խնդիրը կրնաք ձեր մէջը կարգադրել:

Ոստիկանապետը մեկնեցաւ, ըսելով որ տեսակցութեան արդիւնքը պիտի հաղորդէ միւթէսարըֆին:

Նոյն օրը շատ մտատանջութեան մէջ անցուցի: Կը տեսնէի որ մասնաւոր հակառակութիւն մը կար ինծի դէմ որ հետըզհետէ աւելի կը սաստկանար: Անշուշտ կատարեալ վստահութիւն ունէի Պ. Էտվալի բարեացակամութեան վրայ, բայց այդ բարեացակամութիւնը բաւական պիտի ըլլա՞ր զիս վտանգէ զերծ պահելու համար:

Օրինակի համար, կրնար ճամբան քալած ատենս զիս ձերբակալել տալ, բանտարկել եւ անմիջապէս աքսորել հեռաւոր վայր մը եւ նոյն իսկ զիս սպաննել տալ պարզապէս:

Այս երկիւղներէն տարուած որոշեցի փախուստ տալ Տէր Զօրէն: Իզմիթցի փըռապան մը, Ներսէս անուն, փախուստի պարագային ամէն նիւթական օժանդակութիւն խոստացած էր ինծի պայմանաւ որ Պաղտատի կողմը երթամ: Ինչ որ անկարելի էր Էլ-Պուսերայի մէջ, հոս կարելիութիւն կար յաջողելու: Արաբ կարաւաններ, ծածուկ ճամբաներով, կ՚երթային մինչեւ Պաղտատ եւ կը վերադառնային ապրանք փոխադրելով: Անգլիական կառավարութիւնը ամէն դիւրութիւն կ՚ընծայէր իրենց: Խնդիրը վստահելի ուղտապան մը գտնելու վրայ էր: Փռապան Ներսէս յարաբերութիւն մշակած էր արաբ ուղտապաններու հետ եւ կրնար այդ վստահելի անձը գտնել:

Գացի կացութիւնը պարզեցի իրեն եւ յիշեցուցի խոստումը: Անմիջապէս պատրաստակամութիւն յայտնեց իր խոստումը յարգելու եւ ըսաւ թէ ճիշդ այդ օրերը կարաւան մը ճամբայ պիտի ելլէր դէպի Պաղտատ, որուն պետը ծանօթ եւ վստահելի անձ մըն էր:

– Ե՞րբ ճամբայ պիտի ելլէ կարաւանը, հարցուցի:

– Երկու, առ առաւելն երեք օրէն, պատասխանեց:

Այս կարգադրութիւնը ընելէ ետքը, գացի Պ. Էտվալին քով:

– Ինքզինքս վտանգի մէջ կը զգամ, ըսի, այս մարդիկը օձիքս պիտի չձգեն եւ թերեւս օր մը գայ ուր դուք ալ չկըրնաք զիս պաշտպանել...

– Ուրեմն ի՞նչ կը խորհիս ընել, հարցուց:

– Խոյս տալ, պատասխանեցի:

– Լաւ ծրագիր, բայց շատ վտանգաւոր, դիտել տուաւ:

– Կը յուսամ որ կը յաջողիմ ըսի, որովհետեւ վստահելի եւ ծանօթ արաբ մը գտած եմ:

– Ո՞ր կողմ երթալու միտք ունիս:

– Դէպի Պաղտատ, պատասխանեցի:

– Իբրեւ գերման զինուորական չեմ կրնար հաւանիլ ու գովել այդպիսի որոշում մը, բայց իբրեւ բարեկամ խորհուրդ կու տամ որ ընես, պայմանով որ վստահ ըլլաս յաջողելու, որովհետեւ գիտես թէ ի՛նչ փորձանք կը բերես գլխուդ: Պաղտատ փախչիլը պարզապէս դաւաճանութիւն է եւ միակ պատիժ մը կայ ատոր համար, այն է մահուան պատիժը:

– Գիտեմ որ այդպէս է:

– Ցետոյ, ուրիշ խորհուրդ մըն ալ տամ... քու մասիդ նոր դիմում մը պիտի ընեմ, սպասէ՛ անոր արդիւնքին:

– Շատ աղէկ, խոստացայ:

Նոյն իրիկունն իսկ միասին գացինք Թուրք մէնզիլը ուր Սէլիմ Համիտ պէյի պարզեց իմ խնդիրս: Թուրք հրամատարը զարմանք յայտնեց միւթէսարըֆին ընթացքին համար: Ըսաւ թէ Հայերը կրնային զինուոր ըլլալ ամէն տեղ, թէ բանակին զործօն ծառայութեան մը մէջ եւ զէնքի տակ հայ զինուորներ եւ սպաներ կային, մանաւանդ իբրեւ բժիշկ, դեղագործ, պայտար, ատամնաբոյժ, եւն.:

– Ճիշդ ես ալ այդ կէտը հասկնալ կ՚ուզէի, ըսաւ Պ. Էտվալ:

– Հիմա ի՞նչ ընելու դիտաւորութիւն ունիք:

– Անմիջապէս դիմում պիտի ընեմ Հալէպի գերման մէնզիլին եւ պիտի խնդրեմ որ միանգամ ընդմիշտ որոշուի Հայերուն զինուորագրութեան խնդիրը որպէսզի այսպէս միշտ խնդիրներ չունենանք:

Սէլիմ Համիտ պէյ շատ օրինաւոր գըտաւ այս դիմումը:

Երկու օր յետոյ Հալէպէն հրահանգ կու գար թէ՝ զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուող Հայերը իբրեւ զինուոր պիտի նկատուէին եւ հետեւաբար զինուորական իշխանութեան ներքեւ պիտի գտնուէին:

Ահիկա մեծ պարտութիւն մըն էր միւթէսարըֆին ու ոստիկանապետին համար:

Երբ այդ հրահանգը եկաւ, Պ. Էտվալ ըսաւ ինծի.

– Ա՛լ կրնաս առանց վտանգի մնալ այստեղ:

Արդէն Պաղտատ երթալիք կարաւանը ճամբայ ելած էր եւ հարկ էր գոնէ ամիս մը սպասել նոր կարաւանի մը համար:

(Շար. 111)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Միշու Շալճեանի մահուան հինգերորդ տարելիցին եւ Շալճեան եւ Ճանիկեան ընդհանուր հոգեհանգստեան պաշտօններուն առթիւ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները։

«Յառաջ»ին՝ Գաբիկ եւ Աննա Շալճեան 50 Եւրօ, Պօյաճեան ընտանիք 15 Եւրօ, Սեպուհ Ճանիկեան եւ Հրանդ Ճանիկեան 30ական Եւրօ։

Մարսէյլի Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 30 Եւրօ, Պօյաճեան ընտանիք, Սեպուհ Ճանիկեան, Հրանդ Ճանիկեան 20ական Եւրօ։

Կապոյտ խաչի ՍէՆ Ժերոմի մասնաճիւղին՝ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան 20 Եւրօ, Պօյաճեան ընտանիք 15 Եւրօ։

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւին՝ Պօյաճեան ընտանիք 15 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շալճեան 25 Եւրօ։

Համազգայինին՝ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շալճեան 25 Եւրօ։

RENTREE SCOLAIRE

Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville **le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h** dans nos locaux :

71 rue Henri Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres niveaux.**

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :

— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,

— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,

— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակածի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ
«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ — 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ — 13€
ԹԱՑ ՏՈՄԱՐԸ — 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ — 12€

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Տաղկահաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) — 19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ին։
Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատոր գլուխ։

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION!
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Monteteau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange,
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :
Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի "Էլէն Բիւզանդ" մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Զորթեանէ 80 Եւրօ Սիրարփի Փափազեանի մահուան առթիւ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CHENE

Date à retenir

Grande Braderie
de Noël

LES 3 et 4 DECEMBRE
CHENE FRANCE

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2005/06

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
24 SEPTEMBRE 2005 — 28 JANVIER 2006 : STAGE DE 50 HEURES
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

24 SEPTEMBRE 2005 — FIN JUIN 2006 :
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expédition.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՈՒՐԲԱԹ
ՕԳՈՍՏՈՍ 26
VENDREDI
26 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ -- Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.264

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.264

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ելոյթով մը պատասխանած է Ղարաբաղի հարցին մասին ատրպէյճանցի պաշտօնատարներու վերջին շրջանի կարգ մը պնդումներուն: Ծանօթ է որ անոնք պարբերաբար սպառնալիքներ կ'ընեն, Հայաստանին ազդարարելով ամէն բանի պատրաստ գտնուիլ, քանի որ բանակցութեան ընթացքը ապարդիւն կը մնայ: Նոր նոր սկսած են ըսել ալ թէ իրենց երկիրը մէկ երրորդով աւելցուցած է զինուորական պիւտճէն:

Վ. Օսկանեան ըսած է թէ Ատրպէյճան ամէն անգամ երբ կը նշմարէ թէ փափաքին չի տիրանար, կամ կը պախարակէ Մինսկի խմբակը, կամ թերահաւատութիւն կը յայտնէ բանակցութիւններու հոլովոյթին նկատմամբ:

«Իրենք շատ լաւ գիտեն, ըսած է նախարարը, թէ բանակցութիւններու հրատապ կէտը Արցախի ինքնորոշման հարցն է որուն մասին բնակչութիւնը պէտք է արտայայտուի, իր սեփական ճակատագիրը որոշելու իրաւունքով: Մնացածը՝ գաղթականներու վերադարձը, գրաւեալ տարածքները կապուած են այդ հարցին»:

Ան արդար չէ գտած Ատրպէյճանցիներու պնդումն ալ թէ ժամանակը իրենց ի նպաստ կ'աշխատի: Անլոյծ մնացած հարցը բոլոր կողմերուն ալ տուժելու պատճառ է: Իսկ քարիւղի ենթադրուած յետագայ եկամուտները եւս շատ բան չեն փոխեր կացութենէն. «Ատրպէյճան իր քարիւղով ո՛չ կրնայ մեզ սիրաշահիլ, ո՛չ ալ վախցնել: Հայաստան միշտ կրնայ ռազմական գետնի վրայ հակակշռել Ատրպէյճանի որեւէ պիւտճէ» ըսած է Վ. Օսկանեան: Ապա շեշտած է արդար դատի մը հետամուտ ըլլալու հայկական պայմանները, մինչ պարագան նոյնը չէ Ատրպէյճանցիներու համար:

Վերջապէս, շեշտած է տակաւին թէ Հայաստանի մրցակցութիւնը Ատրպէյճանի հետ ո՛չ թէ ռազմական գետնի վրայ է, այլ տնտեսական ու հանրային բարեփոխումներու մակարդակին վրայ, ուր Ատրպէյճան մրցակից չէ ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ նոյնիսկ Ղարաբաղի:

Ինչ կը վերաբերի միջազգային հանրային կարծիքին, հակամարտութիւններու առնչութեամբ միջազգային զարգացումներու տրամաբանութիւնը ցոյց կու տայ որ այդ կարծիքը հակում ունի պաշտպանելու ժողովուրդներու ինքնորոշման իրաւունքը:

ՕՍԿԱՆԵԱՆ - ՄԱՄԷԴԵԱՐՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Հայաստանի, Ատրպէյճանի ու Ռուսաստանի Արտաքին գործերու նախարարները հանդիպում մը ունեցած են Օգոստոս 24ին, Մոսկուայի մէջ: Հանդիպումին նիւթ եղած են ի միջի այլոց Ղարաբաղի հարցը եւ Ռ. Քոչարեան - Ի. Ալիեւ յառաջիկայ հանդիպումը ՀԱՊ-ի երկիրներու վեհաժողովին շրջանակին մէջ:

Արտաքին գործերու նախարարներու հանդիպումին որուն ներկայ գտնուած են ԱՄՆ-ու, Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի ներկայացուցիչներն ալ, Վ. Օսկանեան անգամ մը եւս շեշտած է ինքնորոշման սկզբունքին առաջնային կարեւորութիւնը, զայն նախապայման նկատելով մնացած հարցերուն կարգաւորումին:

Ատրպէյճանի նախարարը շեշտելով հանդերձ թէ կարգաւորումի ընթացքը աշխոյժ աշխատանք կը պահանջէ, կանխահաս համարած է լուծումի կայացած ըլլալու կէտին մը մասին խօսելու համար:

Հետաքրքրական է որ ան, է. Մամէդեարով Վ. Օսկանեանի հետ հանդիպումին նախօրեակին իրեն հետ կատարուած հարցազրոյցի մը ընդունած է Ղարաբաղի մէջ հանրաքուէ կատարելու միտքը. «Շատ մը կարելիութիւններ կան որոնք պիտի քննուին: Բնականաբար անոնցմէ մէկը ժողովրդական արտայայտութիւնն է, բայց պէտք է որոշել թէ ե՛րբ, ի՛նչ ձեւով կրնայ կատարուիլ այդ մէկը» ըսած է ան:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՋԱՒԱԽՔ ԿԱՅՑԵԼԷ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ. Ջաւախք կ'այցելէ Հոկտեմբեր 1ին: Այցին ծրագրին մէջ տեղ ունին շրջանի առաջնորդական փոխանորդութեան շէնքին բացումը, Արագուա գիւղի եկեղեցիին վերաօծումը եւ հաւատացեալներուն հետ հանդիպումներ:

Վրաստանի հայաբնակ այս շրջանը կաթողիկոսական վերջին այցը ընդունած է 1896ին, Խրիմեան Հայրիկի օրով:

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆՑԻ ԳԵՐԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԱԾ

Օգոստոս 24ին Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին միջնորդութեամբ Տաւուշի ու Ղազախի սահմանին վրայ ատրպէյճանական կողմին յանձնուած է գերի առնուած զինուորը Ռամիլ Խուդավերտիեւ: Ան գերի ինկած էր Օգոստոս 3ին:

ՑՈՄԻՆԻՔ ՏԸ ՎԻԼՓԷՆ ԵՒ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Ի պատասխան Հայ Դատի Յանձնախումբի նամակին, նախարարապետին գրասենեակի պետը՝ Ժան Շարպոնիօ կը բացատրէ արդարացնելով որ Տ. տը Վիլփէնի ժամանակացոյցը անկարելի կը դարձնէ որ ընդունի Հայ Դատի Յանձնախումբը խօսելու համար «Հայոց Ցեղասպանութիւնը ուրացող արտայայտութիւններու գործադրելի օրէնսդրութեան մասին»: Նախարարապետը ուշադրութեամբ ծանօթացած է այդ մտահոգութիւններուն, կ'ըսէ Ժ. Շարպոնիօ եւ Արտաքին նախարար Ֆ. Տուսթ - Պլազի յանձնուած է ուսումնասիրել Հայ Դատի յանձնախումբին նամակը, «լաւագոյն ուշադրութեամբ»:

Հայ Դատի Յանձնախումբը յուսախաբ է այդ պատասխանէն, քանի իրեն համար հարցը մտահոգութիւններու չի վերաբերիր այլ խնդիր հարցի մը ֆրանսական օրէնսդրութեան մէջ:

ՅՈՒՆԱՀԱՅԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Մարմարա (Օգոստոս 23) կը տեղեկացնէր թէ Օգոստոս 18ի առաւօտեան Արարատի կատարը հասած եօթը յոյն լեռնագնացներուն մէջ գտնուած է յունահայ երիտասարդ մը, Կարօ Աղապատեան: Ան եւ հայրը Սարգիս գլխաւոր կազմակերպիչներէն եղած են արշաւին որ մարզական նպատակներով Թուրքիա առաջնորդած է 21 լեռնագնացներ: Անոնց բոլորը առաջին օրը յայտնուած անհանգստութեան մը պատճառով չեն կրցած մինչեւ գագաթ բարձրանալ, շատեր մնացած են 4200 մեթրի վրայ:

Էջքէն ետք յունահայ երիտասարդը մեծ խանդավառութեամբ պատմած է տպաւորութիւնները, ըսելով թէ հրաշալի օդով յստակ տեսարան ունեցած են ու տեսած մինչեւ Արագածը:

Մարմարա զարմանալի կը գտնէր որ Թուրք իշխանութիւնները 21 հոգինոց խումբին հայկական անունով անդամներուն չեն ուզած արտօնութիւն տալ, բայց հայր եւ որդի Աղապատեանները առանց վհատելու գացած են Թուրքիա ու վերջապէս ձեւը գտած իրականացնելու իրենց երազը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ Սահմանադրութիւնը, որուն հանրաքուէն նշանակուած է Հոկտ. 15-ին, պէտք է ներկայացուէր Օգոստոս 25ի երեկոյեան: Ի դէպ, այդ Սահմանադրութեան մէջ կան երկու պաշտօնական լեզուներ (արաբերէն եւ քրտերէն), բայց անոնց կողքին կը յիշուին երեք այլ լեզուներ ալ՝ թիւրքմէններէն, ասորերէն եւ հայերէն, որոնք կրնան ընդունուիլ որպէս ուսուցման ու կրթութեան լեզուներ: Մնաց որ Իրաքի խառնակ վիճակին պատճառով ԱՄՆ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Տ. Ռըմսֆելտ որոշած է 1500 զինուոր եւս ղրկել ամրապնդելու համար Իրաք գտնուող Ամերիկացիներու զօրագունդը (138.000), հանրաքուէին եւ ընտրութեան առեն: Տեղւոյն վրայ հինգ հոգի եւս մեռած են եւ եօթը ուրիշներ ալ վիրաւորուած Նաճաֆի Ս. Քաղաքին մէջ շիիներու ներքին բախումներու ընթացքին եւ որուն հետեւանքով երկու նախարար եւ շիի երեսփոխաններ առկախած են իրենց մասնակցութիւնը ազգային մարմիններուն:

ՖՈՐ-ՏԸ-ՖՐԱՆՍԻ (Մարթինիք) Տիլոն մարզադաշտը, Օգոստոս 24ին, աւելի քան երեսուն հազար հոգի հաւաքուած էին ոգեկոչման այն արարողութեան, որ նուիրուած էր ջախջախուած ՄՏ 82 օդանաւին զոհերուն: Ներկայ էր Ժ. Շիրաք որուն ելոյթը քաղաքական բնոյթ չունէր, այլ մխիթարական խօսքերով ապահովութիւն կու տար որ Ֆրանսան ամբողջ սուգի մէջ է: Նոյն երեկոյեան հոգեհանգստեան պաշտօն մը տեղի կ'ունենար Փարիզի Նոթր-Տամի մայր տաճարին մէջ, որուն ներկայ կ'ըլլար տիկին Ժագ Շիրաք եւ հոծ բազմութիւն մը (15000), որուն մէկ մասը դուրսը կը մնար: Կը պատարագէր Փարիզի նոր առաջնորդը:

ԱՌՁԵՌՆ ՀԵՌԱՁԱՅՆՆԵՐՈՒ երրեակ հմրակին (Օռանժ, ԷՍ - ԷՖ - ԷՌ, Պուիկ) «Եալթա»ն սկսած է բաւական մեծ տարողութիւն տանիլ եւ հասած է Տնտեսութեան նախարար Թ. Պրըթօնի, որ անցեալին Ֆրանս-Թելեքոմի պատասխանատուն էր: Ֆիկառոյի Օգոստոս 25ի տընտեսական յաւելուածին մէջ, Փաթրիք Տէվէճեան ու այդ «Եալթա»յին առեն Ճարտարարուեստի նախարար էր, հարցազրոյց մը տուած է: Ինք կ'ըսէ թէ ծանօթ էր բողոքին եւ նշմարելով գործադրուած գիներու նմանութիւնը դատապարտած էր արարքը, բայց ծանօթ չէ քննութեան մանրամասնութիւններուն: Իրեն համար արդէն Ֆրանսական շուկան տկար է, միայն երեք գործող կայ այլ երկիրներու 4էն 6ի դէմ: Ինչ կը վերաբերի Թ. Պրըթոնի Փ. Տէվէճեան կ'ըսէ թէ դէպքերու ատեն Թ. Պրըթոն Ֆրանս-Թելեքոմի գլուխը չէր, բայց բարոյապէս, որպէս նախկին նախագահ կասկած կրնայ ծագիլ թէ ի՞նչպէս կը տնօրինէր Թելեքոմներու թղթածրարները: Գործօն չէր, հարկ եղածին չափ չէր պաշտպաներ մրցակցութիւնը: Թ. Պրըթոն բնաւ համաձայն չէ այս տեսակէտին (Ֆրանս-էնֆօ, Օգոստ. 25ի առաւօտ), եւ բուռն կերպով կը պաշտպանէ իր դիրքը: Պարզ է որ չի կըրնար բոլորովին հեռու մնալ հակառակ հերքումներուն, եւ Լիպերասիոն (Օգոստ 25) դիտել կու տայ որ չի բացատրուիր թէ ինչո՞ւ տեղեկագիրը կը նշէ որ այդ փոխանակումը տեւած է մինչեւ 2003ի վերջ, երբ Պրըթոն Թելեքոմի գլուխն էր: Ամէն պարագայի մէջ, Թ. Պրըթոն նեղ կացութեան մատնուած է:

ԻՐԱՆԻ Խորհրդարանը (Մաճլիս) մերժած է վաւերացնել չորս նախարարներու նշանակումը 21ի վրայ, զորս ներկայացուցած էր նորընտիր նախագահը՝ Ահմէտինեճատ: Այդ նախարարները կը վերա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼԻՍ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ՄԱՍԻՆ

Որոշուած թուականէն ամիս մը առաջ իսկ Թրքական հանրային կարծիքը լայն չափով կը զբաղի Պոլսոյ Պողազիչի համալսարանին մէջ տեղի ունենալիք (Սեպտ. 23-25) Հայկական Ցեղասպանութեան նիւթով համաժողովով:

Օգոստոս 24ին Հիւրրիյէթ տեղեկացուցած էր թէ համաժողովին բացումը Պողազիչիի տեսուչ Այշէ Սոյսալի խընդրանքով Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ պիտի կատարէ: Ան այս մասին պատասխանելով թերթին, ըսած էր. «Տեսուչին յայտնեցի թէ այս նիւթին առընչուած ոչինչ մեզի վախ կը պատճառէ. երբ առաջին ձեռնարկը յետաձգուեցաւ, ըսի թէ լաւ բան չէր ատիկա: Ոչ մէկ պատճառ կար յետաձգելու: Մենք ամենայն հանգստութեամբ կրնանք վիճարկումի նիւթ ընել այս հարցը»:

Յաջորդ օրուան Միլլիյէթը կը տեղեկացնէր թէ համաժողովը կազմակերպուած է վարչապետ Թ. Էրտողանի փափաքով: Ան տեսուչ Ա. Սոյսալի ըսած է թէ յարմար կ'ըլլայ որ ձեռնարկը տեղի ունենայ Եւրոպական Միութեան հետ բանակցութիւններու սկիզբէն, Հոկտեմբեր 3էն առաջ:

Արտաքին գործերու նախարարը սկզբունքի համաձայնութիւնը տալէ ետք համաժողովը բանալու, իր բանբերին միջոցով տեղեկացուցած է թէ Նիւ Եորք գտնուելուն պատճառով պիտի չկարենայ մասնակցիլ անոր:

Բանբերը թարգման ըլլալով Ա. Կիւլի, ըսած է տակաւին. «Այս հարցին համար ամէն բան պէտք է գործածենք: Պիտի չվարանինք բաց ճակատով պաշտպանելու մեր թեզերը: Այս մասին ոչ մէկ բարդոյթ ունինք: Իմաստ չունի յանցաւորի պէս խուսափելու ընթացքը: Կարեւորը այն է որ թէ՛ երկրէն ներս, թէ՛ արտասահմանի մէջ կարենանք ամենայն յստակութեամբ խօսակցութեան նիւթ ընել մեր պատմութեան իրականութիւնները եւ Թուրքիոյ դէմ գործուած խաղերը: Այս տեսակէտով որպէս կառավարութիւն եւ որպէս նախարարութիւն, աւելի ետք աւելի գործօն պիտի ըլլանք»:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-8

Երեւան, Օգոստոս 3

Որքան մտածեմ բան մը հասկնալ խորհրդային ճարտարապետներու ուղեղային կազմին մասին, այնքան ինքնաբուխ հարցեր կը ծագին մէջս, արդար հարցեր բացատրութիւն մը փնտռելու, պատասխաններ ստանալու իրենց տաղանդին հակասական կէտերու շուրջ:

Անոնք հիանալի կերպով լուծած են քաղաքաշինական հիմնական հարցեր. ճամբաներու, պողոտաներու լայնքերն ու ծառապատումը, մայթերու գեղազարդումը, պարտէզներու տեղաւորումը քաղաքի հիմնական կէտերու վրայ եւ յատկապէս ուսումնասիրած դարաւոր աւանդութիւն ունեցող ճարտարապետական ազգային գիծերը, արդիականացնելով, առանց այլանդակելու: Այդ ուղղութեամբ կարելի է գլուխ-գործոց նկատել Հանրապետութեան հրապարակի կառավարական, արտաքին գործոց նախարարութեան, Արմենիա պանդոկի շէնքերը եւ բազմաթիւ այլ համալիրներ, ինչպէս Մոսկուա շարժանկարի հրապարակը, Երեւան պանդոկը եւ այլն...:

Անոնք յաջող լուծում տուած են ուղղանկիւնաձեւ մեծ համալիրներու ուր բազմաթիւ ընտանիքներ կ՚ապրին եւ ունին ապահովութիւն որ իրենց զաւակները բակին մէջ կրնան ազատօրէն խաղալ առանց կառքերու տակ ճզմուելու վտանգին:

Հիասթափութիւնը կը սկսի երբ մայր պողոտայէն բաժնուիք, ուր սիրուն տուֆապատ ճակատներ, քանդակուած սիւներով զարդարուած, ներդաշնակ կամարակապներով օժտուած, եւ մտնէք որեւէ բակ: Տեսարանը անմիջապէս 180 աստիճան կը փոխուի... անկանոն պատշգամներ, թիթեղի կտորներով, խաւաքարտերով, ապօրինի թելեր քաշուած ամէն ուղղութեամբ, գոյնզգոյն լուացք փռուած բոլոր յարկերուն երկայնքին, քեզ արեւմուտքէն միակտուր արեւելք կը հասցնեն իր բոլոր գէշ կողմերով. շէնքերու մուտքեր որոնք կարծես կիսաւարտ մնացած են, կոտրտած սանդխամատեր, անհաւասար աստիճաններ, վայրկեանէ վայրկեան փրթելու ճիչեր արձակող վերելակներ (եթէ կը բանին), եւ մանաւանդ թթուտտի անախորժ խայթող հոտ մը որ կ՚արձակուի մուտքին զետեղուած աղբի տնակի ծակերէն եւ յաճախ բաց դռներէն... ինչպէ՞ս եւ ինչո՞ւ մըտածած են 8–10 յարկանի շէնքերու աղբերու հաւաքումը զետեղել շէնքի մուտքին... զետնայարկի բնակիչները խեղդամահ ընելու մտադրութեա՞մբ... ինծի համար մեծ խորհուրդ մըն է. եւ տակաւին շատ մը իշխանավայել շէնքերու արտաքինը ամենեւին կապ չունի ներքին մասին հետ: Գրողներու միութեան շէնքը, թէեւ մեծ բան մը չէ, սակայն ունի ազգային սիրուն գիծեր: Փորձեցէք մայր դուռէն ներս մտնել. ձեր դիմաց կը գտնէք անճոռնի պատ մը. մութ սրահ մը եւ կը պարտադրուիք աջ կամ ձախ շեղիլ ուրիշ լուծում չունենալով: Եթէ սա է պետական հիմնարկի մը ներքին ճարտարապետութիւնը, կրնաք երեւակայել թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ քաղաքի բարձունքին (Մասիւներուն) երկինք սլացող բարձրայարկ շէնքերու բաբելոնեան աշտարակին նմանող անցքերը ուր յաճախ ամենավարժ վարորդներն անգամ չկոթած կանգ կ՚առնեն...

Խորհրդաւոր սովետ աշխարհ
դուրսէն փայլուն ներսը խաւար...

... Երբ Հալէպի ամառները յիշեմ, տաքէն աւելի անոր անապատային փոշին է որ միտքս կու գայ: Երեկոյեան ժամերուն յանկարծ, չես գիտեր ի՛նչպէս եւ ո՛ր տեղէն խառնակ հով մը քաղաքին վըրայ կը տեղար անապատի կարմիր փոշին...

Առաջին անգամ ըլլալով 40 տարուան ընթացքին, նոյն երեւոյթը նկատեցի Երեւանի երկինքին մէջ: Հայկական պարէն, Արագածի եւ Արարատի կողերէն յաճախ հաճելի հով մը կը փչէր Երեւանեան չոր, տաք գիշերները զովացնելու եւ Երեւանցիին ամենամեծ հաճոյքն էր այդ ժամերուն դուրս գալ տուներէն եւ ճեմել լայն եւ ծաղկաւէտ մայթերու վրայ: Հիմա մայթերը կոտրտուած են զանազան կրպակներով, անճաշակ լոյսերով զարդարուած սրճարաններով, «Լունա փարք»ի տպաւորութիւն ձգող՝ անվայել Երեւանի նման մշակութային քաղաքի մը, եւ լեռներէն փչող երեկոյեան զեփիւռը կը ծառայէ միայն երբեմնի ծառապատ երեւանեան բլուրներէն, մեծահարուստներու համար կառուցուող առանձնատուներուն փորուած փոշին տեղացնել քաղաքի մայթերուն եւ բացօթեայ սրճարաններուն վրայ, ժամանակէն առաջ ստիպելով որ մարդիկ տուն քաշուին... ճիշդ անապատային Հալէպի նման;

... Շինարարութեան մեծագոյն հրապարակը անտարակոյս հիւսիսային պողոտան է. քաղաքին սրտին վրայ, ճամբու մակերեսէն 10/15 մեթր ցած փոսերով, եռուն շարժում կայ օրն ի բուն. երկաթ կը շալէն, կռունկները կը թափեն եւ օրէ օր յարկերը կը բարձրանան:

Սովետի ատեն պետական հսկողութիւն կար երկաթի քանակին, թափուող կրաշաղախին վրայ, հակառակ լռելեայն կատարուած գողութիւններուն: Ամէն անգամ ես ինծի հարց կու տամ տագնապած. հիմա ո՞վ է հսկողը շինութեան օրինական ընթացքին... Շինարար ընկերութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Ղարաբաղցիներ են որոնք շատ հաւանաբար այդ տուներուն մէջ պիտի չբնակին. եթէ քիչ մը երկաթ այստեղէն, քիչ մը կրաշաղախ այնտեղէն մէկզի դընեն ո՞վ պիտի զգայ... վստահաբար տեղեակ չեն որ Երեւանը կը գտնուի երկրաշարժային գօտիի մէջ. տակաւին շաբաթ մը չանցաւ երբ զօրաւոր ցնցում մը Երեւանի կէս բնակչութիւնը սարսափի մատնեց առաւօտեան ժամը երկուքին... Մտահոգուած եմ որովհետեւ կը սիրեմ իմ հայրենիքս եւ իմ ժողովուրդս:

... Ձկայ անձ մը որ դէպի Սեւան իր ճամբորդութեան ընթացքին ակնարկ մը չնետէ, Երեւանի եւ Աբինջի սահմանին, բլուրի մը վրայ բարձրացած շքեղ կառոյցի մը վրայ, ուր կ՚ըսուի թէ Պ. Ծառուկեան անունով անձնաւորութիւն մը, նախագահին որսի ընկեր եւ ամենափայլուն գործարարներէն մին մեր Նոր Հայրենիքին, Արեւ Արքայի փառքը յիշեցնող բնակարան շինած է արձաններով, աւազաններով, ոսկիէ ծորակներով, կ՚ըսուի նաեւ որ պարիսպներէն ներս կը պահէ վայրի կենդանիներու զանազան տեսակներ. ան շինած է նաեւ հանդիպակաց սիրուն մատուռը: Անոյշ ըլլայ. կ՚աշխատի, կը շահի, թող վայելէ... լսեցի նաեւ որ այդ «հրաշալիքը» կառուցելէն վերջ Աբինջի շարք մը տուներու մէջ դադրած է հոսուն ջուրը վերջնականապէս...:

Քիչ մը վար, նոյն շարքին վրայ կայ Երեւանի հրաշալիքներէն մին, քաղաքացիներուն զուարճութեան ամէնէն եւրոպական կեդրոնը ՋՐԱՇԽԱՐՀԸ, փոքրիկ «Տիզնի լենտ» մը, որ Թաղի բնակիչները սկսած են ատել. գիտէ՞ք ինչու. հիմա իրենց տուներն ալ զրկուած են հոսուն ջուրէ... ո՞վ կրնայ բողոքել եւ որո՞ւ...:

ՑԻՊԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԿԻՐԱԿՈՍԸ»
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
«Բարեւ արեւ» հրատարակչութիւն
2005 Երեւան

«ԵՍ ԿԸ ԽԱՂԱՄ
ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԵՏ»
ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
«Բարեւ արեւ» հրատարակչութիւն
2005 Երեւան

ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱԿՈՒՄԷՆ ՅԱՌԱՋԱՑՈՂ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՂԷՏԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Այս անգամ ահազանգը կու գայ պաշտօնական Հայաստանէն, որոշապէս Սթրազպուրկի մէջ ազգային փոքրամասնութիւններու լեզուներու պաշտպանութեան սահմանումին մասնակցած, Երեւանի Վ. Բրիւսով լեզուաբանական համալսարանի տեսուչ՝ Սուրէն Զոլեանէն:

Արդարեւ Բրիւսով համալսարանի տեսուչը չափազանց վրդոված Մելգ. Կրթ. Հաստատութեան փակումէն, վտանգըւած կը տեսնէ միջազգային կրթականմշակութային շրջանակներու կամ պետութիւններու կողմէ հայերէնի զարգացման անոնց պարտաւորութիւնները: Տակաւին ան վտանգուած կը տեսնէ ապահովելու ազգային փոքրամասնութիւններուն իրաւունքը իրենց մայրենի լեզուով դիմելու պետական ու տեղական մարմիններուն, պաշտօնական, շրջանակներուն եւ այլ հաստատութիւններուն:

Այժմ այլեւս ոչ զգացումն է որ կը խօսի, ոչ հայեցի պատրաստութեան անհրաժեշտութիւնը, ոչ անձնական քինախնդրութիւնը, ինչպէս փորձեց բացատրել Երեւանի հեռատեսիլէն Հ.Բ.Ը. Միութեան պարոն նախագահը, այլ ուղղակի պաշտօնական Հայաստանը, որ Մելգոնեանի փակումով տապարի հարուած մը տրուած կը տեսնէ միջազգային շրջանակներու մօտ հայերէնին: Հայերէնը աւանդական լեզուներու դասաւորումին մէջ առաջիններու կարգին ընդունուելու եւ Եւրոպական կարգավիճակ ունենալու կարելիութիւնը ունի: Այդ պարագային եւրոպացիներու համար հայերէն սորվելու պայմաններ ստեղծելու պարտաւորութեան տակ կը գտնուին պետութիւնները:

Բայց Սուրէն Զոլեան կ՚աղաղակէ, «Եթէ մտածում ենք Եւրոպայում հայերէնի նոր կարգավիճակի մասին... պէտք է եւրոպացիների համար հայերէն սորվելու պայմաններ ստեղծենք:

Այդ հարցում մենք բաւականին յետ ենք, դրա մասին է վկայում Մելգոնեան վարժարանի օրինակը: Մեր հասարակութիւնն անպայման պէտք է իմանայ թէ այս հարցի նկատմամբ ի՞նչ վերաբերմունք ունեն Կիպրոսի պետական ղեկավարները ու հասարակութեան անդամները, որոնք ուշադիր հետեւում են բոլոր դատավարութիւններին, գիտեն ինչ է կատարւում ներկայ պահին»:

Հայերէնը որպէս աւանդական լեզու, Հայաստանէն զատ, յիշած են առայժմ Հունգարիան եւ Կիպրոսը: Հունգարիան հայերէնը յիշած է որպէս ազգային փոքրամասնութեան լեզու, որուն զարգացման համար պետութիւնը ստիպուած է պարտաւորութիւններ ստանձնել:

Կիպրոսը հայերէնը նշած է որպէս աւանդական լեզու, ստանձնելով անոր պաշտպանութիւնը: «Դրանով Կիպրոսն արտայայտել է իր իւրայատուկ վերաբերմունքը հայ համայնքի, հայ ժողովրդի եւ Հայաստանի հանդէպ: Ինձ (Սուրէն Զոլեան) որպէս Հայաստանի ներկայացուցչի եւ Կիպրոսի ներկայացուցչին յուզում էր այն հարցը որ վտանգուած են հայերէնի նկատմամբ Կիպրոսի միջազգային պարտաւորութիւնն ու կրթական քաղաքականութիւնը: Կիպրոսի իշխանութիւնների համար Մելգոնեան վարժարանը բաւականին զգայուն թեմա է, նրանք շահագրգռուած են այդ հաստատութեան պահպանմամբ եւ նոյնիսկ մըտադիր են ստեղծել հայագիտական կենտրոն: Կան գաղափարներ հայերէնը դարձնելու բարձրագոյն կրթութեան լեզու, Կիպրոսի համալսարաններում բացելու հայագիտական ամպիոններ...: Զըրկելով այդ վարժարանից (Մելգոնեան Կրթ. Հաստատութիւնից)... հայ... երեխէները հնարաւորութիւն չեն ունենայ մայրենիով միջնակարգ կրթութիւն ստանալու, կը սահմանափակուի համալսարանական ամպիոնների ստեղծումը...»:

Զոլեան կը շեշտէ.

-Այս տարի Մելգոնեան վարժարանում ուսանողներին չգրանցելու փաստը խիստ մտահոգիչ է Կիպրոսի իշխանութիւններին, կրթօճախը դադարում է գոյութիւն ունենալուց եւ փաստօրէն կտրւում է հայերէնի հետ աւանդական կապը: Կարծում եմ դա շատ լուրջ խնդիր է: ...Այնտեղ հայագիտական ուսումնասիրութիւնները խորացնելու փոխարէն փակելու որոշում կայացուեց:

Ի հարկէ կան համատեղ կանոնադրական եւ իրաւաբանական խնդիրներ, սակայն դա ամէնից առաջ բարոյական խնդիր է, կապուած հայերէնի: Մենք պարտաւոր ենք զգօն լինել, նկատի ունենալով որ, հայերէնը որպէս աւանդական լեզու գրանցած Կիպրոսին, յետագային երբ միանան այլ պետութիւններ, անոնց համար շատ դժուար կը լինի Կիպրոսի օրինակին հետեւելը»:

Ես բաւական լայն մէջբերումներ ըրի Վ. Բրիւսով համալսարանի տեսուչի մըտահոգութիւններէն, շեշտելու համար հայերէնի, հայ լեզուի ու հայ ժողովուրդին սպառնացող վտանգը, միջազգային մշակութային - կրթական շրջանակներու, պետութիւններու մօտ: Անոնք կըրնան հայերէնը հետաքրքրութիւններէ հեռու, երրորդ կարգի լեզուներու շարքին դասաւորել, որոնց նկատմամբ պետութիւնները որեւէ պարտաւորութիւն չունին, մինչդեռ երբ հայերէնը դառնայ էթնիկ աւանդական լեզու, պետութիւնները լուրջ պարտաւորութիւն կը զգան ուսուցիչներու, դասագիրքերու պատրաստութեան, թարգմանութիւններու ապահովումին եւայլն: Այս բոլորը անշուշտ երբ Ուխտին մասնակցող պետութիւնները հետեւելով Հայաստանի, Հունգարիոյ եւ Կիպրոսի ներկայացուցիչներու օրինակին քուէարկեն ի նպաստ հայերէնի աւանդական էթնիկ լեզուի դասաւորումին: Ասիկա կրնայ պատահիլ միայն եթէ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը շարունակէ գոյատեւել բոլոր առաջնոյն որպէս կրթական հաստատութիւն, ինչպէս կը յայտարարեն Հայաստանի եւ Կիպրոսի էթնիկ լեզուներու, Ուխտին մասնակցող ներկայացուցիչները:

Այսքան լուրջ, շեշտակի ու յստակ նախազգուշացումէն վերջ, կը զգա՞ն արդեօք ՀԲԸՄ.ի «Հիմնադրամ»ի անդամները այն ահաւոր վտանգը որ կը սպառնայ հայ ժողովուրդին, միջազգային մշակութային մարզին մէջ: Կը զգա՞ն այն ահաւոր բարոյական անկումը որուն պիտի ենթարկուի հայ ժողովուրդին մշակութային հարստութիւնը, զոր դարերու ընթացքին հայ միտքը արտադրած ու տուած է ժողովուրդներու հարուստ քաղաքակրթութեան:

Դժբախտաբար մինչեւ այսօր «Հիմնադրամ»ի անդամներուն ցուցաբերած վերաբերմունքը ամէն կողմէ ու ամէն անկիւնէ բարձրացող ճիչերուն ու պոռթկումներուն, մեզ կը սարսռացնեն համոզուելու որ անոնք ոչ մէկ ազգային պատմական զգացումէ տարուած կրնան վերատեսութեան ենթարկել աւազախրումի տանող իրենց որոշումը: Ու ասիկա գիս կը ստիպէ վերադառնալ հին օրերու ՀԲԸՄ-ի Կեդր. Վարչութեան անդամներու պատկերին եւ զանոնք բաղդատելու այսօրուան «Հիմնադրամ»ի հաւաքածոյ, հայ ազգային զգացումէ ու բարոյական հպարտութենէ զուրկ ներկայացուցիչներուն հետ:

Բայց արդեօք այս անհոգ երանելիները կը հասկնա՞ն Սուրէն Զոլեանի հնչեցուած ահազանգին իմաստը:

Հիները՝ Կեդր. Վարչութեան անդամները, կը դողային իւրաքանչիւր հայու բեկորին պահպանութեան, հայ աշակերտին հայկականութեամբ սնանելու պահանջքին վրայ: Անոնցմէ ամէն մէկը հայ ազգային կեանքի մէջ վաւերական տուող ու սրտցաւ ճանչցուած գործիչներ

էին որոնք ապրած՝ հայ կեանքի տառապանքը, գիտէին գնահատել իւրաքանչիւր որոշումին տարողութիւնը ժողովուրդին բարիքին ի խնդիր: Անոնք անընդհատ կը յայտարարէին. «Ոչ մէկ հայ ուսանող հայ դպրոցէն դուրս չէ գրկուի նիւթական պատճառով»: Մինչդեռ այսօր երբ ամբողջ ազգը ոտքի ելած կ՚ըմբոստանայ իրենց սխալ, ապազգային որոշումին դէմ, անարգանքով յետադարձ ակնարկ մը իսկ չեն նետեր ժողովրդային պոռթկումներուն եւ «մենք կ՚որոշենք ու կարաւանը թող քալէ» ըսելու անպատկառ եսամոլութիւնը ցոյց կու տան:

Սխալը յառաջ կու գայ սակայն ՀԲԸՄիութեան Ծրագիր-Կանոնագրին մէջ չնախատեսուած, աւանդական օրէնքներուն չհամապատասխանող հիմնական փոփոխութեան մը գործադրութենէն:

ՀԲԸՄիութեան Ծրագիր-Կանոնագիրը չի նախատեսեր Միութիւնը վերածել Հիմնադրամի: Այսօրուան ղեկավարները 79րդ ընդհանուր ժողովին, գումարուած՝ 1996 Նոյեմբեր 16ին Փասատինա, Լոս Անճըլըս, Ալեք Մանուկեան կեդրոնին մէջ, յանկարծ հոն զանազան շրջաններէ հաւաքուած անդամներուն առջեւ նետեցին Կեդր. Վարչութեան ընտրութեան եղանակի փոփոխութեան նիւթը:

Նախապէս Ծրագիր-Կանոնագիրը անդամներուն իրաւունք կու տար ընտրելու Կեդրոնական Վարչութեան անդամները: Այս ժողովին յանկարծ, ժողովի անպատրաստ մթնոլորտին մէջ, Կեդրոնական Վարչութիւնը ներկաներուն առաջարկեց Կեդրոնական Վարչութեան անդամներուն ընտրութիւնը վերապահել Կեդրոնական Վարչութեան անդամներուն միայն: Ուրեմն Միութեան անդամները կը զրկուէին իրենց ընտրական իրաւունքէ ու Կեդր. Վարչութեան անդամներուն ընտրութիւնը կը վերապահուէր Կեդր. Վարչութեան քանի մը անդամներու քմահաճոյքին:

Ծանօթ է թէ ընդհանուր ժողովին մասնակցող անդամները ժողովի օրակարգերու մտահոգութիւններէն աւելի ընդհանրապէս ժողովի կ՚երթան բարեկամները հանդիպելու, քանի մը լաւ օրեր անցընելու, այնպէս ինչպէս Միացեալ Նահանգներու մէջ կը յայտարարեն, գոնվէնշընի կ՚երթան լաւ ժամանակ ունենալու համար:

Անշուշտ երբ յանկարծակի ներկաներուն կ՚առաջարկուի Կեդր. Վարչութեան անդամներու ընտրութեան նոր եղանակ մը, ներկաներէն շատեր չեն իսկ անդրադառնար թէ ի՛նչ կ՚առաջարկուի, իսկ ուրիշներ չեն իսկ հասկնար թէ ի՛նչ է առաջարկուածը:

Ու շուտով հաւաքէն դուրս գալու մըտահոգութեամբ, ժողովականները ձեռք կը բարձրացնեն ու կ՚ամբողջանայ կատակերգութիւնը: Կ՚որոշուի Կեդր. Վարչութեան անդամներու ընտրութիւնը ձգել Կեդր. Վարչութեան: Այսինքն Միութիւնը կը վերածուի «Հիմնադրամ»ի, անդամներու ընտրութիւնը ձգելով քանի մը հոգիներու քմահաճոյքին: Այս պարագային, ընտրեալները պէտք է միշտ ձեռք վերցնեն ղեկավարին հետ, կամ այլապէս դուրս կը նետուին եւ նոր լրակեցներ կու գան գրաւելու հեռացուածներու տեղերը:

Այլեւս ՀԲԸՄ-ը կորսնցուցած է իր ազգային դիմագիծը, անդամներու մօտ դադրած է հետաքրքրութիւնը ու այսօր ամէն տեղ ջլատիչ է կացութիւնը: Կրնամ ներկայացնել իւրաքանչիւր շրջանակի վիճակը որ միայն յուսահատական դարձած է եւ հաւանաբար կամաց կամաց շրջանակները ինքզինքնին լուծարքի պիտի ենթարկեն ու շուրջ հարիւր տարուան մեծ իրագործումներու այս ազգային կազմակերպութիւնը պիտի դադրի գոյութիւն ունենալէ:

Եթէ Կեդր. Վարչութիւնը Լոս Անճըլըսի ժողովին Ծրագիր – Կանոնագրին մէջ այսպիսի հիմնական փոփոխութիւն մըտցնելու նպատակ ունէր, նուազագոյն 6 ամիս առաջ Ծրագիր-Կանոնագրի փոփոխութեան առաջարկը պէտք է ներկայացնէր շրջանակներուն: Շրջանակները նախքան ընդհանուր ժողովի գալը, կ՚ուսումնասիրէին փոփոխութեան առաջարկը եւ ընդհանուր ժողովին կու գային իրենց շրջանակին որոշումով: Այս է ընդհանուր եղանակը աշխարհի ամէն կողմ եւ ամէն կազմակերպութեան կամ ընկերութեան մօտ: Այս է աւանդական կանոնը ՀԲԸՄ-ի մօտ: Ինչո՞ւ ՀԲԸՄ-ի Կեդր. Վարչութիւնը չհետեւեցաւ այս միջազգային օրէնքին, ինչո՞ւ վախցաւ նախատեսելի հակազդեցութենէն եւ հապճեպով, անակնկալի բերելով անդամները, որոշում տալ տուաւ ապօրինի կերպով: Հաւանաբար անհրաժեշտ պիտի ըլլայ ուրիշ դատ մըն ալ բանալ Կեդր. Վարչութեան այս ընթացքին դէմ, ուղղելու համար այս ահաւոր ու վնասակար սխալը:

Դժբախտաբար ցաւալի է նաեւ որ, քանի մը բացառութեամբ Հ.Բ.Ը.Միութեան շրջանակները այս բոլոր հարցերուն շուրջ կը մնան լուռ, չեն յայտներ իրենց տեսակէտը, դժգոհութիւնը կամ համաձայնութիւնը, եթէ կան այդպիսիներ:

Որքա՜ն մեծ դժբախտութիւն է որ մեր եկեղեցականներէն միայն Մութաֆեան Պատրիարքը քաջութիւնը ունեցաւ հայ դպրոցին պաշտպանութիւնը ստանձնելու: Որքա՜ն ճղճիմ ու ամչալի էր տակաւին ընթացքը հայ մամուլի մէկ անդամին որ անպատկառ ոճով եւ ինքզինք ըստորնացնող արտայայտութիւններով, անտեղի յարձակումներ գործեց Պոլսոյ Պատրիարքին վրայ:

Հոս պիտի ուզեմ նաեւ յիշել Զաւէն Քհնյ. Արզումանեանը որ միակ եկեղեցականը եղաւ հայ դպրոցին գոյատեւումը պաշտպանող:

Հարկ է նաեւ հաստատել որ հեռաւոր արեւմտեան աշխարհին մէջ եղաւ խմբագիր մը, որ յաջորդական խմբագրականներով իր թաղի դպրոցին հայերէնի ուսուցման տրամաբանական գովերգութիւնը ըրաւ արդարօրէն, բայց բառ մը չկրցաւ գրել կամ գրուածները ընդունիլ իր թերթին մէջ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան դերին առնչութեամբ: Մինչեւ ո՞ւր սայթաքած են հայ մամուլն ու հայ խմբագիրը, կորսնցնելու համար իրենց անկախութիւնը քանի մը մամոնայի համար:

Կ՚իմանանք տակաւին որ բարձրագոյն իշխանութիւններէ ճնշում կ՚ըլլայ Մութաֆեան Պատրիարքին վրայ յետս կոչելու Միութեան դէմ իր բացած դատը: Եթէ ճիշդ են տարածուած այս լուրերը, որքան ողբալի կացութեան վերածուած պէտք է ըլլան մեր իշխանաւորները, որոնք փոխանակ Միութեան հրահանգելու Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան գոյութեան շարունակումը, կը ջանան փակել տալ զայն: Այսքա՞ն հոգիով ու միտքով աղքատացած է հայ ժողովուրդին ղեկավարութիւնը: Ինչո՞ւ ուրեմն ժողովուրդը հայկական զգացումներով կը տապլտկի եւ ճիգ չի խնայեր հայութեան ապագան յաւիտենականացնելու համար: Անոր համար դարերու ընթացքին մեր ժողովուրդը տառապեցաւ, չարչարուեցաւ, ջարդուեցաւ, կողոպտուեցաւ բայց տոկաց: Այսօր այս վարկաբեկիչ ընթացքով որքան անարդար պիտի ըլլանք անոնց նկատմամբ:

Բայց տակաւին մինչեւ այսօր մեր ժողովուրդին յայտնի չեղաւ թէ ի՛նչ պիտի ըլլան Միութեան – «Հիմնադրամ»ին մարմինին ծրագիրները եթէ կարելիութիւն ըլլայ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը վաճառելու: «Հիմնադրամ»ը կը հաւատար որ Մելգոնեանի վաճառումէն կարելի պիտի ըլլար ապահովել 80–100 միլիոն տոլար: Ու խօսուեցաւ միշտ Հայաստանի մէջ Մելգոնեան ճամբարի մը մասին: Այդ ճամբարը պիտի արժէր առաւելագոյն մէկ կամ երկու միլիոն տոլար, քանի պետութիւնը հողը տրամադրած է: Հապա մնացած գումարը ինչի՞ պիտի ծառայէր: Ինչո՞ւ չեն արտայայտուիր «Հիմնադրամ»ի անդամները: Ո՞ւր են Միութեան թափանցիկութեան մասին բարբառողները: Ինչո՞ւ մինչեւ հիմա «հիմնադիրները» կանոնաւոր մանրամասնութեամբ հաշուետուութիւն մը չներկայացուցին: Ինչո՞ւ մասնաւորաբար չտուին Մելգոնեանի հաշուեկշիռները: Ի՞նչ կայ պահուած այդ հաշիւներուն մէջ:

Տակաւին դպրոցական եկամուտները բարդելով իրենց յատկացումներուն վըրայ, կ՚ուռեցնեն Միութեան մշակութային յատկացումները: Ժողովուրդին համար յայտնի չէ թէ ո՞ր դպրոցին որքա՞ն բացը կը գոցէ «Հիմնադրամը»: Միլիոններ կը յայտարարեն Միութեան մշակութային յատկացումը: Ինչո՞ւ չեն ճշդեր որքա՞ն են դպրոցներուն մուտքերը այդ ուռեցուած յատկացումներուն մէջ եւ որքա՞ն Միութեան ճիշդ յատկացումը իւրաքանչիւր դպրոցին: Կրնա՞ն յայտարարել որ ամերիկացին որ Կիպրոս ղրկըւած է կը յայտարարէ թէ իր գործը դըպրոց փակել է, մօտ երեք տարի է Կիպրոս է ու հիմա սկսած է դատարան կամ խորհրդարան քաշկռտուիլ, որքա՞ն արժած է մեզի, Միութեան անդամներուն կամ մեր ժողովուրդին, որ առատօրէն նուիրաբերած է Միութեան: Տակաւին «Հիմնադիրներու» պարոն նախագահը կըրնա՞յ բացայայտել որ Մելգոնեանը փակելու համար որքա՞ն Միութեան դրամէն ծախսած ու բաժնած է: Ո՞ւր է թափանցիկութիւնը այս բոլորին:

Ճի՞շդ է արդեօք որ ՊՊ. Խոսւար Ժախեան եւ Լեւոն Քէպապճեան(*) հրաժարած են «Հիմնադրամ»էն: Եթէ ճիշդ է, անշուշտ կարգը պիտի գայ միւսներուն որոնք ժողովրդային այսքան արհամարհանքին չեն կրնար, պէտք չէ կարենան տոկալ:

Դարձեալ կը կրկնենք. երբեք քինախնդրութիւն չկայ այս գրուածներուն մէջ: Մեր նպատակը միայն ազգային շահերուն հետամուտ ըլլալն է: Մեր փափաքն է համոզել «Հիմնադրամ»ը, հայ ժողովուրդի պարկեշտ ու կարող ներկայացուցիչներով վերակազմակերպուելու եւ վերաբանելու Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը, վերաշահելով մեր ժողովուրդին վստահութիւնը:

Այսօր զիս դաժանօրէն կը մտահոգէ ՀԲԸՄ-ի ներկայի կազմալուծուող վիճակը, ինչպէս եւ Մելգոնեանի գոյատեւումին անժխտելի կարեւորութիւնը: Իմ ցաւը անոր համար է, որ ես ու ինծի պէս բազմութիւններ 60 տարի շարունակ աշխատած ըլլալով Միութեան զօրացման եւ տարածման համար, երբ ան դարձած էր Սփիւռքի ամենազօրաւոր ու ամենազօրաւոր մէկ կազմակերպութիւնը, կը տարանջատուի, չէինք կրնար լռելեայն դիտել այս լուռ մահացումը ու չփնտռել պատասխանատուները:

Հ. ՈՒ.

Օգոստոս 20
Լառնաքա

(*) «ՅԱՌԱՋ».– Ստուգեցինք որ Խ. Ժախեան ճիշդ է, հրաժարած է, բայց Լ. Քէպապճեան՝ ոչ:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ «Շաղզոյեան» կեդրոնին մէջ, Օգոստոս 2ին, նախաձեռնութեամբ Հ.Յ.Դ. Բիւրոյին, տեղի ունեցած է Հայ Դատի Միջին Արեւելքի գրասենեակի բացման հանդիսութիւնը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Հայ Դատի Միջին Արեւելքի Գրասենեակի գործավար Վէրա Եաղուպեան, որ նշելէ ետք ԱՄՆ-ու եւ Եւրոպայի Գրասենեակներու արձանագրած յաջողութիւնները, շեշտած է, որ Միջին Արեւելքի մէջ Գրասենեակ հիմնելու Հ.Յ.Դ.եան այս նախաձեռնութիւնը կը մեկնի պայքարի գործելադաշտը ընդարձակելու եւ աշխատանքները համադրելու անհրաժեշտութենէն: Իրմէ ետք, յանուն Հ.Յ.Դ.եան Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէին խօսք առած է Յովհաննէս Թաւլաքեան, որ անդրադարձած է Գրասենեակին Լիբանանի մէջ հաստատման կապակցութեամբ ենթակայական եւ առարկայական շարք մը տուեալներուն: Իր խօսքին աւարտին, Յովհ. Թաւլաքեան ըսած է որ այս բոլոր աշխատանքները գաղութին համար առաջնահերթ են: Հ.Յ.Դ. Բիւրոյի խօսքը բերած է Հրանտ Մարգարեան, որու համար կարեւորը Գրասենեակին չափն ու ճոխութիւնը չեն, այլ տարուելիք աշխատանքը: Ան շեշտած է որ Հայ Դատի պայքարին մէջ, Միջին Արեւելքի եւ իսլամական երկիրներու մէջ ներկայութիւն հաստատելը անհրաժեշտ է ու կարեւոր, որովհետեւ ամէնուրեք պէտք է ստեղծել համագործակցութեան նպաստաւոր պայմաններ ապահովելու համար յարատեւութիւն եւ հզօրացում: Մատնանշած է նաեւ որ պայքարին մէջ արձանագրուած յաջողութիւնները կը ստեղծեն նաեւ նորանոր դժուարութիւններ միաժամանակ հաստատելով որ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման փուլը արդէն իսկ աւարտին կը հասնի ու կազմակերպուած վտանգը ցցուն կը դառնայ մեր ժողովուրդին դէմ յանդիման: Պաշտօնական բաժինին յաջորդած է հիւրասիրութիւն ու ներկաները կրցած են նաեւ ծանօթանալ Գրասենեակին զանազան բաժիններուն:

ՊԻՔՖԱՅԱՅԻ (Լիբանան) Ս. Աստուածածին վանքին մէջ, Յուլիս 25ին տեղի ունեցած է Հայ եւ Եթովպական եկեղեցիներու հոգեւորականներու հանդիպում մը գլխաւորութեամբ երկու հոգեւոր պետերուն: Բացումը կատարելով Արամ Ա. Կաթողիկոս օրհնաբեր նկատած է Փաւլոս Պատրիարքին ներկայութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յարկին տակ եւ այդ առիթով խօսած է երկու եկեղեցիներու դաւանական ըմբռնումներուն եւ աստուածաբանական հայեացքներու մասին: Փաւլոս Պատրիարք յատուկ դասախօսութեամբ նախ ներկայացուցած է եթովպացի ժողովուրդին երեքհազարամեայ պատմութիւնը, ապա արեւելեան հին եկեղեցիներու ընտանիքին մէջ եթովպական եկեղեցւոյ տեղն ու դերը: Պատրիարքը անդրադարձած է նաեւ Հայոց Ցեղասպանութեան պատմական իրողութեան: Աւարտին տեղի ունեցած է հարց-պատասխանի բաժին մը: Յաջորդ օրը, Յուլիս 26ին, Կաթողիկոսն ու Պատրիարքը այցելութիւն մը տուած են նախագահ Էմիլ Լահուտի:

ՊՈԼՍՈՅ Պատրիարքարանի պարտէզին մէջ, Օգոստոս 1ին, հրաժեշտի ճաշ մը տրուած է ի պատիւ երեք հիւպատոսներու՝ ԱՄՆ-ու աւագ հիւպատոս Տէյվիտ Արնէթի, Իսրայէլի աւագ հիւպատոս Տիկին Ամիրա Արոնի եւ Պելճիոյ աւագ հիւպատոս Թոմաս Անթուանի: Ճաշասեղանները, այս անգամ, մկրտուած էին հայաբնակ նախկին գաւառներու անունով, մինչ նախորդ ընդունելութեան առիթով (ի պատիւ Տիրայր Արք.ի) հայ ժողովուրդի պատմութենէն ընտրուած սուրբերու եւ հերոսներու անուններով: Ճաշի աւարտին, Մեսրոպ Պատրիարք նախ անգլերէն, ապա թրքերէն ելոյթ մը ունեցած է, որու ընթացքին ողջունած է երեք հիւպատոսները, շեշտելով թէ անոնք երկար տարիներու ընթացքին ջերմ յարաբերութիւններ մշակած են Հայոց Պատրիարքարանին հետ: Պատրիարքը խորհրդածութիւններ ալ ըրած է ամբողջ երկրագունտին առջեւ ցցուած ընկերային ու քաղաքական հարցերու կապակցութեամբ, ընդգծելով կարեւորութիւնը միասնական եւ համամարդկային աշխատանքի: Մեսրոպ Արք.ի ելոյթէն ետք հիւպատոսներն ալ իրենց շնորհակալութիւնը յայտնած են ու տեղի ունեցած է նուէրներու փոխանակում:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՀՅԴ ԼՍՄ-ի Արշաւիր Շիրակեան մասնաճիւղը միօրեայ սեմինար մը կազմակերպած էր Յուլիս 2-3ին Այնճարի մէջ: Ձայնագիրը ընկերական և բարուկահանդէսի շուրջ խրախճանքի կողքին ընդգրկած է դաստիարակչական բաժին մը: Յուլիս 2ին, բանակողներու Այնճար հասնելէն եւ նախապատրաստական աշխատանքները կարգադրելէ ետք, ներկաներուն տրուած է դասախօսութիւն մը նիւթ ունենալով՝ կարգապահութիւնը: Դասախօսութիւն – զրոյցը ներկայացուցած է Համբիկ Պիլալեան: Յուլիս 3ին տեղի ունեցած է երկրորդ դասախօսութիւն մը: Դասախօսած է Եսայի Հաւաթեան նիւթ ունենալով՝ «Մերօրեայ երիտասարդութիւնը եւ այլասերման վտանգները»: Սեմինար – բանակումին յատկանշական աշխատանքներէն եղած է «Ռէլի փէյփըր»ի մասնակցութիւնը որու ընթացքին երիտասարդները մօտէն ծանօթացած են Հայոց պատմութեան ու Հ.Յ.Դ.ի պատմութեան կարեւորագոյն դէմքերուն եւ հանգրուաններուն: Աւարտին, մասնակցողները պատշաճ արարողութեամբ մը ծաղկեպսակ զետեղած են Մուսա Լերան հերոսամարտին նուիրւած յուշահամալիրի խաչքարին առջեւ:

ՊԻՊԼՈՍԻ (Լիբանան) պատմական բերդին մէջ, Յուլիս 31ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի «Սերենատ» նուագախումբին համերգը: Խումբը յատկապէս հրաւիրուած էր Հայաստանէն մասնակցելու համար Պիպլոսի միջազգային փառատօնին: Խումբը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է:

(Շար․ Ա․ էջէն)

բերէին Լուսաւորութեան, Գործակցութեան, Ընկերային օժանդակութեան եւ Քարիւղին։ Հարկ եղած մեծամասնութիւը չէն ստացած։

ԳԱԶԱՅԻ գօտիին եւ Այսրյորդանանի 4 գաղթավայրերու վերջնական պարպումէն ետք, Իսրայէլեան ձայնասփիւռը յայտարարած է որ համաձայնութիւն մը գոյացած է Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի միջեւ Գազայի հարաւային սահմանագլուխին մասին։ Արդէն սկզբունքի համաձայնութիւն մը կար ,որ կը նախատեսէր 750 եգիպտացի զինուորներու զետեղումը գօտիին երկայնքին, ցարդ Իսրայէլեան բանակին ձեռքը, բայց առկախ մանրամասնութիւններ կը մնային։ Եգիպտացի զինուորներուն հեռանկարն է արգելք հանդիսանալ զէնքի չհաստակումին ի նպաստ պաղեստինեան արմատական խմբակներուն։ Այս պարպումին առթիւ, Պուշ իր գոհունակութիւնը յայտնած է, ողջունելով անգամ մը եւս Շարոնի «քաջ որոշումը»։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ եւ Վենեզուելայի մէջ մեծ յուզում մը ստեղծըւած է, Օգոստոս 23ին, լսելէ ետք ամերիկացի պահպանողական աւետարանիչ Փաթ Ռոպըրթսընի կոչը, ուր ան կը հրաւիրէր սպաննելու Վենեզուելայի Նախագահ Հիւկօ Շաւէզը։ Ուաշինկթըն անմիջապէս «անտեղի» որակած է այդ խօսքերը, ճշդելով որ համաձայն չէ այդ «պարզ քաղաքացի»ի տեսակէտին։ Ռոպըրթսըն ըսած էր որ «կործանելէ ետք իր երկրին տնտեսութիւնը, Շաւէզ կ'ուզէ իր երկիրը բեմի վերածել համայնավար թափանցումին եւ մահմետական ծայրայեղութեան ամբողջ ցամաքամասին վըրայ», հեռատեսիլէն կատարած իր ելոյթին ընթացքին։ Վենեզուելայի Ուաշինկթընի դեսպանը յայտարարած է որ քարոզիչին այդ խօսքերը ծանր «դատապարտումի արժանի են Ուաշինկթընի կողմէ»։ Դեսպանը պահանջած է նաեւ որ Ուաշինկթըն Շաւէզի ապահովութիւնը երաշխաւորէ երբ ան Նիւ Եորք այցելէ Սեպտեմբերին։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N⁰ 0609 K 84976

80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ․– Տիկին Սաթենիկ Ձիրէնկիւլեան 100 Եւրօ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Տարեց կնոջ մը ընկերութիւն ընելու համար կը փնտռուի հայ կին մը, որ ամէն օր պէտք է մնայ ժամը 13էն յաջորդ առաւօտեան 9ը, Փարիզի մէջ։

Հեռաձայնել Պ․ Յովհաննէսեանի
06․ 85․ 13․ 64․ 62

ARMÉNIE

Vols Directs
PARIS › EREVAN › PARIS
Séjours à la Carte
Circuits Guidés
de 8 Jours et de 12 Jours

Saberatours
Sevan Voyages

SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com

SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com

WASTEELS VOYAGES
67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr

EREVAN
32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 52 55 55
fax 56 40 30
sabera@armincom.com

www.saberatours.fr

EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE Armavia Արմավիա

Studio VICKEN 2005/2

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

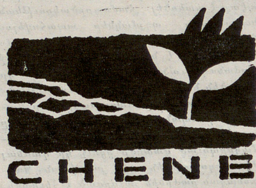
Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structui res identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

**Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris**

Date à retenir

Grande Braderie de Noël

LES 3 et 4 DECEMBRE
CHENE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս․ Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

RENTREE SCOLAIRE

**Ecole de la Croix Bleue
Section d'Issy-les-Moulineaux**

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 20 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la MCA 45 rue de la Défense — Issy - les - Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

**Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville**

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville **le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h** dans nos locaux :

71 rue Henrl Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres** niveaux.

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3ᵉ.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

**ATTENTION!
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE**

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'**Orchestre SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange, ou, en cas de pluie, dans la grange, près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :
**Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants**
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2005/06

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

**Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE**
24 SEPTEMBRE 2005 — 28 JANVIER 2006 : STAGE DE 50 HEURES
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

24 SEPTEMBRE 2005 — FIN JUIN 2006 :
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

**Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio**
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
**RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 27-28
SAMEDI-DIMANCHE
27-28 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.265 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21.265

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԿԱԶԱՆ ՄԵԿՆԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Օգոստոս 26-ին մեկնած էր Կազան, ԱՊՀ-ի երկիրներու ղեկավարներու նիստին մասնակցելու. նոյն ատեն յատուկ տօնակատարութեամբ կը նշուի քաղաքին հիմնադրութեան հազարամեակը: Նախագահներու վեհաժողովին շրջանակին մէջ, Օգոստ. 27-ին կը սպասուէր Ռ. Քոչարեանի հանդիպումը Ատրպէյճանի նախագահին հետ: Այդ նոյն օրը հայկական պատուիրակութիւնը կը վերադառնայ Երեւան:

ՋԱՒԱԽՔԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՉԻ ՏԵՍՆԵՐ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մամուլի դիւանատեղը հերքած է որոշ լրատու գործակալութիւններու այն լուրը թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Ջաւախք կ'այցելէ Հոկտեմբերին: Հերքումին կցուած է տեղեկութիւնն ալ թէ ներկայիս նման բան չի նախատեսուիր: Ուստի Վրաստանի հայաբնակ այդ շրջանը որուն ողջունած վերջին կաթողիկոսը եղած է Խրիմեան Հայրիկը (1896), կրնայ շարունակել դարաւոր իր սպասումը, որպէսզի հայրապետական այցի կարգը իրեն ալ հասնի, ամերիկեան, եւրոպական ու այլ գաղութներէ ետք:

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԹԻՒԵՐ

Սեպտեմբեր 1-ին Ա. դասարան յաճախել կը սկսի 42 հազար աշակերտ: Անցեալ տարեշրջանին այդ թիւը եղած է 40.360: Վերամուտի օրը «Գիտելիքի օր» է, բազմակի նշումներ նախատեսուած են, անոնց կարգին՝ գիտութեան ու մշակոյթի մարզի ծանօթ անուններուն հետ հանդիպումներ: Նոր դասաշրջանին համար վերահրատարակուած են 29 դասագիրքեր որոնց կարգին են Բ. եւ Գ. դասարաններու «Մայրենի լեզու»ի գիրքերը: Նախակրթարաններու դասագիրքերը անվճար կը տրամադրուին աշակերտներուն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆ

ՆԱԽԸՆՏՐԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԸ ԿԸ ՄՏԱՀՈԳԷ

Եւրոպական Միութեան երկիրներուն Պաքուի դեսպանները Նոյեմբերի խորհրդարանական ընտրութեան նախօրեակի կացութեամբ մտահոգ, կոչ մը ուղղած են քաղաքական կուսակցութիւններուն որ ժողովրդավարութեան շրջանակի մէջ տանին իրենց ընտրարշաւը:

Բրիտանիոյ Պաքուի գործավարը Գ. Ուէլս ըսած է թէ այդ կոչին միտած է երկրին մէջ վատթարացող նախընտրական մթնոլորտը որ շատ յոյս չի ներշնչեր միջազգային չափանիշներու յարիր, ազատ ու արդար ընտրութեան մը:

Եւրոպական Միութեան Խորհուրդին նախագահն ալ որ Օգոստոս 18-23 այցելած էր Պաքու, յայտնած է թէ Նոյեմբերի ընտրութիւնը Ատրպէյճանի համար փորձաքար եւ կարեւոր առիթ մը պիտի ըլլայ ազատ ու անաչառ ընտրութեան մը պայմանները ապահովելու երկրին իշխանութեան կարողութեան: Ան ըսած է թէ իշխանութիւնները պարտին երաշխաւորել լրատուներու անկախութիւնն ու բազմատարրութիւնը, այդ կարգին վերաբանալով հեռատեսիլի հանրային կայանը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԵՌ ԿԸ ԿԱՂԱՅ

ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սկզբունքով, Օգոստոս 25-ի իրիկունը Իրաքի Սահմանադրութեան ծրագիրը պէտք է պատրաստ ըլլար վերջին տարակարծութիւնները հարթուած ըլլալով, բայց անգամ մը եւս բոլոր յոյսերը ի դերեւ ելան:

Տարակարծութիւնները հետեւեալներն են.— ա) Քիւրտերը կը պաշտպանեն դաշնակցային բնոյթը, ինչ որ շիիները ընդունած են, բայց սիւննիները դէմ են, որովհետեւ կը վրկուին քարիւղի եկամուտի բաժանումէն, հորերը գտնուելով հիւսիս եւ հարաւ, քիւրտ եւ շիի գօտիներու մէջ: բ) Շիիները կը պահանջեն ապապաասականացման նշումը, ինչպէս կ'ուզեն Ամերիկացիք, բայց սիւննիները կ'ընդդիմանան այն յոյսով որ Պաասը կրնայ վերածնիլ: գ) Իշխանութեան բաժանումը Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին եւ Խորհրդարանի նախագահին միջեւ ճշգրիտ կերպով սահմանուած չէ: Առաջինը քիւրտ է, երկրորդը՝ շիի, երրորդն ալ սիւննի: Հարկ է ճշդել ամէն մէկուն իրաւասութիւնները:

Խորքին մէջ, իշխանութեան տիրանալու պայքարն է որ պառակտած է նաեւ շիիները: Պառակտում, որ այլեւս բացայայտ է: Ցոյց կար որ Մոքթատա ալ-Սատրի զինեալ տարրերը մոռցուած են, բայց առջի օրուան բախումները ծայրայեղ այս իմամին եւ իր ընդդիմադիրներուն միջեւ (6 մեռեալ, 10 վիրաւոր) ցոյց տուին որ ոչինչ փոխուած է, բաղդատմամբ անցեալ տարուան: Մոքթատայի մարդիկը պատասխանատու կը նկատեն Իսլամական Յեղափոխութեան Գերագոյն Խորհուրդը որ իրենց գլխաւոր մրցակիցն է եւ կը ջանան տիրանալ Ապտուլ Ազիզ ալ-Հաքիմի կեդրոնավայրերուն Պասրա, Նաճաֆ, Սատր սիթի: Մոքթատա, գոնէ երեւութապէս, հանդարտ կը թուի եւ Օգոստոս 25-ին կոչ մը ըրած է վերջ տալու զինեալ բախումներու: «Կոչ կ'ընեմ, ըսած է, բոլոր հաւատացեալներուն որպէսզի խնայեն մահմետականներուն արիւնը եւ տուն քաշուին»: Բայց, առջի օրուան բախումներէն ետք (21 երեսփոխան եւ Մոքթատայի կողմնակից երեք նախարար հրաժարած էին), միջադէպը կրնայ պատրուակ ծառայել շատ աւելի մեծ փոթորիկի մը, ըստ Սապահ ալ-Ժատիտի խմբագրապետին, որովհետեւ պառակտումները խոր են եւ քաղաքական բնոյթ ունին: Մոքթատայի կողմնակիցները բոլորովին դէմ են դաշնակցութեան սկզբունքին, զոր կը պաշտպանէ Իսլամական Յեղափոխութեան Գերագոյն Խորհուրդը: Եւ այս բոլորը, իշխանութեան ծարաւի արտայայտութիւններ են:

Ֆիկառօ (Օգոստ. 26) յօդուած մըն ալ ունի խորագրուած «Պաղտատի տարբերակով Սթար Աքատէմի մը», ուր կը նկարագրէ Իրաքի հեռատեսիլի յայտագիրը, որ կը ձգտի զուարճացնելու Իրաքցիները «Իրաք Սթար»ի ներկայացումով: Մրցումին մասնակցողներուն միակ երազն է՝ հեռանալ երկրէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ նախագահը Մահմուտ Ապպաս հարցազրոյց մը տուած է Լիպերասիոնի (Օգոստ. 26) ուր կ'ըսէ ի միջի այլոց թէ Իսրայէլացիները պէտք է պարպեն նաեւ Այսրյորդանանի իրենց գաղթավայրերը: Իրեն համար Գազայի պարպումը ոչ պաղեստինեան ոչ ալ իսրայէլեան յաղթանակ մըն է, այլ խաղաղութեան յաղթանակն է բոլորին համար: Եթէ հարկ է վերջ տալ գրաւման, պէտք է շարունակել այդ ուղղութեամբ: Եթէ Իսրայէլացիք կը խորհին որ Գազայի պարպումով կրնան պահպանել Այսրյորդանանի իրենց գաղթավայրերը, մեծ սխալ մըն է, պէտք է վերջ տալ 1967-ին սկսած գրաւման՝ պաղեստինեան հողերուն: Ապպաս կ'ուզէ աշխատիլ Ամերիկացիներուն հետ համոզելու համար Իսրայէլացիները: Շարոն պէտք է դէմ դնէ դժուարութիւններուն: Ինչ կը վերաբերի Գազայի նաւահանգիստին եւ օդակայանին օգտագործման, Ապպաս կ'ըսէ թէ նաւահանգիստին համար հարց չըկայ, բայց դեռ վիճաբանութիւններ կան օդակայանին համար: Միւս կողմէ սակայն, Իսրայէլ կ'երկարէ ապահովութեան իր պատը եւ յայտարարած է որ ոստիկանատուն մը պիտի կառուցանէ հողամասի մը շերտին վրայ, ուր 3500 նոր բնակավայրեր պիտի շինուին:

ՓԱՐԻԶԻ 13րդ թաղամասին մէջ, պուլվար Վէնսան Օրիոլի անկիւնը գտնուող շէնքի մը մէջ հրդեհ մը ծագած է Օգոստոս 25-ի կէս գիշերին որ աղէտալի հետեւանքներ ունեցած է: Հնամաշ շէնքին մէջ կ'ապրէին Ափրիկեցիներ (Մալի, Սենեկալ եւլն.) եւ առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 17 մեռեալ կար (վեց երախայ) եւ 22 վիրաւոր: Շէնքը հին ըլլալով հանդերձ բնակելի կը նկատուէր: Աղէտը մեծ է քանի բոլորն ալ կը քնանային երբ հրդեհը ծագած է սանդուխին մէջ, երրորդէն վեցերորդ յարկին միջեւ:

ԽՈԴՈՐՈՎՍԿԻԻ գործակիցին՝ Լեբեդեւի խցարգելութեան վերջ տրուած է եւ այլեւս արտօնուած է իր ամէնօրեայ պտոյտը ընելու: Խոդորովսկի այդ պատճառով է որ հացադուլի դիմած էր, գտնելով որ այդ խցարգելութիւնը քաղաքական արարք մըն է: Ինք ալ 11 հոգինոց խուց մը փոխադրուած է, առանց թերթի եւ հեռատեսիլի, ինչ որ ենթակային համար Կրեմլինի տկարութեան նշանն է: Օգոստոս 24-ին, ազատական կազմակերպութեանց 150 անդամներ գլխաւորութեամբ ճատրակի նախկին ախոյեան Կարի Գասպարովի (այսօր՝ ընդդիմադիր շարժումի պարագլուխ) ցոյց մը ըրած են Մոսկուա: Գասպարով յայտարարած է որ ստեղծուած կացութիւնը արդիւնքն է Խոդորովսկիի քաղաքական գործունէութեան զոր բանտին մէջ ալ կը շարունակէ: Իրեն համար, որեւէ ցոյց, ամենափոքրն ալ փաստ մըն է որ Ռուսաստանի մէջ ամէն բան մեռած չէ:

ԻՆԳՈՒՇԵԹԻՈՅ մէջ, նախարարապետը՝ Իպրահիմ Մալսակով վիրաւորուած է Օգոստոս 25-ին Նազրան գործուած մահափորձի մը ատեն: Անկարելի չէ որ ռուսական հիւանդանոց մը փոխադրուի Ինգուշիայէն դուրս, որովհետեւ վիճակը բաւական ծանր է:

ԼԸ ՌՈՇԷԼԻ մէջ է, որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը ամրան իր համալսարանին բացումը կատարեց ծանր մթնոլորտի մը մէջ: Հակառակ թափուած ջանքերուն, պառակտումը, մրցակցութիւնները, քօղարկուած թշնամութիւնները բացայայտ են: Անակնկալ մըն ալ ըրած է Ժոսփէն սկիզբէն ներկայ ըլլալով: Բայց, բուն հարցերը պիտի լուծուին Մանի համագումարին (Նոյեմբեր):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Իրաքի նախկին արտակարգ պատասխանատուն՝ Մօրիցիօ Շելլի յայտարարած է որ Իտալիոյ նախագահութիւնը համաձայն էր բանակցելու պատանդ բռնողներուն հետ առանց տեղեկացնելու Ամերիկացիներուն, 2004 Ապրիլէն ի վեր: Այդ թուականին չորս Իտալացիներ առեւանգուած էին եւ անոնցմէ մէկը սպաննուած էր, միւս երեքը ազատ արձակուած էին: Սթամփա օրաթերթին տուած հարցազրոյցին մէջ Շելլի պատմած է որ երկու Սիմոնաները (առեւանգուած 2004 Սեպտեմբերին) ազատ արձակուած էին բժշկական խնամքներու փոխարէն չորս ահաբեկիչներու: Ասոնք գաղտնաբար դարմանուած են Պաղտատի մէկ հիւանդանոցին մէջ, առանց լուր տալու Ամերիկացիներուն:

ԼԸ ՓԷՆ ալ, ամրան իր համալսարանը բացած է Օգոստոս 26-ին, Պորտօ: Նախորդ օրը, Ֆրանս-Էնֆոյէն յայտարարած է որ նախարարապետը «ոչ միայն ոչ ֆիզիքական կարողութիւնն ունի իրագործելու այն բարենորոգումները, որոնց երկիրը պէտք ունի»: Ճշդած է նաեւ որ Ազգ. Ճակատի ղեկավարը ինք է եւ ոչ ոք կը վիճի այդ մասին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ ՄԸՆ Է» Կ'ԸՍԷ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Եւրոպական Միութիւնը Թուրքիոյ անդամակցութեան առընչուած բանակցութիւններուն, հաղիպումներուն յաճախ նիւթ կ'ընէ բանակի քաղաքական կեանքի մէջ ունեցած լայն ազդեցութիւնը, ատիկա եւրոպական չափանիշներուն հակոտնեայ նկատելով: Ու ամէն անգամուն այդ ազդեցութեան գօտին սահմանափակելու թելադրանք կ'ըլլայ Անգարայի:

Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը զօրավար Հ. Էօզքէօք բարձրաստիճան զինուորականներու մեդալներու յանձնումի հանդիսութեան մը արտասանած ճառով անուղղակի պատասխան – բացատրութիւն մը տուած է Եւրոպայի այս պահանջին: Ցատակօրէն գծելու համար բանակին Թուրք ընկերութեան մէջ ունեցած տեղը, ան ըսած է. «Ա. Աշխարհամարտին օսմանեան պետութիւնը մինչ անընդհատ ու տագնապած էր մեր երկիրը գրաւող օտար ուժերուն դէմ, զինուորները Անատոլուի մէջ ժողովուրդին հետ ուս-ուսի կ'աշխատէին հայրենիքի փրկութեան: Այս դասն է որ երկիրը փրկեց, արքունիքը տապալեց ու դէպի ժողովուրդին յենած, նոփ-նոր, արդիական համակարգ անցքը ապահովեց: Այս մէկը միջնադարուն Արեւմուտքի մէջ արձանագրուած վերածնունդին չափ կարեւոր է ու այս նորութեան ռահվիրան զինուորներն են: Իր զինեալ ուժերուն նկատմամբ թուրք ժողովուրդին ունեցած ապահովութիւնն ու յարգանքը այս պարագային վրայ հիմնուած են: Այս կացութիւնը մեր մօտ ազգ-բանակ ընթացիկ յարաբերութենէն տարբերող պատկեր մը կը գծէ»:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԹԻՒ-9

Երեւան 2005 Օգոստոս 4

ԵՐԵՒԱՆ-ՊԱՔՈՒ: Օրէ օր Երեւանի կերպարանափոխութիւնը վախ մը կ'արթընցնէ մէջս որ ուշ կամ կանուխ Թրքացեղ ամէնէն վատորակ քաղաքի մը, օրինակ Բաքուի, կերպարանքը պիտի առնէ: Մեր ներկայ իշխանաւորները կայսերական-սուլթանական Պոլսոյ ծնունդ ըլլային, նման վախ պիտի չունենայի: Պոլիս ինչե՞ր չէ տուած Հայութեան: Թրքականէն աւելի եղած է օրրանը Հայ մշակոյթի, գիրի եւ գրականութեան, արուեստի, ճարտարապետական հանճարի, քաղաքական նուրբ ղեկավարներու, պատրիարքութեան եւ ամիրաներու սերունդի մը որոնք դարերով փոխարինած են անհետացած նախարարական տուներն ու թագաւորական արքունիքները:

Բաքուի քարիւղը ԺԹ. դարուն եւ Ի. դարու առաջին տասնամեակին, հարըստացուցած է մի քանի տասնեակ Հայ անուններ, որ Թիֆլիսի եւ Պոլսոյ ծնունդ ըլլալով եղած են ազգի բարերարներ, դպրոցներ եւ եկեղեցիներ ծաղկեցնող մեծահոգի անձեր, որոնց յիշատակը ամէն տարի կը նորոգուի Հայ շրթներու վրայ:

Երեւանի ամէնէն գայթակղեցուցիչ երեւոյթը այն է որ իր հիմնական կառոյցներէն Երեւանցին մեծագոյն բացական է... սկսած առաջին քաղաքացիէն՝ քաղաքապետէն, հիմնարկներու տնօրէններէն, համալսարանական կառոյցէն, գըլխաւոր հիւանդանոցներէն, զինուորական, ոստիկանական, արդարադատութեան ենթակառոյցներէն մինչեւ շինարարութեանց ընկերութիւնները, ճամբաներու կպրապատումները, ճաշարաններու եւ սրճարաններու տէրերուն մեծագոյն մասը, շրջանային ծառայութիւն մատուցող միքրոպիւսներու խիտ ցանցը եւ այլն... եւ այլն.. ստեղծելով ընդհանուր լուռ դըժգոհութիւն մը որ օրէ օր սկսած է աղմըկալից դառնալ...:

Ճիշդ է որ Թիֆլիսն ալ երկար տարիներ ունեցած է հայ քաղաքապետներ, իշխանաւորներ, մեծահարուստներ ... բայց անոնք գոհար քաղաք մը յանձնած են Վրացիներուն, իշխանավայել պալատներ, լայն պողոտաներ, բազմաթիւ սիրուն եկեղեցիներ, թատրոններ, մշակոյթի պալատներ, համալսարան եւ ուսումնական հիմնարկներ, ուր ծաղկած են մեծ թիւով տաղանդաւոր եւ հանճարեղ Հայեր... մինչ Երեւանի նոր տէրերը եռանդով լծուած են գոյութիւն ունեցող ազգային - մշակութային հարըստութիւնները ոչնչացնելու, ամէնէն գռեհիկ կերպով արհամարհելով ներսէն - դուրսէն տեղացող համահայկական պաղատանքներն ու բողոքները...:

Թիֆլիս այցելեցի վերջերս. երկու նախադասութիւն՝ հրաշալի քաղաք, քայքայուած վիճակ: Հրաշալի... Հայերու կառուցած քաղաքը. քայքայուած... 80 տարի սովետական անփութութենէն եւ դասակարգային յիմար տեսաբանութիւններէն:

Երեւանի համար ալ կրնամ ըսել հրաշալի քաղաք, դատապարտուած...: Հըրաշալի քաղաք, իր իւրայատուկ ճարտարապետութեամբ, շինանիւթերով, ծրագըրուած մարդկային տեղաբաշխումներով, իր տեսակին մէջ յաջողագոյն նմոյշը սովետական ճարտարապետութեան, որ հարկ էր պահել բացօթեայ թանգարանի մը նման, եւ նոր քաղաքը կառուցանել դէպի Արարատեան դաշտ կամ Գառնիի բարձունքը, ԻԱ. դարու մարդու եւ կարիքներուն համապատասխանող... Երեւանի նոր տէրերը հիմա ողի ի բոլին լծուած են եղածը քանդելու, տարածութիւնները փճացնելու, աննկարագիր նոր հրէշանման կառոյցներ բարձրացնելով հոն ուր անոնց հողակտոր մը ազատի, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ բռնագըրաւուի, ծիծաղելի հատուցումներով...:

Այսօրուան Երեւանը գրաւուած քաղաքի նկարը կու տայ... ուր չտեսնուած հարուստ եւ մեծարժէք կառքեր անդադար կը շրջին, յաճախ արհամարհելով ամէնէն տարրական քաղաքակրթութեան ապրելակերպի օրէնքները, անխտիր ճեղքելով կարմիր ազդալոյսերը քաղաքի կեդրոնական խաչմերուկներուն վրայ, սարսափեցնելով անզէն քաղաքացիները, ուր զինեալ քերծուած դանկերու կարելի է հանդիպիլ համարձակօրէն նստած բացօթեայ սրճարաններու մէջ... ուր աղբակոյտեր ամէն անկիւնադարձին, կախուած ճիւղեր մայթերու երկայնքին, տարիներով անխնամ ձգուած ծառեր որոնք ամէն զօրաւոր քամիին բաւական հաստ ոստեր կը կորսնցնեն, յաճախ իյնալով կանգ առած կառքերու վրայ... խառնաշփոթ հասարակաց ճամբորդական ծառայութիւններու, ձգուած այս կամ այն իշխանաւորի անձին կամ երեսփոխանին որ իր անձնական «միքրոպիւսներու» ցանցը աշխատցնէ... քանի անբացատրելիօրէն վերցուեցան բոլոր հանրակառքերու գիծերը... մինչ Փարիզ երկու տարիէ անդադար կ'աշխատի նոր գիծեր ստեղծելու մայրաքաղաքի երկայնքին: Միքրոպիւսներ ուր մահացու արկածները օրէ օր կ'աւելնան, մեքենական վերատեսութեան, երեւութական քննութեանց պատճառով: Ի՞նչ ըսել կազի խողովակներու անորակ կացութեան, պայթող խոհանոցներու եւ մեռելներու, որոնց մասին մամուլը հազիւ կ'անդրադառնայ: Քաղաքապետարանին պարտականութիւններուն մաս չէ՞ կազմեր մայթերը, անոնց վրայ բուսնող ապօրինի շինութիւնները, հիւանդանոցներու անարգար վերաբերմունքը, ժողովրդական թաղերու քայքայուած փողոցները, աղքատներուն վիճակը, ամսէ ամիս աւելցող անձնասպանութիւնները, փողոցները թափառող անտէր անտուն բազմութիւնը... անոնցմէ 44 հոգի այս ձմեռ սառած գտնուեցան... եւ սակայն համաձայն հարկային պետական ծառայութեան, այսօր Հայաստանի մէջ կը գործեն 1742 ճաշարան, 423 բացօթեայ սրճարան, 54 գիշերային ակումբ... միայն Երեւանի մէջ գոյութիւն ունին 2050 բարձրայարկ շէնք. 2500 միջակ շէնք, 52.000 մասնաւոր շէնքեր... բազմաթիւ փողոցներով եւ նրբանցքներով. վարորդի մը հարց տուէք թէ ո՞ւր է ՔԵՌՈՒ փողոցը, վստահաբար չի գիտեր. փողոցներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, նոյնիսկ կեդրոնական բաժինին մէջ... անուն չունին, եթէ անցեալին գրուած էր, ներկայիս անկիւնի «Պուտիքը» վրան մարմար մը անցուցած է իր ճակատը գեղեցկացնելու... եւ աս եղաւ քաղաքաշինութի՞ւն, այսպէս պիտի ըլլայ «ԷԼԻՏԱՐ» Երեւանը, մեծահարուստներու Երեւանը: Երանի՜ մեզի:

Երեւան, Հանրապետութեան հրապարակ: Պիտի ուզէի որ պահ մը աչքերնուս առջեւ բերենք Հռոմի Ս. Պետրոս հրաշալի հրապարակը եւ Միքելանճելեան տաճարին ճիշդ դէմը կանգնենք հեռատեսիլի հսկայական պաստառ մը որ առտուընէ իրիկուն գովազդէ գինի, օղի, պանդոկներ, գազինոներ, գիշերային ակումբներ, անշուշտ մի քանի գրաւիչ ներքին մերկութիւններ ներկայացնող նկարներով. Մեր հանճարեղ, հարուստ, անսպառ երեւակայութիւն ունեցող քաղաքապետութիւնը այդ քայլն ալ առած է եւ մէկուկէս տարիէ Երեւանի սրտին վըրայ, Լենինի արձանի հրաշալի պատուանդանին փոխարէն, որ չհասկցանք ինչո՞ւ օրին մէկը եկան քարուքանդ ըրին, երբ կրնային շատ լաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի արձանով փոխարինել 1700 ամեակի բացառիկ առիթով... երկար ցից մը տնկեցին որ հսկայական պաստառ մը կը կրէ իր վրայ եւ առտուընէ-իրիկուն յիմարաբանութիւններ կը ցուցադրէ. դատապարտելով եզերող պետական նախարարութիւններուն շէնքերուն բնակիչներն ու անոնց միջազգային հիւրերը ճաշակելու այս թրքաբարոյ չքնաղ մշակոյթը որ տակաւին կը շարունակուի... ի հեճուկս բազմաթիւ բողոքներու:

Այս տարի հրապարակը, իտալական գիտարուեստով, չքեղօրէն լուսաւորուած է մինչեւ կէս գիշեր. թէեւ եռուն կեանքը հոն չէ, այլ Օփերայի շուրջի սրճարաններուն մօտ, սակայն գիւղէն եկած սիրահարներու զոյգեր, ստէպ կը տեսնուին հոն, իրենց գիւղերուն խաւարային մթութիւնը մոռնալու համար: Արդի՞ւնք. ազգային թանգարանի մուտքի կամարները դարձած են ազգային միզարան, ճիշդ ինչպէս Զօր. Անդրանիկի քիչ անդին գտնուող յուշարձանին կոնակի մասը... ուրի՞ն հոգը. թանգարանի տնօրէնութիւնը ունի արդեօ՞ք կաթիլ մը ազգային արժանապատուութեան զգացում, երբ ամառուան այս օրերուն զբօսաշրջիկներու ամենաեռուն եղանակն է...

Միասին թերթատենք երեւանեան մամուլի քանի մը տիտղոսներ:

... «Մարդու կեանքը գրոշի (սանթիմ) արժէք չունի մեր չինովնիկների համար» ...(«Ազգ», Մայիս 5):

... «Տրանսպորտային խճանկար: Տըրանսպորտի ծանրաբեռնուածութիւնը մի շարք խնդիրներ է առաջացնում քաղաքացիների առօրեայում եւ դրա շուրջ բողոքները բազմաթիւ են. իսկ ինչ վերաբերում է փոխադրամիջոցների տեխնիկական որակին, յարմարաւէտութեանը եւ մաքրութեանը... ապա այդ մասին խօսք անգամ չի կարող լինել...» («Երկիր», Յուլիս 22).

... «Երեւանը ներծծուած է աղմուկով. մեզ պէտք է լռութեան օրէնք»... («Ազգ», Յուլիս 23):

... «Խայտառակութիւն: Վերջին շըրջանում մեզանում գնալով աւելի են ուժգնանում թրքասիրութեան եւ ազերիասիրութեան հրապարակային բոլընկումները, որոնք առաւել սուր արտայայտուած ենք տեսնում մշակոյթի գործիչների որոշակի շրջանակի, գրանտակեր կազմակերպութիւնների, ազատախոհ տղերքի, զանազան տեսզերաքաղաքացի «խաղարարների» մօտ...» («Հայոց Աշխարհ», Յուլիս 22):

.. «Մինչեւ տիմ ընտրութիւններ Էջմիածնից բան չի մնար: Էջմիածնի քաղաքային իշխանութիւնների ախորժակը գնալով այքան է մեծացել, որ քաղաքի հնարաւոր բոլոր տարածքները խժռելուց յետոյ այժմ էլ աչք են տնկել բնակիչների հողամասերին...» («168 ժամ.», Յուլիս 21–27):

... «Անդրանիկի աճիւնին աւելի խընամքով էին վերաբերւում փէռ-Լաշէզում. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցու հարեւանութեամբ կանգնեցուած Զօրավար Անդրանիկի յուշարձանը վերածուել է հասարակական զուգարանի...» («Աֆե», Յուլիս 29):

... «Ինչպէս են յուշարձանների հերն անում: Յուշարձանները մեզ համար ուտել-խմելու վայրեր են... որտեղից ենք եկել, ուր ենք հասել...» («Հայոց Աշխարհ», Յուլիս 13):

... «Մատուռը վերածուել է գոմի: 13րդ դարի Քոբայրի վանքի մատուռը գիւղացիները (հայ) վերածել են գոմի: Յիշեցնենք որ մենք տարբեր առիթներով բողոքում ենք միջազգային ատեաններին դժգոհելով որ Թուրքերն «իրենց» տարածքում հայկական յուշարձանները գոմ են դարձնում...» («Առաւօտ», Յուլիս 12):

... «Բնակիչներից գանձուող գումարները Թաղապետարանը գրպանում է...» («168 ժամ», Յուլիս 21–27): եւայլն... եւայլն...:

ՅԻՊԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ
Մարտ 2005
եւ Յունիս 2005
Հրատարակութիւն Համազգայինի
Կեդրոնական վարչութեան
վարիչ խմբագիր՝ Յակոբ Պալեան
Պէյրութ (Լիբանան)

«ԱՆՎԵՐՋ ՎԵՐԱԴԱՐՁ»
Հայաստանի ճանապարհները
(1989–2004)
Վարդան Մատթէոսեան
Երեւան 2005

ՎՇՏԱՄՈՐՄՈՔ ՈՒ ՄՇՏԱՆՈՐՈԳ

Անտարակոյս՝ ոչ մէկ ժողովուրդի լեզուն մեր Մեծասքանչին չափ եղած է բազմաչարչար ու նաեւ տոկուն եւ չարքաշ, ինչպէս ադամանդը, որ կը կազմուի երկար ու տեւական ճնշումներու եւ հարուածներու հետեւանքով՝ ըստ գիտնականներու կարծիքին:

Արդարեւ, աշխարհացրիւ Հայութիւնը, ոչ միայն իր հետ տարած է իր Մայրենիքը եւ ապրած Անով, այլ նաեւ զարգացուցած ու կատարելագործած է զայն՝ ի հարկին տուեալ պայմաններուն ալ պատշաճեցուցած զայն՝ այնքան ճկուն ու գեղեցիկ, որ յաճախ գերազանցած է հարեւան ժողովուրդներու լեզուն եւ նոյնիսկ ազդած անոնց վրայ: Կրնանք ըսել անվարան, որ Հայոց Լեզուն աշխարհի բազմաթիւ լեզուներուն ամենակատարեալներէն մէկն է եւ հարուստ իր բազմաթիւ առաւելութիւններով, ինչպէս բանաստեղծ մը իրաւամբ ըսած է, որ թէեւ երկիրներ չենք նուաճած մեր բանակներով, բայց հոգիներ ու սիրտեր գըրաւած մեր երգերով ու տաղերով, նաեւ բարձրորակ գրականութեամբ:

Արդարեւ, ոչ մէկ ազգ այնքան վեհ ու սրտախօսիկ ներբերողներ հիւսած է իր լեզուին մասին եւ սուրբերու կարգին դասած անոր ծառայողները: Այդ նուիրական հաւատքով ու գիտակցութեամբ է որ Հայ Մայրը մահուան ճամբուն վըրայ իր վերջին կտակը իբրեւ անկորնչելի եւ անկողոպտելի ժառանգ անապատի աւազներուն վրայ իր հոգեհատորին սորվեցուցած է Հայ Տառերը, որպէսզի Հա՛յ ապրի եւ իր ժողովուրդը յաւերժանայ, աշխարհի ո՛ր անկիւնը որ երթալու ըլլայ:

Քանի մը առաջ, նամակ մը ստացեր էի արտասահմանեան բարեկամէ մը, որ Պոլսէն երկու զոյգ կնոջական մուճակ կը փափաքէր գնել: Կը գրէր այդ մասին՝ «գնածս մուճակներէն» ըսելով տարօրինակ Հայերէնով մը, որ սակայն շատ աւելի ճիշդ ու տեղին գործածուած բառերով, որովհետեւ այդ մուճակները օրին իրեն համար չէր գնած, այլ՝ մօրը եւ քրոջը համար, բայց այս առիթով դիտել տուած կ'ըլլար, որ մեր վշտամորմոք ու մշտանորոգ լեզուն տակաւին անկատար է եւ կարիքը ունի կարգ մը վերանորոգութիւններու, ինչպէս որ միջոց մը առաջ դիտել տուած էինք Հայաստանցիի մը գործածած «հարթուկ» բառը՝ «արդուկ»ի տեղ գործածուած, գուցէ անմեղ անգիտութեամբ մը, բայց տեղին փոխարինութեամբ:

Այդպիսի մտածումներով է որ օր մըն ալ ճամբան հանդիպեցայ դերձակատան մը ցուցատախտակին եւ գաղափարի վայրկենական զուգորդութեամբ մտածեցի Հայերէն «Դերձակ» բառին մասին, ինչպէս յաճախանքը կ'ունենայի Թուրքերէն «էօրնէկ»ին եւ Հայերէն «օրինակ»ին, «սուպայ»ին ու Հայերէն «սպայ»ին իրերանմանութեան մասին:

Անտարակոյս, խորհրդաւոր ազգակցութիւն մը կայ աշխարհի ժողովուրդներու լեզուներուն միջեւ: Տարիներ առաջ, նման կապակցութիւն մը կառչած էր մտքիս, երբ կարդացեր էի Պարսկերէն «Մատար-Դոխտար» հէքեաթի մը մասին, որ Հայերէնի թարգմանութեամբ ուղղակի «Մայր եւ Դուստր» կը նշանակէր ու նաեւ ուրկէ՝ ուր Անգլիերէնով ալ «Մադըր-Տօթըր»:

Անմեկնելի նմանութիւնները բազմաթիւ են ու բազմապիսի՝ ժողովուրդներու լեզուներուն մէջ: Նման պարագայ մըն ալ տասնեակ տարիներ առաջ պատահեցաւ Մարզական պալատի մէջ հանդիպումի մը ընթացքին, երբ մասնակից Շուէտական խմբական կազմը մուտք գործեց սրահ՝ մեր բոլորին ծանօթ «Տաղ պաշըը տուման ալմըշ» երիտասարդական քայլերգով, բայց Շուէտերէնով...:

Խորհրդաւոր հանգիտութեամբ մը, երկու ժողովուրդներու հեղինակներն ալ նոյն խօսքերով գործածած են «գեհեն» եւ «ճէհէննէմ» թեմաները:

Ակօս, Օգոստոս 5

ԵՐՈՒԱՆԴ ԿՈՊԷԼԵԱՆ

ՀԻՐՈՇԻՄԱՅԻ 60ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բ. աշխարհամարտը աւարտելու նպատակով պատճառաբանուած ատոմական առաջին ռումբին Հիրոշիմայի վրայ արձակուելուն 60 ամեակն էր. ամբողջ աշխարհի լրատուները լայն տեղ տուին մարդկութեան պատմութեան աննախընթաց այդ դարհուրհանքին: 1945 Օգոստոս 6ի ատոմական առաջին պայթումով Հիրոշիմա, երկու օր ետքն ալ Նակազաքին վերածուեցան երկու տեսիլքներու: Երկու քաղաքներու մէջ աւելի քան 200 հազար հոգի մեռաւ ու 60 տարի ետք վերապրողներու եւ անոնց շառաւիղներուն մէջ պայթումին հետեւանքները կրող 260 հազար հոգի կայ, ըստ Ճափոնի առողջապահութեան նախարարութեան:

Այսօր 60 տարի ետք ճափոնական ամէնէն տարածուն օրաթերթերէն մէկը հարց կու տայ թէ կարելի՞ է ներել նման զարհուրելի բան: Ու ամերիկեան դատումով տալու համար անոր տարողութիւնը, կը մէջբերէ ԱՄՆ-ու պաշտպանութեան նախկին նախարար Ռ. Մաք-Նամարայի խօսքը թէ եթէ ԱՄՆ պարտուած ըլլային, պիտի խօսուէր «պատերազմական ոճիր»ի մը մասին: Սակայն յաղթականը երբեք ընդունած է իր սխալը: Ուաշինկթըն միշտ կը յամառի Ճափոնի ըրածին փոխադարձութիւն նկատել ատոմական ռումբին արձակումը. նաեւ յաւելեալ ամերիկացի կեանքերու խնայելու միջոց:

Միւս կողմէ միշտ այժմէական կը մնան հարցումները թէ անհրաժե՞շտ էր իսկապէս երկուշաբթի առտու մը, ժամը 8ին, քաղաքին բազմամարդ կեդրոնին վրայ արձակել նման ռումբ: Գործողութիւնը արդեօք այդ դիւային զէնքին զօրութիւնը չափելու բուն նպատակը չէ՞ր հետապնդեր: Հակառակ որ երկու երկիրները այսօր սերտ դաշնակիցներ են, կասկածները չեն փարատած:

Լրագրողը անաչառ ըլլալու բծախնդրութեամբ կ'աւելցնէ թէ անմարդկային արարքներու միակ պատասխանատու ԱՄՆ-ը տեսնելն ալ արդար չէ: Ճափոնացիները թշնամիին անձնատուր չըլլալու, այդ պարագային մահը նախընտրելու այնքան խիստ հրահանգներ տուած էին զինուորներուն եւ նաեւ բնակիչներուն որ անձնասպանական անհամար արարքներ գործուած են, երբեմն խմբովին: Օքինաուա, Սայփան կղզիներուն բնակիչները որոնք պարտաւոր եղած են զինուորներուն հետ մասնակցելու բուռն մարտերու, պարտութեան հետանկարին առջեւ խմբովին անձնասպանութեան դիմած են: Եւ ըսել որ Սայփանի մէջ խարակներու գագաթէն վար նետուողները «Կեցցէ' կայսրը» կը գոչէին: Կարեւոր թիւով ընտանիքներ անձնասպան եղած են այդ նպատակով նախապէս իրենց տրուած ձեռնառումբերով: Լրագրողը կղզեբնակ վերապրողներու հանդիպած է որոնք մազապուրծ փրկուած են մահէն ու այսօր փշաքաղիչ բաներ կը պատմեն:

Այսօր Ճափոն տնտեսական, թէքնիք մարզերով հզօրագոյն մեծերէն է աշխարհին: 60 տարի առաջ դժոխքի վերածուած քաղաքները ծաղկուն ոստաններ են ուր սակայն ամէն օր, ամէն պահու ներկայութիւն է սարսափին յուշը: Իսկ ամէն տարի Օգոստոս 6ին ամբողջ աշխարհը պահ մը կ'անդրադառնայ մարդկութեան պատմութեան աննախադէպ բնոյթով այս ոճիրին:

Յետոյ յաջորդ օրն իսկ ամէն մէկը, մեծն ու պզտիկը, կը վերադառնան սպառազինումի, քանդումի իրենց ծրագիրներու մշակումին:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈՒՐՃ-ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր Մելքոնեան թատերասրահին մէջ, Յուլիս 30ին, տեղի ունեցած է Հայոց Ցեղասպանութեան 90ամեակին առթիւ ձեռնարկ մը կազմակերպուած Հ.Յ.Դ. Գէորգ Չաւուշ պատանեկան Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Լիբանանի Հ.Յ.Դ. պատանեկան միութիւններու ընդհանուր վարիչ մարմին: Բացման խօսքը արտասանած է Վրէժ Կէօվճեան որ անդրադարձած է Թուրքին գործած անարդ ոճիրին, սակայն, շեշտած է Հայ ազգը գոյատեւեց ու առանց յուսահատելու հինին տեղ կերտեց նորը: Օրուան բանախօսը եղած է Անի Բագրատունի որ խօսքն ուղղելով պատանիներուն ըսած է թէ 90 տարիներ անցած են, բայց տարիներու թիւը բնաւ չազդեր դատի մը լուծման վրայ, այնքան ատեն որ Դատը գոյութիւն ունի: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը եւ ձեռնարկը փակուած է Գուրգէն Քհնյ. Յովհաննէսեանի «Պահպանիչով»:

⁂

ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ մէջ, Յուլիս 27ին, «Նոր օր» շաբաթաթերթի աշխատակիցները տարեկան հաւաքին ընթացքին, ՌԱԿի Կեդրոնական Վարչութեան մամլոյ դիւանի ատենապետ՝ Յակոբ Վարդեվանեան յայտնած է որ հաստատուած է «Անդրանիկ Անդրէասեան» մամուլի տարեկան մրցանակը: Յակոբ Վարդեվանեանի հաստատած մամուլի երկրորդ մրցանակն է, առաջինը ըլլալով Պէյրութի «Զարթօնք» օրաթերթի Հայկազուն եւ Անահիտ Վարդեվանեան մրցանակը, որու միջոցաւ որակաւոր աշխատակցութիւններու հեղինակներուն կը տրուի 1500 տոլար: Անդրանիկ Անդրէասեան որբացած ցեղասպանութեան շրջանին, ինքնազարգացումով ոչ միայն հայերէն սորված է այլեւ խմբագրական պատասխանատու պաշտօններ վարած է (Նոր Օր, Պայքար, Նոր Գիր) 1937էն 1977:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Մ. եւ Հ. Արսլանեան ճեմարանի բացօթեայ խաղավայրին մէջ տեղի ունեցած է ԺԲ. աւանդական դասարանի վկայականներու բաշխումը: Բեմը ուշադրութիւն գրաւած է, քանի կեանքի կոչած էր Հայ Ճեմարանի հիմնադիրները, տնօրէնները եւ վաստակաշատ դէմքերը: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, ողջոյնի խօսք արտասանած է Ճեմարանի գործադիր տնօրէն՝ Տիգրան Ճինպաշեան եւ ներկայացուցած է «Նշան Փալանճեան» Ճեմարանի շրջանաւարտ, արձակագիր եւ բանաստեղծ Յարութիւն Գազանճեանը (Յ. Գեղարդ): Բանախօսը շեշտը դրած է նաեւ այն կէտին վրայ որ հանդէսը կը զուգադիպէր Հայ Ճեմարանի 75ամեակին, ու յիշած է նաեւ տարուան այլ ամեակները (Եղեռն, Գիրերու Գիւտ): Բացման խօսքէն ետք, շրջանաւարտները ներկայացուցած են հատուած մը «Հին Աստուածներ»էն: Շրջանաւարտներու հրաժեշտի եւ մրցանակաբաշխութենէն ետք, Տ. Ճինպաշեան ներկայացուցած է շրջանաւարտները: Ապա, բեմ հրաւիրած է Յ. Գեղարդը հուսկ բանքը կատարելու:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան Ազգային գոլէժը Յուլիս 15ին ներկայացուցած է 2004-2005 ուսումնական տարեշրջանի իր հունձքը Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, նախագահութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ՝ Գեղամ Եպիսկոպոսի: Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, շրջանաւարտները ներկայացուցած են կենդանի պատկեր մը նուիրուած Հայոց պատմութեան սկզբնական շրջանին: Յայտագիրը շարունակուած է լուսապատկերային տեսերիզով մը որ ներկայացուցած է շրջանաւարտ դասարանին դպրոցական եւ արտադպրոցական կեանքը: Շրջանաւարտներու մուտքէն ետք, ուղերձ մը կարդացած է Մարի Էթոյեան, ապա ներկայացուած են երեք ուղերձներ եւս՝ Թամար Մաճարեան (հայերէն), Միրեյլ Աթիքեան (արաբերէն), Քրիսթէլ Իսա (անգլերէն): Վկայականներու բաշխումը կատարած է առաջնորդը, որ իր օրհնութեան խօսքը լըկլբած է Մուշեղ Իշխանի Հայ լեզուին նուիրուած սա տողով՝ Հայ լեզուն տունն է Հային:

⁂

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, Յուլիս 26ին, կազմակերպութեամբ Հայկական համալսարանի տնօրէնութեան, Հայագիտական ամպիոնի եւ «Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս»ի խմբագրութեան տեղի ունեցած է Հայագիտական հանդէսի 24րդ հատորին լոյս ընծայման առիթով հանդիպում մը: Բացման խօսքը կատարած է հանդէսի պատասխանատու քարտուղարը՝ Անդրանիկ Տագէսեան, որ հաստատած է թէ դժուար է սահմանել հայագիտական խմբակի աշխատանքը, գործունէութիւնը 35 տարիներու ընթացքին: Ան ներկայացուցած է մօտ 12 հազար էջ հայագիտական նիւթ, այլ խօսքով 300է աւելի յօդուած: Հանդէսի խմբագրութեան կողմէ խօսք առած է հանդէսի պատասխանատու խմբագիր Հայր Անդրանիկ Ծ. Վ. Կռանեան: Հրճուանքը յայտնած է խմբագրութեան այս 24րդ հատորի հրատարակութեան առիթով շեշտելով թէ այս հատորի լոյս ընծայումը, յատկապէս Սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ, հազուադէպ երեւոյթ մը դարձած է: Բացատրած է որ ներկայիս դժուար է գտնել հիմնարկներ, որոնք կարենան բարոյական, գիտական եւ նիւթական ուժ հայթայթել հանդէսի մը հրատարակութեան համար, մանաւանդ որ նման աշխատանք մը հայ հանրութեան մօտ պատշաճ ընդունելութիւն չի գտներ եւ նուազած է ընթերցողներուն, գրողներուն թիւը եւ մանաւանդ՝ որակը: Առաջարկած է նաեւ, յանուն խմբագրութեան, որ Հայաստանի պատասխանատուները ստեղծեն նախարարութիւն մը կամ գրասենեակ մը՝ պաշտպանելու համար Հայ մշակութային ժառանգութիւնը այլասերման դէմ: Օրուան հիւր բանախօսը եղած է Մեսրոպ Թօփալեան: Ան հաստատած է որ «Հայկազեան հայագիտական հանդէս»ը սկսած է լոյս տեսնել 1970ին եւ ուրեմն անոր հրատարակչութեան 35ամեակն է, իսկ Հայկազեան համալսարանի 50ամեակը: Յայտնած է որ Երեւանի մէջ, 2003 Սեպտեմբեր 18ին, այս իմաստով տուած է իր դրական որակումը, երբ միջազգային հայագիտական առաջին համաժողովին ելոյթ ունեցած է՝ «Քանակի եւ որակի տագնապ հայագիտութեան մէջ» խորագրեալ բանախօսութեամբ: Յայտագրի աւարտին խօսք առած է Հայկազեան համալսարանի տնօրէն վեր. Տոքթ. Փօլ Հայտոսթեան, որ շնորհակալութիւն յայտնած է ներկաներուն, գնահատելով հանդէսի խմբագրական կազմին աշխատանքը:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Նոյն միջոցներուն Ռուսիա խաղաղութիւն կը կնքէր Գերմանիոյ հետ եւ այս լուրը զոր առաջին անգամ գերման մէճգիլը առաւ, մեծ խանդավառութիւն առաջ բերաւ Տէր Զօրի Թուրքերուն եւ Գերմաններուն մէջ:

Միւթէսարըֆին տրուած այցելութեան մը միջոցին այս խաղաղութեան հետեւանքներուն վրայ խօսք բացուեցաւ:

- Հիմա որ Գերմանիա ամբողջ ռուսական ճակտին վրայ գտնուած իր բանակը տրամադրելի ունի, դիտել տուաւ միւթէսարըֆը, անշուշտ պիտի փութայ քանի մը հարիւր հազար մարդ ղրկել այս կողմերը թէ Պաղտատ ետ առնելու եւ թէ Եգիպտոս արշաւելու համար:

- Այդ բանը անկարելի է պատասխանեց Պ. Խոլալ:

- Ինչո՞ւ համար:

- Որովհետեւ փոխադրութեան միջոց չունիք եւ կարելի չէ խօսքով այդքան մեծ զօրութիւն մը Սուրիա կամ Տէր Զօր բերել: Երբոր Ռումանիոյ պատերազմը հրատարակուեցաւ՝ զօրավար Մաքէնզէն կրցաւ շաբթուան մը մէջ 300000 գերմանացի զօրք բերել Պուլկարիա, որովհետեւ իր տրամադրութեան ներքեւ ունէր 15 վայրաշարժ եւ 150 հազար վակօն, մինչդեռ Անատոլուի երկաթուղին հազիւ 30 գործածելի վայրաշարժ ունի ու 5–6 հարիւր վակօն: Այս պայմաններուն մէջ բան մը չենք կրնար ընել դժբախտաբար:

Այս բացատրութիւնը պաղ ջուր մը լեցուց միւթէսարըֆին խանդավառութեան վրայ:

Պ. Խոլալ ուզեց ուրիշ կերպով մխիթարել զայն.

- Պաղտատը վերագրաւելու եւ Եգիպտոսի տիրանալու համար պէտք չունինք այստեղ բանակներ բերելու, ըսաւ, բաւական է որ ռուսական ճակատը գտնըւող գերման զինուորները փոխադրենք Արեւմտեան ճակատը եւ հոն ջախջախենք Ֆրանսական եւ անգլիական ուժերը: Եւ այդ բանը հաւանօրէն պիտի կատարենք:

Եւ իրաւ ալ նոյն միջոցներուն բոլոր գերման սպաներուն եւ զինուորներուն կարծիքը այդ էր.

- Պատերազմը 2–3 ամիսէն կը լմնայ, կ'ըսէին, երբոր ռուսական ճակատը գտնըւող 2 միլիոն գերման զինուորները գան Արեւմտեան ճակատը:

Եւ սակայն այդ Արեւմտեան ճակատը սարսափ կ'ազդէր իրենց:

Կը յիշեմ Տիլինկ անուն գերման զինուոր մը որ այդ ճակատը եւ ուրիշ շատ ճակատներ գտնուած էր եւ որ օր մը ըսաւ ինծի այն գէշ Ֆրանսերէնովը զոր կը խօսէր.

- Պատրաստ եմ երթալ կռուելու ռուսական, ռումանական, իտալական ճակատները, բայց եթէ զիս տանին վերադառնալ Արեւմտեան ճակատը, անձնասպան կ'ըլլամ:

- Ինչո՞ւ համար, հարցուցի:

- Որովհետեւ ահռելի են հոն մղուած կռիւները եւ ռազմադաշտը ճշմարիտ դըժոխք մըն է:

Նոյն բանը կը կրկնէին ուրիշներ ալ:

Երբ Պրէսթ - Լիթովսքի դաշնագիրը կնքուեցաւ, կրկին մեծ ուրախութեան ցոյցեր ըրին Թուրքերը:

Իսկ Հայերը թէեւ ո՛չ յուսահատ, բայց շատ ընկճուած էին:

Խաղաղութեան լոյսը հետզհետէ կը նուազէր եւ մեզ այնպէս կը թուէր թէ տակաւին տարիներով դատապարտուած էինք Տէր Զօր մնալու:

Միակ յոյս մը կար սակայն, անգլիական յառաջխաղացութիւնը Հիթի կողմէ: Արդարեւ այդ կողմերը դարձեալ Անգլիացիները ուժգին յարձակումներ կ'ընէին Արաբներու հետ միասին:

Միայն թէ, ինչպէս միշտ շատ դանդաղ կը յառաջանային:

Եւ մենք որ մօտէն տեղեակ էինք Թուրքերուն փոքրիկ ուժին՝ կը զարմանայինք թէ ինչո՛ւ զօրաւոր յարձակումով մը միանգամ ընդ միշտ չէր ջախջախուէր այդ ուժը:

Նոյնը կը մտածէին նաեւ Թուրք բանակին մէջ ծառայող արաբ սպաները որոնք գոնէ մեզմէ չէին ծածկեր իրենց ըղձացումները:

Երկու Պաղտատցի արաբ սպաներ, որոնք միւֆէթթիշ Սէիտ Համիտ պէյի փեսաներն էին, Հիթի մէջ բացէ ի բաց թշնամիին կողմը անցած էին:

⁂

Այդ միջոցներուն փաստաբան Ներսէս Քիւրտեան օր մը եկաւ զիս գտաւ եւ ըսաւ.

- Երկու օրէ ի վեր Պոլսէն Հայ երիտասարդ մը բերած ու հոս բանտարկած են:

- Տեսա՞ր զինքը, հարցուցի:

- Այո՛, բարեկամ ոստիկանի մը միջոցաւ զայն տեսայ: Գարեգին Փաստրմաճեանի եղբօրորդին է եղեր եւ այդ պատճառաւ խակ աքսորուեր է, երկար ատեն պահուըտած մնալէ ետքը: Խարտեաշ երիտասարդ մըն է, շատ ազնիւ մէկը կ'երեւայ: Նիւթական խեղճ կացութեան մէջ, ո՛չ դրամ ունի, ոչ ուտելիք:

(Շար. 112)

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION !
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par **l'Orchestre SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange,
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :
Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

L'ESPOIR POUR L'ARMENIE
Association humanitaire
organise un

Voyage en Arménie et au Karabagh

DU 22 SEPTEMBRE AU 3 OCTOBRE

Responsable du voyage : Boros HALADJIAN
8 avenue Salvador Allende — 69100 VILLEURBANNE
Tél. : 04 78 89 28 07— Fax : 04 72 82 09 70

- **Prix** : 1300 Euros pour 12 jours.
- **Le Prix comprend:** Le transport aérien, Paris-Erevan A/R, sur vol régulier, les transferts aéroport-hôtel-aéroport, les trajets intérieurs en autocar, l'assistance d'un accompagnateur, un guide francophone, hébergement à l'hôtel: 3 étoiles, sur la base d'une chambre double, la pension complète du premier au dernier jour sauf un dîner, les visites, excursions et animations mentionnées au programme.
- **Le prix ne comprend pas** : Les frais de visa pour l'Arménie 30 Euros et le Karabagh 25 Euros à ce jour, les taxes d'aéroport de Paris et de sortie à Erevan environ 70 Euros à ce jour, les boissons et les dépenses d'ordre personnel, les pourboires, le spectacle à l'opéra, le supplément chambre individuelle.
- **Formalités** : Passeport en cours de validité et visa.
- **Santé** : Aucune vaccination n'est obligatoire. Prévoir des médicaments de base.
- **Climat** : Chaud dans la journée, plus frais dans la soirée.
- **Monnaie** : La monnaie locale est le dram, 1 Euro = 650 drams au cours d'aujourd'hui.
- **Décalage horaire** : En été + 3 heures.
- **Heures de vol** : Environ 5 heures.
- **Courant électrique** : 220 volts à l'hôtel, prises à la française.

Pour tous renseinements s'adresser à :
Boros HALADJIAN : ☎ **04 78 89 28 07**

Vient de paraître

CD

Armenian and Iranian Melodies

«HAYREN» Music Band
par l'ensemble **«HAYREN»**
S'adresser aux adresses habituelles (FNAC, Virgin, etc...)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

RENTREE SCOLAIRE

Ecole de la Croix Bleue
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 20 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la MCA 45 rue de la Défense — Issy - les - Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville

le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h dans nos locaux :

71 rue Henri Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres niveaux.**

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire **Siamanto** de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

CHENE

Date à retenir

Grande Braderie de Noël

LES 3 et 4 DECEMBRE
CHENE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BRATSCH

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
Section DIROUHIE SERENGULIAN
présente
«BRATSCH
25 ans ça s'fête»

avec la participation
de la troupe de danse **Yeraz**

le Dimanche 2 Octobre à 15 heures

au PACI — 25 Avenue Victor Cresson
à Issy-les-Moulineaux

Venez nombreux pour fêter cet événement !

Réservations auprès de :
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Magasins FNAC et Carrefour.

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens
et rien de ce qui est arménien
ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :

— dans leur vie quotidienne,

— dans leur identité,

— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :

— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,

— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,

— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

ARMENIE
Vols Directs
PARIS > EREVAN > PARIS
Séjours à la Carte
Circuits Guidés
de 8 Jours et de 12 Jours
Saberatours
SevanVoyages
SABERATOURS
11, rue des Pyramides 75001 Paris
tél 01 42 96 10 10
fax 01 42 96 18 77
saberatours@selectour.com
SEVAN VOYAGES
48, cours de la Liberté 69003 Lyon
tél 04 78 60 13 66
fax 04 78 60 92 26
sevan@selectour.com
WASTEELS VOYAGES
67, La Canebière 13001 Marseille
tél 04 95 09 30 60
fax 04 95 09 30 61
marseille@wasteels.fr
EREVAN
32-38, rue Hanrabedoutian Erevan
tél 52 55 55
fax 56 40 30
sabera@armincom.com
www.saberatours.fr
EN COLLABORATION AVEC LA NOUVELLE COMPAGNIE AÉRIENNE
Armavia
Արմավիա
Studio VICKEN 2005/2

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 30
MARDI
30 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·266 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21·266

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX»

(22/30 août)

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Օրաթերթը իր թղթակիցին՝ Ժան-Քրիսթոֆ Փլոքէնի շրջագայութեան հետքերով, անցեալ շաբթուան թիւերուն մէջ Թուրքիոյ Հայութեան մասին շարք մը հրատարակեց: Հոն նիւթ կ'ըլլային Սփիւռքէն հայրենապաշտ երիտասարդներու իրենց մեծ հայրերուն հողերուն կատարած այցերը, յատկապէս Տիյարպեքիրի, Սասունի, Վանի շրջաններուն մէջ, մեծ մայրերու պահած լռութիւնը որ այսօր այնքան հետաքրքրական կերպով կը խզուէր պարբերաբար «Թուրք»երու գրիչով, ինչպէս Հերանոյշ մեծ մօրը պատմութեան հեղինակ Ֆ. Չէթինի պարագային, Քիւրտերու յապաղած խոստովանութիւնը, Թուրքիոյ հայկական միակ գիւղը՝ Վաքըֆլըն, եւլն.:

Քիւրտերու հայ մեծ մայրերուն մասին սրագրողը կը մէջբերէ Տիյարպեքիրէն Շէհմուս Տիգէնի հետեւեալ խօսքերը. «Տիյարպէքիրի, Հաքքեարիի, Պիթլիսի կամ Վանի շրջաններուն մէջ երբեք ընտանիքէն մէկը անպայման հայ մեծ մայր մը ունի այսօր: Անոնք մինչեւ իրենց մահը ոչինչ կը մոռնան: Բայց այդ մասին երբեք չեն խօսիր, չուզելով ազդեցութիւն գործել նոր սերունդներուն վրայ»: Ըսածը կը հաստատէ քրտական հարցի յարգուած դէմքերէն Նուրին. անոր ալ մեծ մայրերէն մէկը հայ եղած է, «բայց այդ մասին չէր ուզեր խօսիլ: Ատիկա խոր տառապանք էր իրեն համար: Կը նախընտրէր լռութեան ապաստանիլ» կ'ըսէ: Այդ մեծ մօրը քոյրերէն ու մօրմէն պահանջած են ուրանալ իրենց կրօնքը ու իսլամանալ: Քոյրերէն մէկը ընդդիմացած է մինչեւ եռքը, հակառակ մօրը համակերպելու թախանձանքին. գիւղին մոլեռանդները քարկոծելով սպաննած են զինք:

Շարքին Գ. էջը Կարսի մասին է: Նիւթ կ'ըլլայ Հայաստանի կիրարկուած շրջափակումը որմէ ամէնէն տուժողը նոյն քաղաքի առեւտրականները կը թուին ըլլալ ու քաղաքապետը ջանք չի խնայեր շրջափակումը վերցնել տալու համար: Նոյն օրուան նիւթն է նաեւ Անին:

Յաջորդ թիւը յատկացուած է Մուսա լերան հայկական գիւղին: Հակառակ բնակչութեան նօսրացման, գլխաւորաբար անկէ մեկնած երիտասարդութեան, Վաքըֆ գիւղը կառչած է իր արմատներուն եւ ինքնութեան:

Օգոստոս 26 Ուրբաթ օրուան էջին նիւթն են Պոլսոյ հայկական վարժարանները, թերթերը, եկեղեցիները: Տխուր է կարդալ թէ «Պոլսոյ 60 կամ 80 հազար Հայերէն միայն 20-25%ը կրնայ հայերէն կարդալ», ինչպէս կ'ըսէ Մարմարայի խմբագրապետ Ռ. Հատտէճեան: Կը ներկայացուի Ակօսը: Քաղաքին մէջ 600 տարուան հայ եկեղեցական ներկայութիւն կայ:

Ժ.-Ք. Փլոքէն շարքը կը շարունակէր (Օգոստ. 29) Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին հետ հարցազրոյցով մը. ան գրոյցին սկիզբը որպէս Թուրքիոյ Հայութեան թիւ կու տայ 68-70 հազարը, աւելցնելով աւելի քան 30 հազար Հայաստանցիները որոնք կերպով մը գաղթական բանուորներ են (հարցազրոյցը կու տանք յետագային թարգմանաբար): Կը խօսի Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութենէն յուսացած դրականներուն, իր ու համայնքին դժուարութիւններուն մասին:

Շարքին վերջին նիւթը (Օգոստ. 30) յատկացուած է Ցեղասպանութեան թըրքական պաշտօնական թեզը մերժող Թուրք պատմաբաններուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՇԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՆԳԱՐԱ ՊԷՏՔ Է ՃԱՆՉՆԱՅ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Շիրաք, որ ամէնէն ջերմ կողմնակիցն էր Թուրքիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան մէջ, գոնէ երեւութապէս, ձայնը բարձրացուցած է տօջի օր, երբ կ'ընդունէր Եւրոպական Յանձնախումբին նախագահը Խոսէ Մանուէլ Պառոզօ:

Ֆրանսայի նախագահը յայտնած է որ Թուրքիոյ դիրքը գլխաւոր նիւթը պիտի ըլլայ Արտաքին նախարարներու յաջորդ նիստերուն, Սեպտեմբեր 1ին եւ 2ին: Շիրաք կը մեղադրէ Թուրքիան որ լաւ թեկնածու մը չէ եւ չի ցուցաբերեր ակնկալուած ոգին: Պահանջած է Անգարայէն որ երաշխաւորութիւններ եւ լուսաբանութիւններ տայ Մաքսային միութեան գործադրութեան մասին, ներառեալ Կիպրոսը:

Ծանօթ է, որ Անգարա կը յամառի չըճանչնալ Կիպրոսը եւ այդ կէտն ալ շեշտած է, երբ Յուլիս 29ին կը ստորագրէր մաքսային համաձայնագրի ընդլայնումը տասը նոր անդամներուն, ինչ որ անհրաժեշտ էր որպէսզի Հոկտ. 3ին բացուին բանակցութիւնները: Այն ատեն արդէն Ֆրանսա առաջին ազդարարութիւն մը ըրած էր, երբ Տոմինիք տը Վիլըփէն, ապա Ժ. Շիրաք պայմանաւորած էին անդամակցութեան բանակցութիւններու բացումը Կիպրոսի ճանաչումով:«Ըմբռնելի չէ, ըսած էր վարչապետը, որ բանակցութեան որեւէ գործընթաց կարենայ սկսիլ երկրի մը հետ որ չի ճանչնար Եւրոպական Միութեան ամէն մէկ անդամ, այսինքն՝ 25 անդամները»: Այս հարցը, ի վերջոյ սկզբունքի հարց դարձած է Ֆրանսայի համար, որու վրայ պիտի պնդէ Ֆրանսան յառաջիկայ հանդիպումներու ընթացքին: Նախարարապետը աւելցուցած էր որ եթէ Թուրքիա չյարգէ բոլոր սկզբունքները, հարկ կ'ըլլայ սպասել որ Թուրքիա իսկապէս ցոյց տայ անդամակցելու իր կամքը: Եւ Ժ. Շիրաք աւելցուցած էր թէ կարելի չէ բանալ բանակցութիւններ նման պայմաններու մէջ:

Մնաց որ Անգարա բնաւ տրամադրութիւն ցոյց չի տար ենթարկուելու Ֆրանսայի պահանջներուն: Էրտողան կ'ամբաստանէ Ֆրանսան, ժագ Շիրաքը, որ դաւաճանած է իրեն: Կ'ըսէ թէ Ֆրանսայի Պետութեան ղեկավարը ապահովութիւն տուած էր իրեն, հեռաձայնային խօսակցութեան մը ընթացքին Դեկտ. 17ի վեհաժողովի վաղորդայնին, որ համաձայնագրին ստորագրութիւնը չէր պարտադրեր Կիպրոսի ճանաչումը: Կը թուի որ Սահմանադրութեան մերժումն է Ֆրանսայի մէջ, որ փոխել տուած է Շիրաքի տեսակէտը: Շիրաք ստիպուած է նկատի առնել հանրային կարծիքը մահմեդական երկրի մը թեկնածութեան առընչութեամբ: Կը մնայ իրեն համոզել ընկերակիցները որ իր դիրքը հիմնաւորուած է: Սի. Էն. Էն. Թիւրք հեռատեսիլէն կայանէն տուած հարցազրոյցին մէջ, անդամակցութեան հարցերու պատասխանատու Թուրք նախարարը՝ Ալի Պապաճան յայտարարած է որ Ֆրանսական դիրքը պատճառաբանուած է միայն ու միայն ներքին քաղաքականութեան նկրտումներով:

Միւս կողմէ քիւրտ գրագէտը՝ Մեհմէտ Ուզուն յայտարարած է որ կը հեռանայ Թուրքիայէն, որովհետեւ իր կեանքը վտանգուած կը նկատէ: Ըստ Թրքական Աքշամ շաբաթաթերթին հրատարակած մէկ յօդուածին իր անունը գլուխն է 250 մտաւորականներու որոնք պէտք է սպաննուին ՓՔՔ-ի պատրաստած ցանկով՝ Ուզունի համար թերթը «իսլամապաշտ, ազգայնական թերթ մըն է, որ կապեր ունի ապահովութեան ուժերուն հետ»:

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԱՄՐԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ

Լա Ռոշէլի մէջ է, որ Կիրակի, Օգոստոս 28ի առաւօտուն վերջ գտաւ Ընկերվարական կուսակցութեան ամրան համալսարանը: Հերձուած չպատահեցաւ, բայց ընդհանուր պատկերը այնքան ալ խրախուսիչ չէր: Լիպերասիոն իր առաջին էջի խորագրով (Օգոստ. 29) կ'ամփոփէր կացութիւնը ըսելով «Հոլանտ՝ ո՛չ ոչերու միութեան»: Այլ խօսքով, առաջին քարտուղարը մասամբ փրկած էր հաւաքոյթը, առաջքն առնելով բացայայտ պառակտումի մը:

Հարցը այն է սակայն, որ հոս եւ այլ կուսակցութիւններու ծոցը գլխաւոր նիւթը կը մնայ 2007ի նախագահական աթոռը: Այլ խօսքով, պարագլուխները այլ մտահոգութիւն չունին եւ այս հաւաքոյթին առթիւ ալ Տ. Սթրօս-Քահն, Մարթին Օպրի յայտնեցին թէ թեկնածու են թեկնածութեան (Ժէք Լանկ ըրած էր արդէն անցեալին), այն ցաւալի տպաւորութիւնը ստեղծելով թէ աթոռամարտէն զատ ոչինչ զիրենք կը հետաքրքրէ:

Ներկայ էր նաեւ Լ. Ժոսփէն, որու ելոյթումը բաղդատուեցաւ Զիտանի վերադարձին ֆութպոլի Ֆրանսական ազգային խումբին մէջ:

ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.

Ժիէնի մէջ է, որ Ֆրանսուա Պայրուի կուսակցութիւնը կը հաւաքուէր: Ներկայ էր նաեւ Կրթական նախարարը՝ Ժիլ տը Ռոպիէն, բայց շատ պաղ էր երկուքին հանդիպումը, որոնք ծանր տարակարծութիւններու մէջ են եւ բացայայտօրէն ալ այդ կ'արտայայտեն այլեւս: Ծանօթ է որ հակառակ ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.ի նախագահին որոշումին, տը Ռոպիէն մաս կը կազմէ կառավարութեան եւ այդ պատճառով իսկ կուսակցութենէն առկախուեցաւ: Այժմ պայքարը աւելի սուր բնոյթ առած է, մանաւանդ մայրուղիներու սեփականաշնորհման կառավարական ծածուկ որոշումին առթիւ: Տը Ռոպիէն, որ երբ Ռաֆարէնի կառավարութեան նախարար էր, դէմ էր այդ սեփականաշնորհման, այժմ՝ համաձայն է, արդարացնելով իր դիրքը այն պատճառաբանութեամբ որ «հաւատարիմ է կառավարութեան», ինչ որ ըսել տուած է Պայրուի՝ «Կը նախընտրեմ հաւատարիմ ըլլալ գաղափարներուս»: Պայրու կը գտնէ որ տը Ռոպիէն կ'ուզէ ԻՒ. ՏԷ. ԷՖ.ը ԻՒ. ԷՄ. ՓԷ.ի մասնաճիւղի վերածել, մինչ տը Ռոպիէնի համար Պայրու պիտի կործանէ կուսակցութիւնը:

Այս համալսարանին առթիւ, Պայրու

(Շար.ը Դ. էջ)

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՄԸ ԺԽՏՈՒՄԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵԶԻՆ

Թուրք մամուլի անուններ, ինչպէս Օգոստոս 29ի Զամանը, կը տեղեկացնէին թէ ԱՄՆ-ու քաղաքական յայտնի մասնագէտներէն փրոֆ. Կ. Լեւի որ կը պաշտօնավարէ Մասաչուսէցի համալսարանին մէջ, յայտնած է թէ ցեղասպանութեան հայկական պնդումներու յենակները առնուազն «կասկածելի» են ու ոչ մէկ ձեւով փաստը կու տան 1915ին կատարուածին նախապէս ծրագրուած ըլլալուն: Որպէս հայկական պնդումներու «գլխաւոր յենակ» Լեւի նկատի ունի 1919 – 20ի Պոլսոյ զինուորական ատեանի դատավարութիւնները, «Յատուկ կազմակերպութեան» ջոկատներուն գործունէութիւնը, Նաիմ պէյի յուշերը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Ի. ԱԼԻԵՒ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, նախագահ Ռ. Քոչարեան ՀԱՊ-ի ղեկավարներուն կազմի վեհաժողովին առընթեր հանդիպում մը ունեցած է Օգոստոս 27ին Ատրպէյճանի նախագահին հետ: Նախորդ օրը ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարուհին Գ. Ռայս հեռաձայնած է երկու նախագահներուն ալ, շեշտելու համար իրենց հանդիպումին կարեւորութիւնը Ուաշինկթընի համար: Ըսած է թէ իր երկիրը կը յուսայ որ Ռ. Քոչարեան եւ Ի. Ալիեւ անհրաժեշտ փոխադարձ զիջումներու դիմելու տրամադրութիւն կը յայտնեն, որպէսզի կարելի ըլլայ յանգիլ Ղարաբաղի կնճիռին կարգաւորումին:

Երկու նախագահներուն հանդիպումը երկու ժամու չափ տեւած է եւ մեկնելով խորհրդապահութեան սկզբունքէն, ոչ մէկ բացատրութիւն տրուած է մամուլին: Այսուհանդերձ, Ռ. Քոչարեանի բանբերը Վ. Սողոմոնեան յայտնած է թէ հանդիպումը դրական քայլ մը կը նկատեն բանակցութեան հոլովոյթին մէջ: Երկու նախագահներուն տեսակցութեան ներկայ եղած են երկու երկիրներու Արտաքին գործերու նախարարներն ալ որոնք կազմի մէջ գոյացած համաձայնութիւններու հիմով պիտի շարունակեն բանակցիլ:

ԵՌԱԳՈՅՆԸ ԱՐԱՐԱՏԻ ԳԱԳԱԹԻՆ

Ուրբաթ, Օգոստոս 26ի առաւօտեան ժամը 8·30ին Արարատի գագաթը հասած են երեք Յունահայեր՝ Վազգէն եւ Յակոբ Գնունի եղբայրները եւ Կարօ Կենդանեան: Ժամը 3ին հասած էին 4200 մեթր բարձրութեան, ապա նուաճած են գագաթը եւ հայկական Եռագոյնը պարզած:

ՈՂՋՈՅՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի 80ԱՄԵԱԿԻՆ

Պոլսոյ մեր պաշտօնակիցը՝ Մարմարա Օգոստոս 18ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնայ Յառաջի 80ամեակին, նշելով որ ան կը շարունակէ հրատարակուիլ պայքարելով հազարումէկ դժուարութիւններու դէմ ու շնորհաւորելով տարեդարձը, կ'արտատպէ Յառաջի Օգոստոս 2ի խմբագրականը (80 տարեկան եմ):

ԳՈՐԾԻՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ...

Պատահարներ կան որոնք ամէնէն ծանրակշիռներու մաս կազմելով հանդերձ, չեն սահմանափակուիր կատարուածին շրջանակով, անոր ահաւորութեամբ: Կը խօսին ու կը պատմեն առընչակից շատ բաներու մասին եւս, որոնք մէկ, երկու, երեք անհատի գօտիէն դուրս գալով, կը գծեն ընդհանուրի պատառ մը: Ընդհանուր, որուն մէջ կը տեղաւորուին օրէնք-մօրէնք արհամարհելու թեմայով ներկայի բարքեր. քաղաքացի–հայրենակից–մարդ կոչուածին կեանքին, ընտանիքին, արժանապատուութեան վրայ փառաւորապէս թքնելու սովորութիւնը, արդարութիւն ոտնակոխելու բազմակի հաճոյքը, ոճիր գործելով իսկ անխոցելի ըլլալու մենաշնորհը, զարմանալիներ, զզուելիներ ու մարդկային խեղճացումի, անզօրացումի աստիճանը, ապա ատոնցմով հանդերձ, կամ շնորհիւ ատոնց, չարին փառաբանութեան տրամադրութիւնը:

Այսքան բան ամփոփուած է փոքրածաւալ թերթի մը, Առաւօտի (Օգոստոս 2), հազիւ կէս էջին մէջ, հայաստանեան մամուլի ծանօթ ուժերէն Աննա Իսրայէլեանի ստորագրութեամբ: Ան գացած է Սիւնիքի մարզը, նայելու եւ տեսնելու, ապա արձանագրելու «Ի՞նչ կայ, չկայ»ն: Տխուր ըլլալով հանդերձ պատմածը, ըմբոստացումն ու ընդվզումը կ'ըլլան ընթերցողին տիրապետող զգացումները, երբ ան կը հասնի վերջակէտին:

Պատումը կը սկսի սպանութեան մը յիշեցումով. 2004 Փետրուարին կէս գիշերուան մօտ Գորիսի շէնքերէն մէկուն մուտքին դանակահար կը սպաննուի 34 տարեկան երիտասարդ մը. Յովհաննէս Բաղալեան: Անհեթեթ սպանութիւն մը որ գրեթէ «սովորական» բաներու կարգին է նախկին խորհրդային երկիրներէն թերեւս ամէնէն քիչ Հայաստանի մէջ:

Զոհին մեղքը եղած է այդ ուշ ժամուն շէնք մտնելով մութին մէջ չնշմարել հոն գինովութենէն հազիւ ոտքի կեցած, սիրուհիին սպասող այրը եւ բախած անոր: Այս ներողութիւն խնդրած է անզգուշութեան համար, լսած որ չէր տեսած, եւլն.: Բայց գինովը սկսած է կռուիլ, «յանցաւոր» բնակիչը զգետնած, պոռալ – կանչել: Ձայներուն վրայ դուրս եկած է նոյն շէնքի ուրիշ բնակիչ մը որ գինովին զարմիկն է ու դանակով 12 անգամ հարուածած գետինը գտնուող անզգայը:

Այս պատահարէն շուրջ մէկուկէս տարի ետք երբ Ա. Իսրայէլեանի նման լրագրողուհի մը կը գտնուի տեղւոյն վրայ, բնական է որ փորձէ իմանալ գործին շարունակութիւնը: Մանաւանդ երբ զոհը հասարակ մահկանացու մը ըլլալով հանդերձ, նոյնը չէ ոճրագործներուն պարագան: Է. եւ Մ. Խաչատրեան զարմիկներ են, Սիւնիքի մարզպետ Սուրէն Խաչատրեանի երկու եղբօր որդիները: Իսկ մարզպետը սպանութենէն ետք հրապարակաւ խոստացած է քննութեան միջամուխ չըլլալ, ձգել որ օրէնքը իր գործը կատարէ:

Ա. Իսրայէլեանի առաջին հաստատածը այն կ'ըլլայ որ խոստումը խոստում, բայց մարզպետը անձամբ ջանք չէ խնայած եղբօր որդիներէն գոնէ մէկը փրկելու: Ջանքերը նախաքննութեան փուլին արդիւնք չեն տուած եւ կատարուածը որակուած է դիտաւորեալ սպանութիւն: Յետոյ դատավարութեան մարզպետը քաղած է ջանքերուն պտուղը: Է. Խաչատրեան ազատ արձակուած է, զարմիկը միայն դատապարտուած:

Դատավարութիւնը շուրջ կէս տարի տեւած է, Սիւնիքէն Վայք փոխադրուելով որպէսզի իբրեւ թէ անաչառ ընթացք ունենայ: Բայց Վայքի ատեանին առջեւ պատահարի վայր շէնքին բնակիչները որոնք ականջալուր, կամ ականատեսներ եղած են, յայտարարած են թէ Խաչատրեան զարմիկները չեն ճանչնար...

Հոս միջանկեալ կ'արժէ նշել պատումին գլխաւոր հերոսներուն՝ մարզպետին, անոր եղբայրներուն պատուանունները, անոնց մասին պատկերի ամբողջացումին օգնելու համար: Առաջինը «Ցար Լիսկա»ն է, եղբայրներէն մէկը կը կոչուի Աղալար, միւսը՝ Ցոլոլ:

Վայքի դատախազը ինը տարուան բանտարկութիւն պահանջած է սպանութեան առաջին արարի հեղինակ Է. Խաչատրեանին համար, իսկ անոր ոճրագործ զարմիկին՝ 13 տարի: Դատաւորը այս վերջինը դատապարտած է 12 տարի բանտարկութեան, միւսը՝ միայն մէկուկէս տարուան. այս մէկը արդէն 15-20 օրէն ազատ ձգուած է:

Ա. Իսրայէլեան միայն «բարոյականութեան իսպառ բացակայութիւն» կը տեսնէ դրամի փոխարէն սպանութեան դատի մը մեղադրեալը անգամ ազատ արձակելու արարքին մէջ: Կարեւորը այն չէ որ ոճիրի մեղսակիցի մը ազատութիւնը գնելու հարկաւոր գումարը մարդիկը մարզպետին գրպանէն ելած կը նկատեն: Ի վերջոյ, դժուարը գումարը գտնելը չէ, այլ՝ գտնելէ ետք ատով սեւը ճերմակի վերածելու տրամադիր դատաւորը:

Արդէն դատախազը վճիռին վերաքննութիւնը պահանջած է, բայց ատեանը զայն անփոփոխ ձգած:

«Է. Խաչատրեանն այժմ էլ շրջում է Գորիսում՝ անպատիժ, ու շարունակում դրսեւորել նոյն լկտի եւ անպատիժ պահուածքը» կը գրէ Ա. Իսրայէլեան, աւելցնելով որ Յ. Բաղալեանի սպանութիւնը մարզպետին մերձաւորներուն վերջին տարիներու միակ չարագործութիւնը չէ: Եւ նոյնիսկ աւելորդ կը թուի նշել թէ այդ մերձաւորներուն եւ պատիժ կոչուածին ճամբաները երբեք չեն խաչաձեւեր իրար:

Այս պատահարը իր յարակից պարագաներով հաւանաբար ոմանց յիշեցնէ երեւանեան սրճարանի մը մէջ նախագահ Ռ. Քոչարեանի թիկնապահին «անզգոյշ սպանութեան» զոհ Ջաւախքցի երիտասարդը. ճիշդ է որ մայր գիծերու մէջ նոյն պատկերը կու տան երկու սպանութիւններն ալ. մայթի եզրին բուսած վայրի խոտը ոտնակոխելու ազատութեան գետին՝ ձրի մարդկային կեանք, ապշեցնող հոլանաւոր, վախի տիրակալութեան տակ ինկած ականատես, ականջալուր ու ամօթ, գիտութիւն, մարդկային արժանաւորութիւն յարմար գինով վաճառող «արդարադատ»:

Այսուհանդերձ, Գորիսի սպանութիւնը ունի տարբերութեան իւրայատուկ տարածք մըն ալ. ինչպէս կը գրէ լրագրողուհին, Սիւնիքի մարզպետին յատկացուած կայքէջ մը գոյութիւն ունի. անոր «երախտապարտ» քաղաքացիները հոնկէ իրենց պարբերական շողոքորթութիւնը, ստրկամտութեան փաստերը կ'ուղղեն Ս. Խաչատրեանին. հետեւեալները Ա. Իսրայէլեան քաղած է այդ կայքէջէն. «Դուք իրօք անկրկնելի անհատ էք եւ մեծ Հայ», «Ժողովրդավարութեան ջատագով էք», «Ես յուսով եմ որ դուք կը դառնաք վարչապետ եւ Հայաստանը կը հանէք այս վիճակից...»:

Ահա՛ գործը, գործին շարունակութիւնը որոնք պայթելու չափ կը ծիծաղին ամէն անգամ որ երկրին իշխանութեան դէմքերէն մէկը «ժողովրդավարութեան, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին, արդարութեան, ազատութիւններու» յանկերգին էջը բանայ, որպէս արեւմուտքի արժէքներուն ինտեգրացման գրաւական: Իսկ այն նշումը թէ «Յուլիսի 28ին լրացաւ Յովհաննէս Բաղալեանի որդու երկու տարին: Նա վեց ամսական էր երբ հօրը իրենից պատահաբար դիպչելու համար դանակահարելով սպանեցին Սիւնիքի մարզպետ Ս. Խաչատրեանի եղբայրների որդիները», ամբողջին մէջ կը մնայ որպէս ամէնէն աննշան մանրամասնութիւններէն մէկը:

ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ

Երկու հայ երիտասարդներ էին՝ մէկը Պարսկաստան ծնած, միւսը՝ Լիբանան: Երկրորդ հայրենիք եղած այդ երկիրներուն մէջ անոնք հասակ առին, զարգացան եւ համալսարանական ուսման համար գացին Երեւան: Այդ օրերու Հայաստանը ձրի ուսման ու մասնագիտացման համար ամէն տարի Սփիւռքէն հարիւրաւոր երիտասարդներ կ'ընդունէր: Բայց ոչ միայն ուսում, այլ նաեւ անոնց կը տրամադրէր ձրի հանրակացարան եւ տակաւին, այդ բոլորին վրայ աւելի՝ կենսական ապրուստի համար բաւարար դրամ: Տարիներ յետոյ, անոնցմէ մին՝ Կարէնը եղաւ բժիշկ, իսկ Վահրամը ճարտարապետ եւ վերադարձան իրենց բնակավայրերը:

Անցան տարիներ եւ Մերձաւորարեւելեան երկիրներուն մէջ պատահած ընկերային ու քաղաքական վերիվայրումները հայկական հոծ գաղութները մղեցին դէպի աւելի ապահով նկատուած արեւմտեան երկիրներ մինչեւ Ամերիկա ու Գանատա:

Հայու ճակատագիր...:

Կարէնին ու Վահրամին ընտանիքներն ալ այդ հոսանքին հետեւելով, օր մըն ալ անոնք իրար գտան Մոնրէալի մէջ: Օտարութեան մէջ իրար վերագտած Կարէնն ու Վահրամը աւելի կպան իրարու անցեալի յիշատակները վերապրելով եւ ներկայի դժուարութիւնները կիսելով: Անոնցմէ ոեւէ մէկը իր մասնագիտութեան համաձայն գործ չգտնելով, իրենց վկայականները դարակներու մէջ կղպեցին ու տրամադրելի գործերու լծուեցան:

Գանատան ցուրտ ու սառցապատ երկիր էր, սակայն ունէր հաճելի ամառներ որսորդութեան ու ձկնորսութեան կարելիութիւններով եւ բանակումներու շատ յարմար լճակներով ու շքեղ ծառաստաններով: Վահրամ արդէն Լիբանանէն վարժ ըլլալով այդ կեանքին՝ յանձին Կարէնին յարմար ընկեր մը ունեցաւ բանակումի եւ ձկնորսութեան համար: Անցնող հաճելի տարիներուն ընթացքին ուրիշ տղաք ալ եկան միանալու Վահրամին ու Կարէնին, անոնց բանակումներուն ընդլայնուած ու երկսեռ հանգամանք տալով:

Այդ միջոցին Կարէնին ընտանիքը յաջողեր էր Ամերիկա մուտքի վիզա ձեռք ձգել ու հաստատուիլ Լոս Անճելըս: Քանի մը տարի անց, տեղաւորուելէ ու իրենց գործերը կարգի դնելէ յետոյ, անոնք Կարէնը իրենց մօտ կը կանչէին:

Երկար մտածելէ յետոյ, Կարէն որոշեց երթալ: Մոնրէալի մէջ բժշկութիւն չկրցաւ կիրարկել տարիներով վերապատրաստուելէ եւ քննութիւն անցնելէ յետոյ: Ամերիկան ովկէանոս է, ով որ լողալ գիտէ կը վերապրի: Վահրամ պատրաստակամութիւն յայտնեց իր սեփական ինքնաշարժով զինք հասցնելու Նիւ Եորք, ուրկէ Կարէն իր ճամբան պիտի շարունակէր դէպի Լոս Անճելըս:

Ամերիկեան սահմանին վրայ մանրակրկիտ կերպով քննուեցան երկու հայ երիտասարդներուն գանատական փաստաթուղթերը, ուր նշուած էր մէկուն Լիբանան, իսկ միւսին Պարսկաստան ծնած ըլլալը: Նոյնքան եւ աւելի մանրակրկիտ կերպով քննուեցաւ Վահրամին ինքնաշարժը, որուն ներսն ու դուրսը լաւ մը քննելէ յետոյ, փոսի մը վրայ բարձրացուցին՝ ինքնաշարժին տակի մասերը էլեքթրոնիք գործիքներով քննելու համար: Այս չափէն աւելի խիստ քննութիւնը թէեւ ջղայնացուցեր էր տղաքը, սակայն անոնք պարտադրաբար պահեր էին իրենց պաղարիւնութիւնը: «Ո՞ւր կ'երթաք» հարցումին Վահրամ պատասխաներ էր Նիւ Եորք, իսկ Կարէն՝ Լոս Անճելըս: Սահմանապահին մինչ այդ չարտայայտուած հակակրանքը յանկարծ պատրուակ ունեցաւ բարձրաձայն արտայայտուելու, հիմնուելով Վահրամին «սուտ»ին վրայ՝ Նիւ Եորք լսած ըլլալուն համար, մինչ ընկերը Լոս Անճելըս յայտարարած էր: Եւ սահմանապահը, որ հրեայ մըն էր, տղաքը առաջնորդեց ներս՝ ապահովութեան գրասենեակ, մասնաւոր հարցաքննութեան համար, ինքնաշարժի մանրակրկիտ քննութեան զուգահեռ՝ իրենց ալ հարցաքննութիւնը արդիւնք տուած չըլլալով՝ անոնք կառչեցան Վահրամին «սուտ»ին վրայ: Վահրամ ի զուր պնդեց, ջղայնացաւ եւ ապա կակուղցաւ հասկցնելու համար, որ ինք պարզապէս ու միայն Նիւ Եորք կ'երթար ընկերը հասցնելու համար, իսկ ընկերը թէ՝ Նիւ Եորքէն ալ Լոս Անճելըս պիտի երթար՝ ատիկա իր մտադրութիւնը չէր: Բայց եւ այնպէս սահմանապահը եւ իր գործակիցը որոշած էին Թշնամի երկիրներու մէջ ծնած այս տղաքը պատժել, ցաւցնել: Կարէնին պարագային յարմար պատճառաբանութիւն չգտնելով, ձգեցին որ ան Լոս Անճելըս մեկնի, իսկ Վահրամի «սուտ»ին համար որոշեցին որ անոր ինքնաշարժը երեք ամիս հոն մնայ օրական տասը տոլար տուգանքով:

Կէս գիշերը անց երբ Վահրամ տուն հասաւ հանրային փոխադրակառքով եւ հօրը պատմեց գլխէն անցածը՝ հօրը մտահոգութիւնը փոխուեցաւ ջղայնութեան, ընդվզումի՝ թէ ինչպէ՞ս այսպիսի բան կրնայ պատահիլ Ամերիկայի պէս դեմոկրատ երկրի մը մէջ: Եւ որոշեց անձամբ երթալ սահմանապահ պատասխանատուին հետ խօսելու:

Յաջորդ առաւօտ հեռաձայնով գտաւ սահմանապահներու պատասխանատուն, որ շատ քաղաքավար եւ զարմանալով ցաւ յայտնեց եղածին համար, եւ զինք հրաւիրեց որ երեկոյեան տղուն հետ միասին գան բացատրուելու համար, յոյս յայտնելով որ ինքնաշարժին բռնագրաւումին վերջ կը տրուի:

Երեկոյեան սահմանի գրասենեակը մտնելով եւ պատասխանատուին անունը տալով, երբ յայտնեց թէ հետը տեսնուելու եկած էր, ակնյայտ անբարեացակամութեամբ պատասխանեցին, թէ իր փնտռած անձը փոխարինուած էր նորով մը: Նոր պաշտօնատարին չոր վերաբերումէն Վահրամին հայրը գիտցաւ, թէ այս մարդը հեռախօսով իր հետը խօսած մարդը չէր: Յայտնապէս ան եւ իր համախոհները յաջողեր էին զայն փոխարինել նորով մը, որ իրենց գործելակերպին համամիտ էր:

- Ես կը զարմանամ որ Ամերիկայի պէս տեղ մը այսպիսի անարդարութիւն կրնայ տեղի ունենալ, ըսաւ Վահրամին հայրը:

- Ոչ մէկ անարդարութիւն, սահմանապահները իրենց պարտականութիւնը կատարած են, չոր-չոր պատասխանեց պաշտօնեան:

- Բայց ինքնաշարժը քննելէ յետոյ, երբ ոչ մէկ բան գտան հոն, փոխանակ զայն գրաւելու, պէտք էր պատահարին համար ցաւ յայտնելով ճամբայ դնէին տղաքը, շարունակեց ան:

- Գոհ եղէք որ ինքնաշարժին հետ զինք ալ վար չեն դրած, լկտիօրէն ըսաւ պաշտօնեան:

- Օհօ՜, ա՞յդ ալ կրնար պատահիլ... եւ ի՞նչ հիման վրայ:

- Այն հիման վրայ որ սուտ խօսած է:

- Բայց պարո՛ն, չէ՞ք տեսներ որ այս ամբողջը անարդար ու շինծու դէպք մըն է պարզ անոր համար որ ձեր սահմանապահին հաճելի չէ թուած այս տղոց ծննդավայրերը:

Սահմանապահ պաշտօնատարը յանկարծ գայրացաւ, եւ ձեռքը սեղանին զարնելով ըսաւ.-

- Դուք արդէն ցեղային խտրականութեան հարց կ'արծարծէք եւ կ'ամբաստանէք մեր պաշտօնեան: Եթէ անմիջապէս չփոխէք ձեր արտայայտութիւնը, կրնամ ձեզ ալ վար դնել:

Վահրամին հայրը հասկցաւ որ ընելիք չկար: Եթէ կար ընելիք բան մը, պէտք էր հրաժարիլ ամբաստանողի դիրքերէ, նահանջել եւ առանց փորձանքի հանդիպելու տուն վերադառնալ:

Բայց հազիւ սահմանին գանատական կողմը անցեր էին, Վահրամին հօր զայրոյթն ու յուսախաբութիւնը փարատեցան: Գանատայի սահմանապահները, որ տեղեակ էին քանի մը օրէ ի վեր շարունակուող այս պատմութեան, իրենց զարմանքը յայտնելով մանաւանդ ինքնաշարժին գրաւման համար, համակրական արտայայտութեամբ ըսին թէ տղաքը կրնային դատ բանալ անոնց դէմ:

Վահրամին հայրը շնորհակալութիւն յայտնելով անոնց, դառն կերպով ժպտեցաւ ու ըսաւ.-

- Ես այդ ուժը չունիմ Ամերիկայի սխալները շտկելու:

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Մոնրէալ, Օգոստոս 6

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿԸ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Իրաքի պատերազմին յաջորդած ծանօթ զարգացումները օրէ օր պատճառ կ'ըլլան որ քրտական տարրին դերը շեշտուի շրջանին մէջ: Թուրքիոյ, Սուրիոյ, Իրանի ու Իրաքի մէջ ցրուած այս ժողովուրդը ամէն առիթով ու միջոցով կը ջանայ ազգային միասնութեան մը, աւելի երկար ժամանակի վրայ՝ պետութեան մը յանգիլ:

Ներկայիս այնպէս կը թուի որ Իրաքի մէջ ուժերու նոր դասաւորումը ամէնէն նպաստաւոր պայմանները ստեղծած է անոնց. Հիւսիսային շրջանի քրտական ինքնավարութիւնը աստիճանաբար կը շեշտուի, քաղաքական խմորումներուն անոնք կու տան իրենց նպաստաւոր ուղղութիւն, գոնէ այդ գօտիին մէջ: Անշուշտ կարեւոր ազդակ է երկրին նախագահին քիւրտ մը ըլլալը:

Թուրքիոյ մէջ երեւոյթները փրկելու մտօք որոշ կարգադրութիւններ, ինչպէս՝ մայրենի լեզուն սորվելու, գործածելու ազատութիւն, ճայնասփիւռ, ինքնութեան ազատ տիրացում, եւլն., շատ բան չնշանակեցին Քիւրտերուն համար որոնք տասնամեակներու ճնշումներէն, պայքարներէն ետք հասած են կաթէն բերանը այրողին մածունը փչելով ուտելու իմաստութեան: Արդէն տրուած «ազատութիւններ»ուն անմիջապէս յաջորդած «սակայն»ները, բաւարար էին սադմին մէջ թաղելու լաւատեսներու յոյսերը. եթէ գտնուեցան լուրջ բան յուսացողներ:

Այսօր, հակառակ քիւրտ զինեալ խմբաւորումներու միակողմանի հրադադարի որոշումին, Անգարա աւելի տրամադիր կ'երեւի հալածանքը սաստկացնելու. արդէն օրերէ ի վեր կը գրուի, կ'ըսուի թէ այդ զինեալ տարրերը յատկապէս Իրաքէն Թուրքիա թափանցելով ահաբեկչական նոր արարքներ կը պատրաստեն, մանաւանդ սեւծովեան գօտիին մէջ: Զօրակայուած, ու որպէս ահաբեկիչ ներկայացուած քիւրտ երիտասարդի մը խոստովանութիւններուն կը վերագրուի տեղեկութիւնը: Իսկ լրասփիւռներուն մէջ սկսած է յայտնուիլ «Քրտական հարց» սահմանումը, տարիներով «Քիւրտը լեռնական Թուրքն է» պնդող մտայնութիւնը լքել տալով:

Անգարա բնականաբար անտարբեր չէ Իրաքի զարգացումներուն նկատմամբ ալ. ճիշդ է որ վերջակէտը դրած է քարիւղով հարուստ Քէրքիւքի վրայ թրքական տիրութեան թեզին. բայց ամէն առիթով գանգատ, բողոք կը յանձնէ. դիմումներ կ'ըլլան Իրաքի Թիւրքմէններուն իրաւունքներուն առընչութեամբ: Գլխաւոր դժգոհութիւնը այն է որ Քիւրտերը զանոնք կը վտարեն հիւսիսի շրջաններէն, վաղը առանձին տէր ըլլալու համար քարիւղի հարստութեան: Թէեւ վերջ գտած ըլլալ կը թուի իրենց այս ցեղակիցներուն իրաւունքները պաշտպանելու համար ի հարկին Իրաքի մէջ զինուորական միջամտութեան դիմելու թրքական սպառնալիքն ալ:

Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ, Քիւրտերու թիւը - 300 հազար - Թուրքիոյ, կամ Իրաքի չափ մեծ չէ անշուշտ: Այսուհանդերձ, քաղաքական ոչ-արհամարհելի ազդակ են անոնք, քաղաքացիութենէ զրկուած ու յաճախ տնտեսական ոչ նախանձելի պայմաններով:

Այդ փոքրամասնութիւնը այսօր վստահաբար ուժ գտած Իրաքի իր ազգակիցներուն ձեռքբերումներէն ալ, սկսած է «Սուրիական Քիւրտիստանի ազատագրում»ին, «գրաւում»ին դէմ «ինթիֆատա»յի դիմելու նման լոզունգներ գործածել: Աւելի գործնական գետնի վրայ, տակաւին միտքերու մէջ թարմ են անցեալ տարուան ապստամբութիւնները որոնք Գամըշլըէն ծայր առին ու հասան մինչեւ Հալէպի, Դամասկոսի քրտական թաղերը:

Իշխանութիւններու հակազդեցութիւնները որոնք մեղմացումի քաղաքականութեան մը տարրեր կը մատնեն, քիւրտ բանտարկեալներու ներումով, եւլ., մատծել կու տա՛ն Իրաքի մէջ քրտական պետութեան մը հեռանկարը խոչընդոտելու Թուրքիոյ, նաեւ Իրանի հետ կայացած համակարգումի մը մասին:

Մեղմացումի քաղաքականութիւնը հաւանութիւն չի գտներ սակայն ազգայնամոլ տարրերէ որոնք կ'ուզեն թաղել «քրտական երազ»ը ու միայն կեդրոնանալ «արաբ ազգ»ին վրայ: Կայ հատուած մըն ալ որ կողմնակից է «սուրիացի ազգ» սահմանումին, այն համոզումով որ խտրութիւնը արդիւնք չի տար: Մանաւանդ որ խտրութեան պարագային Քիւրտերը կրնան չահարկուիլ Ամերիկացիներուն կողմէ, Սուրիոյ վրայ ճնշումը աւելցնելու համար:

Ամէնէն վախ պատճառող հեռանկարը այն է որ Սուրիոյ Քիւրտերը եւ Մահմետական եղբայրները միաբանին, ընդդէմ վարչակարգին: Այն ատեն Դամասկոս խիստ աւելի բարդ կացութեան մէջ կը գտնուի: Ստեղծուած կացութիւնը ցոյց կու տայ որ Քիւրտերը բանալի տարր են Սուրիոյ կայունութեան համար, ինչ որ զիրենք կը վերածէ շրջանի քաղաքական հաշիւներուն մէջ կարեւորութեամբ նըկատի առնուելիք ազդակի, մանաւանդ իրաքեան նախընթացէն ետք:

ՔԱՂՀԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՇԻՔԹԱՇԻ (Պոլիս) Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 28ին, պատրիարքարանի ժառանգաւոր չորս սաներէն - Սահակ Սրկ. Պըչաքճը, Սեւան Սրկ. Ծիվանեան, Յարութիւն Սրկ. Պապիկեան եւ Հայկ Սրկ. Քոփարեան քահանայ ձեռնադրուած են Մեսրոպ պատրիարքի ձեռամբ: Քահանայութեան կոչման արարողութիւնը տեղի ունեցած էր նախորդ իրիկուն աթոռանիստ մայր եկեղեցւոյ մէջ, պատրիարքին հանդիսապետութեամբ եւ պատրիարքարանի հոգեւոր դասու մասնակցութեամբ: Յուլիս 28ին ալ ձեռնադրութեան արարողութեան աւարտին, սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ Պալեան սրահին մէջ, նախագահութեամբ Մեսրոպ պատրիարքի: Եկեղեցւոյ թաղային խորհուրդի անունով արտայայտուած է Պ. Կարպիս Պալըումճու, Ս. Խաչ դպրեվանքի խնամակալութեան անունով ալ խօսք առած է Պարոյր Քէպապճեան, որ յուշանուէրներ յանձնած է նորօծ հոգեւորականներուն: Վերջին խօսքը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք:

ԳՆԱԼԸՐ մարզական ակումբին մէջ, Յուլիս 29ին, ճաշ մը կազմակերպուած է ի նպաստ Արամեան Սանուց միութեան: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք երգիչ Պարթեւի մասնակցութեամբ, հայերէն եւ թրքերէն ելոյթ ունեցած են Սանուց Միութեան երկու երիտասարդ պատասխանատուներ՝ Մինէ Օսանեան եւ Սեւան Աթաօղլու, որոնք ողջունելէ ետք ներկաները, խօսած են իրենց ապագայ ձեռնարկներու մասին: Ասոնք անակնկալ ըրած են բեմ հրաւիրելով 1950ի, Արամեան Սանուց Միութեան հիմնադրութեան օրերու առաջին ատենապետ՝ Խաչիկ Վարդանեանը եւ արծաթեայ յուշապնակ մը յանձնած են անոր: Կատարուած է վիճակահանութիւն մը եւ վաճառուած են մատիտներ: Հաւաքոյթը շարունակուած է երգերով եւ պարերով:

ՊՈԼՍՈՅ Էսաեան վարժարանին մէջ, Յուլիս 29ին, նախաձեռնութեամբ վարժարանին լիսէի տնօրէնուհի տիկին Սաթենիկ Նշանի կոկիկ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ քառասնամեակի շըրջանաւարտ տիկին Ժիւլիէթ Ըլմազեանի եւ իր ամուսնոյն՝ Խաչիկ Ըլմազեանի: Կատարուած է պատշաճ հիւրասիրութիւն մը:

ԱԹԷՆՔԻ ՀՄԸՄ-ՀՄԸՄական 7րդ խաղերու փակման հանդիսութիւնը (բացումը՝ տես «Յառաջ», Օգոստոս 6/7) տեղի ունեցած է Յուլիս 31ին տեղւոյն Սոփթպալ մարզադաշտին մէջ, ներկայութեամբ Յունաստանի Ներքին նախարար՝ Փրոքոփիս Փաւլոփուլոսի եւ պետական այլ անձնաւորութիւններու, յունահայոց առաջնորդի եւ Հայ ազգային ներկայացուցիչներու: Մարզիկները տողանցած են երկիր առ երկիր, որմէ ետք, օրուան տօնակատարութեան նախագահող Մարի Եղիշէեան, հայերէն եւ յունարէն անդրադարձած է անցած օրերու մրցումներուն որոնք հասած էին իրենց աւարտին: Յանուն մարզախաղերու կեդրոնական յանձնախումբին արտայայտուած է Փօղոս Զոլաքեան, որմէ ետք տեղի ունեցած է Յունաստանի Ներքին նախարարին պարգեւատրումը ՀՄԸՄի կեդրոնական վարչութեան կողմէ ձեռամբ իր ատենապետին՝ Գառնիկ Մկրտիչեանի, յաջորդաբար խօսք առած են Ներքին նախարարը, Յունաստանի Մարմնամարզի եւ մշակոյթի նախարարութեան մարզական բաժնի ընդհանուր քարտուղար Գոսթաս Քուքոտիմոս, որոնց յաջորդած են պարգեւատրումներ:

ԱԹԷՆՔԻ հիւսիսային արուարձաններէն անդին՝ Քափանտրիթիի Ասիմաքոփուլոսի «Երախայի բոյն» անուան տակ գտնուող բանակավայրին մէջ, տեղի ունեցած է Հ.Յ.Դ. Պատանեկան Միութեան բանակումներու 25ամեակը Օգոստոս 7ին: Այս տարուան բանակումին մասնակցած են 90 հոգի 10 վարիչներու հսկողութեան ներքեւ: Ասոնց մաս կազմած են նաեւ այլ վայրերէ եկողներ՝ 2 հոգի Լիբանանէն, 2 հոգի Իտալիայէն, 2 հոգի Անգլիայէն եւ երեք հոգի ալ հիւսիսային Յունաստանէն: Դաստիարակչական ծրագիրը ընդգրկած է զանազան նիւթեր՝ Հայաստանի աշխարհագրութիւն, հայկական երաժշտութիւն, Սայաթ-Նովա, Արցախի աշխարհագրութիւն, Հայաստանի նորագոյն անկախութիւն, Եւրոպական Միութիւն, Լիզպոնի զոհերու 22րդ տարելից, եւլն. եւլն.:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Ներսէս, ինչպէս միշտ նմանօրինակ պարագաներու մէջ, ամէն օր հաց, ծխախոտ եւ կերակուր կը տանէր խեղճ երիտասարդին, գաղտնի կերպով:

10-15 օրէ ի վեր բանտարկուած էր, երբ օր մը ոստիկանը լուր կը բերէ Ներսէսին թէ երիտասարդը մեռած էր բանտին մէջ:

- Բայց դեռ երէկ տեսայ զինքը, բան մը չունէր, գիտել կուտայ Ներսէս:

– Գիշերը մէկէնիմէկ մեռեր է:

Ներսէս կը կասկածի այդ անակնկալ մահուան վրայ, փոքրիկ քննութիւն մը կը բանայ գաղտաբար եւ վերջապէս կ'իմանանք թէ խեղճ երիտասարդը պարզապէս բանտին մէջ սպաննուած էր Սէր քոմիսէրին հրամանով:

Իր մահուընէն քանի մը օր առաջ Ներսէսին յանձնած էր իր յուշատետրը եւ «Նուֆուս թէզքերէսի»ն, կարծես նախազգալով գլխին գալիք փորձանքը:

Պոլսէն Տէր Զօր աքսորուած վերջին Հայը եղաւ ինք:

Երուսաղէմի անկումը, որուն լուրը անթել հեռագիրը խսկոյն բերաւ մեզի, բաւական տագնապեցուց Թուրքերը, միեւնոյն ատեն նոր յոյսեր ներշնչելով թէ՛ մեզի եւ թէ Արաբներուն, որոնք անհամբեր կը սպասէին Անգլիացիներու գալուն, փրկուելու համար անտանելի թշուառութենէ մը:

Ուտեստը հետզհետէ կը նուազէր եւ սովը արդէն իսկ սկսած էր շրջակայ արաբ գիւղերու մէջ:

Տէր Զօրի փողոցները լեցուած էին կիսամերկ արաբ գիւղացիներով, որոնք անցորդներէ հաց կը մուրային, կմախքացած թեւերնին երկարելով:

Ամէն առտու կանուխ, երբ գերման մէնզիլը կ'երթայի, ճամբուս վրայ կը տեսնէի անօթութենէ մեռած կամ ցուրտէն ստռած արաբներ, որոնք քիչ յետոյ թաղապետութիւնը կը հաւաքէր տանիլ թաղելու համար:

Յունուարի մէջ այսպէս փողոցը մեռնողներուն թիւը 25–30ի հասաւ:

Այս ծայրայեղ թշուառութիւնը պատճառ եղաւ որ Արաբներու քով, վրաններու մէջ գտնուող շատ մը հայ կիներ ու աղջիկներ Տէր Զօր լեցուին, որովհետեւ Արաբները այլեւս ի վիճակի չէին զանոնք կերակրելու:

Օր մը այդ կիներէն մէկուն հանդիպեցայ գերման մէնզիլին քովերը, պատի մը տակ նստած:

Երբեք պիտի չհաւատայի որ հայուհի մըն էր ան եթէ Միքայէլ որ նախապէս տեսնուած էր հետը, այդ բանը չհաստատէր:

Պատառատուն զգեստներով գրեթէ կիսամերկ, արեւէն այրած, կատարեալ շավի արաբուհի մը դարձած էր: Գրեթէ միս չէր մնացած վրան, այլ միայն կաշի ու ոսկոր եւ դժուարաւ կրնար ոտքի վըրայ մնալ:

Ոտքերը բոպիկ, ուռեցած էին որովհետեւ չորս օր անընդհատ քալած էր անապատին մէջ:

- Ո՞ւր տեղացի ես, հարցուցի:

- Պոլսեցի, պատասխանեց նուաղկոտ ձայնով մը:

- Պոլսոյ ո՞ր կողմէն ես:

- Բերա, Թաքսիմի կողմը կը նստէինք:

- Բայց ինչպէ՞ս եղաւ որ Պոլսէն քեզ աքսորեցին:

- Ես քրոջս հետ դերձակուհի էի, պատմեց օդափոխութեան համար, ամիսի մը չափ, ուղեցի Մալկարա՛ երթալ, մեծ հօրըս քով որ քահանայ է: Հազիւ թէ երկու շաբաթ է ի վեր հոն էի, երբ յանկարծ ամէնքս մէկէն տեղահան ըրին: Հազար չարչարանքներով մինչեւ Տէր Զօր հասանք: Ճամբան կորսնցուցի մեծ հայրս որ հիւանդութենէ մեռաւ: Իսկ հոս մընացած ազգականներս ջարդեցին ես հազիւ յաջողեցայ փախչիլ եւ արաբ վրանականներու քով ապաստանիլ, որոնց հետ մնացի երկու տարի:

– Ի՞նչ կ'ընէիր անոնց քով, հարցուցի:

- Ոչխար կ'արածէի, ջուր կը կրէի, արտ կը ջրէի: Բայց հիմա ա՛լ անոնք ալ ուտելիք հաց չունին եւ գիս իրենց քովէն ճամբեցին: Չորս օր առանձին անապատին մէջ քալելով, վերջապէս կրցայ մինչեւ այստեղ հասնիլ:

Հազիւ 18–19 տարեկան այդ Պոլսեցի աղջիկը, որ սիրուն ըլլալ կը թուէր, իր այս վիճակին մէջ ահռելի էր:

Քանի մը ղրուշ տուի իրեն եւ խոստացայ իրմով զբաղիլ:

Տարիներէ ի վեր միջոցը չէր գտած թղթակցելու իր քրոջ եւ Պոլիս գտնուող ուրիշ ազգականներուն հետ եւ առաջին անգամ Տէր Զօրէն գրեց նամակ մը որուն պատասխանը չեմ գիտեր ստացա՞ւ թէ ոչ:

Դիմեցի խմալաթհանէի իմ բարեկամներուս եւ այս կերպով ապահովեցինք իր կերակուրը, յետոյ իբրեւ գործաւորուհի մտաւ կիներու բաժնին մէջ:

Առտու մը երբ գերմանական մէնզիլը եկայ, շատ իրարանցումի մէջ գտայ ամէնքն ալ:

Հասկցայ թէ կարեւոր դէպք մը պատահած էր անպատճառ:

(Շար. 113)

(Շար. Ա. էջէն)

խոստացաւ հրաժարիլ բանալձներէ և զալիք 18 ամիսներու ընթացքին պատրաստել «ֆրանսական մոտէլով վերաշինութեան» ծրագիր մը։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱԿԱՏ

Պարտոյի մէջ է, որ Ժ.-Մ. Լը Փէն հաւաքած էր իր կողմնակիցները եւ իր ելոյթին մէջ ճաղկեց նախարարապետին «100 օրերու» քաղաքականութիւնը, որ կրնայ Ուաթըրլոյով եւ Սէնթ Հելէնով վերջանալ։ Անգամ մը եւս բուռն ընդդիմութիւն յայտնեց գաղթողներու դէմ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ընդդիմադիր ճակատին վարչապետութեան թեկնածու Անկելա Մերքէլ Եւրոպական Միութեան ուղղուած նոր նամակով մը կրկին դէմ արտայայտուած է Թուրքիոյ անդամակցութեան։ Շեշտած է այդ երկրին հետ մենաշնորհեալ գործընկերութիւն հաստատելու տարբերակին վրայ, փոխանակ անդամակցութեան։ Իր տեսակէտը հիմնած է այն համոզումին վրայ թէ Թուրքիոյ Միութեան մէջ ընդգրկումը տնտեսական ու ընկերային մարզերուն մէջ նեղ կացութեան կը մատնէ զայն, դժուարացնելով համարկումի հոլովոյթը։ Նամակով քննադատուած է Կիպրոսի ճանաչումը մերժելու, երկրին մէջ մարդկային իրաւունքներու յարգանքի հարցերը անլոյծ ձգած ըլլալու Անգարայի կեցուածքը։

ԲԱՔՈՒԻ մէջ ընդդիմութիւնը աշխուժացած է. «Ազատութեան» ճակատի երեք կուսակցութիւնները հանրահաւաք մը կազմակերպած են Օգոստոս 27ին, համախմբելով մօտ 40 հազար հոգի։ Ցուցարարները Վրաստանի եւ Ուկրանիոյ անարիւն յեղաշրջումներուն խորհրդանիշ նարնջագոյն դրօշներ պարզած ու իշխանութիւնները մեղադրած են կաշառակերութեամբ ու անօրինութիւններով։

ՉէՉէՆ անկախապաշտ նախագահը՝ Ապտուլխալիմ Սադուլայեւ, որ յաջորդած է Մարտին սպաննուած չափաւոր պարագլուխ Ասլան Մասխադովի, Շամիլ Բասայեւը նշանակած է «փոխ վարչապետ», ըստ Կավկասէնթըր անկախապաշտ կայքէջին։ Բասայեւ ստանձնած էր Բեսլանի դպրոցին գրաւումը (2004, 336 մեռեալ)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցապաղումով իմացանք երիտասարդ Տիգրան Էսէնճիի արկածալի վաղահաս մահը։ Կասրոյա Խաչի Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ մօր՝ հաւատարիմ ընկերուհի Վարդանոյշ Էսէնճի-Գարակէօզեանի, հօր՝ Հրանդ Էսէնճիի, քրոջ, եղբօր, մեծ մօր եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ

եւ այս նշանակումով կը մտնէ անկախապաշտներու «պաշտօնական» կառոյցներուն մէջ։

ԳՐէՏԻ ԼԻՈՆԷ, Ֆրանսայի ամէնէն հին դրամատուներէն մէկը (հիմնուած 1863ին) կը փոխէ անունը, որպէս մասնաճիւղ մը Գրէտի Ակրիքոլի եւ կը դառնայ էլ. Սի. էլ, այսինքն՝ Լը Գրէտի Լիոնէ։ Ձեւով մը կ'ուզէ նաեւ մոռցնել իր անցեալը եւ նուիրուիլ ամբողջովին անհատներու, արհեստաւորներու և փոքր ձեռնարկներու։

ՖՐԱՆՍԱ, Օգոստոս 29ին հրապարակեց օդանաւային վտանգաւոր նկատուած 5 ընկերութիւններու ցանկը։ Միւս կողմէ, Թրքական Ֆլայ Էռ ընկերութեան օդանաւը որ 140 ճամբորդ Անթալիա պիտի տանէր, Օգոստոս 27ին չէր կրցած մեկնիլ եւ ճամբորդներուն մէկ մասը այլ օդանաւ մը կ'առնէր, ուրիշ մաս մըն ալ հրաժարած էր մեկնելէ։

«ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՊՈՌՆԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ» կ'որակուի ռուս ազգայնամոլներու պատրաստած ֆիլմը որուն թիրախներն են խաղաղ յեղաշրջումի երկու երկիրները՝ Ուկրանիա եւ Վրաստան։ Շարաթէ մը տեսագրուած ֆիլմին մէջ նիւթ կ'ըլլայ Ուկրանիոյ վարչապետուհիին ու Վրաստանի երիտասարդ նախագահին գաղտնի սիրոյ պատմութիւնը։ Բեմադրութեան հեղինակն է ազգայնամոլ երեսփոխան Ա. Միթրոֆանով։ Սահակաշվիլիի տիպարը մարմնաւորած է Ալէն Մելիք Գրիգորեան։

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

ATTENTION !
DIMANCHE 18 SEPTEMBRE

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre **SPITAK**
qui se déroulera, cette année, à

CHAMPEAUX (77)

Pour aller à CHAMPEAUX (65 km. de Paris), prendre l'autoroute A4 de la Porte de Bercy. Sortir sur la N104 et prendre l'A5b, direction Troyes. Continuer toujours en cette direction (Troyes) jusqu'au péage de Montereau (A5). Sur l'Autoroute A5, prendre la première sortie, St Germain Laxis (péage 1 Euro 30). A la sortie du péage, prendre la direction de Meaux (N36). Tout de suite après, prendre la première rue à droite (D57) Direction Fouju-Champeaux. Arrivés au Centre de Champeaux, prendre tout de suite la première rue à droite. La Collégiale se trouve en face de la Mairie.

En plein air, dans le jardin attenant à la grange,
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale St Martin du 12ème siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

PROGRAMME :

Divine Liturgie à la Collégiale, à 12 heures;
Repas à partir de 13 heures 30;
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux TOMBOLAS (enfants et adultes).

Participation aux frais de la journée : ADULTES 20 Euros
ENFANTS 12 Euros

Réservation par tél. : 01 44 59 23 50 (Paroisse de Paris)
01 40 51 11 90 (Centre Culturel)

Pèlerinage annuel de St Grégoire à Tallard

sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
Avec le concours
de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 18 septembre
à 10 heures 30

La messe sera célébrée
par le **Rév. Père Garnik KARAPETYAN**
Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne
Sts Thadée et Barthélémy
de St Antoine — Marseille

avec la participation de la Chorale de l'église sous la direction
de **Yérétskine Anahit KARAPETYAN**

Renseignements et réservations :
— **Cathédrale Apostolique Arménienne** Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— **Association Cultuelle des Arméniens** de Gap : Tél. : 04. 92. 51. 71. 80 / 04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

Participation aux frais :
Aller — Retour seul : 25 euros
Aller — retour avec repas : 45 euros.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BRATSCH

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
Section DIROUHIE SERENGULIAN
présente
«BRATSCH
25 ans ça s'fête»
avec la participation
de la troupe de danse **Y e r a z**
le Dimanche 2 Octobre à 15 heures

au PACI — 25 Avenue Victor Cresson
à Issy-les-Moulineaux

Venez nombreux pour fêter cet événement !

Réservations auprès de :
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Magasins FNAC et Carrefour.

□

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :
— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :
— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,
— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,
— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

RENTREE SCOLAIRE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ
"Խ Ա Չ Ա Տ Ո Ւ Ր Ա Բ Ո Վ Ե Ա Ն"
Միօրեայ Հայ Վարժարանի
ուսումնական տարուան դպրոցին դասընթացքները կը վերսկսին
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 14,
առաւօտեան ժամը 10ին
Սահակ-Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի
Արծրունի Զրլաչեան սրահին մէջ
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝
Մեր եկեղեցւոյ դիւանատան՝
Հեռ.- 04. 91. 77. 84. 70

Ecole de la Croix Bleue
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 20 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la MCA 45 rue de la Défense — Issy - les - Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville
le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h
dans nos locaux :
71 rue Henri Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres** niveaux.

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire Siamanto de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :
mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux

Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

CHENE

Date à retenir

Grande Braderie de Noël

LES 3 et 4 DECEMBRE
CHENE FRANCE

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 31
MERCREDI
31 AOUT
2005

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.267 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 81e ANNEE — N° 21.267

ՊՈԼԻՍ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԸՆԱԼԸԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Օգոստոս 25ի մեր թիւով արձագանգած էինք խռովարար տարրերու գործունէութեան պատճառով Պոլսոյ կարեւոր համեմատութեամբ հայաբնակ Գընալը կղզիին մէջ ոչ-մահմետականներուն ապրած վրդովումին: Կացութիւնը ուշադրութիւնը գրաւած էր նոյնիսկ Պոլսոյ Մարդկային Իրաւունքներու միութեան որ Յայտարարութեամբ մը անդրադարձած էր ու անյապաղ հետաքրքրուելու հրաւիրած իշխանութիւնները:

Յաջորդող օրերուն Թուրք մամուլը տեղ տուաւ կղզիաբնակ Հայերու կարծիքին. անոնք կ'ըսէին թէ իրականութեան բաժին մը ըլլալով հանդերձ ըսուածին մէջ, չափազանցուած էր ահազանգը:

Պոլսոյ Պատրիարքը Օգոստ. 30 թուակիր Յայտարարութեամբ իր կարգին կ'անդրադառնայ վրդովիչ պարագաներուն, («Լրաբեր»), օրինակներ ալ կու տայ. կը նշէ թէ Օգոստոս 14ի առաւօտուն Ս. Աստուածածնի արարողութեան ընթացքին երկու երիտասարդ, հակառակ առարկութիւններու, մտած են եկեղեցիին պարտէզը ու քրիստոնէութիւնը վարկաբեկող, անարգող թռուցիկներ բաժնած:

Մեսրոպ Պատրիարքը անդրադարձած է նաեւ ծովափին վրայ անընդունելի բարքերու ցուցադրութեան ու իր կարգին հրաւիրած պատկան իշխանութիւնները որ աւելի պատասխանատուութեամբ եւ ուշադրութեամբ անթերի կերպով կատարեն իրենց պաշտօնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱԳ ՇԻՐԱՔ կրկին արտայայտուած է Թուրքիոյ մասին, Օգոստոս 29ին, Ֆրանսայի դեսպաններուն առջեւ, որոնք Փարիզ հաւաքուած էին իրենց 13րդ համագումարին առթիւ: Շեշտած է այդ առթիւ.– «Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու սկիզբը միայն երկար ու դժուար ճամբու մը սկիզբն է, որու յանգումը անորոշ է»: Եթէ Շիրաք կը պնդէ ամէն առթիւ, Կիպրոսի ճանաչման վրայ, Թուրքիոյ անդամակցութեան համար, Եւրոպական յանձնախումբը ի պատասխան Շիրաքի յայտարարութիւններուն կը ճշդէ որ Թուրքիա պարտաւոր չէ Կիպրոսը ճանչնալու, որպէսզի Հոկտեմբեր 3ին բանակցութիւնները բացուին: Օգոստոս 29ին, Յանձնախումբին բանբերը Ֆրանսուազ Լը Պայ, յայտարարած է. – «Յանձնախումբը օգտակար կը գտնէ որ Կիպրոսի հարցը լուծուի եւ որեւէ ճիգ, զոր Թուրքիա կրնայ ընել ողջունելի է, բայց իրաւական պարտաւորութիւն մը չէ բանակցութիւններուն համար»: Բանբերը յիշեցուցած է սակայն որ բանակցութիւնները կրնան տեղի ունենալ միայն անդամ 25 պետութիւններուն հետ, ներառեալ Կիպրոսը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ օդային գիծ մըն ալ կայ Պելժիոյ կողմէ հրապարակուած սեւ ցանկին վրայ: «Վան» օդային գիծերու ընկերութեան ալ թռիչքները արգիլուած են

(Շար.ը Դ. էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՀԱԹԱՅԸ ԿԸ ՎԱՏԻԿԱՆԱՑՆԷ՛Ն»

Վարչապետ Թ. Էրտողանի բացայայտ զօրակցութեամբ ծրագրուած է (Սեպտ. 25–30) "Քաղաքակրթութիւններու համագումար" մը կազմակերպել Հաթայի մէջ: Նպատակն է երեք կրօնքներու՝ քրիստոնէութեան, հրէութեան եւ մահմետականութեան ներկայացուցիչներուն միասնութեամբ խաղաղութեան, հաշտութեան պատկեր մը տալ աշխարհին: Ըսել թէ Թուրքիա այլեւս քաղաքակրթութիւններու բախումի վայր մը չէ ու կը ձգտի իրենց հաւատքին նկատառումով խտիր չընդունելու մարդոց միջեւ:

Այսքան բարի ձգտումներով հանդերձ, ձեռնարկը արդէն բախած է ընդդիմութեան: Նոյն կուսակցութեան մէջ գոյացած է կորիզ մը որ դէմ է նման բանի: Հաթայի երեսփոխաններէն Ց. Կէչէն յայտարարած է թէ այդ ծրագիրը կը միտի քաղաքը «վատիկանացնել»ու: Ապա շարունակած է. «Բաներ մը տեղի կ'ունենան: Նախ սկսաւ խօսուիլ Քրտական հարցի մասին, հետեւեցաւ հայկական խաղը, հիմա ալ կան կրօնափոխութեան դէպքերը: Հաշտութիւն, երկխօսութիւն կ'ըսեն, սակայն ասոնք մեզի վնասակար են»: Նոյն երեսփոխանը պնդած է տակաւին թէ իր քաղաքին մէջ մարդորսութեան գործունէութիւն կը տարուի, աղքատ ուսանողներ դրամական օժանդակութեան փոխարէն կրօնափոխութեան կը մղուին, հարկ է այս բոլորին դէմ միջոցներ ձեռք առնել:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարը Ա. Կիւլ «Իրականութիւն» շաբաթաթերթին տուած հարցազրոյցին պատասխանելով Պ. Փամիրի «Ի՞նչ ընել կը ծրագրէք Հայկական հարցին մասին» հարցումին, ըսած է. «Մեզի համար հարցը երկու երեսակ ունի. մէկը այսպէս կոչուած Հայկական ցեղասպանութիւնն է: Մեզի համար ամբողջովին յերիւրածոյ եւ անընդունելի տեսակէտ է այս մէկը եւ մեր կեցուածքը անդրդուելի է:

Երկրորդը Հայաստանի հետ յարաբերութիւններ զարգացնելու խնդիրն է: Մենք ճանչցած ենք այս երկիրը: Դիւանագիտական մեր յարաբերութիւնները շատ ամուր չեն, բայց ատիկա պիտի ըլլայ երբ կարենանք զարգացնել այդ յարաբերութիւնները:

Եւրոպական Միութիւնը կը թելադրէ դրացիներու հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակել: Ուստի երբ Թուրքիոյ մասին բանակցութիւնները յանգին դրական արդիւնքի, մեր երկիրը պիտի դառնայ Միութեան սահմանագիծը: Հետեւաբար Հայաստանի սահմանակից պիտի ըլլայ Միութիւնը: Այդ պատճառով բնական է ցոյց տրուած հետաքրքրութիւնը: Իրանը, Իրաքը, Սուրիան ու Վրաստանն ալ հետաքրքրուած են նոյն խնդիրով»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՂԱՐԱԲԱՂՑԻՆԵՐԸ

Ազրպէյճանի Կեդր. ընտրական յանձնաժողովը ընտրական շրջան սահմանած է ԼՂՀ բնակչութեան համար, փորձելով ցոյց տալ որ անոնք "իր" քաղաքացիներն են: Ռուսական Տէ Ֆաքթօ թերթը (Օգոստ. 27) այս նիւթով դիմած է ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Մելիքեանի, անոր մեկնաբանութիւնը ունենալու:

Այս վերջինը Ազրպէյճանի ժողովրդավարական ընթացքին լուրջ վտանգ կը նկատէ Ղարաբաղի բնակչութեան համար ընտրական տարածքի կազմաւորումը: Կ'ըսէ թէ ատիկա կարելի կ'ընէ քանի մը հարիւր հազար զօրին (վիրթիւէլ) ընտրողի քուէ շահարկել, ի նպաստ ներկայի իշխանութիւններուն: Նաեւ փաստը կու տայ որ տեղացի ու միջազգային դէտերը զրկուած կ'ըլլան Ազրպէյճանի երեսփոխանական ընտրութեան ամենայն ազատութեամբ հետեւելու կարելիութենէն:

Լրագրողը հարց տուած է թէ հարկաւո՞ր է որ ԼՂՀ քաղաքացիները մասնակցին այդ ընտրութեան: Ա. Մելիքեան ատոր համար ազրպէյճանական օրէնսդրութեան փոփոխութիւնը անհրաժեշտ պայման կը նկատէ: Եթէ Ազրպէյճան երկքաղաքացիութեան օրէնք ընդունի ու ԼՂՀ քաղաքացիներն ալ փափաքին նաեւ այդ երկրին քաղաքացիութիւնն ալ ունենալ, նման բանի մը մասին կարելի կ'ըլլայ մտածել. անշուշտ այն նախապայմանով որ Պաքու ճանչնայ ԼՂՀ դերիշխանութիւնը, որուն հետ պէտք է երկքաղաքացիութեան միջպետական համաձայնագիր կնքէ:

Ղարաբաղցի նախարարը կ'եզրակացնէ թէ չի կարծեր որ «ադրբեջանական կողմը կը հասցնի իրականացնել անհրաժեշտ գործողութիւնները մինչ Ադրբեջանում սպասուելիք հերթական ընտրութիւնները: Թէեւ ամէն ինչ կախուած է սոսկ ադրբեջանցի ղեկավարների քաղաքական կամքից եւ նշուած ուղղութեամբ դրական քայլերը կ'ողջունենք»:

Ա. Մելիքեանի հետ հարցազրոյցը լոյս տեսած էր թարգմանաբար, Ազատ Արցախի Օգոստոս 29ի թիւին մէջ:

ՋԱՒԱԽՔ

ՀՕՄ-Ի ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՉՈՐՍ ԲՈՒԺԱՐԱՆ

Օգոստոս 26 եւ 27ին Հայ Օգնութեան Միութեան Ջաւախքի օժանդակութեան ծրագրով չորս գիւղերու վերանորոգուած բուժարաններուն բացումը կատարուած է: Առաջին գիւղը Ախալքալաքի Կարծախն է որ կլիմայական պայմաններով ու ճամբաներու կացութեան պատճառով երկար ժամանակ մեկուսացած կ'ըլլայ շրջանային կեդրոնէն: Գրեթէ նոյնն է պարագան Նինոծմինդայի Ռազդոնովկա գիւղին ուր նոր բուժարան կառուցուած է: Շրջանի մեծագոյն գիւղերէն Գումբուրդօն եւ Ծալկայի Նարդեւան գիւղն ալ ունեցած են իրենց բուժարանները:

ՈՂՋՈՅՆ ՅԱՌԱՋԻ 80ԱՄԵԱԿԻՆ

Մեծ ուրախութեամբ կ'ողջունենք «Յառաջ» օրաթերթի 80ամեակը:

Հայատառ թերթին յարատեւութիւնը յոյս կը ներշնչէ մեր բոլորին:

Կը մաղթենք «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ բոլոր աշխատակիցներուն կորով եւ յաջող տարիներ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

ԱԶՆԱՒՈՒՐ ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ

Ֆիկարօ (Օգոստ. 29) կ'արձագանգէ Շ. Ազնաւուրի նոր ծրագիրներուն: Ան որոշած է ընդունիլ միայն ինչ որ զինք կը զուարճացնէ եւ իր առջեւ նոր հորիզոններ կը բանայ: Կը պատրաստուի Ուզբեկիստան երթալ, առաջին անգամ ըլլալով: Պատուոյ հիւրն է աւանդական երաժշտութեան փառատօնի մը: Ֆրանսայի դեսպանը զինք Տաշքենդ հրաւիրած է նախագահին կողմէ, որ կը սիրէ իր երգերը, որոնց ծանօթ է: Ապա, պիտի անցնի Ռուսաստան, Լոնտոն եւ Վարշաւա, ուր պիտի ծանօթանայ տեղւոյն սենֆոնիք նուագախումբին, որ իրեն պիտի ընկերանայ շարք մը համերգներու համար, Ամսթերտամ եւ Պելժիա: 2006ի համար կը նախատեսուի այցելութիւն մը Եթովպիա, ուր հայրը շատ ուզած էր երթալ: Հոն, հայ գաղութը լաւ օրեր ապրած էր Նեկիւսի օրով, յետագային աւելի դժուար օրերու հետ դէմ յանդիման գտնուելով:

Կ'ուզէ նաեւ իր տաղանդներուն մէկ ուրիշ երեսը ցոյց տալ, նկարներու ընդմէջէն, զոր պահած է տասնամեակներէ ի վեր: Կը գրէ նաեւ նորավէպերու հաւաքածոյ մը ու կը շարունակէ երգել, սահմանափակելով իր ներկայացումները ամիսը չորսի:

«LA CROIX»

(29 août)

«ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԷՆ ԻՆԿԱԾ ՀԱՅԸ» ՆԱՐԵԿ ՏՈՒՐԵԱՆ

Թերթը այս խորագրով կը ծանօթացնէ դերասան ու բեմադիր Ն. Տուրեանը որ «Փա՛ռք Աստուծոյ»ն սկսած է կրկին ներկայացնել փարիզեան բեմին վրայ: 1982–ին խորհրդային երկրէն Ֆրանսա ապաստանած Հայու մը ապրածէն ներշնչուած երգիծական գործը, ինչպէս կը յիշեցնէ Փիէր-Իվ Լը Փրիօլ, ջերմօրէն ընդունուած էր դարնան վերջաւորութեան:

ԹԷՆԻՍ

ՆՈՒ – ԷՍ ՕՓԸՆ

Առաջին շրջանին, Նիւ Եորքի Եու–էս Օփընին, Ազասի յաղթած է Ռումանացի Ռազվան Սապաուի 6 – 3, 6 – 3, 6 – 1:

ՍՈՒՐՃԻ ԳԱՒԱԹՈՎ

Քարերու այս երկրին
կիզիչ արեւուն տակ,
գլխահակ ճարտարապետին
հսկայ արձանին դիմաց կանգնած,
կը կարդամ մեծ բանաստեղծին խօսքերը
մեծ վարպետին ուղղուած,
լայն պատուանդանին
աջ անկիւնը փորագրուած…

…Նա տեսել է երեւի
արեւային մի քաղաք…

Նա՛,
Ալեքսանդր Թամանեան,
եւ արեւային մի քաղաք՝
Էրեբունի Երեւան,
իսկ ե՞ս…

Ուսանող էի
այն տարիներուն
երբ
մեծ վարպետին տեսած ու կերտած
արեւային այս մայր քաղաքին մէջ
մէկ
երկու
կամ
ընդամէնը
թերեւս
վեր ի վարոյ
երեք սրճարան գոյութիւն ունէր…

Մէկ
երկու
կամ
վեր ի վարոյ
թերեւս
ընդամէնը
երեք սրճարան ունեցող
մատուցող պառաւ կինը
մաղձը երեսին
կը մօտենար,
կեղտոտ թաց լաթով
մետաղեայ սեղանը
իբր թէ մաքրելու,
եւ
անատամ լինտերով
ծամծմուած անհասկնալի բառերը,
կախ քիթին տակէն,
մազոտ կզակին վրայէն թքնելով
կը հեռանար պատրաստելու
ապսպրուած սուրճը։

Ոտնամանները քըսքըսելով
կը մօտենար կրկին
անշո՛ւշտ ուշացած,
ծուռ ծուռ մատները
գաւաթներուն մէջ մխրճած,
եւ
չըլխկոցով կը շպրտէր
խոնաւ սեղանին վրայ
ապսպրուածը՝
ուշացած սպասուածը,
թափելով
թափթփելով
կոնծած երեսին մաղձն ու
գաւաթներուն պարունակութեան
գրեթէ կէսը…

Լի կեղտերով
նոյն թաց լաթով
իբր թէ կը սրբէր թափած հոսածը,
խոնաւ սեղանին վրայ գծագրելով
կեղտի
սրճագոյն կամ մոխրագոյն
նոր նախշեր…

Գաւաթ մը ճեղքուած,
ուրիշ մը կոթը կոտրած,
միւսներն ալ
կարծեմ
նոյնանման ճակատագրի արժանացած…

Գաւաթին մէջ բախտով գոյատեւած,
անախորժ պատկերներ ներշնչող
ծանծաղ հեղուկը
պէտք էր ցմրուր խմել
եւ
մեծ մեծ աղացած սուրճի կտորները
լեզուին վրայէն
զոյգ մատներով
մէկիկ մէկիկ
հանել ու զննել
հաւատալու համար
թէ
քըս քըս ոտնամաններով
ծուռ ծուռ մատներով
մաղձը երեսին
կախ քիթով
մազոտ կզակով
եւ
մէկ
երկու
կամ
ընդամէնը
թերեւս
վեր ի վարոյ
երեք ատամով
կոնծած պառաւին սպասարկածը
իսկապէս սուրճ էր…

Սեղանը կեղտոտ էր․
կեղտոտ սեղանին վրայի գաւաթը
ճեղքուած կամ կոթը կոտրած էր․
ճեղքուած կամ կոթը կոտրած գաւաթին
պարունակութեան կէսր գրեթէ
թափած էր
մնացած չթափած հեղուկն ալ
սուրճի համ չունէր,
սակայն կարծեմ
ըստ յիշողութեան,
եթէ ճիշդ կը յիշեմ
երջանիկ էինք…
այս քաղաքին մէջ
յոյսի եւ լոյսի
ճամբաներ կը տեսնէինք…

Այս ամբողջը սակայն
շա՜տ շատոնց էր…

Այսօր
քարերու այս երկրին
կիզիչ արեւուն տակ,
գլխահակ ճարտարապետին
հսկայ արձանին կողքին կանգնած,
կը դիտեմ երկար,
թէ՛ զարմանահար,
թէ՛ սարսափահար,
ողողող սրճարանները
որոնք կը լեցնեն
մեծ վարպետին կերտած
արեւային մայր քաղաքին
փողոցները
մայթերը…
Անկիւնշտ յարալէզներ
որոնք
գազազած աղմուկով կը բարձրանան
նոյնիսկ պատերէն վեր
պղծելով,
բռնաբարելով
արեւային տեսիլքը
մեծ վարպետին…

Ա՛ռ
ու ծա՛խ…
Ես կ՚ըսեմ ա՜խ,
գոնէ մէկը ըսէր վա՜խ…
Ա՛ն
որուն դրպանը խի՛տ լեցուն է,
ի՜նչ որ սիրտը ուզէ,
կամ աչքը տեսնէ,
մատը վրան կը դնէ,
քիչ մը կը սակարկէ,
եւ ձեռքը
իր խիտ լեցուն դրպա՛նը սահեցնելով,
պէտք եղած գումարը կը հանէ
ու սրտին ցանկացածը
կ՚իւրացնէ՜…

Ծախուած է քաղաքը ամբողջ․
ոտնակոխուած են
տուն թանգարան
գիր գրադարան
թերեւս շատ շուտով ալ
կը հասնին մինչեւ մատենադարան…
Զորս հազար տարուան
ւ՝շակո՜յթ կ՚ըսեն…
Զէ ճանը՜մ
վա՜զ անցիր,
վրա՛ս գրէ,
ի՜նչ մշակոյթ,
պարզապէս բառերու ճաշկերոյթ․
գիր բառ ու բան,
ծո՛վը թափէ,
իսկ եթէ չկայ ծովը,
ուրեմն պարզապէս
բա՛ց պատուհանը
ու արխայի՜ն,
այսինքն անտարբերութեա՛մբ,
չըլլա՛յ թէ խղճահարութեամբ,
դո՛ւրս շպրտէ
յետոյ պատուհանդ
արա՛գ փակէ,
ամո՜ւր գոցէ,
դուն քեզի համար
հանգի՜ստ ապրէ…

Այսօ՛ր
այստե՛ղ
մեծ վարպետին
հանճարեղ ճարտարապետին
ճի՛շդ քիթին տակ,
հարկաւոր է
սո՛ւրճ սրճարան
ճա՛շ ճաշարան
այն ալ
մէկը միւսին վրան…

Ա՛ռ
ու ծա՛խ…
Ես կ՚ըսեմ ա՜խ,
գոնէ մէկը ըսէր վա՜խ…
Ա՛ն
որուն դրպանը այնքան ալ լեցուն չէ,
ի՛նչ որ սիրտը ուզէ,
կամ աչքը տեսնէ,
մատը վրան կը դնէ,
քիչ մը կը սակարկէ,
եւ ձեռքը
միւսի՛ն դրպանը կը սահեցնէ…
չէ՞ որ իր դրպանը
այնքան ալ լեցուն չէ…
արդարացի՜ է…
ամենայն համարձակութեամբ
եւ ճկունութեամբ,
կրցածին չափ կը փրցնէ
եւ ըստ այնմ
սրտին ցանկացածը կ՚իւրացնէ…

Խեղճ գլուխդ հաւաքէ,
աչքերդ տա՛սը բաց,
եւ դո՛ւն ալ բան մը դնէ․
հիմա ճի՛շդ ժամանակն է,
եթէ ոչ
վաղն արդէն շա՜տ ուշ է,
պիտի ըսեն
ոնացքը եկած անցած է…
Աճապարէ՜,
շտապէ՜,
շո՛ւտ գնէ՛,
եւ գնածդ
ցանկապատով շրջափակէ,
որ քեզմէ զատ
մա՛րդ ներս չմտնէ…

Ծախուած գնուած է
թիզ առ թիզ
քաղաքը ամբողջ․
իսկ հիմա
ծախուած գնուած քաղաքին մէջ,
ծախու են դրուած
Նայիրեան հեզաճկուն աղջիկները…
տափատը փակած
սիրտը բացած
մազերը արդուկած
վարդագոյն ժպիտով
նազանի քայլերով
երկա՜ր բարակ կրունկներով
ծեքծեքումով
կը մօտենայ,
Նայիրեան հեզաճկուն աղջիկներէն մին…

Ծախու գի՞ն․ ․
Նայած յաճախորդի՜ն…
եթէ գնելու միտք ունիս
ուրեմն
քեզի համար
անշո՛ւշտ կայ
յատո՛ւկ գին…

Չէ՜…
հերի՜ք եղաւ,
պօ՜լ եղաւ…
չե՛մ ուզեր տեսնել,
լսել,
ըսել աւելին…
Նստիմ,
ումպ ումպ
սուրճս ըմպեմ
ու լռեմ։

Սուրճի գաւաթս ծուռ ղարձուցած
սրճարաններով հեղեղուած այս քաղաքին
կիզիչ արեւուն տակ,
գլխահակ ճարտարապետին
հսկայ արձանին կողքին
ե՛ս նստած,
ինք մի՛շտ կանգնած
կը փորձեմ կարդալ
մրուրին մէջ
ծախուած գնուած այս քաղաքին
ցաւալի ներկան
կամ ապագան…

Մտորումներու մէջ
միշտ գլխահակ է խոկացող
ճարտարապետը․
չի համարձակիր բարձրացնելու
գլուխը…

- Աղջի՛ ճան
գաւաթին մէջ
յոյսի
կամ լոյսի
ճամբաներ արդեօք կա՞ն…

Ցաւով կը նայիմ
սիրտը խոցուած
խոկացող
գլխահա՜կ մեծ վարպետին,
հանճարեղ ճարտարապետին…
Նա՛,
Ալեքսանդր Թամանեան,
եւ արեւային մի քաղաք-
Էրեբունի Երեւանի,
այսօր՝
հազար ու մէկ սրճարաններու քաղաք
դարձած,

իսկ ես՝
այն միամիտ աղջիկը մնացած,
որ
հազար ու մէկ սրճարաններու
ծախուած գնուած
այս մայր քաղաքին մէջ,
տակաւին կը փնտռէ
յոյսի
կամ լոյսի
կորսուած ճամբան…

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ
մայր քաղաք մը՝ Երեւան
եւ յոյսի կամ լոյսի ճամբան

ԼՈՆՏՈՆԻ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄԻ ԹԻՐԱԽ

Բրիտանական մամուլին մէջ չէ վերջացած երիտասարդ պրազիլցիի մը ոստիկաններու կողմէ սպանութեան վէճը։ Մանաւանդ յայտնի եղած է որ արարքը արդարացնելու համար եղած պնդումները ճիշդ չէին։ Այդ երիտասարդը ըսուածին պէս երկար ու լայն վերարկու մը հագուած չէր, ընթացքն ալ կասկածելի ոչինչ ունեցած էր։ Միակ մեղքը այն էր որ բնակած շէնքը վտանգաւորութիւն ներշնչող չէր, փոխադրական հանրային միջոցով կ՚երթեւեկէր եւ թուխ դէմք մը ունէր։

Լրագրողներ ներկայիս հարց կու տան թէ ի՛նչպէս եղաւ որ ոստիկաններ սպաննալիք կարծուածին դէմ այսքան անհամեմատական ընթացք ունեցան։ Ժան Շարլ տը Մէնզէս սպաննուած էր տունէն ելլելէն 25 վայրկեան ետք։ Շատ երկար ժամանակ մը չէ ատիկա, բայց կայծակնային պահ մըն ալ չէ։ Ճիշդ է որ Լոնտոն Յուլիս 21ի ահաբեկչութենէն ետք ջղայնութեան մթնոլորտի մը մէջ մխրճուած էր, բայց այդ տարօրութեամբ սխալ մը այդ տուեալով չի բացատրուիր։

Մտահոգիչ երկրորդ պարագայ մը կը նկատուի դէպքին առընչութեամբ կեղծ տեղեկութիւններու ցրուումը։ Ոստիկանապետ Եան Պլէր կատարուածէն քանի մը ժամ ետք առանց տատամսելու մամուլին կը խօսէր զոհին զգեստաւորումին ու ընթացքին պատճառած կասկածներուն մասին։ Իսկ իր անմիջական գործակիցները լրագրողներուն յաւելեալ տեղեկութիւններ ալ փոխանցած էին, սպանութեան ծանրակշիռ բնոյթը թեթեւցնելու յայտնի միտումով։ Այսօր յայտնի է որ այդ տեղեկութիւնները բոլորն ալ կեղծ էին։ Զարմանալի կը գտնուի որ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

Հ.Օ.Մ.Ի 85ՐԴ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ուըլըմտ Հիլզի «Հիլթըն» պանդոկի սրահին մէջ, Յուլիս 21–24, գումարուած է Հ.Օ.Մ.ի Արեւմտեան Ամերիկայի 85րդ Շրջ. Պատգամաւորական ժողովը, մասնակցութեամբ շրջանի 26 մասնաճիւղերէ 36 լիազօր պատգամաւորներու եւ պաշտօնական հիւրերու: Բացումը կատարած է հիւրընկալ «Անահիտ» մասնաճիւղի ատենապետուհի Սօսի Փօլատեան: Խօսք առած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետուհի Անժելա Սաւոյեան, որ անդրադառնալով միամեայ գործունէութեան, մատնանշած է Հ.Օ.Մ.ի 95ամեակի տօնախմբութիւնն ու Հայոց ցեղասպանութեան 90ամեակի ոգեկոչումը, «որոնք իբրեւ նշանադրեր միախառնուեցան իւրաքանչիւր աշխատանքի հետ եւ իրենց սրտերը լեցուցին պատասխանատուութեամբ»: Հ.Օ.Մ.ի Կեդր. Վարչութեան խօսքը փոխանցելով Անահիտ Մէյմարեան յստակացուցած է ժողովին ընելիքները եւ անոր ուշադրութեան յանձնած է այն՝ որ Հ.Օ.Մ.ը լաւ մտածուած, նպատակադրուած եւ լաւ ծրագրուած գործունէութեան համակարգ է, առաջարկելով որ «յաջորդ տարի շեշտը դրուի մշակութային թեւին վրայ, առաջնահերթ գործունէութիւնը դարձնելով Հայ լեզուի ուսուցումը, որովհետեւ առանց Հայ լեզուի՝ չկայ Հայ ազգ»: Օրհնութեան խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան: Սրտի խօսքով հանդէս եկած է Հայաստանի աւագ հիւպատոս Գագիկ Կիրակոսեան: Չորս օրերու ընթացքին ժողովականներ լսած են Շրջ. Վարչութեան, ընկերային ծառայութեան գրասենեակի եւ հոգեբանական կեդրոնի միամեայ նիւթա-բարոյական զեկուցումները եւ տեղեկագիրները, զանոնք քննարկումի ենթարկելով: Հուսկ՝ կատարուած է Հ.Օ.Մ.ի Շրջ. նոր Վարչութեան լրացուցիչ ընտրութիւնը:

լրագրողներն ալ մեծ մասով որպէս ըստոյգ իրականութիւն ընկալած էին տեղեկատուութիւնը:

Քննադատութեան հոսանքը ուղղուած է նաեւ վարչապետ Պլէրի. ան Համայնքներու ժողովին մէջ հեգնած էր անոնք որոնք քննադատած էին ապահովութեան իր քաղաքականութիւնը, պնդելով որ ան իր մտայղացումին արդիւնքը չէր, այլ ոստիկանութեան բարձրաստիճան պաշտօնատարներուն տեսակէտները կը ցոլացնէր: Մամուլը սխալ կու տայ որ ան պէտք չէ այդ ընթացքը ունենար: Ի վերջոյ, ոստիկանութիւնն ալ կրնայ սխալիլ. բայց բարձրաստիճան պատասխանատուներ, մանաւանդ յուլիսեան օրերուն նման տագնապի շրջանի մը, պէտք է գիտնան միջոցները պահել, չմոռնան թէ որո՛նց ներկայացուցիչներն են եւ որոնք պէտք է պաշտպանեն: Այդ շարքին մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն ժողովուրդին ազատութիւնները եւ ո՛չ ոստիկանները:

Շատեր կ'առաջարկեն որ նախարարներն ու քաղաքացիները ոստիկանութեան մասին լրջօրէն մտածեն, հարց տալով թէ ընտրոնցին ունի՞ իրեն հարկ եղած ապահովութեան ուժերը: Ճիշդ է որ կ'աւելցնեն, պահը թերեւս յարմարագոյնը չէ. բայց նման մարզի բարեփոխումի համար միշտ ալ անպատեհութիւններ կը յայտնուին. կամ տագնապի շրջան կ'ըլլայ, կամ ուրիշ պատճառաբանութիւն կը տրուի: Մինչդեռ այսօր Մէնէզէսի խնդրով ակներեւ է որ խոր տագնապ մը կայ բրիտանական ոստիկանութեան մէջ որ քօղարկումէն աւելի լուրջ նեցուկի կարօտ է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ-ՎԱՃԱՌՔ

Կլէնտէյլի «Ռէվօ» սրճարանին մէջ, Օգոստոս 14ին, տեղի ունեցած է նկարչական գործերու ցուցահանդէս-վաճառք մը, մասնակցութեամբ 15 արուեստագէտներու: Ներկայացուած են 75 գործեր՝ իւղաներկ, կաւաչ եւ մելան: Վաճառքէն գոյացած գումարը պիտի յատկացուի «Հայ մանուկ որբերու ֆոնտ»ին, Հայաստան:

«ՍԻՍԹԸՄ ԱՖ Է ՏԱՈՒՆ» ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Լոնկ Պիչի ընդարձակ մարզաւանին մէջ, Օգոստոս 4ին եւ 5ին, բազմահազար հանդիսականներու ներկայութեան հանդէս եկած է «Սիսթըմ աֆ է տաուն» նուագախումբը, բաղկացած Հայ երիտասարդ երաժիշտներէ, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով: «Լոս Անճըլըս Թայմզ» թերթը լայնօրէն անդրադարձած է ձեռնարկին: Խումբը, Օգոստոս 6ին երոյթ մըն ալ ունեցած է Սան Տիէկոյի մարզաւանին մէջ, ուր ներկայ եղած են աւելի քան 10 հազար հոգի: Երեք ձեռնարկներուն ներկայ եղած են շուրջ 50 հազար ունկնդիրներ:

ԼՐԱՏՈՒ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Յովնանեան սրահին մէջ, Յուլիս 29ին, կազմակերպութեամբ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան եւ հովանաւորութեամբ Գանատայի Հայոց թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Յակոբեանի տեղի ունեցած է նըկարներու ցուցահանդէս որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան դպրեվանքի 75ամեակին եւ Արամ կաթողիկոսի գահակալութեան 10ամեակին առթիւ: Թեման եղած է՝ Կիլիկիայէն Անթիլիաս, Ամայութենէ՝ Առաքելութիւն, Որբանոցէ Որբանոց եւ արուեստանոց բովանդակութեամբ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 1930ական թուականներէն սկսեալ կեանքը եւ առաքելութիւնը պատկերացնող ցուցահանդէս մը:

ՊՈԹՈՇԱՆԻ (Ռումանիա) պատմութեան մարզային թանգարանի սրահին մէջ, վերջերս տեղի ունեցած է «Հայերը Պոթոշանի կեանքին մէջ» խորագիրը կրող ցուցահանդէս մը, որու հեղինակը եղած է թանգարանի հնագիտական բաժնի ղեկավար՝ Կէրկէ Մեսեան եւ համառօտ կերպով ներկայացուցած է Պոթոշանի Հայ համայնքի պատմութիւնը եւ ընդգծած է տեղւոյն հայութեան ներդըրումը հանրային, տնտեսական, մշակութային եւ քաղաքական կեանքին մէջ: Հայերը հաստատուած են քաղաքին կեդրոնական փողոցը եւ կառուցանած են երկու եկեղեցի՝ Ս. Մարիամ (1350ին) եւ Ս. Երրորդութիւն: 1866ին Ս. Մարիամ եկեղեցւոյ բակի հին շէնքին մէջ գործած է հայկական դպրոցը: 1864ին հայերը զբաղած են առեւտուրով, Քրիսթիան Մանեան եղած է քաղաքին առաջին գըրավաճառը: Ամէնէն չքեղ տուները, որոնք գեղեցկացուցած են քաղաքը պատկանած են Հայերուն: Կը յիշուին աշխարհահռչակ վիրաբոյժ Յակոբ Յակոբովիչ, երաժշտական քննադատ եւ գրող Խմմանուէլ Չոմակ, 1927ին քաղաքապետ, ծերակուտական եւ միջպատերազմեան ժամանակաշրջանին լոյս տեսած Շթերեա (Լուր) թերթի քաղաքական տնօրէն Քըրիսթիան Զոմակ եւ ուրիշներ:

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Օգոստոս 1ին տեղի ունեցած է առաջին դասախօսութիւն մը նուիրուած Կիլիկիոյ դպրեվանքի 75ամեակին, օգտուելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միջեկեղեցական յարաբերութեանց բաժանմունքի վարիչ՝ քարտուղար Նարեկ Եպիսկ. Ալեէմէզեանի այցելութենէն: Դասախօսութեան նիւթը եղած է «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան Դըպրեվանքը 75 տարուան մարդակերտումի ծառայութեան պրիսմակէն դիտուած»: Երկրորդ դասախօսութեան ընթացքին, Նարեկ Եպիսկ. մանրամասն տեղեկութիւններ փոխանցած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան միջ-եկեղեցական բաժանմունքի գործունէութեան մասին եւ կազմակերպութեան նպատակներուն: Զոյգ դասախօսութիւններու աւարտին եղած է հարց-պատասխանի բաժին մը:

ԳԻՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնին մէջ, Օգոստոս 3ին դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Տաթեւ մասնաճիւղին: Դասախօսած է Տոքթ. Ռազմիկ Փանոսեան նիւթ ունենալով՝ տպաւորութիւններ Պատմական Հայաստանէն: Դասախօսը ներկայացուցած է երեք Զիլինկիրեան: Դասախօսը այցելած է Պոլիս եւ Ակօս շաբաթաթերթի հայկական բաժնի խմբագիր Սարգիս Պէյի եւ Միչիկընի համալսարանէն պատմական հարցերու դասախօս Թուրք փրոֆէսէօր Ֆաթմա Միւկէի հետ այցելած են Անիի աւերակները, ապա շրջագայած են մինչեւ Մուսա լեռ: Դիպուածով հանդիպած են Լոնտոնէն իրենց ծանօթ հայկական յուշարձաններ հետազօտող մասնագէտի մը եւ քիւրտ գիւղացիներու ցուցմունքով յայտնաբերած են ցարդ անյայտ մնացած հայկական հետքերով վայրեր եւ վկայութիւններ: Ձեռնարկը աւարտած է հարցպատասխանի բաժինով մը:

ՊՈԼՍՈՅ պատրիարքարանի պարտէզին մէջ, Յուլիս 14ին, դպրեվանքցիները բոլորուած են սիրոյ սեղաններու շուրջ, ոգեկոչելով իրենց դպրոցական օրերը: Նախագահած է Մեսրոպ պատրիարք, առաջին խօսք առնողը եղած է Դպրեվանքի խնամակալութեան ատենապետ՝ Տոքթ. Թագւոր Անան, որ երախտագիտութիւն ալ յայտնած է վանահայր պատրիարքին, անդրադարձած դպրեվանքցի ըլլալու աւանդական տոհմիկ մթնոլորտներու մասին: Ելոյթներ ունեցած են Ս. Խաչ դպրեվանքի Փարիզի Սանուց Միութեան նախկին ատենապետ Նշան Գայհան եւ ներկայի ատենապետ՝ Յակոբ Տէմիր: Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ պատրիարք:

ԱՆԻԾԵԱԼ ՏԱՐԻՆԵՐ

1914 - 1919

(ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐ)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՏԷՐ ԶՕՐԻ ՄԷՋ

Միքայէլէն տեղեկութիւն հարցուցի.

- Կարծեմ, ըսաւ, մեծ կռիւ մը տեղի ունեցած է Հիթի կողմերը եւ Անգլիացիները յառաջացեր են, իսկ Թուրքերը եւ Գերմանները նահանջեր են մինչեւ Անա:

Բարկամխս տուած տեղեկութիւնները ճիշդ էին, նոյնը հաստատեց Պ. Գրիգոր Աղամեան գերման մէնզիլին թարգմանն ու մատակարարը որ գերմաներէն գիտնալով՝ աւելի մօտէն շփման մէջ էր զինւորներուն հետ եւ որոնցմէ միշտ տեղեկութիւն կը քաղէր:

Աղամեանները Իզմիրցի երեք եղբայրներ էին Գրիգոր, Հայկ եւ Երուանդ:

Հայկ եւս մեր մէնզիլը կը գտնուէր, իբրեւ խոհարար: Իրենք Իզմիրի մէջ վաճառականութեամբ կը զբաղին եղեր, Երուանդ իբրեւ Դաշնակցական կը ձերբակալուի եւ որովհետեւ միւս եղբայրներն ալ միասին կը բնակէին, երեքը մէկտեղ կ'աքսորեն Տէր Զօր եւ հոնկէ ալ Սուար, Խուպուր գետին եզրը արաբական գիւղ մը, որուն մօտերը տեղի ունեցեր են աճելի ջարդերուն մեծ մասը: Բարեբախտաբար երեք երիտասարդները երբ հոն կը հասնին, ջարդերը վերջ գտած էին: Այսուհանդերձ քանի մը ամիս անտանելի տառապանքներ կրելէ ետքը, կը յաջողին փախչիլ եւ վերադառնալ Տէր Զօր եւ հոն Գրիգոր եւ Հայկ գերման մէնզիլը մտնելով կը յաջողին ազատիլ ոստիկանական հետապնդումներէ:

Պ. Գրիգոր Հիթի վրայ իր տեղեկութիւնները հաղորդելէ ետքը, ըսաւ նաեւ որ գերմանները Տէր Զօրը լքելու եւ Հալէպ դառնալու դիտաւորութիւն ունին այն պարագային ուր նոր կռիւ մը եւ նոր պարտութիւն մը տեղի ունենայ:

Այս լուրը բնականաբար կը վրդովէր ամէնքս ալ որովհետեւ գիտէինք որ գերմաններուն մեկնելուն հետեւեալ օրն իսկ մր անձը վտանգի մէջ էր:

Յաջորդ օրը Պ. Խոփալ զիս քովը կանչեց եւ ըսաւ.

- Անգլիացիները կը յառաջանան, կըրնայ ըլլալ որ յանկարծ ստիպուինք հեռանալ Տէր Զօրէն, ես քեզի ծածկաբար կ'ըսեմ սակայն որպէսզի գլխդ ճարը նայիս:

- Արդեօք կարելի չէ՞ որ զիս ալ միասին տանիք:

- Դժբախտաբար ո՛չ, այդ մասին խորհեցայ, բայց տեսայ որ անկարելի էր: Թրքական իշխանութիւնը բացարձակապէս պիտի ընդդիմանայ եւ ես պիտի չըկրնամ պնդել: Հետս պիտի փորձեմ տանիլ Աքրամը, բայց չեմ գիտեր թէ պիտի յաջողի՞մ:

Աքրամը 13–14 տարեկան դեղին տղայ մըն էր, բնիկ Ատաբազարցի: Բո՛ւն անունը Անդրանիկ էր, բայց գերմանները Աքրամ կ'անուանէին զայն: Այս տղան նախ գերման մէնզիլը իբրեւ խոհարարի օգնական կը ծառայէր Յովսէփ անուն ուրիշ Խարբերդցի տղու մը հետ, յետոյ հարիւրապետ Պ. Խոփալ զայն իր տունը առաւ եւ շատ գոհ էր անոր հաւատարմութենէն ու ճարպիկութենէն:

- Քեզի խորհուրդ կու տամ որ այժմէն միջոց մը գտնես հոսկէ փախչելու, շարունակեց հրամանատարը:

- Ե՞րբ մեկնելու դիտաւորութիւն ունիք, հարցուցի:

- Որոշ չեմ գիտեր, պատասխանեց, բայց ինչ որ ալ պատահի տակաւին 20–25 օր հոս ենք: Զըլլայ որ մէկու մը յայտնես այս բաները, ո՛չ ալ քու փախուստդ... մանաւանդ Կէրհարդին բան մի՛ ըսեր:

Խոստացայ իրեն գաղտնապահ ըլլալ եւ դուրս ելլել քովէն:

- Նորէն գացի գտնել փաստաբան Ներսէս Քիւրտեանը որպէսզի փախչելու ծրագիր մը պատրաստէ:

- Երկու օրէն, կարաւ մը կայ ճամբայ ելլելիք, ըսաւ, ուղտապանը բարեկամ եւ վստահելի անձ մըն է, եթէ կ'ուզես պատրաստուէ՛ ու քեզ ճամբայ հանեմ:

- Կարաւանը Պաղտա՞տ պիտի երթայ:

- Ո՛չ ճիշդ անգլիական բանակին գըտնըւած սահմանը, անգամ մը որ հոն հասնիս, կրնաս դիւրաւ Անգլիացիներուն քով երթալ եւ ազատիլ:

Եւ տուաւ արաբական քաղաքի մը անունը, զոր մոռցած եմ այժմ, եւ ուր պիտի երթար կարաւանը:

Հետեւեալ օրն իսկ Պ. Կէրհարդին հարցուցի թէ այդ քաղաքը որո՞ւն իշխանութեան ներքեւ կը գտնուի:

- Ո՛չ Թուրքին, ոչ անգլիացիին իշխանութեան ներքեւ, պատասխանեց, չէզոք գօտիի մը տակ կը գտնուի եւ արաբները կ'իշխեն անոր:

- Իսկ հոնկէ անգլիական տիրապետութեան սահմանը երթալու համա՞ր:

- Ձիով մէկ օրէն կարելի է երթալ, իսկ ոտքով առ նուազն երկու օր կը տեւէ:

Այս տեղեկութիւնները զիս յուսահատեցուցին եւ չուզեցի այդ կարաւանով ճամբայ ելլել:

Քանի մը օր ետքը լուր առինք թէ անգլ. յարձակումը կասած էր եւ առ այժմ Անա վտանգի ներքեւ չէր գտնուեր:

Գերմանացիները կրկին յուսադրուեցան:

(Շար. 114)

80 ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԹԷՆՔ. – Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գնունի 1.000 Եւրօ եւ 1.000 Եւրօ իրենց զաւակներուն Արարատի գագաթը նուաճելուն առթիւ:

ՓԱՐԻԶ. – Սիմոնն Պայրամեան 100 Եւրօ:

ԱՆԹՈՆԻ. – Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տատեան 60 Եւրօ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Համակիր մը 50 Եւրօ:

(Շար. Ա. էջէն)

պէմ կառավարութեան կողմէ, ապահովութեան պատճառներով: Ցանկը կը բաղկանայ ինը ընկերութենէ: Այս ընտրութիւնը մաս կը կազմէ նաեւ Ֆիկառոյի (Օգոստ. 30) հրատարակած 37 ընկերութիւններուն, որոնցմէ պէտք է խուսափիլ:

ԻՐԱՔԻ Սահմանադրութեան ծրագիրը ներկայացուեցաւ Օգոստոս 28ին, երկու շաբթուան յապաղումով եւ հանրաքուէն տեղի պիտի ունենայ Հոկտ. 15ին: Սիւննի երեսփոխանները սակայն մերժած են վաւերացնել ծրագիրը եւ յայտարարած են որ պայքար պիտի տանին որ ո՛չ ըլլայ պատասխանը հանրաքուէին առեն: Եթէ սիւննի մեծամասնութիւն ունեցող երեք գաւառները ո՛չ քուէարկեն, Սահմանադրութեան ծրագիրը կը մերժուի: Պուշ եւ Քոֆի Անան գոհ են պատրաստուած ծրագրէն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Ռոյթըրս գործակալութեան իրաքցի թղթակիցը սպաննուած է ամերիկեան բանակի կրակոցներէն, Օգոստ. 28ին: Ըստ բրիտանական գործակալութեան, ենթական մէկ փամփուշտ ստացած է գանկին եւ չորս հատ ալ կուրծքին, մինչ կ՚ուղղուէր դէպի կրակոցներու վայր մը, ուր սպաննուած են նոյնպէս իրաքցի երկու ոստիկաններ: Ռոյթըրսի միջազգային խմբագրապետը բացատրութիւններ ուզած է ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարութենէն, որմէ գոհացում չէ ստացած: «Առանց Սահմանի Թղթակիցներ»ուն համաձայն Իրաքցին 66րդ լրագրողն է որ կը սպաննուի 2003 Մարտէն ի վեր (պատերազմին սկիզբը):

ՓԱՐԻԶԻ 3րդ Թաղամասին մէջ է այս անգամ որ հրդեհ մը ծագած է հնամաշ շէնքի մը մէջ, ուր ապօրինի կերպով կ՚ապրէին Իվուարցիներ: Հրդեհ ծագած է Օգոստոս 30ի առաւօտեան մօտ ռիւ տիւ Ռուա Տորէի շէնքին սանդուխին մէջ: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 7 մեռեալ կար, 16 վիրաւոր որոնց երեքը շատ ծանր վիճակի մէջ էին: Մեռեալներուն մէջ է մանուկ մը որ ինքզինքը պատուհանէն նետած է:

ՔԱԹՐԻՆԱ մրրիկը նուազ աւեր գործած է Նուվէլ-Օրլէան (Լուիզիան) Օգոստոս 29ին, քան ինչ որ կը սպասուէր: Քաղաքը գրեթէ ամբողջովին պարպուած էր, բայց եւ այնպէս 54 մեռեալ կար Միսիսիփիի շրջանը: 485 հազար հոգի հեռացած են, բայց եւ այնպէս քանի մը տասնեակ ալ մերժած են մեկնիլ: Հովին սաստկութիւնն է (250 քմ. ժամական) որ քարուքանդ ըրած է շէնքեր, հաստատութիւններ, տանիքներ փլած են, եւ նիւթական վնասները 30 միլիառ տոլար կը գնահատուին: Առաւելաբար ողողումներն են որոնք աւեր գործած են:

ԺԱԳ ՏԻՒՖԻԼՕ, ծանօթ դերասանը որ շատ ինքնատիպ անձնաւորութիւն մըն էր, մեռաւ 91 տարեկանին: Խաղացած է սինեմայի մեծ բեմադրիչներու Ֆիլմերուն մէջ, նաեւ թատրոնը:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մատիլեան ընտանիքը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները հոգեհանգստեան պաշօն կատարել կու տան իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՄԱՏԻԼԵԱՆ-Ի

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Սեպտեմբեր 4ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ծնողաց՝ Հայկ եւ վեհանոյշ Պայրամեանի յիշատակին, Սիմոնն Պայրամեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Pèlerinage annuel de St Grégoire à Tallard

sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
Avec le concours
de l'Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 18 septembre
à 10 heures 30

La messe sera célébrée
par le **Rév. Père Garnik KARAPETYAN**
Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne
Sts Thadée et Barthélémy
de St Antoine — Marseille

avec la participation de la Chorale
de l'église sous la direction
de **Yérétskine Anahit KARAPETYAN**

Renseignements et réservations :

- **Cathédrale Apostolique Arménienne** Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
- **Association Culturelle des Arméniens** de Gap : Tél. : 04. 92. 51. 71. 80 / 04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

Participation aux frais :
Aller — Retour seul : 25 euros
Aller — retour avec repas : 45 euros.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

BRATSCH

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux
Section DIROUHIE SERENGULIAN
présente
«BRATSCH
25 ans ça s'fête»

avec la participation
de la troupe de danse **Y e r a z**

le Dimanche 2 Octobre à 15 heures

au PACI — 25 Avenue Victor Cresson
à Issy-les-Moulineaux

Venez nombreux pour fêter cet événement !

Réservations auprès de :
— Jacqueline : 01. 40. 95. 81. 33
— Alice : 01. 46. 42. 90. 68
— Magasins FNAC et Carrefour.

COMMUNIQUE

«Nous sommes Arméniens et rien de ce qui est arménien ne nous est étranger»

Aujourd'hui, plus que jamais les Arméniens du Djavakhk sont menacés :

— dans leur vie quotidienne,
— dans leur identité,
— dans leur avenir.

Isolés dans cette région historique de l'Arménie, ils ont besoin de nous. Nous, Arméniens de France, devons les aider!

Avec toutes les Croix de Secours arméniennes, la Croix Bleue des Arméniens de France lance un appel :

— Pour la création d'antennes médicales dans les villages isolés du Djavakhk,

— Pour la rénovation et l'équipement du Centre Culturel à Akhalkalak,

— Pour la préservation des structures identitaires (églises, écoles...) de cette région.

Seule la mobilisation urgente et efficace de la diaspora permettra la survie du Djavakhk.

Envoyez vos dons à :
C.B.A.F. Djavakhk,
17 rue Bleue 75009 Paris

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2005/06

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
24 SEPTEMBRE 2005 — 28 JANVIER 2006 : STAGE DE 50 HEURES
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

24 SEPTEMBRE 2005 — FIN JUIN 2006 :
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS : Dès maintenant
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

RENTREE SCOLAIRE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ
"ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ"
Միօրեայ Հայ Վարժարանի
ուսումնական տարուան դպրոցին
դասընթացքները կը վերսկսին
Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 14,
առաւօտեան ժամը 10ին
Սահակ-Մեսրոպ Մշակութային
Կեդրոնի
Արծրունի Ջրբաշեան սրահին մէջ
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Անհրաժեշտ տեղեկութիւններու եւ արձանագրութիւններու համար դիմել՝
Մեր եկեղեցւոյ դիւանատան՝
Հեռ.– 04. 91. 77. 84. 70

Ecole de la Croix Bleue
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 20 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la MCA 45 rue de la Défense — Issy - les - Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours au 01. 45. 29. 20. 18 ou auprès de Mme Guiragossian 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

Ecole de la Croix Bleue
Section ASTRIG d'Arnouville

Inscriptions pour toutes les activités de la Croix Bleue d'Arnouville **le Samedi 10 Septembre de 14h à 18h** dans nos locaux :

71 rue Henri Barbusse à Arnouville

Les cours d'arménien reprendront le **14 septembre pour la maternelle** et le **17 septembre pour tous les autres** niveaux.

ECOLE «SIAMANTO»

Les inscriptions pour l'année 2005 / 2006 à l'école hebdomadaire Siamanto de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au baccalauréat —langue vivante I, II, III—, auront lieu le :
mercredi 21 septembre à 15 heures
à l'école Henri Wallon
2 avenue de Stalingrad à Bagneux
Les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes recevront les parents et leur présenteront l'année scolaire.
Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01 45 46 10 11
— Mme Elisabeth Davidian: 01 46 65 81 53

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE CROIX

Les cours d'arménien, de catéchisme, de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2005 / 2006, à partir du samedi 8 octobre, de 14h à 17h, au 13 rue du Perche, Paris 3e.

Pour les inscriptions, s'adresser à la Paroisse; tél. : 01 44 59 23 50.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25
Տօն Անուանակոչութեան
Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ